شرح
العقيدة الطحاوية

KOMENTAR TAHAVIJEVE POSLANICE O VJEROVANJU

Ibn Ebi el-'Izz el-Hanefi

Knjiga 1

Ibn Ebi el-'Izz el-Hanefi

Komentar Tahavijeve poslanice o vjerovanju

Valorizacija i revidiranje teksta: **Grupa islamskih učenjaka**

Derivacija hadisa: **Muhammed Nasiruddin el-Albani**

Predgovor izdavača na arapskom jeziku

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog

Zahvala pripada samo Allahu, Njega hvalimo, od Njega pomoć i oprost tražimo. Utječemo se Allahu od zla naših duša i naših loših postupaka. Koga Allah uputi, niko ga neće zavesti, a koga On ostavi u zabludi, niko ga neće uputiti. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha Jedinoga, Koji sudruga nema, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik.

Ovo je komentar Poslanice o vjerovanju od imama Ebu-Dža'fera et-Tahavija. Predstavljamo ga onima koji žele saznati za ispravno vjerovanje ispravnih prethodnika (es-selefus-salih), te čisti tevhid s kojim je Allah Uzvišeni poslao sve vjerovjesnike i poslanike, neka je na njih sve Allahov blagoslov i mir. Slobodno možemo reći da je malo knjiga poput ove koje jasno izučavaju i pojašnjavaju, zadubljuju se i obuhvataju, te pridržavaju se istine na kojoj su bili ispravni prethodnici. Zato je ova Poslanica o vjerovanju naišla na pohvalu velikog broja učenjaka[1] i komentarisana je od više njih. Jedan od najljepših poznatih komentara je ovaj. On predstavlja vjerovanje naših pret-hodnika na najbolji način.

Autor, Allah mu se smilovao, uveliko, bez naznaka prenosi citate iz knjiga šejhul-islama Ibn-Tejmijje i njegovog učenika Ibn el-Kajjima. On vjerovatno za to ima opravdanja.[2]

---

1 Od činjenica koje ukazuju na to jesu riječi učenjaka šejha Abdul-Vehhaba es-Subkija u njegovoj knjizi *Mu'idun-ni'am ve mubidun-nikam* koje smo sažeto prenijeli na koricama knjige, a one glase: „Ova četiri mezheba, a na tome pripada zahvala Allahu, su u pitanjima islamskog vjerovanja jedinstvena, osim onih pojedinaca koji su se priključili mu'tezilama i antropomorfistima. Velika većina ih je na istini i potvrđuje vjerovanje Ebu-Dža'fera et-Tahavija koje su učenjaci iz generacije u generaciju prihvatali."

2 Ovo je od prije trideset godina. Poslije sam se u to uvjerio nakon što sam saznao da je autor ovoga komentara Ibn Ebi el-'Izz el-Hanefi. Uvjerio sam se

Akida ispravnih prethodnika je bila napadana od fanatika, marginalista i loših učenjaka koji su imali velikog utjecaja na neke vladare. Tako većina pobornika ovu akidu nije javno iznosila u doba kada su neki ljudi bili opijeni uništavanjem knjiga šejhul-islama Ibn-Tejmijje, Allah mu se smilovao. To je bio razlog da se zagube ili da se veoma teško mogu naći neki spisi ovog velikog imama, pa je to potaklo Ibn-Urvea el-Hanbelija ed-Dimeškija da ih sve sačuva u velikoj zbirci poznatoj kao *El-Kevakibu ed-derari fi tertibi Musned el-imami Ahmed eš-Šejbani.* On je, i sa najmanjim povodom, u ovu zbirku svrstavao veći broj knjiga šejhul-islama.

Ovo iskušenje je potrajalo sve do zadnjih stoljeća. Jedan čovjek u Damasku, na kraju prošlog stoljeća, uništavao je sve knjige šejhul-islama i njegovog učenika Ibn el-Kajjima, Allah im se smilovao, do kojih bi došao, kao i one knjige koje su zastupale njihova mišljenja. U tome je koristio svoju poziciju i vlast, pomažući svoj pravac i uvjerenje o vahdetul-vudžudu (panteizam).[3]

Mislim da je ovo iskušenje i svo neprijateljstvo prema vjerovanju ispravnih prethodnika bilo zbog skrivenosti imena autora ovog blagoslovljenog komentara, kao i zbog skrivenosti imena šejhul-islama Ibn-Tejmijje i Ibn el-Kajjima, Allah im se smilovao, u ovom komentaru, iako je on prenio veoma veliki broj navoda od njih. Na nekim mjestima ti navodi dosežu čitave stranice.

Ova knjiga je štampana dva puta, a ovo izdanje se odlikuje nad ostalima zato što je štampano na osnovu primjerka rukopisa do kojeg sam došao, a Allah mi je olakšao da njime ovladam zbog veoma jasnog rukopisa.[4]

---

da je ovo njegov komentar i saznao za sve nedaće koje je podnosio na putu ovoga vjerovanja u vidu nepravde koja mu je nanošena od novotara i zalutalih.

3 Pogledaj uvod knjige *El-Kelimut-tajjib*, str. 4.

4 *Prvo izdanje* je bilo u Mekki 1349. g.h. pod supervizijom komisije sastavljene od učenjaka pod vođstvom šejha Abdullaha b. Hasena b. Husejna Ali Šejha, Allah mu se smilovao. Za uporište su uzimali primjerak pisan rukom u kome je bilo mnoštvo grešaka i iskrivljenja. Nisu imali prilike da dođu do drugog

Greške koje su se desile na nekim mjestima spadale su u onu kategoriju koju je veoma lahko ispraviti.

Na kraju knjige stoji: „Ova knjiga je napisana rukom siromaha, sluge velikih učenjaka i autora knjiga u džamiji škole Merdžan, neka je na njega milost i Allahovo zadovoljstvo, Abdul-Muhji ibn Abdul-Hamid ibn el-Hadždž Muhammed Mekki eš-Šejhali el-Bagdadi, ponedjeljak, 9. redžeb, 1322. g.h."

Došli smo do zaključka da original, iz kojeg je prepisana ova kopija, mora biti u Bagdadu. Nastojao sam da dobijem kopiju. O tome sam poslao poseban dopis iračkom učenjaku šejhu Behdžetu el-Eseriju uz preporuku moga zahtjeva od mog poštovanog učitelja šejha Behdžeta el-Bejtara. Ali, učitelj El-Eseri nije imao sreće da naiđe na original, ili da nešto o njemu više sazna. Tražio sam pomoći od većeg broja vrijednih ljudi, a od njih su književnik dr. Abdullah el-Džeburi, dr. Abdul-Kerim Zejdan i drugi, neka ih Allah nagradi svakim dobrom. Posjetio sam Irak više puta tražeći ovaj original, ali u tome nisam imao sreće sve do danas.

Pošto prvo izdanje nije sadržavalo autorovo ime, prema originalu s kojeg je prepisano, u drugom izdanju naš učitelj šejh Ahmed Šakir[5] je došao do zaključka da je autor komentara upravo Alijj b. Alijj b. Muhammed b. Ebi el-'Izz el-Hanefi, oslanjajući se

---

primjerka, pa su vršili korekcije i ispravljali neispravnosti, neka ih Allah za to nagradi. Ali i pored toga, to izdanje je bilo prepuno grešaka.

Drugo izdanje je bilo od strane moga učitelja, učenjaka, muhaddisa Ahmeda Muhammeda Šakira, Allah mu se smilovao. Knjigu je štampao u Kairu 1373.h.g. oslanjajući se na prethodna izdanja. Uložio je trud za korekciju komentatorovih navoda. Upoređivao je hadise i predaje, pa je ovo izdanje bilo primjernije od prethodnog i daleko bliže ispravnosti. Međutim, oba izdanja su imala mahanu, a oni koji su se brinuli o štampi je nisu mogli obuhvatiti i obuzdati, a glasi: Neispravnost pisanog primjerka na osnovu kojeg je oba puta štampana ova knjiga nije se ograničila na različite greške i iskrivljenja, već je na mnogim mjestima ispušteno mnogo značajnih navoda koji su nekada dosezali i po čitavu stranicu. Time je kontekst govora bio iskrivljen, a niz poremećen, pa je shvatanje velikog dijela ove knjige bilo nemoguće većini čitalaca.

[5] Umro je, Allah mu se smilovao, u zul-hidždžetu 1377. h.g. (juli, 1958.)

na smjernice koje mu je dao vrijedni učenjak šejh Muhammed b. Husejn Nesif[6], jer je es-Sejjid Mureteda ez-Zubejdi prenio dio navoda iz ove knjige u svoju knjigu *Šerhul-ahja* (2/146), pripisujući spomenute navode učenjaku Ibn Ebi el-'Izzu.

Na našoj kopiji je bilo napisano ime autora, tj. na prvoj stranici, ali su se neke ruke poigrale brisanjem i pisanjem više puta, pa sam na kraju potvrdio ono što je potvrdio i šejh Ahmed Šakir.

Mogli smo jasno uočiti ostatke rukopisa na kojima su pisale sljedeće riječi: „Džemaluddin b. Salahuddin Ebul-Berekat Musa b. Muhammed el-Malti el-Hanefi." Zaključili smo da se radi o Jusufu b. Musau b. Muhammedu Ebul-Mehasinu Džemaluddinu el-Maltiju koji je umro 803. h. g. Njegova biografija se nalazi u *Ed-Dav'u el-lami'a* od Es-Sehavija (10/335-336.) i *Šezeratuz-zeheb* od Ibn el-Imada (7/40.), te u *Tarihu* Ibn- Ijasa (315).

Međutim, za konačnu potvrdu bili smo spriječeni činjenicom da je autor ovoga komentara, kao što on sam spominje na više mjesta u knjizi, jedan od učenika Ibn- Kesira, jer niko u biografijama nije spomenuo da je ovaj El-Malti bio učenik Ibn-Kesira, niti su spomenuli da on ima komentar *Tahavijeve akide*. Također, gotovo je bilo nemoguće da ovakav potvrđeni selefijski komentar sa Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, hadisima dadne čovjek poput ovoga El-Maltija kada on, kako se navodi u knjizi *Šezeratuz-zeheb* (7/40), kaže: „Ko pogleda u *Sahihul-Buhari*, postao je otpadnik." Ostalo je još jedno neizvjesno pitanje koje je očekivalo kategorički dokaz za treće izdanje. U ovom našem izdanju smo sasvim ubijeđeni da komentar pripada Ibn Ebi el-'Izzu, neka ga Allah nagradi za islam i muslimane.

Izvršili smo usporedbu prijepisa sa prethodno spomenutom mekkanskom štampom i štampom šejha Ahmeda Šakira učinivši naš prijepis originalom. Svaki dodatak, koji je bio u njemu ubačen, je bio bez naznake, a toga je mnogo. Ako se radilo o dadatku iz jedne od dvije prethodne štampe potvrdili smo ga stavivši ga izme-

[6] Šejh Muhammed Nesif je umro 8. džumades-sanijj, 1391. h.g. (juli, 1971. g.)

đu dvije zagrade. Isto tako, naveli smo brojeve ajeta i više pažnje posvetili štampi, korekciji i revidiranju tekstova shodno originalima. Neke od njih, koji su bili problematični, prema svojim mogućnostima smo posebno precizirali.

Zatim mi je Allah olakšao da dođem do dva spisa o kojima nisam ništa znao.

Kao što smo uporedili tekst sa većim brojem prijepisa, isto tako je i naš veliki učitelj i muhaddis šejh Nasiruddin el-Albani izvršio derivaciju hadisa dva puta, što je ovo izdanje još više uljepšalo i svima donijelo više koristi.

Prilikom usporedbe i pripreme za štampu, valorizaciji tekstova i preciziranju termina u trećem izdanju, tj. prvom za nas, pomogli su nas svi sljedeći naši učitelji: Abdur-Rahman el-Bani, Vehbi Sulejman el-Gavdži, Se'id et-Tantavi, Šu'ajb el-Arnaut, Abdul-Kadir el-Arnaut.[7] Oni su učestvovali u širenju znanja, pa neka ih Allah nagradi svakim dobrom.

Učenjaci su naše izdanje prihvatili, a podučavanje ovoj knjizi je prihvaćeno i ustanovljeno na mnogim institutima, fakultetima u Rijadu, na Islamskom univerzitetu u Medini, od strane našeg velikog učitelja i muftije šejha Muhammeda b. Ibrahima Ali Šejha, Allah mu se smilovao.

Fakultet islamskih nauka u Bagdadu je prihvatio ovu knjigu za edukaciju, a zatim ju je sažeo sa našim odobrenjem.

Ova knjiga je prihvaćena kao izvor bez kojeg se ne može na Šerijatskom fakultetu pri Damaskom univerzitetu, od strane

[7] Ova knjiga je štampana u vidu kopija mnogo puta. Međutim, neki koji su lišeni učtivosti namjerno su ukrali kopiju ove knjige i štampali je nakon brisanja određenih stvari. Neki su izbrisali ime izdavačke kuće, a neki su ga ostavili. Allah Uzvišeni će sa njima svesti račun. Isto tako, neki su iz poriva za konkurencijom i oponašanjem kopirali izdanje šejha Šakira. Kada bi šejh Ahmed Šakir, Allah mu se smilovao, uz sve svoje znanje i pravednost, pogledao ovo naše izdanje, sigurno bi ga preporučivao i smatrao ga boljim od svoga, jer smo mi potvrdili koristi njegovoga izdanja, a onda smo na njih još mnogo toga dodali.

doktora Mustafe es-Sibaija, dekana Šerijatskog fakulteta u to doba, Allah mu se smilovao. Naše izdanje se odlikovalo veoma vrijednim dodacima sa mnogim koristima, a od njih su:

- Komentar moga učitelja šejha Abdul-Aziza b. Baza koji se nalazi na str. 109[8].

- Navodi moga učitelja učenjaka šejha Abdur-Rezaka el-Afifija o izvorima iz knjiga šejhul-islama Ibn-Tejmijje i njegovog učenika Ibnul-Kajjima, što je potvrđeno u komentaru.

- Revidiranje derivacije hadisa od strane moga učitelja, muhaddisa šejha Muhammeda Nasiruddina el-Albanija, uz veoma vrijedni uvod.

- Isto tako, tu je i moje pojašnjenje za kojim postoji potreba uprkos mojoj volji i velikoj želji da bude izostavljeno. Međutim, oni koji su otpočeli neprijateljstvo i koji rade na širenju neistine u svojim potvrdama konstantno šire brošure, komentare, članke nastojeći štampati Komentar Tahavijeve poslanice u iskrivljenoj formi. Oni lažno predstavljaju ljudima da je to naše izdanje, naša štampa, pa me potaklo da se ovo pojašnjenje zadrži na početku knjige.[9]

Evo nekih navoda koje sam spomenuo u mom uvodu *Tahavijeve akide sa komentarom* od šejha el-Albanija: „Akida imama Ebu-Dža'fera et-Tahavija el-Hanefija je akida Ehlis-Sunneta vel-džema'ata oko koje postoji saglasnost kod njenih sljedebnika iz reda učenjaka ummeta. Ona je u saglasnosti sa uvjerenjima učenjaka ove vjere, kroz mnogobrojna stoljeća, a od njih su Ebu-Hanife en-Nu'man, Malik, Eš-Šafii, Ahmed b. Hanbel i većina njihovih sljedbenika. Ovo je akida imama Ebu el-Hasena el-Eš'arija koju je u potpunosti na kraju prihvatio.

---

8 Original djela na arapskom jeziku.

9 Nužda je zahtijevala da određeni dio ovoga izdanja štampamo bez uvoda i ovoga pojašnjenja shodno željama naručilaca, a ja nimalo ne sumnjam u njihovu želju za popravkom stanja iz iskrenog nijjeta.

Od ove akide se nije udaljio osim onaj u čijem se srcu nalazi dio mu'tezilskih, džehmijskih i ideja onih koji prema sljedbenicima Sunneta izražavaju neprijateljstvo.

Uzvišeni Allah mi je dao blagodat i olakšao mi štampanje *Komentara Tahavijeve poslanice* od učenjaka Ibn Ebi el-'Izza el-Hanefija nakon što sam došao do veoma vrijednih spisa.[10]

U našem izdanju, vezano za Ibn Ebi el-'Izzov komentar, nisam iznio kategorički stav, ali je moj učitelj šejh Muhammed Nasiruddin el-Albani prilikom prvog putovanja u Maroko (1395. h.g.) na poklon dobio od vrijednoga učitelja šejha Muhammeda Ebu-Hubze, direktora biblioteke grada Taton u Kraljevini Maroko, kopiju prijepisa ove knjige sa naslovom i imenom autora komentara *Tahavijeve akide* (poslanice), a on je Ibn Ebi el-'Izz el-Hanefi. Ovo me je potaklo da revidiram prethodno saznanja i da objedinim spoznaju o komentatoru. Smatrao sam da je nemoguće da to bude Džemaluddin b. Jusuf b. Musa el-Malti, kao što se to očitovalo iz izbrisanih riječi sa spisa, jer on nije mogao dati selefijski komentar koji se oslanja na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, hadise pošto se u knjizi *Šezeratuz-zeheb* (7/40) navodi da je rekao: „Ko pogleda u *Sahihul-Buhari*, postao je otpadnik."

Također, davao je fetve o dozvoli jedenja opojnih trava i nekim smicalicama za uzimanje kamate, tvrdeći da ta mišljenja uzima na osnovu mišljenja u svome (hanefijskom) mezhebu. Nema sumnje da je ovo potvora, proizašla od njegovih sljedbenika do današnjeg dana, na imama Ebu-Hanifu i bogobojazne i vrijedne učenjake njegovog pravca. Ibn eš-Šahne je to naznačio kada ga je osudio sljedećim stihovima:

[10] Pogledaj u izdanju koje je pred tobom u novom ruhu. U njemu ima mnoštvo stvari koje te upoznavaju sa tvojim dužnostima. Nemoj biti obmanjen ukradenim štampama u kojima nema pojašnjenja i uvoda šejha el-Albanija u odnosu na naše četvrto izdanje. Nemoj biti obmanjen ni kopijama izdanja učenjaka šejha Ahmeda Šakira, jer sve sadržavaju pomanjakanje i iskrivljenje. Kada bi šejh Ahmed Šakir, Allah mu se smilovao, pogledao ovo naše izdanje on bi u njega pozivao zbog znanja i pravednosti.

Čudim se šejhu koji ljudima naređuje bogobojaznost,
A on ne vjeruje u nadzor Milostivog, niti je bogobojazan,

Smatra da je dozvoljeno jesti opojne trave i uzimati kamatu,
I da je onaj koji istinski sluša Objavu postao otpadnik.

Potom se očitovalo da je razlog skrivanja Ibn Ebi el-'Izzovog imena od strane prepisivača ovog komentara strah od napada koji su se često dešavali u njegovo doba od strane onih koji iskrivljavaju tekstove i fanatika podržanih silom vladara neznalica, kao što su Ez-Zahir, Berkuk, njegov sin En-Nasir Feredž, Ladžin, Ibn-Abdullah eš-Širkesi (Čerkez). Imali su loše vjerovanje, a njihovo ponašanje nije bilo ispravno. Bili su privrženi pobornicima panteizma, sihirbazima i gatarima. Gotovo da ne možeš naći, one koji su im bili privrženi, a da nisu bili poznati po ovome ili su bili još gori. Ništa bolje na to ne ukazuje od predaje Ibn-Hadžera, a evo ti njegovog navoda:[11] „Sedamsto osamdeset četvrte hidžretske godine je bio događaj vezan za šejha Sadruddina Alijja b. Ebi el-'Izza el-Hanefija u Damasku. Na početku je pjesnik i književnik Alijj b. Ebi-Ebik es-Safedi napisao stihove i izložio ih pred književnike i učenjake koji su ga pohvalili. Od njih je bio Sadruddin b. Alijj b. Alauddin b. Ebi el-'Izz el-Hanefi koji je kritikovao neke stvari u njoj. Spomenutog Alijj b. Ebi- Ejbika je to razočaralo, pa je papir sa kritikama odnio do nekih učenjaka. Ibn-ebi el-'Izz je negirao većinu stvari do kojih je došao, a vijesti o tome su se uveliko proširile. Ibn-Ejbik je tražio od Ibn Ebi el-'Izza da mu nešto zauzvrat dadne pa će mu vratiti papir, ali Ibn Ebi el-'Izz je to odbio. Potom je Ibn-Ejbik počeo kružiti i nahuškavati one koji su se suprotstavljali Ibn Ebi el-'Izzi. Vijest o tome se širila sve dok nije došla do Egipta. Neki fanatici su se uveliko podigli da bi na kraju problem došao do vladara. Napisan je dugi proglas u kome je

---

[11] Pogledaj *Enbaul-gamr*, 1/258, 2/75. kojeg je štampala Organizacija za preporod islamske tradicije sa valorizacijom profesora Hasena el-Habešija; *Ed-Dav'u el-lami'a*, 5/665; *En-Nudžum*, 6/138; Postoji sačuvana kopija pod nazivaom *Tuhfetul-alimi fi siretis-sejjid el-avalimi* od Nasruddina Ebu-Abdullaha Muhammeda b. Ebika b. Abdullaha el-Kafaa koji je živio otprilike oko 782. h.g. *Medželletu el-mudžteme'a*, 53/2/450.

stajalo: „Do nas je došlo da je Alijj b. Ebi-Ejbik pohvalio Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u stihovima, a da se Alijj b. Ebi el-'Izz usprotivio i nijekao neke stvari, a od njih su tevessul (uzimanje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kao sredstvo približavanja Allahu) i iznio uvredu o njegovoj nepogrješivosti i dr. Učenjaci u Egiptu, posebno sljedebnici njegovog hanefijskog mezheba, su to negirali. Zato se traži od kadija i učenjaka svih mezheba da se prema njemu postupi onako kako Šerijat nalaže u vidu kazne."

U proglasu, također, stoji: „Do nas je došlo da jedna grupacija u Damasku zastupa i poziva u Ibn-Hazmov i Davudov mezheb. Od njih je el-Kureši, Ibn el-Džaj, Ibn el-Hisbani i El-Basufi. Zato se oni potražuju, a ako se nešto od toga protiv njih potvrdi, radit će se prema zahtjevima (njihovih postupaka), a oni su bičevanje, protjerivanje i izolacija. Na njihova mjesta će biti postavljeni drugi učenjaci iz Ehlis-Sunneta vel-džema'ata." Također, stoji: „Do nas je došlo da skupina šafija, hanbelija i malikija javno iznosi novotarije i promoviraju mezheb Ibn-Tejmijje." Potom je spomenuto slično kao što je prethodno rečeno o zahirijama, pa je zamjenik tražio učešće sudstva i drugih. Kadije, njihovi zamjenici i neke muftije su došle na prvo zasjedanje. Proglas im je pročitan, izložen je rukopis Ibn Ebi el-'Izza gdje se kaže: „Dovoljan mi je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem - ovo se kaže samo za Allaha."

„Zalaži se za mene (čini šefa'at) - od njega ne tražimo šefa'at."

„Uzimam te kao sredstvo do Allaha! – on se ne uzima kao sredstvo do Allaha."

„Nepogrješiv je (Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem) od svih propusta – osim što je bio kritikovan za propust."

„O, najbolje Allahovo stvorenje – a ispravnije je da se melekima da prednost i sl."

Upitan je o ovome, pa je odgovorio: „Povlačim svoje mišljenje, a sada sam uvjeren u ono što nisam bio prvi put uvjeren." Zapisano je šta je rekao, a zasjedanje je prekinuto.Zatim su pozvani ostali učenjaci koji su došli na drugo zasjedanje, a također tu su bile i

sudije. Od prisutnih su bili: kadija Šemsuddin es-Serhadi, kadija Šerefuddin b. eš-Šeriši, Šihabuddin ez-Zuhri i mnogi drugi. Njegov govor je ponovljen, pa su neki rekli: „Bit će kažnjen“, a drugi: „Govor koji je prvi put izrekao je dovoljan za njegovo kažnjavanje.“ Potom su se razišli.

Potom su pozvani treći put, a neki nisu došli, pa njihova imena su zapisana na papir. Prisustvovao je šafijski kadija. Od onih koji nisu prisustvovali prvi put su Eminuddin el-Etka, Burhanuddin es-Sinhadži i Šemsuddin b. Ubejd el-Hanbeli i drugi. Između njih se odvijao razgovor, pa su se razišli, a onda su ponovo pozvani.

Oni koji su prethodno izostali prekoreni su, pa su došli, a od njih su: Sa'duddin en-Nevevi, Džemaluddin el-Kurdi, Šerefuddin el-Gazzi, Zejnuddin b. Redžeb, Tekijuddin b. Muflih i njegov brat i Šihabuddin b. Hadždži. Usaglasili su se oko osude b. Ebi el-'Izza u većini onoga što je govorio. Zatim su bili upitani o presudi onima koji se pripisuju *zahiru* (bukvalizmu) i Ibn- Tejmijji, pa su svi odgovorili da s obzirom na uvjerenja kod onih koji su naslovljeni poznaju samo dobro. Ibn-Muflih je u pogledu nekih ostao neopredjeljen. Potom su se sastali peti put i usaglasili, osim Hanbelije, da je neophodno kazniti Ibn Ebi el-'Izza.

Ibn Ebi el-'Izz je upitan: „Šta je htio onim što je pisao“, pa je odgovorio: „Želio sam samo uvećati poziciju Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i izvršiti njegovu naredbu da mu se ne daje više nego što je njegovo pravo.“

Kadija Šihabuddin ez-Zuhri je rekao da je to dovoljno da se prihvati njegovo mišljenje, iako se ružno izrazio. On se o tome pismeno izrazio.

Ibn eš-Šeriši i drugi su dali fetvu o njegovom kažnjavanju. Šafijski kadija je donio presudu o zatvaranju. Pritvoren je u Azravijji, a zatim je preveden u zatvor El-Kal'a (Tvrđava). Zatim je donesena potvrda o ukidanju svih kazni osim pritvora, pa su je sprovele preostale kadije. Kasnije je napisan izvještaj o događaju i na njega stavljeni potpisi kadija i učenjaka, te je to poslano u Egipat. U mjesecu zul-hidždžetu dolazi odluka o ukidanju Ibn Ebi el-'Izzovih funkci-

ja. Podučavanje *El-'Izzije el-Beranije* je preuzeo Šerefuddin el-Herevi, kao i *El-Dževherije alel-mulekabbil-ekber.*

Ibn Ebi el-'Izz je ostao u pritvoru do mjeseca rebi'ul-evvela sljedeće godine. Od toga dana je uveden poslije sabahskog namaza tevessul sa Vjerovjesnikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ugledom. Šafijski kadija je to naredio muezzinima, a oni su učili.

Četvrtog zul-kadeta Ibn ez-Zuhri je pozvao Šemsuddina Muhammeda b. Halila el-Haririja el-Munsifija, pa ga je kaznio zbog fetve o pitanju talaka prema mišljenju Ibn-Tejmijje i njegovih riječi da je Allah na nebesima.

Prijavio ga je El-Kureši koji ga je udario štapom i naredio da se provoda po sudnicama. Ibn ez-Zuhri je poslije dao izvinjenje rekavši: „Mislio sam da je on obični čovjek, jer su mi došli govoreći da je neki El-Hariri rekao to i to.“ Ovo je pričao Ibn el-Hadždži, a ovo opravdanje ukazuje da je (El-Munsifi) bio nestabilan u svome mišljenju, a sve se Allahu vraća.

Jedna od najzanimljivijih stvari je priča o Ibn el-Munsifu koji je, kada su neki ljudi bili zabrinuti događajima oko njega, rekao: „Žalim samo zato što su uzeli moj potpis da sam eš'arija, pa da to Isa sin Merjemin vidi kada siđe.“

Ovi i slični povodi su uzrokovali skrivanje imena pisca ovog komentara, Ibn Ebi el-'Izza. Prepisivači su izbrisali njegovo ime bojeći se tiranije ovih vladara i njihovih naprevednih sljedbenika. Kada bi podrobno razmatrali taj period sa različitim uznemiravanjima i poniženjima učenjaka, naše traganje bi bilo veoma dugo.

Ne treba biti obmanjen komentarima El-Kevserija u kojima brani Berkuka, Ladžina i njima slične. Na to je uticala njegova fanatična pristrasnost sinovima njegovog čerkeskog roda, kao i pripadnost mezhebu i uvjerenju.

Ovo naše izdanje se, također, odlikuje popisom tema u kojima smo objedinili početke hadisa i predaja, te nekih izreka koje se navode u ovoj knjizi, kako bi se bilo lakše vratiti izvorima, a to je samo dio naše obaveze u služenju našem uvjerenju i sunnetu našeg

Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem . Pošto je ovaj preglednik postavljen radi lakšeg vraćanja izvorima u knjizi, u njemu se nalaze i ispravni i neispravni hadisi. Također, preglednik sadržava i ostale predaje. U pravljenju ovog preglednika nas je pomogao vrijedni brat profesor Redžeb Kamerijje.

Molim Allaha Uzvišenog da ovo naše djelo učini iskreno radi Njegovog Lica na putu Njegovog zadovoljstva i da uljepša nagradu svakoga ko pomaže širenju vjerovanja ispravnih prethodnika. Neka posljednja naša riječ bude: Hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova.

Zuhejr eš-Šaviš

Bejrut, 15. muharrem, 1407. h.g.

Biografija Ibn Ebi el-'Izza el- Hanefija

On je učenjak Sadruddin Muhammed b. Alauddin Alijj b. Muhammed b. Ebi el-'Izz el-Hanefi el-Ezre'i es-Salihi ed-Dimeški, rođen 731. h.g.

Zanimao se za više nauka, a bio je stručnjak za predavanja i fetve. Bio je hatib u Husbani u podnožju oblasti El-Belka određeno vrijeme, potom je preuzeo fukciju damaskog kadije u muharremu 779. h.g. Potom je dobio funkciju egipatskog kadije, a zatim je nakon mjesec dana tražio izuzeće vrativši se u Damask na svoju funkciju.

Ibn el-Imad spominje vijest o njegovom hapšenju kada je pojasnio širkski sadržaj Ibn-Ejbikove pjesme rekavši da je na njega iznesena potvora. Potom je došao En-Nasiri kojem je ovo pitanje predočeno, pa je i naredio da se Ibn Ebi el-'Izz vrati na svoje funkcije. Nije mnogo prošlo, a Ibn Ebi el-'Izz je preselio na ahiret.

Ustrajavanje El-Kevesrija i njegovih sljedbnika u nijekanju pripisivanja *Komentara Tahavijeve akide* hanefijskom autoru je jedan vid oholosti prema sasvim očitoj stvari. Zapravo, ovu poslanicu je komentarisalo više hanefijskih učenjaka, a preporučivale su je desetine hanefija. Kako je hanefija ne bi tumačio, kada je to vjerovanje imama Ebu-Hanife i njegovih sljedbnika, Allah im se smilovao, ili je hanefijski mezheb nešto drugo u odnosu na ono na čemu su bili Ebu-Hanife i njegovi drugovi?!

Iz prethodnih navoda i spisa ne može se nazrijeti ni najmanja sumnja da je komentator ove knjige Ibn Ebi el-'Izz, neka ga Allah, za uloženi trud za islam i muslimane, nagradi svakim dobrom.

Umro je u Damasku 792. h.g, Allah mu se smilovao.

Biografija imama Ebu-Dža'fera et-Tahavija

On je Ebu-Dža'fer Ahmed b. Muhammed b. Selame b. Seleme b. Abdul-Melik b. Seleme b. Selim b. Sulejman b. Dževad el-Ezdi et-Tahavi.

Et-Tahavi označava pripadnost naselju u egipatskom Se'idu. Bio je veliki muhaddis, pravnik i hafiz šerijatskih tekstova.

Rođen je 239. h.g. Kada je zašao u punoljetstvo, krenuo je u Egipat radi traženja znanja. Znanje je počeo tražiti pred svojim daidžom Ismailom b. Jahjaom el-Muzenijem, jednim od najučenijih drugova imama Šafije. Što bi više proširivao svoje spoznaje o islamskom pravu, sve bi se više vidio zbunjenim pred mnogim fikhskim pitanjima. Kod svoga daidže nije mogao naći zadovoljenje nasušne potrebe za znanjem. Promatrao je kako će njegov daidža postupiti kada mu se izlože ta pitanja, a on se mnogo oslanjao na knjige Ebu-Hanifinih sljedbenika. Tako je odabrao mnoga mišljenja Ebu-Hanife. Sav ovaj odabir je stavio u knjigu zvanu *Muhtesarul-Muzeni*.

Poslije toga nije imao ništa drugo nego da iščitava knjige Ebu-Hanifinih nasljednika i da izučava njihov metod postavljanja pravila i njihovog razgranavanja. Kada se njegova spoznaja o pravcu imama Ebu-Hanife proširila i upotpunila, okrenuo mu se, pristao za njim i postao njegov (Ebu-Hanifin) sljedbenik. To ga nije spriječilo da se suprotstavi nekim mišljenjima Ebu-Hanife i da prednost mišljenjima drugih imama, jer Et-Tahavi, Allah mu se smilovao, nije bio slijepi sljedbenik Ebu-Hanife. On je smatrao da je Ebu-Hanifin metod učenja vjerskih propisa jedan od najboljih i najlakših. Pristao je za njim, ali ćeš ipak vidjeti da u svojoj knjizi *Me'anil-asar* daje prednost onome što nije rekao njegov imam. Ovo što spominjemo podržano je navodom od Ibn-Zulaka koji kaže: „Čuo sam Ebul-Hasena Alijja b. Ebi-Dža'fera et-Tahavija kako govori: 'Čuo sam moga oca kako govori spominjući vrijednost Ebu-Ubejda

Harbavejha i njegov fikh, pa je rekao: *Obnavljao je moje znanje u određenim pitanjima, pa sam mu jednoga dana dao odgovor na jedno pitanje, a on mi reče: »To nije mišljenje Ebu-Hanife«. Rekao sam mu: »Kadijo, zar ću zastupati svako mišljenje koje je zastupao Ebu-Hanife?« On mi reče: »Ja sam mislio da si ti slijepi sljedbenik.« Et-Tahavi odgovori: »Slijepo slijedi samo fanatik.« On doda: »Ili glupan.«* Ovo se kao izreka i primjer proširilo po Egiptu, pa su to ljudi dobo upamtili.'"[12]

Učio je pred mnogim šejhovima, uzimao je od njih i okorištavao se njihovim znanjem. Broj njegovih šejhova prelazi tristo. Družio bi se i bio privržen svakome učenjaku iz različitih dijelova svijeta koji bi dolazio u Egipat. Tako je svoje i njihovo znanje objedinio. Ovo ti ukazuje na njegovu krajnju pažnju prema okorištavanju znanjem i njegovom čvrstom nastojanju da ga zadobije. Mnogi učenjaci su ga pohvalili i opisali kao čvrstog, povjerljivog, razboritog pravnika i hafiza šerijatskih tekstova. Imao je velikog učešća u islamskom pravu i hadisu. Ibn-Junus kaže: „Et-Tahavi je bio razborit, povjerljiv i čvrst islamski pravnik iza kojeg se neće pojaviti sličan."

Ez-Zehebi u svom *Tarihu* kaže: „On je pravnik, učenjak u hadisu, hafiz šerijatskih tekstova, jedan od velikana. Bio je razboriti, povjerljivi, čvrsti (znanjem) islamski pravnik."

Ibn-Kesir u *El-Bidaje ven-nihaje* kaže: „On je jedan od povjerljivih stručnjaka, hafiza šerijatskih tekstova."

Njegova djela, Allah mu se smilovao, krajnje su precizna, objedinjena i imaju mnogo koristi, a sadržaj im je predstavljen na najpristupačniji način.

Jedno od njegovih djela je i *Poslanica o vjerovanju*, a mi je predstavljamo sa komentarom u ovom elegantnom izdanju čitaocima. Ovo djelo, i pored svoga maloga obima, ima obilne koristi, zastupa metod ispravnih prethodnika i između svojih korica sadrži sve što je muslimanu potrebno u njegovom vjerovanju.

---

12 *Lisanul-mizan* od Ibn-Hadžera u biogrfiji o autoru.

Od njih je i knjiga *Me'anil-asar*, a u njoj su predstavljena fikhska pitanja popraćena dokazima. Također, tokom svoga djela spominje i pitanja oko kojih ima razilaženja. On o njima iznosi dokaze i raspravu, a zatim daje prednost onome što mu se očitovalo kao istina. Ova knjiga obučava tragaoca za znanjem kako se treba podučavati propisima vjere. Upoznaje ga sa različitim oblicima razilaženja, osposobljava ga za samostalno izvlačenje propisa, pa tako tragalac za znanjem postaje neovisna ličnost.

Od njih je i knjiga *Muškilul-asar*[13] koja govori o negiranju kontra-diktornosti i izvlačenju propisa iz njih.

Od tih knjiga su i: *Ahkamul-Kur'an*, *El-Muhtesar*, *Šerhu el-džami' el-kebir*, *Šerhu el-dža-mi' es-sagir*, *Eš-Šurut*, *En-Nevadir el-fikhijje*, *Er-Reddu ala Ebi-Ubejd*, *Er-Reddu ala Isa b. Eban* i druge velike priznate knjige.

Umro je početkom zul-ka'deta, 321. h.g. u Egiptu. Ukopan je u El-Karafi, Allah mu se smilovao.

---

13 Ova knjiga ima sedam velikih tomova. Sačuvana je u biblioteci Šejhul-islama Fejdullaha u Istanbulu. Štampani dio se nalazi u Hajdarabadu u četiri dijela, a to nije ni polovina od ukupnog sadržaja. Ova knjiga nosi veliku korist kada navodi hadise koji na prvi pogled izgledaju kontradiktorni, a zatim autor, Allah mu se smilovao, na svojevrstan način odbacuje tu kontradiktornost putem kojeg pravedni vjernik osjeća smiraj.

Najčasnija nauka

U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog.

Samo od Njega pomoć tražimo.

Zahvala pripada Allahu, Njega hvalimo, od Njega pomoć i oprost tražimo. Utječemo se Allahu od zla naših duša i naših loših djela. Koga Allah uputi, niko ga ne može u zabludu odvesti, a koga u zabludu odvede, niko ga ne može uputiti.

Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha Jedinoga, Koji sudruga nema i svjedočim da je naš predvodnik Muhammed Njegov rob i poslanik. Neka ga Allah blagoslovi, kao i njegovu porodicu i ashabe i neka im da spas.

Poznavanje temelja vjere je najčasnija nauka, jer se čast nauke mjeri prema veličini onoga što proučava. To je veliki fikh u odnosu na fikh sporednih pitanja vjere. Zato je imam Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao, nazvao svoje stavove koje je sabrao u knjizi o temeljima vjere *El-Fikhul-ekber* (Veliki fikh). Potreba ljudi za ovim fikhom je iznad svake potrebe, a i njihova nužna ovisnost za njim je iznad svake nužnosti, zato što nema života, blagodati, a ni smiraja za srca, osim da spoznaju svoga Obožavanoga Gospodara i Stvoritelja putem Njegovih lijepih imena, svojstava savršenstva i djela. Uz to, njihov Gospodar treba da im bude draži od svega drugoga i trebaju nastojati da čine ono što će ih približiti Njemu, a ne nekome mimo Njega od Njegovih stvorenja.

Nemoguće je da ovo razumi samostalno spoznaju i podrobno shvate. Zato je Silni i Milostivi iz Svoje milosti poslao poslanike koji će ljude sa Njim upoznavati i Njemu pozivati. Poslanici onima koji im se odazovu donose radosne vijesti, a onima koji im se suprotstave donose opomenu. Ključ njihovog poziva i okosnicu njihove poslanice predstavlja spoznaja Obožavanoga po Njegovim imenima, svojstvima i djelima, jer se na toj spoznaji, od prvog do posljednjeg, grade svi zahtjevi poslanstva.

Poslije toga dolaze dva velika temelja:

Prvi: Spoznaja puta koji vodi do Allaha, a to je Njegov Šerijat koji obuhvata naredbe i zabrane.

Drugi: Upoznavanje onih koji idu tim putem o vječnoj blagodati koja im pripada.

Najbolji poznavaoci Allaha, azze ve dželle

Allaha, azze ve dželle, najbolje poznaje onaj ko dosljedno slijedi put koji vodi ka Njemu i onaj ko dobro poznaje stanje onih koji tim putem idu. Zato je Allah, ono što je objavio Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, nazvao ruhom (duša), jer je stvarni život o tome ovisan, a i svjetlom, jer je uputa o tome ovisna. Allah, azze ve dželle, kaže:

﴿...يُلْقِي ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ...﴾

„...On je najuzvišenijih svojstava, Gospodar Arša Koji šalje Džibrila iz odredbe Svoje, - kome hoće od robova Svojih..." (El-Mu'min, 15.)

﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِى مَا ٱلْكِتَٰبُ وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِى بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِى لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلْأُمُورُ ﴿٥٣﴾﴾

„Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga, niti što je vjerovanje, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje Želimo.. A Ti, zaista, upućuješ na pravi put, na put Allahov, Kome pripada sve što je na nebesima i sve što je na Zemlji. I, eto, Allahu će se sve vratiti!" (Eš-Šura, 52-53.)

Nema života (ruha), osim u onome sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, niti svjetla, osim ako se čovjek time ne prosvijetli. Uzvišeni ga je nazvao i lijekom, kao što kaže:

﴿ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا هُدًى وَشِفَآءٌ... ﴾

„***Reci: 'On je onima koji vjeruju uputa i lijek.'***“ (Fussilet, 44.)

Iako je on uputa i apsolutni lijek, ipak se ovaj spomen specifično odnosi na vjernike, jer jedino oni iz njega dobivaju korist.

Uzvišeni Allah je poslao Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sa uputom i istinskom vjerom. Zato nema upute osim u onome sa čime je on došao.

Općenito vjerovanje - obaveza svakog pojedinca

Nema sumnje da je obaveza svakog pojedinca da općenito vjeruje u ono sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a nema ni sumnje da je podrobna spoznaja onoga sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kolektivna obaveza (fardi-kifaje). To predstavlja dostavljanje onoga sa čime je Allah poslao Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, podrobno razmišljanje i shvatanje Kur'ana, znanje o Knjizi i Mudrosti, pamćenje Spomena (Kur'ana), pozivanje u dobro, naređivanje dobroga i odvraćanje od zla, pozivanje na put Gospodara uz mudrost i lijepo obraćanje i rasprava najljepšim riječima, te slične stvari koje je Allah propisao kao obavezu vjernicima. To im je kolektivna obaveza. Njihove pojedinačne obaveze se razlikuju shodno njihovim mogućnostima, potrebama i spoznajama. Ono što je naređeno pojedincima nije dužnost onima koji nisu sposobni slušati, naučavati i precizno shvatati, za razliku od onoga ko je to u mogućnosti. Onome koji čuje šerijatske tekstove (Kur'an i hadise) i detaljno ih shvati, postaje

mu to obaveza za razliku od onoga koji ih nije čuo. Daleko su veće obaveze muftije, muhaddisa i sudije u odnosu na one koji to nisu.

Treba znati da razlog lutanja većine u ovom pitanju i nesaznavanja istine predstavlja njihov nemar u slijeđenju onoga sa čime je došao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, te ostavljanje izučavanja i argumentiranja koji vode Njegovoj spoznaji. Kada su se udaljili od Allahove Knjige, zalutali su, kao što Uzvišeni kaže:

﴿...فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيتَهَا وَكَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾﴾

„...Od Mene će vam uputa dolaziti, i onaj ko bude slijedio Uputu Moju neće zalutati i neće nesrećan biti. A onaj ko se okrene od Opomene Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživiti. 'Gospodaru moj!' - reći će, 'zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao?' 'Evo zašto', reći će On. 'Dokazi naši su ti dolazili, ali si ih zaboravljao, pa ćeš danas ti isto tako biti zaboravljen.'“ (Ta-ha, 123-126.)

Ibn-Abbas, radijallahu anhuma, kaže: „Allah, subhanehu ve te'ala, obavezao se da onaj ko uči Kur'an i postupa po njemu, neće zalutati na dunjaluku i neće biti nesretan na ahiretu.“ Zatim je proučio ove ajete.[14]

U hadisu, kojeg prenosi Et-Tirmizi i drugi, od Alije, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Sigurno će biti smutnji.“

Upitah: 'A šta je izlaz iz njih, Allahov Poslaniče?'

Reče: 'Allahova Knjiga. U njoj je obavijest o onome što je bilo prije vas i onome što će doći poslije vas. Ona je vaš sud i nije šala.

[14] El-Hakim u *El-Mustedreku*, 2/381 i kaže za ovo predanje da je vjerodostojno što potvrđuje i Ez-Zehebi.

Ko je ostavi iz obijesti, Allah će ga uništiti. Ko traži uputu u drugim knjigama mimo nje, Allah će ga odvesti u zabludu. Kur'an je čvrsto Allahovo uže, mudra opomena i ispravni put. Strasti neće odvesti u zabludu onoga ko ga se bude pridržavao. Njime se jezici ne miješaju, njegova čuda ne prestaju, učenjaci ga se nikada ne mogu zasititi. Ko bude govorio po njemu, govorit će istinu, ko bude postupao po njemu, bit će nagrađen, ko bude sudio po njemu, bit će pravedan. Ko bude pozivao u njega, bit će upućen na ispravni put.'"[15] Mnogo je ajeta i hadisa koji upućuju na slično značenje.

Allah neće od prvih do posljednjih generacija primiti vjeru od onoga ko ne bude na vjeri koju je On propisao na jezicima poslanika, alejhimus-selam.

Allah, subhanehu ve te'ala, se odrekao onoga čime Ga opisuju Njegovi robovi, osim onoga kako su Ga opisali poslanici. On kaže:

﴿ سُبْحَٰنَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٨٢﴾ ﴾

„Slavljen neka je Gospodar tvoj, Gospodar dostojanstva, i neka je visoko iznad onoga što Mu pripisuju oni! I selam neka je na poslanike, a hvala Allahu, Gospodaru svjetova!“ (Es-Saffat, 180-182.)

Odrekao se onoga čime Ga opisuju nevjernici. Potom je donio selam (spas) na poslanike jer su Ga ispravno, bez mahana i manjkavosti, opisali. Zatim je Sam Sebe pohvalio pridajući isključivo Sebi svojstva, putem kojih zaslužuje potpunu zahvalu. Po ono-

[15] Et-Tirmizi, br. 2908; Ed-Darimi, 2/435 i El-Begavi u *Šerhu-ssunne*, 1181. Ovaj hadis ima lijepo značenje, ali je lanac prenosilaca slab. U njemu je El-Haris el-E'aver, a on je lejjin (blag prilikom prenošenja hadisa). Čak su ga neki imami optužili za laž. Moguće je da u osnovi predstavlja eser (izjavu ashaba) Alije b. Ebi-Taliba, radijallahu anhu, tako je El-Haris pogriješio i pripisao ga Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem. Sam Et-Tirmizi ga je proglasio slabim rekavši: „Ovu predaju ne znamo osim na osnovu ovog lanca prenosilaca. Lanac prenosilaca je nepoznat, a o El-Harisu ima govora.“

me na čemu je bio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postupale su i najbolje generacije, ashabi i njihovi sljedbenici u dobru. Jedni drugima su oporučivali i iz generacije u generaciju jedni za drugima pristajali. Svi su na takav način slijedili svoga Vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, i išli njegovim putem, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ... ﴾

„Reci: 'Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi...'“ (Jusuf, 108.)

Ako se Njegove riječi: ***„I oni koji me slijede“*** vežu za riječ ***„pozivam“***, onda je to dokaz da su njegovi sljedbenici oni koji pozivaju ka Allahu.[16]

Ako je ***„I oni koji me slijede“*** vezano za odvojenu ličnu zamjenicu (u riječi znanje), onda jasno ukazuje da njegovi sljedbenici, u odnosu na druge, imaju znanje i da su prosvjećeni u onome sa čime je on, sallallahu alejhi ve sellem, došao. Oba značenja su tačna (ispravna).

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jasno dostavio Objavu pojasnivši sve argumente onima koji traže znanje. Njegovim putem su hodile najbolje generacije. Poslije njih je došla generacija koja je počela slijediti svoje strasti, pa su se razišli. Allah je ovome ummetu dao ljude koji će sačuvati temelje Njegove vjere, kao što Istinoljubivi, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Neprestano će jedna grupacija iz moga ummeta pomagati istinu, neće im nauditi onaj koji ih napusti.“*[17]

---

[16] Šejh Abdur-Rezzak el-Afifi kaže: „Pogledaj knjigu *Muvafekatu sahihil-menkul li sarihil-ma'kul* od šejhul-islama Ibn-Tejmijje, 1/27-30 i 95.“
Svi komentari šejha Abdur-Rezzaka el-Afifija su stavljeni u knjigu *Es-Sunne en-nebevijje* sa valorizacijom šejha Muhammeda el-Fekija, Allah mu se smilovao. Knjiga je nanovo štampana sa veoma preciznom valorizacijom od strane doktora Muhammeda Rešada Salima i to u jedanaest tomova pod naslovom *Der'u te'arudil-akli ven-nakli.*

[17] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 3640; Muslim, 1921. Hadis prenosi više ashaba. *Es-Sahiha*, 270.

Ebu-Dža'fer et-Tahavi

Od onih koji su izvršili ovo pravo i istinu iz reda učenjaka muslimana je i imam Ebu-Dža'fer Ahmed b. Muhammed b. Selame el-Ezdi et-Tahavi. Molimo Allaha da ga obaspe Svojom milošću. Živio je u trećem stoljeću. Rođen je 239. h.g., a umro je 321. h.g.[18]

Obavijestio je o onome na čemu su bili Ispravni prethodnici, prenio je od imama Ebu-Hanife en-Nu'mana b. Sabita el-Kufija[19] i njegova dva učenika Ebu-Jusufa Jakuba b. Ibrahima el-Himjerija el-Ensarija i Muhammeda b. el-Hasena eš-Šejbanija, Allah im se smilovao, temelje vjere u koje su vjerovali i putem kojih su ispovijedali vjeru Gospodaru svjetova.

Pojava novotarija

Što više vrijeme prolazi, pojavljuju se novotarije i povećava se iskrivljavanje kojeg su njegovi pobornici nazvali *tumačenjem* (*te'vil)* kako bi bilo općeprihvaćeno. Malo je onih koji su upućeni na razlikovanje značenja *iskrivljavanje* i *tumačenje*, jer ono znači izvođenje govora iz njegove vanjštine ka drugom značenju kojeg termin može imati, iako ne postoji kontekst koji to nalaže. Iz ovoga je nastao nered. Kada su ga nazvali *tumačenjem*, prihvaćeno je i proširilo se među onima koji nisu upućeni na razliku između ova dva pojma.

Vjernici su poslije toga bili u potrebi da im se pojasne dokazi i da se odbace sumnje koje se navode protiv tih dokaza. Tako se apologetika (kelam) umnožila, a razlog je bio slušanje sumnji

---

18 Njegovu biografiju ćeš podrobnije naći u knjigama *Tezkiretul-huffaz* od Ez-Zehebija, 3/28-29; *Tarih Ibn-Kesir*, 11/174; *El-Muntezam* od Ibn-Dževzija, 6/25 i dr.

19 On je imam, fakih, učenjak Iraka. Rođen je 80. h.g. za vrijeme mladih ashaba. Vidio je Enes b. Malika kada im je došao u Kufu, međutim, ništa ne prenosi od njih. Umro je 150. h.g.

pobornika neistine i ulazak u rasprave oko apologetike koju su Ispravni prethodnici osudili zabranivši da se ona izučava, da se njome iko zaokupira i da se sluša, pokoravajući se naredbi Gospodara koji kaže:

﴿ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِيٓ ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ... ﴾

„Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, neka si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne prijeđu. A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi s nevjernicima kad se opomene sjetiš.“ (El-En'am, 68.)

Značenje ovog ajeta ih obuhvata.

Iskrivljavanje i zastranjivanje ima svoje stepene. Može biti kufr (nevjerstvo), fisk (grješnost) i nepokornost ili pogreška.

Pečat poslanika

Dužnost je slijediti poslanike i ono što im je objavljeno. Dolazak poslanika je zapečaćen dolaskom Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni ga je učinio posljednjim vjerovjesnikom, a njegovu knjigu kontrolorom nad ostalim nebeskim knjigama koje su bile prije nje. Objavio mu je Knjigu i Mudrost, njegov poziv je učinio generalnim za džine i ljude i trajnim sve do Sudnjeg dana. Njegovim dolaskom ljudi više nemaju opravdanje pred Allahom. Allah je preko njega sve pojasnio. Upotpunio je njemu i njegovom ummetu vjeru, sve tri vrste tevhida (er-rububijje, el-uluhijje i tevhidul-esmai ves-sifat). Pokornost njemu je učinio pokornošću Sebi, a nepokornost njemu nepokornošću Sebi. Zakleo se Samim Sobom da oni neće vjerovati sve dok ga ne budu uzimali za sudiju u međusobnim sporovima. Obavijestio je da licemjeri žele sud drugih, a kada budu pozvani Allahu i Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a to je poziv Allahovoj Knjizi i Sunnetu Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, oni se udalje i odu. Oni tvrde da samo žele dobro i uputu, kao što govore mnogi apologetičari, filozofi i drugi: „Mi želimo

lijepo predočiti sve stvari u njihovoj suštini", tj. shvatiti ih i spoznati. Oni žele usaglasiti dokaze koje nazivaju *racionalni dokazi*, a ustvari su to neznalački dokazi, sa dokazima koji su preneseni od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ili kažu da žele usaglasiti Šerijat i filozofiju, kao što govore mnogi novotari iz reda pobožnjaka i sufija: „Želimo postići dobra djela", tj. usaglasiti Šerijat sa neistinom koju zagovaraju i koju nazivaju hakikat (hakaik-istine i činjenice), a ustvari su to neznanje i zabluda. Tako mnogi apologetičari kažu: „Želimo činiti dobro putem lijepog ophođenja i politike, te je usaglasiti sa Šerijatom" i sl.

Svaki onaj ko traži da mu se u pitanjima vjere sudi po onome što je došlo mimo Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i smatra to lijepim, smatrajući da time objedinjuje ono sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i ono što mu se suprotstavlja, imati će udjela u tome. Ono sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je potpuno i dovoljno. U njemu je sadržana svaka istina, ali nemar je obuzeo mnoge koji se njemu, sallallahu alejhi ve sellem, pripisuju, pa u mnogim pitanjima vjere nisu znali ono sa čime je došao, pa čak ni u mnogim pitanjima ibadeta, a ni pitanjima šerijatske politike i vođstva. Poslanikovom, sallallahu alejhi ve sellem, Šerijatu su zbog svojih mišljenja i slijepog slijeđenja pripisali ono što mu ne pripada, a iz njega izbacili mnogo onoga što mu pripada. Razlozi lutanja ovih su zabluda i nemar. Zbog neprijateljstva, neznanja i licemjerstva ovakvih namnožilo se licemjerstvo a obilno znanje poslanstva je iščezlo.

Potpuno istraživanje, razmatranje i potpuni idžtihad bivaju samo u onome sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kako bi se takvo znanje saznalo, u njega se vjerovalo i po njemu se, javno i tajno, postupalo. Tek na takav način se takvi tekstovi istinski čitaju i od njih se ništa ne zapostavlja.

Ako čovjek nije sposoban saznati nešto od toga ili prakticirati, neće zabranjivati ono što ne može učiniti ili shvatiti od onoga sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Dovoljno mu je da sa njega spadne pokuda zbog njegove nemoći, ali se mora rado-

vati činjenici da to drugi prakticiraju i treba biti zadovoljan time. Željet će da i on to izvršava. Dužnost mu je izbjegavati vjerovanje u dio i ostavljanje dijela (šerijatskih tekstova). Vjerovat će u čitavu Knjigu i paziti da u nju ne uđe nešto strano, bilo da se radi o predajama ili mišljenjima, ili da, uvjerenjem ili praksom, slijedi nešto što nije od Allaha, kao što Uzvišeni kaže:

﴿...وَلَا تَلْبِسُوا۟ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُوا۟ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾﴾

„...I ne miješajte istinu s neistinom, tajeći istinu iako vi znate.“ (El-Bekare, 42.)

Ovo je bio pravac prvih generacija koje su prednjačile po dobru. To je put i onih koji ih slijede po dobru do Sudnjeg dana, a najprije su to prethodnici iz prvoga doba koji su se nazivali tabiinima, a zatim oni poslije njih. Od njih su imami u vjeri kojima ovaj umjereni ummet svjedoči njihov imamet.

Apologetika (kelam)

Od Ebu-Jusufa[20], Allah mu se smilovao, se prenosi da je rekao Bišru el-Merisiju[21]: „Poznavanje kelama (apologetike) je neznanje, a neznanje o kelamu je znanje.“

Kada čovjek postane vođa u kelamu za njega se kaže: *zindik* (otpadnik), ili *rumije biz-zendeka* (optužen je za otpadništvo). Pod neznanjem o kelamu je mislio na uvjerenje o neispravnosti kelama i to je korisno znanje. Ili je mislio na udaljavanje i neobazrivost na njega. Ovako čovjek čuva svoje znanje i razum, pa se stoga ovakav

20 On je imam, mudžtehid, autoritet, muhaddis, kadija Ja'kub b. Ibrahim el-Ensari el-Kufi. Družio se sa Ebu-Hanifom sedamnaest godina, učio pred njim i smatra se jednim od njegovih najvećih učenika. Umro je 187. h.g.

21 On je Bišr b. Gijas el-Merisi Ebu Abdur-Rahman, mu'tezilijski pravnik koji je optužen za otpadništvo. Uzeo je islamsko pravo od Ebu-Jusufa. Predvodnik je merisijske grupacije, a o njemu je u *El-Lisanu* rečeno: „Zalutali novotar, od njega ne treba prenositi, nema nikakve počasti.“

postupak naziva znanjem. Allah najbolje zna. Također se od njega prenosi da je rekao: „Ko bude tražio znanje putem kelama, postat će otpadnik. Ko bude sticao imetak putem kemije, bankrotirat će. Ko bude tražio čudne hadise, slagat će.“[22]

Imam Šafija[23], Allah mu se smilovao, kaže: „Moja presuda o apologetičarima glasi: Treba ih izudarati palminim granama i obućom, te sa njima obići plemena govoreći: 'Ovo je kazna za onoga koji ostavi Kur'an i Sunnet, a okrene se apologetici.'“[24] Također, u stihovima je rekao:

Sve nauke mimo Kur'ana su zaokupiranje
Osim hadisa i naučavanja vjere
Znanje je ono za što se kaže: 'Rekao je i prenio nam je'
A ono što je mimo toga su šejtanska prišaptavanja[25]

Naši učenjaci u fetvama kažu: Kada bi čovjek učenjacima iz svoje pokrajine nešto ostavio u oporuci u učenjake ne bi spadali apologetičari, i kada bi uvakufio knjige koje sadrže ilmul-kelam (apologetiku), prethodnici su izdali fetvu da se prodaju knjige ilmul-kelama a ostale uvakufe. To je spomenuto po značenju iz knjige *El-Fetava ez-zahirijje*[26].

Kako se može željeti dolazak do znanja o temeljima islama bez slijeđenja Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem? Pjesnik je lijepo rekao:

O ti koji si poranio da tražiš znanje
Sve znanje je podređeno Poslanikovom znanju

---

22 Hatib el-Bagdadi u *Šerefu ashabil-hadis*, 4; Ez-Zehebi u *Sijeru*, 8/537.

23 Bio je učenjak svoga vremena, branitelj hadisa, fakih, Ebu-Abdullah Muham-med b. Idris el-Kureši. Umro je 204. h.g.

24 El-Bejheki u *Manakibuš-Šafi'i*, 1/462; Hatib u *Šerefu ashabil-hadis*, 168; Ez-Zehebi u *Sijeru*, 10/29.

25 Es-Subki u *Tabekatu-šafi'ijje*, 1/297; Ibnu-Kesir u *El-Bidaje ven-nihaje*, 10/254.

26 Djelo učenjaka Zahiiruddina Ebu-Bekra Muhammeda b. Ahmeda el-Buharija. Umro je 619. h.g.

Tragaš za sporednim pitanjem
da bi došao do ispravne postavke!!
Kako si zapostavio temeljno znanje?!

Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, je data sposobnost jezgrovitog govora. Poslan je na najsavršeniji način sa cjelokupnim ovosvjetskim i onosvjetskim naukama. Međutim, kada god neko izmisli novotariju, oni naširoko odgovaraju braneći je. Zato su navodi od posljednjih generacija, za razliku od prvih generacija, opširni i u njima ima malo bereketa. Njihovih navoda (prvih generacija) je malo, ali u njima ima mnogog bereketa, a ne kako kažu zalutali apologetičari neznalice: „Prve generacije se nisu u potpunosti predale izvlačenju propisa i pravnih formula zato što su se zaokupirali drugim stvarima, dok su se zadnje generacije tome predale i one bolje razumiju propise."

Svi su ovi udaljeni od spoznaje vrijednosti ispravnih prethodnika, dubine njihovih nauka, njihovog nevještačenja i savršenstva njihove pronicljivosti. Tako mi Allaha, zadnje generacije se od njih razlikuju samo po vještačenju i zaokupiranju sporednim pitanjima za razliku od prvih koje su pazile na temelje i pravila. Oni su nastojali doći do vrhunca u svim stvarima. Zadnje generacije imaju svoj pravac, a prve svoj pravac. Svima njima je Allah dao njihove mogućnosti.

Ovu poslanicu o vjerovanju je komentarisalo više učenjaka. Neki komentatori su slušali pokuđene apologetičare, od njih crpili znanje i koristili njihove fraze. Ispravni prethodnici nisu prezirali govor o srži (dževheru), tijelu (džismu), slučajnosti (aredu) i sl. samo zato što su to novi termini koji se odnose na ispravna značenja ili termini za ispravne naučne nazive. Također, nisu prezirali upućivanje na istinu i argumentova-nu raspravu sa sljedbnicima neistine, već su ih prezirali samo zato što su sadržavale lažne činjenice koje su bile oprečne istini, prije svega Kur'anu i Sunnetu. Zato kod pobornika zalutalih pravaca nećeš naći ubjeđenje i spoznaju koji se nalaze kod običnog vjernika, a kamoli kada se to odnosi na učenjaka. Pošto njihove teorije sadrže istinu i neistinu, došlo je do pole-

mike i rasprave. Proširilo se rekla-kazala, a iz toga su se izrodila mišljenja suprotna ispravnom Šerijatu i jasnom razumu, a o tome nema dosta prostora da se govori. Nešto više ćemo o tome reći u poglavlju u kome se kaže: *Onaj koji želi znanje o čemu je zabranjeno znanje uzimati.* Želio sam komentarisati ovu knjigu idući putem ispravnih prethodnika, koristeći njihove fraze i postavljajući ih onako kako su ih oni postavljali, nadajući se da ću tako biti svrstan u njihov pravac i među njih, te sa njima biti proživljen.

﴿...مَعَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّـٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُو۟لَـٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾﴾

„...bit će u društvu onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, a divno li je to društvo!“ (En-Nisa', 69.)

Pošto sam vidio da ljudske duše vole sažetost, dao sam prednost sažetom izlaganju.

﴿...وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾﴾

„...a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam.“ (Hud, 88.)

On nam je dovoljan i divan li je On zaštitnik!

Tevhid je prvo u što su pozivali poslanici

Autor kaže: **„O Allahovoj jednoći, s uvjerenjem u Njegovu pomoć, kažemo: Allah je jedan i nema ortaka.“**

Komentar: Znaj da je tevhid prvi poziv svih poslanika, prvo konačište na putu i prvo mjesto na kome stoji onaj koji ide ka Allahu, azze ve dželle. Uzvišeni kaže:

﴿لَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوۡمِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ﴾

„Mi smo Nuha poslali narodu njegovu, pa im je on govorio: 'O narode moj, Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate.'" (El-E'araf, 59.)

Hud, alejhis-selam, je rekao:

﴿...ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥٓ﴾

„...Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate." (El-E'araf, 65.)

Salih, alejhis-selam, je rekao svome narodu:

﴿...ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥ﴾

„...Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate." (El-E'araf, 73.)

Šuajb, alejhis-selam, je rekao svome narodu:

﴿...ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥ﴾

„...Allahu robujte, vi drugog boga osim Njega nemate." (El-E'araf, 85.)

Uzvišeni kaže:

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ...﴾

„Mi smo svakom narodu poslanika poslali: Allahu ibadet činite, a kumira se klonite." (En-Nahl, 36.)

I kaže:

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِيٓ إِلَيۡهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدُونِ ٢٥﴾

„Prije tebe ni jednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili: 'Nema boga osim Mene, zato Meni ibadet činite!'" (El-Enbija', 25.)

Prva čovjekova dužnost (obaveza)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne posvjedoče da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.'*[27]

Zato je ispravno mišljenje ono koje kaže da je prva dužnost onome ko je obavezan šerijatskim tekstovima (mukellef) svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha, a ne nekakvo posmatranje (razmišljanje) ili namjera toga, a ni sumnja, kao što se navodi u izrekama predvodnika pokuđenog kelama (apologetike).

Svi imami iz reda ispravnih prethodnika se slažu da su dva šehadeta prvo što se naređuje čovjeku. Oni se slažu da onaj ko izgovori šehadet prije nastupanja punoljetstva neće ga obnavljati nakon ulaska u punoljetstvo. Naređuje mu se čišćenje i namaz kada dođe u punoljetstvo, ili kada postane sposoban razlikovati pojmove (temjiz) kod onih koji zastupaju to mišljenje. Nijedan učenjak nije obavezao staratelja da se obrati svom punoljetnom štićeniku kako bi obnovio dva šehadeta, iako je, po koncenzusu svih muslimana, priznavanje dva šehadeta obaveza. Obaveza šehadeta prethodi obavezi namaza. Međutim, ova obaveza u ovom slučaju je prije izvršena. Ovdje dolazimo do šerijatskih pitanja o kojima su islamski pravnici govorili, kao što je primjer onoga koji obavlja namaz, a nije izgovorio dva šehadeta, ili učini bilo koje djelo specifično za islam, a ne izgovori šehadet, da li je takva osoba musliman ili ne?

---

27 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 25; Muslim, 22; hadis od Ibn-Abbasa i drugih ashaba. Hadis je naveden u djelu *Es-Sahiha.*

Ispravno je mišljenje da postaje musliman sa izvršavanjem bilo kojeg djela koje je specifično za islam. Tevhid je prva stvar kojom se ulazi u islam i zadnje sa čime se izlazi sa ovog dunjaluka, kao što kaže Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem: *„Kome posljednje riječi budu: 'Nema drugog boga osim Allaha', ući će u Džennet.*'[28] Tevhid je i prva i zadnja obaveza.

Vrste tevhida i njihova značenja

Tevhid je prva i zadnja naredba, tj. *tevidul-uluhijje* (ispovijedanje jednoće Allahu u pogledu Njegovog prava da jedini bude obožavan).

Tevhid je trovrsan:

Prva vrsta: tevhidus-sifat (govor o svojstvima);

Druga: tevhidur-rububijje, sa pojašnjenjem da je Allah Jedini Stvoritelj svega;

Treća: tevhidul-uluhijje, tj. Njegovo pravo da bude Jedini obožavan bez pripisivanja ortaka.

Tevhidus-sifat

Negatori svojstva su negaciju svojstava svrstali u sam pojam tevhida, poput Džehma b. Safvana[29] i njegovih istomišljenika. Oni su rekli: „Potvrda svojstava nalaže mnoštvo obaveznog."

---

[28] Hadis je hasen ili sahih, prenosi ga El-Hakim, 1/351 i Ibnu-Hibban, br. 719; a navodi se u knjizi *Irvaul-galil*, br. 687.

[29] On je Ebu-Mihrez Džehm b. Safvan. Odrastao je u Semerkandu. Prvi dio svog života proveo je u Tirmizu. Prethodnici su upozoravali na njega zbog njegova negiranja Allahovih svojstava i tumačenja koja dovode do nijekanja istih. Prvi od koga se prenosi ovo učenje jeste Dža'd b. Dirhem a od njega ga je preuzeo Džehm b. Safvan. On ga je proširio zbog čega se i pripisuje

Ovaj govor je poznat kao nužno neispravan, jer potvrda postojanja bitka u vanjštini odvojenog od svih sifata (svojstava) je nezamisliva. Pamet pretpostavlja nemoguće i zamišlja ga, a ovo je vrhunac negiranja Allahovih svojstava. Ovo mišljenje je neke ljude odvelo u govor o *el-hululu* (utjelovljenju Boga u ljudima) i *vahdetul-vudžudu* (sjedinjenju Boga s bićima).

Ovakva uvjerenja su gora od nevjerstva kršćana. Kršćani su ove osobine pripisali isključivo Mesihu, a ovi su generalno uzeli sva bića i stvorenja. Iz ovoga tevhida proizilazi da su faraon i njegov narod potpunog imana i da u suštini poznaju Allaha. Također, to podrazumijeva da su obožavaoci kipova na istini i ispravnosti i da nikoga drugog ne obožavaju mimo Allaha.To znači da nema razlike između dozvole i zabrane braka u pogledu majke, sestre ili strankinje, te da nema razlike između vode i vina, bluda i braka. Sve je od jedne biti, ustvari - On je jedna bit. To znači da su vjerovjesnici ograničavali ljude!?

Neka je Uzvišen Allah od ovoga što oni govore!

Tevhidur-rububijje

Druga vrsta je *tevhidur-rububijje*, kao priznanje da je Allah Stvoritelj svega, da ovaj svijet nema dva podjednaka stvoritelja po osobinama i djelima. Ovaj tevhid je istina bez imalo sumnje i on je cilj mnogim teoretičarima, apologeticima i nekim mističarima (sufijama). Ovom tevhidu se nije suprotstavljala neka poznata grupacija iz reda sinova Ademovih, već je u srca duboko instinktivno usađeno ovo priznanje više nego što je u njih usađeno priznanje drugih postojećih stvari. Tako su poslanici, kako Allah o njima govori, rekli:

﴾ ۞ قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي ٱللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ﴿

---

njemu a ne Dža'du. Ubijen je 217. h.g. sa Harisom b. Surejdžom u njegovom sukobu sa Umejjevićima.

„Poslanici su njihovi govorili: 'Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje?'" (Ibrahim, 10.)

Najpoznatiji čovjek koji je poznat po ignoranciji i nijekanju Stvoritelja je bio faraon. U sebi je bio uvjeren u Njega, kao što mu Musa kaže:

﴿ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَـٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ...﴾

„Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja..." (El-Isra', 102.)

Uzvišeni je o njemu i njegovom narodu rekao:

﴿ وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَٱسْتَيْقَنَتْهَآ أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ﴾

„Porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita." (En-Neml, 14.) Zato, kada je upitao: „A šta je Gospodar svjetova?" - negirajući i praveći se da ne zna, Musa mu je rekao:

﴿...رَبُّ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ ﴾

„...Gospodar nebesa i Zemlje i onoga što je između njih, ako vjerujete', odgovori on. 'Čujete li?', reče onima oko sebe Faraon. 'Gospodar vaš i Gospodar vaših davnih predaka', reče Musa. 'Poslanik koji vam je poslan, uistinu, je lud', reče Faraon. 'Gospodar istoka i zapada i onoga što je između njih, ako pameti imate', reče Musa." (Eš-Šu'ara', 24-28.)

Jedna grupacija je tvrdila da je faraon upitao Musaa tražeći pojašnjenje o kakvoći Gospodara. Pošto se o upitanom nije mogla iznijeti kakvoća, Musa je bio nemoćan odgovoriti. Ovo predstavlja očitu grešku. Postavljanje ovog pitanja je s ciljem negacije i poricanja, kao što ostali kur'anski ajeti ukazuju da je faraon negirao i poricao Allaha. Nije Ga potvrđivao u svojstvu onoga koji traži znanje o

Njegovoj kakvoći. Zato im je Musa pojasnio da je On poznat, da su Njegovi dokazi gospodarstva vidljiviji i poznatiji od toga da bi bio upitan kakav je On. Zapravo, Uzvišeni je daleko poznatiji i jasniji od toga da bi bio nepoznat. Spoznaja Allaha je duboko usađena u prirodi čovjeka i veća je od spoznaje bilo koje druge činjenice. Nije poznato da je ijedna grupacija rekla da ovaj svijet ima dva istovjetna stvoritelja po osobinama i djelima. Dualnost je zapravo odlika medžusija i manevijaca[30] koji govore da postoje dvije osnove: svjetlost i tama, i da je svijet nastao iz njih. Oni se slažu da je svjetlost bolja od tame, a ta svjetlost predstavlja Hvaljenoga Boga, a tama zlo i ružnoću. Razilaze se oko pitanja ove tame, da li je ona oduvijek ili je nastala? Tako, ipak, nisu dokazali da postoje dva istovjetna gospodara.

Kršćani koji zagovaraju trojstvo nisu ustvrdili da svijet ima tri gospodara od kojih je svaki odvojen od drugog, već se slažu da je Stvoritelj svijeta Jedan. Oni govore: „U ime Oca, sina i svetoga duha, Jednoga Boga." Njihovo mišljenje o trojstvu je samo po sebi kontradiktorno, a njihovo mišljenje o utjelovljenju je još neispravnije. Stoga, bili su prisliljeni da iznude rješenje za poimanje trojstva i da ga pojasne. Niko od njih ne može pojasniti trojstvo u shvatljivom značenju. Dvojica se ne mogu usaglasiti oko jednog značenja. Oni kažu: „On je jedan svojim bićem, a ujedno je tri osobe." Nekada ove osobe tumače kao zasebne, nekada kao svojstva, a nekada kao ličnosti. Uzvišeni Allah je stvorio ljude s prirodom koja nužno, nakon cjelokupnog uvida, prepoznaje neispravnost ovih navoda. Općenito rečeno, oni ne tvrde da postoje dva istovjetna stvoritelja.

Ovdje se želi reći da ne postoje grupacije koje potvrđuju dva istovjetna tvorca, dok su se mnogi sljedebnici kelama, teorija i filozofije zamorili u potvrdi ovog cilja. Neki su priznali da su ne-

[30] Grupacija čiji je osnivač Mani' b. Fatik koji je rođen oko 215. h.g. U svojoj dvadeset četvrtoj godini tvrdio je za sebe da je on poslanik kojeg je nagovijestio Isa, alejhi selam. Njegovo učenje tvrdi da svijet počiva na dvjema osnovama: svjetlu i tami, koje su odvojene jedna od druge.

moćni potvrditi to razumom, a tvrde da se takvo znanje dobiva putem slušanja.

Poznato je da teoretičari ovo potvrđuju sa *argumentom međusobnog pobijanja (delilut-temanu'a)*, tj. da svijet ima dva stvoritelja. Prilikom razilaženja dva božanstava npr. desilo bi se da jedan želi pomjeriti tijelo, a drugi ga umiriti, ili da jedan želi nešto oživjeti, a drugi usmrtiti. Tada bi nastupilo sljedeće: da se ispuni želja obojice, ili želja jednog od njih, ili da se ne ispuni želja nijednog.

Prvo je nemoguće, jer podrazumijeva objedinjavanje dvije suprotnosti.

Treće je također nemoguće, jer nalaže da tijelo nema pokreta ni smiraja i, također, nalaže da obojica budu nemoćni. Nemoćan ne može biti Bog.

(Drugo) Ako se ispuni želja jednog za razliku od drugog, takav će biti moćniji bog, a drugi će ostati nemoćan i nedostojan božanstvenosti. Potpuna predstava o ovom govoru u ovom kontekstu je poznata u njihovim knjigama.

Tevhidul-uluhijje

Mnogi teoretičari tvrde da je argument međusobnog pobijanja sadržan u značenju riječi Uzvišenog:

﴿ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ﴾

„Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetili bi se." (El-Enbija', 22.) zbog uvjerenja da tevhidur-rububijje kojeg su potvrdili je tevhidul-uluhijje kojeg je Kur'an pojasnio i kojem su poslanici pozivali. Međutim, nije tako, jer tevhid u kojeg su pozivali poslanici i s kojim su spuštene knjige je tevhidul-uluhijje koji sadržava tevhidur-rububijje, a označava robovanje Allahu Jedinome Koji nema sudruga. Arapski mušrici su

potvrđivali tevhidur-rububijje, tj. da je Stvoritelj nebesa i zemlje Jedan, kao što Uzvišeni obavještava:

﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ... ﴾

„A da ih upitaš: 'Ko je stvorio nebesa i Zemlju?' - sigurno bi rekli: 'Allah!'“ (Lukman, 25.)

﴿ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ ﴾

„Upitaj: 'Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate li?' 'Allahova!' - odgovorit će, a ti reci: 'Pa zašto onda ne dođete sebi?'“ (El-Mu'minun, 84-85.)

Primjeri za ovo u Kur'anu su mnogobrojni. Oni nisu vjerovali da kipovi zajedno sa Allahom učestvuju u stvaranju svijeta, već su bili poput idolopoklonika Indijaca, Mongola, Barbara i drugih. Nekada vjeruju da su kipovi dobri ljudi iz reda vjerovjesnika, pa ih uzimaju za posrednike i približavaju se Allahu putem njih, što je predstavljalo temelj mnogoboštva predislamskih Arapa. Uzvišeni, govoreći o Nuhovom narodu kaže:

﴿ وَقَالُواْ لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴾

„I govore: 'Nikako božanstva svoja ne ostavljajte, i nikako, ni Vedda, ni Suvaa, a ni Jegusa, ni Jeuka, ni Nesra ne napuštajte!'“ (Nuh, 23.)

Pouzdano se prenosi u *Buharijevom Sahihu*, knjigama tefsira i kazivanjima o vjerovjesnicima od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, i drugih ispravnih prethodnika da su to imena dobrih ljudi iz Nuhovog naroda. Kada su umrli, ljudi su dolazili na njihove grobove. Zatim su napravili njihove kipove, da bi ih poslije dugog

perioda počeli obožavati. Svi ovi isti kipovi su prešli u arapska plemena. Ibn-Abbas je spomenuo pleme po pleme.[31]

U *Muslimovom Sahihu* se prenosi od Ebul-Hejjadža el-Esedija[32] da je rekao: „Rekao mi je Alija b. Ebi-Talib, radijallahu anhu: 'Hoćeš li da te pošaljem u misiju u koju me je poslao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem? Naredio mi je da ne ostavim uzvišen ka-bur, a da ga ne poravnam, a ni kip a da ga ne srušim.'"[33]

U oba *Sahiha* od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je na samrti rekao: *„Allah je prokleo židove i kršćane, jer su grobove svojih vjerovjesnika uzeli za bogomolje."*[34] Upozoravao je na ono što su činili. Aiša, radijallahu anha, je rekla: „Da nije toga, njegov kabur bi bio uzdignut, ali je prezirao da bude uzet za mjesto obavljanja namaza."

U oba *Sahiha* se prenosi da mu je na samrti spomenuta neka crkva u Abesiniji. Spomenuta je njena ljepota i slike u njoj, pa je rekao: *„Oni, kada im umre dobar čovjek, na njegovom grobu naprave bogomolju i naslikaju te slike. To su najgora stvorenja kod Allaha na Sudnjem danu."*[35]

U *Muslimovom Sahihu* se prenosi da je, Poslanik sallallahu alejhi ve sellem, na pet dana prije nego što će umrijeti, rekao: *„Oni koji su bili prije vas, grobove svojih vjerovjesnika i dobrih ljudi su uzimali za*

---

[31] Sahih; El-Buhari, 4920. Predaja je *mevkuf* (riječi Abdullaha b. Abbasa, radijallahu anhuma), ali je na stepenu *merfu'a* (kao da su to riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem)

[32] On je Hajjan b. Husajn el-Kufi, pouzdani tabi'in. Prenosi od Omera b. el-Hattaba, Alije b. Ebi-Taliba i Ammara b. Jasira, radijallahu anhum.

[33] Sahih; Muslim, 969; Ahmed, 1/96 i 129; i dr. Hadis ima više pravaca koje sam (Albani) spomenuo u djelima *Irvaul-galil* i *Ahkamul-dženaiz*, str. 207.

[34] Sahih; El-Buhari, 1330; Muslim, 529; hadis od Aiše i Ebu-Hurejre. Ovaj hadis ima mnogo onih koji mu svjedoče. Naveo sam ih u knjizi *Tahzirus-sadžid* i *Ahkamul-dženaiz*, str. 216.

[35] Sahih; El-Buhari, 427; Muslim, 527; hadis od Aiše, radijallahu anha. Naveo sam ga u prethodnom izvoru, str. 218.

bogomolje. Zato ne uzimajte kaburove za mesdžide, ja vam to zabranjujem.'[36]

Jedan od razloga idolopoklonstva je obožavanje zvijezda i uzimanje kipova prema onome što se misli da odgovara njihovoj prirodi. Mnogoboštvo Ibrahimovog naroda je bilo ovakve prirode. Isto je sa mnogoboštvom vezanim za meleke i džine i pravljenje kipova koji ih oslikavaju. Oni potvrđuju Tvorca, a ne kažu da svijet ima dva tvorca, nego su ih uzeli za posrednike i zagovarače, kao što Uzvišeni o njima kaže:

﴿...وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ﴾

„A onima koji pored Njega uzimaju zaštitnike: 'Mi ih obožavamo samo zato da bi nas što više Allahu približili.'" (Ez-Zumer, 3.)

﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾﴾

„Oni se, pored Allaha, klanjaju onima koji im ne mogu ni nauditi niti im mogu kakvu korist pribaviti, i govore: 'Ovo su naši zagovornici kod Allaha.' Reci: 'Kako da Allahu kazujete da na nebesima i na Zemlji postoji nešto a On zna da ne postoji!' Neka je hvaljen On i vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim." (Junus, 18.)

Isto je bilo sa prethodnim narodima koji su u laž utjerivali poslanike. Uzvišeni o njima govori u priči o Salihu, alejhis-selam, i o devet mladića koji su se međusobno zakleli Allahom da će ubiti njega i njegovu porodicu. Ovi mušrici koji su činili nered, zakleli su

[36] Sahih; Muslim, 532; Ebu-Avane u *Sahihu*, 1/401; i dr. Naveden je u istom izvoru, str. 217.

se na ubistvo svoga vjerovjesnika i njegove porodice, što jasno govori da su vjerovali u Allaha, ali onako kako vjeruju mušrici.

Iz toga se saznaje da je ciljani tevhid upravo tevhidul-uluhijje[37] koji podrazumijeva i tevhidur-rububijje. Uzvišeni kaže:

﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ
ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾

„Ti upravi lice svoje vjeri - islamu na njemu ustrajavši! Prihvatite se Allahove čiste vjere prema kojoj je ljude stvorio. Nema izmjene Allahove vjere, to je prava vjera, ali većina ljudi to ne zna.“ (Er-Rum, 30.)

﴿ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ
فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾ وَإِذَا مَسَّ ٱلنَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا۟
رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَآ أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ
ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا۟ بِهِۦ
يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا۟ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ إِذَا هُمْ
يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ ﴾

„Predano Mu se obraćajte! Bojte se Njega i obavljajte namaz, i ne budite od onih koji mu druge ravnim smatraju, od onih koji su vjeru svoju razbili i u stranke se podijelili, svaka stranka radosna onim što ima. A kad ljude nevolja snađe, oni se Gospodaru svome pokajnički obraćaju, a poslije, kad im On da da okuse milost Njegovu, odjednom neki od njih Gospodaru svome druge ravnim smatraju, da bi bili nezahvalni na onom što im Mi dajemo, pa uživajte, a saznat ćete. Zar smo im Mi poslali ka-

[37] Autor je spomenuo prvu i drugu vrstu, a u rukopisu i drugim štampanim formama ovog djela nismo naišli na treću vrstu. Izgleda da je mjesto te treće vrste ovdje.

kav dokaz koji govori u prilog onih koje Njemu ravnim smatraju. Kad dopustimo ljudima da se blagodatima naslađuju, oni im se obraduju, a kad ih pogodi nevolja, zbog onoga što su njihove ruke činile, odjednom očajavaju.“ (Er-Rum, 31-36.)

Uzvišeni kaže:

﴿...أَفِي ٱللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾

„...Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje?“ (Ibrahim, 10.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Svako novorođenče se rađa u prirodnosti (fitri), samo ga njegovi roditelji požidove, pokrste i učine obožavaocem vatre.“*[38]

Neće se reći da dijete biva rođeno kao naivno i da ne poznaje tevhid, a ni širk, kao što neki kažu.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi od svoga Gospodara, azze ve dželle: *„Stvorio sam Moje robove kao pravovjerne, pa su ih šejtani zaveli.“*[39]

Prethodni hadis ukazuje na ovu činjenicu, jer se u njemu kaže *„...požidove ga, pokrste ili ga učine obožavaocem vatre“*. On nije rekao „učine ga muslimanom“. U drugoj predaji se kaže: *„Rađa se u vjeri“*, a u trećoj: *„Rađa se u ovoj vjeri“*.

Istinitosti ovoga o čemu je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio svjedoče racionalni dokazi, a od njih su da se kaže: Nema sumnje da čovjek zadobija uvjerenja i htijenja koja mogu biti istinita, a i neistinita. Čovjek ima osjećaje, čula i pokreće se putem htijenja. Jedno od to dvoje je neophodno (istina ili neistina). Jednom od njih mora dati prednost. Znamo da kada se svakome ponudi da potvrdi i okoristi se ili negira pa mu to našteti, prije će svojom prirodnošću potvrditi i okoristiti se. Tada je priznanje po-

[38] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 1358; Muslim, 2658; hadis od Ebu-Hurejre. Hadis je naveden u *Irvaul-galil*, 1220.

[39] Muslim, 2865 i Ahmed, 4/162; hadis od Ijada b. Himara.

stojanja Tvorca i vjerovanje u Njega istina ili neistina. Drugo je kategorički neispravno. Zato se prvi navod potvrđuje. Stoga, u prirodnoj urođenosti vjere mora postojati nešto što nalaže poznavanje Tvorca i vjerovanje u Njega. Poslije toga u prirodnoj urođenosti vjere mora postojati ljubav prema onome što je korisnije za roba ili ne. Drugo je kategorički neispravno. Zato je obaveza da u njegovoj prirodnoj urođenosti bude ljubav prema onome što će mu koristiti.

Od tih dokaza je, da je čovjek prirodno stvoren sa instinktom pridobijanja koristi i otklanjanja štete. Stoga, prirodna urođenost svake osobe nije samostalna u zadobijanju toga, nego ima potrebu za određenim povodom, kao što je podučavanje i sl. Kada se nađe uslov i nestane zapreke, prirodna urođenost se odazove tim zahtjevima.

Od argumenata je da se kaže: Poznato je da svaka duša može prihvatiti znanje i željeti istinu, ali samo podučavanje i podsticaj na njih ne nalažu zadobijanje znanja i htijenja, jer u duši mora postojati snaga koja to prima. Naprotiv, kada bi neznalice i životinje bile podučene i podstaknute nebi to mogle prihvatiti (dušom). Poznato je da je postizanje njihovog priznanja Tvorca moguće bez posebnog vanjskog povoda. Biće je samo za to dovoljno. Kada u duši postoji ono što iziskuje to priznanje, i ako se pretpostavi da nema oponenta, onda ispravan zahtjev lišen oponenta nalaže ispravan zaključak. Tada se zna da ako ispravna fitra nema onoga što bi je iskvarilo, priznaje Stvoritelja i robuje Mu.

Također, može se reći: Ako nema nečega što bi je izvana pokvarilo ili popravilo, fitra (prirodna urođena vjera) poziva na ispravnost, jer već u njoj postoji ono što nalaže znanje i htijenje, a zapreka ne postoji.

Prenosi se od Ebu-Hanife da su neki apologetičari htjeli sa njim tragati i doći do potvrde trevhidur-rububijjeta.[40] On im je rekao:

---

[40] Iz ovog kazivanja se može razumjeti da su apologetičari negirali tevhidur-rububijje, što nije tačno. Oni su priznavali tevhidu-rububijje. Moguće je da se radi o grešci komentatora Ibn Ebi el-'Izza, rahmetullahi

„Obavijestite me prije nego što budemo govorili o ovom pitanju o lađi u rijeci Tigris koja ode i sama se napuni hranom i robom, a onda se sama vrati, sama se usidri, isprazni i ponovno ode. Sve to biva bez ičijeg vođenja." Rekoše: „To je nemoguće!" On im reče: „Ako je to nemoguće, kako će biti moguće uređenje gornjeg i donjeg svijeta (bez ikoga)." Ova priča se prenosi i od drugih osim Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao.

Kada bi čovjek priznao tevhidur-rububijje, kojeg priznaju i ovi teoretičari, a u kojem se mnoge sufije izgube, učine ga vrhuncem onoga koji hodi na putu istine, kao što spominje autor knjige *Menazilus-sairin*[41] i drugi. Ako čovjek ne bude obožavao jedino Allaha i odrekao se ibadeta drugima mimo Njemu, biva mnogobožac poput ostalih mnogobožaca.

Kur'anski dokazi za tevhidul-uluhijje

Kur'an je ispunjen potvrdom ovog tevhida, njegovim pojašnjenjem i navođenjem primjera. On potvrđuje tevhidur-rububijje i pojašnjava da nema drugog stvoritelja osim Allaha, a sve to nalaže da se obožava samo Allah, azze ve dželle. Prvi tevhid je dokaz za drugi, jer su priznavali prvi, a razilazili se oko drugog. Uzvišeni im pojašnjava, da ako znate da nema drugoga tvorca osim Allaha Jedinoga i da On donosi robovima ono što im koristi, a štiti ih od onoga što im šteti, te da u tome sudruga nema, zašto onda obožavate druge i pripisujete Mu druga božanstva?

Uzvišeni kaže:

---

alejhi, jer prenosi se isti događaj Ebu-Hanife, rahmetullahi alejhi, sa *melahidima*-nevjernicima, kako to spominje Ibnu-Tejmijje u *Der'u te'arudil-'akli ven-nakli*, 3/127; Ibn-Kesir u *Tefsiru*, 1/7; i drugi. Pogledaj *Usulud-din 'inde Ebi-Hanife* od istaknutog učenjaka Muhammeda Humejsa.

41 Autor ovoga djela je Ebu-Isma'il Abdullah b. Muhammed b. Alijj el-Herevi el-Hanbeli (umro 481. h.g.). Spomenuto djelo Ibnul-Kajjim, rahmetullahi alejhi, je komentarisao kroz tri toma poznatog djela *Medaridžu es-salikin* koje se smatra najkorisnijim djelom za odgoj duše.

﴿ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَـٰمٌ عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ ۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ۝ أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنۢبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَـٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ۝ ﴾

„Reci: 'Hvala Allahu i mir robovima Njegovim koje je On odabrao!' Šta je bolje: Allah ili oni koje njemu ravnim smatraju? Onaj Koji je nebesa i Zemlju stvorio i koji vam spušta s neba kišu pomoću koje Mi dajemo da ozelene bašče prekrasne, nemoguće je da vi učinite da izraste drveće njihovo. Zar pored Allaha postoji drugi bog?! Ne postoji ali su oni narod koji druge s Njim izjednačuje.“ (En-Neml, 59-60.)

Uzvišeni na kraju svakoga ajeta pita: ***„Zar uz Allaha postoji drugi bog?“,*** tj. da li je uz Allaha to neki drugi bog učinio? Ovaj upit je radi negacije koja podrazumijeva poricanje. Oni su potvrđivali da to nije niko drugi učinio mimo Allaha, pa je On protiv njih time argumentirao. To ne znači da Allah postavlja pitanje: Da li uz Njega ima drugi bog?, kao što neki misle, jer ovakvo značenje ne odgovara kontekstu govora. Ljudi su uz Allaha pripisali božanstva, kao što kaže Uzvišeni:

﴿ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ﴾

„Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova? Reci: 'Ja ne tvrdim.'“ (El-En'am, 19.) Govorili bi:

﴿ أَجَعَلَ ٱلْـَٔالِهَةَ إِلَـٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَـٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ۝ ﴾

„Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!“ (Sad, 5.) Međutim, nisu govorili da sa Njim postoji bog,

﴿ ...جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَـٰلَهَآ أَنْهَـٰرًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ ﴾

„...Koji je Zemlju prebivalištem učinio i kroz nju rijeke proveo i na njoj brda nepomična postavio i dva mora pregradio.“ (En-Neml, 61.)

Zapravo, oni su potvrđivali da je Allah jedini to sve načinio, a tako je i u ostalim ajetima. Također, Uzvišeni kaže:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾

„O ljudi, budite u ibadetu Gospodaru svome, Koji je stvorio vas i one prije vas, da biste bili bogobojazni.“ (El-Bekare, 21.) Također, u suri El-En'am kaže:

﴿ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ﴾

„Reci: 'Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio i srca vaša zapečatio, koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?'“ (El-En'am, 46.) i sl.

Ako je tevhidur-rububijje, kako govore ovi teoretičari, a sa njima se slažu i sufije, vrhunac tevhida i ako ulazi u tevhid s kojim su dolazili poslanici i s kojima su objavljene knjige, onda se mora znati da ukazuje na više činjenica, kao što su: potvrda Tvorca i istinitost Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Što su ljudi u većoj potrebi za znanjem, Njegovi dokazi su očitiji, iz milosti Allaha prema Njegovim stvorenjima.

Uzvišeni Allah je u Kur'anu naveo primjer za sve, a to su racionalna mjerila koja donose koristi za vjerske potrebe. Kur'an pojašnjava istinu u propisu i dokazu, a šta je poslije istine osim zabluda? Postavke koje su poznate i nužne i oko kojih postoji saglasnost, uzete su kao dokaz i nema potrebe da se za njih donosi dokaz. Stilistički pravac pojašnjenja podrazumijeva izostavljanje (sažetost, jezgrovitost i konciznost) nekih navoda, a to je put Kur'ana, za razliku od onoga što tvrde neznalice koje misle da u Kur'anu nema argumentovanog pravca i za razliku od onoga što je manje jasno i oko čega postoji razilaženje. Zapravo, Kur'an ga pojašnjava i na njega ukazuje.

Pošto je mnogoboštvo u rububijjetu poznato među svim ljudima kao nemoguće, tako što će se potvrditi dva istovjetna tvorca, po svojstvima i djelima, neki mušrici su smatrali da postoji stvoritelj koji je stvorio dio svijeta, kao što tvrde dualisti za tamu i kao što govore kaderije prilikom navoda o postupcima životinja. Isto govore i filozofi materijalisti (dehrije) o kretanjima kosmosa i duša, ili o prirodnim tijelima. Oni potvrđuju novonastale činjenice bez Allahovog udjela u njima. Oni su mnogobošci u dijelu rububijjeta. Mnogi predislamski mušrici i drugi su smatrali da njihova božanstva mogu donijeti korist ili štetu, a da Allah to ne stvara. Pošto je širk u rububijjetu prisutan među ljudima, Kur'an ga je opovrgao, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ ﴾

„Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio - radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao.“ (El-Mu'minun, 91.)

Zato, razmisli o ovom svijetlom dokazu, sa ovim konciznim terminima, jer istinski Bog mora biti Stvoritelj koji djeluje i koji Svome robu dostavlja korist i otklanja štetu od njega. Da sa Njim ima neki drugi bog, koji učestvuje u Njegovoj vlasti, i on bi stvarao i činio. Međutim, on nebi bio zadovoljan sa tim ortaštvom, nego bi želio nadvladati ortaka, zadobiti vlast i božanstvenost bez djela. Ako to nebi bio u mogućnosti učiniti, osamio bi se i otišao sa svojim stvorenjima, kao što se ovosvjetski vladari jedni od drugih odvoje kada jedan drugog ne mogu nadvladati. Zato je nužna jedna od tri stvari: da svaki bog ode sa onim što je stvorio i vlašću; ili da jedni druge nadvladaju; ili da budu savladani od jednog vladara koji sa njima postupa kako želi, a oni nemaju nikakvog udjela u tome, već tako samo on jedini biva bog, a ostali su, iz svakog aspekta, podređeni robovi.

Precizno uređenje ovog cijelog svijeta je jedan od najboljih dokaza da ga uređuje Jedan Bog, Jedan Vladar, Jedan Gospodar. Nema drugog boga za stvorenja mimo Njega, nemaju drugog gospodara mimo Njega, kao što na to ukazuje *argument međusobnog pobijanja* koji kaže da je Stvoritelj svijeta jedan. Nema drugog gospodara niti boga mimo Njega. To je *argument međusobnog pobijanja* u djelima i stvaranju, kao i u ibadetu i božanstvenosti. Kao što je nemoguće da svijet ima dva potpuno ista gospodara stvoritelja, isto tako je nemoguće da imaju dva boga koja se obožavaju.Znanje o postojanju dva istovjetna tvorca svijeta je samo po sebi nemoguće. To je duboko smješteno u ljudskoj prirodi i jasni razum ga opovrgava. Tako je opovrgnuta božanstvenost dvojice. Časni ajet se u potpunosti slaže sa onim što je potvrđeno i duboko usađeno u prirodnim instinktima u pogledu vjerovanja u tevhidur-rububijje, a to ukazuje, potvrđuje i iziskuje tevhidul-uluhijjje.

Blizu ovog značenja je i značenje ajeta u kome Uzvišeni kaže:

﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا﴾

„Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allah, poremetili bi se.“ (El-Enbija', 22.)

Neki su pomislili da ovaj ajet predstavlja argument međusobnog pobijanja koji je prethodno spomenut, tj. da svijet ima dva stvoritelja itd. Međutim, zaboravili su na sadržaj ajeta. Uzvišeni je obavijestio ***„Da Zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi“,*** a nije rekao **gospodari**. Ovo se odnosi na period poslije postojanja nebesa i zemlje, tj. da na njima ima božanstava, a nebesa i zemlja su prisutni, iskvarili bi se.

Isto tako, rekao je: ***„...Poremetili bi se“.*** Ovaj nered dolazi poslije nastanka. Nije rekao: **Ne bi postojali.**

Ajet ukazuje da nije moguće da na nebesima i zemlji budu mnogobrojni bogovi, već je zapravo samo Jedan Bog i da nije moguće da ovaj Jedan Bog bude niko drugi do Allah, subhanehu ve te'ala. Nered na zemlji i nebesima bi nastao kada bi postojalo mnoštvo

božanstava na njima, pa čak i postojanje jednog božanstva mimo Allaha, jer neće biti skladni (Zemlja i nebesa) osim ako na njima bude jedan bog, a on je Allah, osim kojeg drugog nema. Da na svijetu postoje dva boga koja se obožavaju, čitav sistem bi se iskvario. Svijet opstoji na pravednosti, a na njoj opstoje i nebesa i zemlja.

Apsolutno najveća nepravda je mnogoboštvo, a najveća pravda je tevhid.

Tevhidul-uluhijje obuhvata tevhidur-rububijje

Tevhidul-uluhijje obuhvata tevhidur-rububijje, a ne suprotno. Onaj ko ne može nešto stvoriti, nemoćan je, a nemoćan ne može biti bog. Uzvišeni kaže:

﴿ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴾

„Zar da Njemu smatraju ravnim one koji ne mogu ništa stvoriti, i sami su stvoreni.“ (El-E'araf, 191.) I kaže:

﴿ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴾

„Pa da li je onda Onaj Koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se!“ (En-Nahl, 17.) I kaže:

﴿ قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا ﴾

„Reci: 'Da pored Njega postoje drugi bogovi, kao što oni govore, oni bi onda potražili put do Vlasnika Arša.'“ (El-Isra', 42.)

Učenjaci iz posljednjih generacija imaju dva mišljenja:

Prvo: Tražili bi način da ga nadvladaju;

Drugo, koje je ispravno preneseno od prethodnika, kao što su Katade i drugi, a samo Ibn-Džerir[42] spominje to mišljenje: Tražili bi puta da Mu se približavaju, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ﴾

„Ovo je pouka, pa ko hoće držat će se puta koji Gospodaru njegovu vodi.“ (El-Insan, 29.)

Ovo je zato što je On rekao: ***„Da sa Njim ima bogova kao što govore.“*** Oni nisu rekli: Svijet ima dva stvoritelja, nego su mu pripisali božanstva koja su uzeli za zagovarače i posrednike. Oni su rekli:

﴿ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى ٱللَّهِ زُلْفَىٰٓ ﴾

„Mi ih obožavamo samo zato da bi nas što više Allahu približili.“ (Ez-Zumer, 3.), za razliku od prvog ajeta.

Druga metoda pojašnjenja vrsta tevhida

Tevhid u koji su pozivali Allahovi poslanici i o kojem su objavljene knjige je dvovrstan: tevhid potvrde i spoznaje, te tevhid traženja i namjere. [43]

Prvi (tevhid) označava potvrdu suštine bića Gospodara Uzvišenog, Njegovih svojstava, djela i imena. Njemu nije ništa od svega

[42] On je imam, veliki učenjak, mudžtehid, Ebu-Dža'fer Muhammed b. Džerir b. Jezid et-Taberi. Autor mnogih korisnih i velikih djela. Umro je 310. h.g.

[43] Ova podjela tevhida nije suprotna prethodno spomenutoj podjeli koja govori o trima vrstama tevhida, jer tevhid potvrde i spoznaje obuhvata tevhidur-rububijje i tevhidul-esmai ve sifat i oba ova tevhida govore o Allahu, subhanehu ve te'ala, dok je tevhid traženja i namjere ustvari tevhidul-uluhijje, kako je to pojasnio šejhul-islam Ibn-Tejmijje i njegov učenik Ibn el-Kajjim, rahmetullahi alejhima. Pogledaj *Tejsir el-Aziz el-Hamid*, str. 33.

toga slično, kao što je obavijestio o Sebi i kao što je o tome obavijestio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Kur'an je o ovoj vrsti tevhida dao najljepše jezičke opise, kao na početku sure El-Hadid, Ta-ha, na kraju sure El-Hašr, na početku sure Es-Sedžde, Ali Imran, u cijeloj suri El-Ihlas i dr.

Drugi (tevhid) predstavlja tevhid traženja i namjere, poput sadržaja sure El-Kafirun:

﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْكَٰفِرُونَ ۝١ ﴾

„Reci: 'O vi nevjernici!'"

﴿ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ ﴾

„Reci: 'O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko riječi, i nama i vama zajedničke.'" (Ali Imran, 64.), početak sure Es-Sedžde, početak, sredina i kraj sure Junus, početak i kraj sure El-E'araf i većina sure El-En'am.

Većina kur'anskih sura sadržava obje vrste tevhida. Zapravo, svaka sura u Kur'anu ili obavještava o Allahu, Njegovim svojstvima i imenima, a to je znanstveni informativni tevhid, ili poziva u robovanje Njemu, Koji sudruga nema, i ostavljanje onoga što se obožava mimo Njega, a to je tevhid traženja i htijenja. Naredba, zabrana i obavezivanje pokornošću spada u prava i upotpunjenje tevhida. Obavijest o počastima onih koji Mu izražavaju tevhid, ono što je uradio sa njima na dunjaluku i ono čime će ih počastiti na ahiretu je nagrada za tevhid. Obavijest o idolopoklonicima, o onome što je učinio sa njima na dunjaluku tako što ih je kaznio i patnja koja ih čeka na Budućem svijetu, je kazna za onoga koji izađe iz propisa o tevhidu.

Cijeli Kur'an pojašnjava tevhid, njegova prava i nagradu. Pojašnjava stanje širka i mušrika i njihovu kaznu. Riječi ***„Zahvala pripada Allahu, Gospodaru svjetova"***, su tevhid. ***„Milostivom Samilosnom"***, su tevhid. ***„Vladaru Sudnjeg dana"*** su tevhid.

„Samo tebe obožavamo i samo od tebe pomoć tražimo“ su tevhid. ***„Uputi nas na pravi put“*** su tevhid koji obuhvata molbu za uputu na put sljedbenika tevhida. ***„Onih kojima si dao Svoje blagodati, a ne na put na koje se srdžba izlila a ni zalutalih“,*** tj. onih koji su napustili tevhid.

Uzvišeni Allah je za Sebe posvjedočio ovaj tevhid, posvjedočili su Mu meleki, vjerovjesnici i poslanici. On kaže:

﴿ شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ﴾

„Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleci i učeni, postupajući pravedno. Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog! Vjera je kod Allaha, doista, islam!“ (Ali Imran, 18-19.)

Ovaj časni ajet sadrži potvrdu suštine tevhida i odgovor svim zalutalim grupacijama. Sadrži najuzvišenije, najveće, najpravednije i najistinitije svjedočenje od Najboljeg Svjedoka za najbolje posvjedočeno.

Značenje šehadeta i njegovi stepeni

Izrazi ispravnih prethodnika o značenju *šehide* kruže oko propisa presude, proglasa, izraza, obavijesti. Sva ova mišljenja su ispravna i nema oprečnosti među njima. Svjedočenje podrazumijeva govor i informaciju svjedoka. Sadržava Njegov proglas, obavijest i izraz.

Svjedočenje ima četiri stepena:

Prvi je znanje, spoznaja i uvjerenje u ispravnost i potvrdu onoga o čemu se izražava svjedočenje.

Drugi je govor o tome, iako drugi o njemu nisu obaviješteni, nego o njemu sam sebi govori, spominje ga, izgovara ili piše.

Treći je da obavijesti druge o onome što svjedoči i pojasni mu.

Četvrti je da ga obaveže sadržajem tog svjedočenja i da mu ga naredi. Allahovo svjedočenje Njegove vlastite Jednoće i izvršavanje pravednosti obuhvata ova četiri stepena, tj. Njegovo znanje o tome, Njegov govor, obavijest stvorenja o tome, naredbu i obavezivanje time.

Stepen znanja je nužno sadržan u svjedočenju, u suprotnom svjedok svjedoči o onome o čemu nema znanja. Uzvišeni kaže:

﴿...إِلَّا مَن شَهِدَ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾﴾

„...moći će samo oni koji istinu priznaju, oni koji znaju.“ (Ez-Zuhruf, 86.)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*O tome sličnom posvjedoči.*“[44] Pokazao je na Sunce.

Za stepen govora i obavijesti Uzvišeni kaže:

﴿وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾﴾

„Oni meleke koji su robovi Svemilosnog ženskinjem smatraju. Zar su oni prisustvovali stvaranju njihovu? Njihova će tvrdnja biti zapisana i oni će odgovarati!“ (Ez-Zuhruf, 19.)

Njihov postupak je uzeo kao svjedočenje, iako oni nisu izgovorili riječi svjedočenja i nisu ih proslijedili drugima.

Stepen obavijesti i proglasa obuhvata dvije vrste: obavijest putem govora i obavijest putem djela. Tako se svaki onaj koji obavještava drugoga, čini to nekada putem obavijesti i proglas do-

---

[44] El-Hakim, 4/98; El-Bejheki, 10/156. Hadis je slab (daif), a navodi ga Hafiz Ibn-Hadžer u djelu *Bulugul-meram*. Rekao je: „Navodi ga Ibn-Adij sa slabim lancem prenosilaca. El-Hakim ga je ocjenio vjerodostojnim, ali je pogriješio.“ Naveo sam ga u *Irvaul-galil*, br. 2668.

nosi govorom, a nekada putem djela. Zato, onaj ko svoju kuću preinači u džamiju, otvori njena vrata, napravi prolaz do puta i dozvoli ljudima da ulaze i klanjaju u njoj, javno je iznio proglas da je to vakuf (zadužbina), pa makar to ne izgovorio. Isto tako, onaj ko se drugome približava unoseći mu radost, javno mu govori da ga voli, pa makar to ne izgovorio, i obratno. To se odnosi i na Allahovo svjedočenje, pojašnjenje i proglas. Nekada biva govorom, a nekada djelom. Govor je ono sa čime je poslao poslanike i o čemu je objavio Svoje knjige. Pojašnjenje i proglas djelom je, kako kaže Ibn-Kejsan[45]: „Allah Uzvišeni je Svojim zadivljujućim uređenjem i čvrstim činjenicama posvjedočio pred Svojim stvorenjima da nema drugog boga osim Njega."[46]

Pjesnik je rekao:

U svemu On ima dokaz
Koji ukazuje da je On Jedan

Da svjedočenje može biti putem djela ukazuju nam riječi Uzvišenog:

﴿ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَن يَعْمُرُوا مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلْكُفْرِ ﴾

„Mnogobošci nisu dostojni Allahove džamije održavati kad sami priznaju da su nevjernici." (Et-Tevbe, 17.)

Ovo je njihovo svjedočenje protiv samih njih putem onoga što čine. Ovim se želi reći da Uzvišeni svjedoči putem stvorenih dokaza koje je postavio da ukazuju na Njega. Njihova argumentacija biva isključivo putem Njegovog stvaranja i uređenja.

Stepen naređivanja i obavezivanja ne nalaže se samim svjedočenjem. Međutim, svjedočenje na ovom mjestu ukazuje i sadržava ga.

---

[45] On je Ebu-Hasan Muhammed b. Ahmed b. Kejsan el-Bagdadi. Autor mnogih djela iz gramatike i značenja kur'anskih riječi. Ebu-Bekr b. Mudžahid je tvrdio za njega da je učeniji od Sa'leba i Mibreda. Umro je 299. h.g.

[46] Ibnul-Dževzi u *Zadul- mesir*, 1/362.

Uzvišeni je to posvjedočio svjedočenjem kojim je presudio, odredio, naredio i obavezao ljude njime. On kaže:

﴿ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ... ﴾

„Gospodar tvoj zapovijeda da samo Njemu robujete..." (El-Isra', 23.) I kaže:

﴿ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ إِلَٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ... ﴾

„Dvojici bogova ne klanjajte se..." (En-Nahl, 51.) I kaže:

﴿ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ... ﴾

„A naređeno im je da samo Allaha obožavaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju..." (El-Bejjine, 5.)

﴿ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوٓا۟ إِلَٰهًا وَٰحِدًا... ﴾

„A naređeno im je da samo jednom Bogu ibadet čine..." (Et-Tevbe, 31.)

﴿ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ... ﴾

„Ne stavljaj uz Allaha nekog drugog boga..." (El-Isra', 22, 39.)

﴿ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ... ﴾

„I ne klanjaj se, pored Allaha, drugom bogu..." (El-Kasas, 88.)

Čitav Kur'an o tome svjedoči.

Način na koji Uzvišeni obavezuje tim svjedočenjem je sljedeći: Kada je posvjedočio da nema drugog boga osim Njega, obavijestio je, pojasnio, donio proglas, presudio i odredio da sve što je mimo Njega nije božanstvo, tj. božanstvenost svih drugih mimo Njega je neispravna. Drugi pored Njega ne zaslužuju robovanje, kao što božanstvenost drugih mimo Njega nije ispravna. Ova činjenica na-

laže da se On Jedini uzme kao bog i zabranjuje da se drugi mimo Njega uzimaju za bogove. Onaj kome se obraća sasvim jasno shvata ovu poruku iz negacije i potvrde. Kao npr. da vidiš čovjeka koji od drugoga traži fetvu, svjedočenje ili liječenje, a on nije sposoban za to i prepusti ga onome koji je u tome stručan, pa mu ti kažeš: „Ovaj nije muftija, ne može biti svjedok ili ljekar. Muftija je taj i taj, svjedok je taj i taj, ljekar je taj i taj." Ovo predstavlja njego-vu naredbu i zabranu.

Također, ajet ukazuje da On Jedini zaslužuje robovanje. Kada je već o tome obavijestio, ta obavijest obuhvata naredbu i obavezivanje ljudi da izvršavaju ono što njihovom Gospodaru pripada. Izvršavanje tih dužnosti je čisto Njegovo pravo nad njima.

Također, termini presuda i odredba se koriste za informisanje. Za rečenicu koja u sebi nosi informaciju se kaže presuda ili propis, tj. u njoj je određeno to i to. Kao što Uzvišeni kaže:

﴿ أَلَآ إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ ٱللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى ٱلْبَنَاتِ عَلَى
ٱلْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ ﴾

„Eto, oni, zbog toga što lažu, doista govore: 'Allah je rodio' - oni su, zaista, lažljivci. Zar je On kćeri sinovima pretpostavio? Šta vam je, kako rasuđujete?!" (Es-Saffat, 151-154.)

Samo ovo obavještenje je načinio presudom, kao što kaže:

﴿ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ ﴾

„Zar ćemo muslimane sa zločincima izjednačiti?! Šta vam je, kako rasuđujete?" (El-Kalem, 35-36.)

Međutim, ova presuda nije obavezujuća. Presuda i odredba da nema drugog boga osim Njega podrazumijeva obavezivanje. Da se misli na isključivo svjedočenje, ne bi bili u mogućnosti da spoznaju to svjedočenje i ne bi se njime okoristili, kao što to ne bi ni bio dokaz protiv njih. Ovo svjedočenje podrazumijeva pojašnjenje, upoznavanje ljudi sa onim što je Uzvišeni posvjedočio. Kada čovjek

poznaje svjedočenje, ali ga skriva, njime se niko neće okoristiti, a njegova se argumentacija ne može uzeti. Pošto od takvog svjedočenja nema koristi osim da se pojasni, Uzvišeni ga je pojasnio na najjasniji način i to putem tri sredstva: sluha, vida i razuma.

Sluh: Putem slušanja Njegovih jasnih citiranih ajeta saznali smo sva Njegova svojstva savršenstva, Njegovu Jednoću i drugo, uz najbolji oblik pojašnjenja, a ne kao što tvrde džehmije, i dio mu'tezila koji se sa njima slažu i oni koji pobijaju neka svojstva, zagovarajući različita tumačenja Allahovim svojstavima koja odvode u zbunjenost i koja su u oprečnosti sa pojašnjenjem kojeg je Allah predstavio u Svojoj Knjizi, a i Njegov plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni kaže:

﴿ حمٓ ۝١ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ۝٢ ﴾

„Ha-mim. Tako Mi Knjige jasne.“ (Ez-Zuhruf, 1-2.)

﴿ الٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ۝١ ﴾

„Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige jasne!“ (Jusuf, 1.)

﴿ الٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ وَقُرۡءَانٖ مُّبِينٖ ۝١ ﴾

„Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Knjige, Kur'ana jasnog!“ (El-Hidžr, 1.)

﴿ هَٰذَا بَيَانٞ لِّلنَّاسِ وَهُدٗى وَمَوۡعِظَةٞ لِّلۡمُتَّقِينَ ۝١٣٨ ﴾

„To je objašnjenje ljudima, i putokaz i pouka za one koji se Allaha boje!“ (Ali Imran, 138.)

﴿...أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ۝٩٢ ﴾

„...na Našem Poslaniku je samo jasna obznana!“ (El-Maide, 92.)

﴿...فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ﴾

„...pa na Našem Poslaniku je samo jasna obznana!" (Et-Tegabun, 12.)

﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾﴾

„A tebi objavljujemo Kur'an, da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili." (En-Nahl, 44.)

Isto tako, Sunnet pojašnjava ili potvrđuje ono na što ukazuje Kur'an. Zato nas naš Gospodar nije učinio ovisnima o mišljenju nekog čovjeka, njegovom ukusu i užitku u pitanjima naše vjere. Zato ćemo naći one koji se suprotstavljaju Kur'anu i Sunnetu kako se razilaze i kako su zbunjeni. Uzvišeni kaže:

﴿ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلۡإِسۡلَٰمَ دِينٗا﴾

„Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera." (El-Maide, 3.)

Stoga, nema potrebe da se vjera upotpunjava nečim što je izvan Kur'ana i Sunneta. Na ovo značenje aludira šejh Ebu-Džafer et-Tahavi u svojim navodima kada kaže: **„U to ne ulazimo tumačeći putem naših mišljenja, niti iznoseći iluzije putem naših strasti, jer u vjeri neće biti ispravan osim onaj ko se preda Allahu, azze ve dželle, i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem."**

Njegovi očevidni dokazi stvaranja, promatranje i argumentiranje putem njih, ukazuju na ono na što ukazuju Njegovi dokazi koji se izražavaju putem govora ili se slušaju. Razum objedinjuje oboje i donosi kategorički sud o ispravnosti onoga sa čime su došli poslanici. Tako se u potpunosti slažu svjedočenje sluha, vida, razuma i prirodne urođenosti.

Dokazi vjerovjesnika

Uzvišeni zbog svoje savršene pravednosti, milosti, dobrostivosti, mudrosti, ljubavi da oprašta i podizanja dokaza, nije poslao nijednog vjerovjesnika, a da sa njim nije bio dokaz o istinitosti onoga o čemu donosi obavijest. Uzvišeni kaže:

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ...﴾

„Mi smo izaslanike Naše s jasnim dokazima slali i po njima knjige i pravdu slali, da bi ljudi pravedno postupali..." (El-Hadid, 25.) Uzvišeni kaže:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ...﴾

„Mi smo i prije tebe samo ljude kao poslanike slali i objavljivali im - pitajte sljedbenike Knjige ako ne znate - jasne dokaze i knjige..." (En-Nahl, 43-44.) I kaže:

﴿قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِي قُلْتُمْ...﴾

„Reci: 'I prije mene su vam poslanici s jasnim dokazima dolazili, a i s tim o čemu govorite...'" (Ali Imran, 183.)

Uzvišeni kaže:

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾﴾

„A ako te budu lašcem smatrali, pa i prije tebe su lašcima smatrani poslanici koji su Jasne dokaze i spise i Knjigu svjetilju donosili!" (Ali Imran, 184.)

﴿اللَّهُ الَّذِي أَنزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ﴾

„Allah je Onaj Koji je Knjigu s istinom i mjerilom objavio!“ (Eš-Šura, 17.)

Čak su najskriveniji od svih dokaza poslanika bili Hudovi dokazi. Njegov narod mu je rekao: „Hudu, ti nisi došao s dokazom!“ I pored toga što je njegov dokaz bio najjasniji onome koga Allah uputi da o njemu porazmisli. Uzvišeni na to ukazuje riječima:

﴿ إِنِّيٓ أُشۡهِدُ ٱللَّهَ وَٱشۡهَدُوٓاْ أَنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ٥٤ مِن دُونِهِۦۖ فَكِيدُونِي جَمِيعٗا ثُمَّ لَا
تُنظِرُونِ ٥٥ إِنِّي تَوَكَّلۡتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمۚ مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذُۢ بِنَاصِيَتِهَآۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ
صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ٥٦ ﴾

„Ja pozivam Allaha za svjedoka, a i vi posvjedočite da ja nemam ništa s tim što vi druge Njemu ravnim smatrate. Ja se uzdam u Allaha, u moga i vašeg Gospodara. Nema nijednog živog bića koje nije u vlasti Njegovoj. Gospodar moj zaista postupa pravedno.“ (Hud, 54-56.)

Ovo je jedan od najvećih dokaza. Jedan čovjek se obraća čitavome narodu ovom porukom bez očaja, straha ili bojažljivosti. Zapravo, on je pouzdan i kategoričan u onome što govori. Prvo je pozvao Allaha, azze ve dželle, kao svjedoka da je čist od njihove vjere i onoga na čemu su oni. To prizivanje svjedočenja je pouzdano i na njega se oslanja. On svome narodu daje proglas da mu je On zaštitnik, pomagač i da On neće dozvoliti da ga oni nadvladaju. Zatim je od njih zatražio da javno posvjedoče njegovo odricanje od njihove vjere i njihovih božanstava koja su prihvatili, radi kojih se bore i žrtvuju svoje živote i imetke u ispomoći njima. To im je potom potvrdio prijezirom i izrugivanjem njihovih božanstava, makar se svi iskupili da mu naprave spletke i da mu učine zlo, zatim to požure učiniti bez imalo odgađanja i ne bi mogli učiniti osim ono što im je Allah propisao. Potom je, na najbolji način, potvrdio njihov poziv pojasnivši da je njegov i njihov Gospodar Koji ih sve održava. On je njegov Upravitelj i Zaštitnik Koji ga pomaže. Pojasnio je da je na pravom putu. Neće biti ostavljen na cjedilu onaj ko

se na Allaha osloni, niti će biti dozvoljeno njegovim neprijateljima da mu se podsmijavaju.

Ima li boljih dokaza do dokaza vjerovjesnika? To je svjedočenje Uzvišenog Allaha Koji je Svojim robovima dao pojašnjenja na najbolji način.

Jedno od Allahovih imena je *El-Mu'min*, a prema jednom od tumačenja znači: Onaj koji potvrđuje istinoljubivost iskrenih tako što im pokazuje dokaze njihove iskrenosti. Zato je neophodno da ljudi vide dokaze na svemirskim prostranstvima, a i u samim sebi, koji im pojašnjavaju da je objava koju su Njegovi poslanici dostavljali istina. Uzvišeni kaže:

﴿ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ﴾

„Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u krajevima (Zemlje), a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je on istina.“ (Fussilet, 53.), tj. da je Kur'an istina. O njemu se govori u sljedećem ajetu:

﴿ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ... ﴾

„Reci: 'Šta mislite, ako je Kur'an od Allaha...'“ (Fussilet, 52.) Potom Uzvišeni kaže:

﴿ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ ﴾

„A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten?“ (Fussilet, 53.)

Uzvišeni je posvjedočio Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, Svojim riječima da je ono sa čime je došao istina i obećao da će ljudima pokazati dokaze stvaranja koji su, također, svjedočenja. Potom je spomenuo ono što je veće i uzvišenije od svega, a to je Njegovo svjedočenje da je On svemu Svjedok.

Jedno od Njegovih lijepih imena je *Eš-Šehid*, tj. Onaj kome nije ništa skriveno niti Mu išta može umaći. Zapravo, On sve nadzire i

gleda i podrobno sve poznaje. Ovo je argumentacija Njegovim imenima i svojstvima. Prvo je argumentacija Njegovim govorom i riječima, a argumentacija dokazima u kosmosu i samim ljudima je argumentacija djelima i stvorenjima.

Možda se pitaš: Kako se može argumentirati Njegovim imenima i svojstvima, kad takva argumentacija nije sadržana u samoj terminologiji?

Odgovor je: Uzvišeni Allah je u prirodnost čovjeka, koja se nije zaprljala negiranjem i opovrgavanjem, a ni poistovjećivanjem i uspoređivanjem, ugradio osjećaj da je On Uzvišeni, Potpun i Savršen po Svojim imenima i svojstvima. Njemu pripadaju epiteti kojima se opisao i kojima su Ga opisali poslanici. Ono što je stvorenjima skriveno od Njegovog savršenstva je daleko veće od onoga što oni znaju. Njegovo sveto savršenstvo podrazumijeva i svjedočenje da je On svemu Svjedok i da sve nadgleda, tako da Mu ne može izmaći nijedan atom na nebesima i zemlji, bio on vidljiv ili skriven, pa da li pristaje da ljudi Onome koji ima ovakve osobine pripisuju druge, da obožavaju druge mimo Njega ili da uz Njega izmisle drugoga boga? Kako Njegovom savršenstvu može pristajati da dadne odobrenje onima koji na Njega iznose najviše laži i koji o Njemu donose obavijesti koje nisu u skladu sa stvarnim činjenicama, pa da ih kasnije u tome pomogne, podigne njihov stepen, odazove se njihovoj molbi i uništi njihovog neprijatelja? U Njegovoj vjeri su Njegovi dokazi i argumenti toliko očevidni da sve ljudske snage bivaju nemoćne pred njima, a opet ljudi i pored toga iznose laži.

Poznato je da Njegovo svjedočenje za svaku stvar, Njegova moć, mudrost, ponos i sveto savršenstvo to odbacuju. Onaj ko to smatra dopustivim, najudaljniji je od spoznaje Uzvišenog.

Kur'an je ispunjen ovim pravcem, a to je pravac odabranih ljudi. Oni Allaha, azze ve dželle, uzimaju kao argument za Njegova djela i ono čega je On dostojan da učini, a i ne učini ga, kao što kaže:

﴿ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾
فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ ﴾

„A da je on o Nama kojekakve riječi iznosio, Mi bismo ga desnicom kaznili, a onda mu žilu kucavicu presjekli, i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti.“ (El-Hakkah, 44-47.)

Nešto kasnije ćemo ovo više pojasniti, inšallah.

Njegova imena i svojstva se uzimaju kao argument za Njegovu jednoću i neispravnost mnogoboštva. Uzvišeni kaže:

﴿ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ
ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

„On je Allah, nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostataka, Onaj Koji svakog osigurava, Onaj Koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi, Slavljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!“ (El-Hašr, 23.)

Ovakvi primjeri u Kur'anu su mnogobrojni. Malo je onih koji idu ovim pravcem. Na njega su upućeni samo odabrani. Pravac većine ljudi se ogleda u argumentaciji vidljivim dokazima, jer se lakše i opširnije mogu tretirati. Uzvišeni Allah daje prednost nekim Svojim stvorenijima nad drugima.

U Kur'anu je objedinjeno ono što nije objedinjeno u drugim knjigama. Kur'an je ujedno dokaz, a i onaj o kome se dokazi iznose, kao što je i svjedok, a i onaj o kome se svjedočenje iznosi. Uzvišeni onome koji traži dokaz, koji ukazuje na istinitost Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

﴿ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ
لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ ﴾

„A zar im nije dosta to što Mi tebi objavljujemo Knjigu koja im se kazuje: u njoj je, doista, milost i pouka narodu koji vjeruje.“ (El-Ankebut, 51.)

Najpotpuniji tevhid

Zna se da je tevhidul-uluhijje tevhid sa kojim [illegible] nici i o kojem su objavljene knjige, kao što je pretl[illegible] ta naznaka. Zato se ne treba osvrtati na govor onih k[illegible] podijelili na tri vrste, rekavši da postoji *tevhid običnih ljudi*, a onda *tevhid odabranih ljudi* koji je potvrđen stvarnim činjenicama i treći tevhid koji opstoji još iz praiskona, a on je *tevhid posebno odabranih ljudi.*

Najpotpuniji je tevhid vjerovjesnika, a poslanici su u pogledu tevhida još potpuniji, a najpotpuniji su Ulul-azm (odlučni poslanici), a oni su: Nuh, Ibrahim, Musa, Isa i Muhammed, alejhimus-selam. Još potpuniji od svih njih su dva Allahova prisna prijatelja Muhammed i Ibrahim, alejhimas-selam. Oni su imali tevhid kojeg kod drugih nije bilo, po znanju, spoznaji, stanjima, pozivu stvorenja i džihadu. Nema potpunijeg tevhida od onog kojeg su uspostavili poslanici, kojem su pozivali i borili se radi njega protiv drugih naroda. Zato je Uzvišeni naredio Svome Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, da za njima pristane u pogledu tevhida, kao što je Uzvišeni poslije spomena rasprave Ibrahima sa njegovim narodom o neispravnosti širka i ispravnosti tevhida spomenuo vjerovjesnike iz njegovog potomstva.

﴿أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقۡتَدِهۡ﴾

„Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put.“ (El-En-'am, 90.)

Zato, niko nije potpunijeg tevhida od onih za koje je Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, naređeno da ih slijedi.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi svoje ashabe podučavao da kada se probude kažu:

أصبحنا على فطرة الاسلام و كلمة الاخلاص و دين نبيّنا محمّد و ملة أبينا ابراهيم حنيفا مسلما و ما كان من المشركين

„Osvanuli smo u prirodnosti islama, na riječi iskrenosti, vjeri našega vjerovjesnika Muhammeda i vjeri našega praoca Ibrahima, pravovjernog muslimana, koji nije bio idolopoklonik.“[47]

Milletu Ibrahim označava tevhid, a *dinu Muhammed* označava ono sa čime je on došao od Allaha - od riječi, djela i uvjerenja.

Kelimetul-ihlas su riječ iskrenosti i predstavljaju svjedočenje da nema drugog boga osim Allaha.

Fitretul-islam je prirodna urođenost u islamu i predstavlja prirodnost u kojoj je Allah stvorio ljude da Ga vole i da Njemu jedino robuju ne pripisujući Mu druga, te da Mu u tom robovanju budu u potpunosti predani, ponizni, pokorni i da Mu se vraćaju. Ovo je tevhid posebno odabranih, a onaj ko ga ostavi biva najneuračunljiviji čovjek. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَـٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ ۖ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ ﴾

„Ko drugi vjeru Ibrahimovu izbjegava do onaj koji ne drži do sebe! Mi smo njega na ovome svijetu odabrali, pa će on i na drugom svijetu biti među dobrima. Kada je njemu Gospodar

---

[47] Sahih, prenosi ga Abdullah b. Ahmed u djelu *Zevaidul-musnedi*, 5/123; od Abdur-Rahmana b. Ebzaa, a on od Ubejja b. Ka'ba koji je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nas je podučavao kada osvanemo da kažemo: *'Osvanuli smo u prirodnoj urođenosti islama...'*“ Na kraju kaže: „A kada omrknemo, da kažemo isto.“ Međutim, lanac prenosilaca je slab, ali ga prenose Ahmed, 3/406-407; Ed-Darimi, 2/292; Ibn es-Sunni u djelu *El-Jevm vel-lejle*, br. 32; sa dva druga lanca prenosilaca od Abdur-Rahmana b. Ebzaa koji je rekao: „Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada bi osvanuo rekao bi...“ Potom je spomenuo hadis, a ovaj lanac prenosilaca je sahih.

njegov rekao: 'Predan budi!, On je odgovorio: 'Ja sam predan Gospodaru svjetova.'" (El-Bekare, 131-132.)

Ko god ima ispravne osjećaje i razum, putem kojeg raspoznaje istinu od neistine, nema nikakve potrebe za izmišljotinama sljedbenika kelama i rasprava, njihovim terminima i pravcima. Zapravo, ako bude tragao, može zapasti u sumnje koje će ga zbuniti i odvesti u zabludu. Tevhid je koristan samo onda kada je srce onoga ko ga zastupa čisto od toga. To je ispravno srce bez kojeg neće uspjeti onaj koji dođe pred Allaha. Nema sumnje da druga i treća vrsta tevhida, za koje kažu da su tevhid odabranih i tevhid posebno odabranih, završavaju u stapanju s Bogom (*fena'*), a to zastupa većina sufija. Ovo je veoma opasan put koji vodi u panteizam (vahdetul-vudžud). Pogledaj stihove šejhul-islama Ebu-Ismaila el-Ensarija, Allah mu se smilovao, koji kaže:

Jednoću Jedinoga nije izrazio onaj ko se na nju poziva
Svako ko Mu jednoću izražava negira ga
Izražavanje jednoće od strane onoga ko govori o Njegovim epitetima
Opovrgnuto je od strane Jedinoga
Njegovo izražavanje jednoće je Njegova jednoća
A onaj ko Mu daje epitete, zalutao je

Iako pjesnik ovim nije htio aludirati na vahdetul-vudžud, spomenuo je općenite termine kojima je sebi privukao panteiste. Kada bi određeni panteista ovo pročitao, zakleo bi se najvećom zakletvom da pjesnik zastupa njegovo mišljenje panteizma. Preče bi bilo da je upotrijebio šerijatske termine koji su sasvim jasni. Da su značenja koja iznose potrebna, Uzvišeni Zakonodavac bi skrenuo pažnju na njih, pojasnio ih i pozivao ljude njima.

Pokuđenost pretjerivanja u vjeri

Obaveza Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, je da jasno dostavi. Gdje je to Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: ovo je tevhid običnih ljudi, ovo odabranih, a ovo posebno odabra-

nih ili nešto slično ovome značenju?! Gdje je aludirao na ovakve predaje i razmišljanja?! Tu su Allahov govor objavljen Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a i Sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Tu je i govor najboljih generacija poslije Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, imama predvodnika, onih koji su spoznali Allaha. Da li se igdje kod njih spominje utapanje ili ovakva podjela tevhida?! Sve ovo se desilo zbog pretjerivanja u vjeri koje je veoma slično pretjerivanju haridžija, ili pretjerivanju kršćana u njihovoj vjeri. Uzvišeni je pokudio pretjerivanje u vjeri i zabranio ga. On kaže:

﴿ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّۚ ﴾

„O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u svom vjerovanju i o Allahu govorite samo istinu!“ (En-Nisa', 171.)

﴿ قُلۡ يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ غَيۡرَ ٱلۡحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوٓاْ أَهۡوَآءَ قَوۡمٖ قَدۡ ضَلُّواْ مِن قَبۡلُ وَأَضَلُّواْ كَثِيرٗا وَضَلُّواْ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ٧٧ ﴾

„Reci: 'O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u vjerovanju svome, suprotno istini, i ne povodite se za prohtjevima ljudi koji su još davno zalutali, i mnoge u zabludu odveli, i sami s pravoga puta skrenuli!'“ (El-Maide, 77.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*Nemojte biti žestoki, pa da i Allah prema vama bude žestok. Oni koji su bili prije vas, bili su žestoki, pa je Allah prema njima bio žestok. Eto njihovih ostataka u sinagogama i manastirima. Oni su monaštvo izumili, a Mi im ga nismo propisali.*“[48]

---

[48] Ebu-Davud, 4904; U predaji je Seid b. Abdur-Rahman b. Ebi el-Amja. Niko ga nije proglasio pouzdanim osim Ibn-Hibbana. Od njega prenose samo dvojica. Ja sam ga naveo u djelu *Ed-Daife*, 3468.

Potvrda svojstava i replika negatorima istih

Autor kaže: **„Njemu nije ništa slično."**

Sljedbenici Sunneta su složni da Allahu nije ništa slično, ni po Njegovom Biću, ni po osobinama, ni po djelima. Međutim, termin poistovjećivanja (antropomorfizam) je kod ljudi postao općenit i s njime se želi ispravno značenje, a to se odnosi na ono što je Kur'an negirao i na što ukazuje ispravan razum. Specifičnostima Gospodara Uzvišenog ne može biti opisano nijedno stvorenje. Nije Mu po Njegovim osobinama slično nijedno stvorenje.

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ﴾

„Njemu ništa nije slično!" (Eš-Šura, 11.) Ovo je odgovor onima koji Ga poistovjećuju sa stvorenjima, a riječi:

﴿ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴾

„On sve čuje i sve vidi" - su odgovor onima koji negiraju i opovrgavaju Njegova svojstva. Onaj ko osobine Stvoritelja poistovjeti sa osobinama stvorenja, postao je isključiv i izložen je pokudi. Ko osobine stvorenja poistovjeti sa osobinama Stvoritelja, poput kršćanina je u svome nevjerstvu. Isključivanje svojstava znači da se Allahu ne potvrđuju nikakava svojstva. Tako ne treba reći da On ima moć, a nema znanje i život, jer su to atributi ljudi! Iz ovoga mišljenja neminovno proizilazi da se za Njega ne može reći da je Živi, Sveznajući, Moćni, jer i čovjek može imati ove epitete. Isto se odnosi na Njegov sluh i vid, htijenje i drugo. Oni se slažu sa sljedbenicima Sunneta da Uzvišeni postoji, te da je Sveznajući, Moćni, Živi. Za stvorenje se kaže da postoji, da je živo, da zna, da je moćno. Međutim, ne kaže se: Ovo je komparacija koju treba negirati. Na ovo ukazuje Kur'an, Sunnet i zdravi razum. Ovome se ne protivi onaj koji ima pameti. Uzvišeni se nazvao nekim imenima, a i neke robove je nazvao njima. Također, Svojim osobinama je dao

imena. Ima neka imena koja su osobine Njegovih stvorenja, ali naziv i onaj na koga se on odnosi nisu uvijek istovjetni. On se nazvao Živim, Sveznajućim, Moćnim, Blagim, Milostivim, Ponosnim, Mudrim, Onim Koji sve čuje, Svevidljivim, Vladarem, Silnim, Uzvišenim. Neke Svoje robove je nazvao ovim imenima. On kaže:

﴿...يُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ...﴾

„...On iz neživa izvodi živo..." (El-En'am, 95.)

﴿...وَبَشَّرُوهُ بِغُلَـٰمٍ عَلِيمٍ﴾

„i obradovaše ga dječakom koji će učen biti." (Ez-Zarijat, 28.)

﴿... فَبَشَّرْنَـٰهُ بِغُلَـٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾﴾

„I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi." (Es-Saffat, 101.)

﴿...بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾﴾

„...prema vjernicima je blag i milostiv." (Et-Tevbe, 128.)

﴿...فَجَعَلْنَـٰهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٢﴾﴾

„...i činimo da on čuje i vidi." (Ed-Dehr, 2.)

﴿قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ...﴾

„Reče upravnikova[49] žena..." (Jusuf, 51.)

﴿...وَكَانَ وَرَآءَهُم مَّلِكٌ...﴾

„...jer je pred njima bio jedan vladar..." (El-Kehf, 79.)

﴿أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا﴾

---

49 Upravnik je nazvan *el-aziz*, a to je jedno od Allahovih imena.

„Zar da vjerniku bude isto kao grešniku?“ (Es-Sedžde, 18.)

﴿... كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾﴾

„Tako Allah pečati srce svakog oholog silnika.“ (El-Mu'min, 35.)

Poznato je da Živi nije sličan živom (stvorenju), Sveznajući onome koji zna, niti Ponosni ponosnome. Isto je sa preostalim dijelom imena. Uzvišeni kaže:

﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِۦٓ إِلَّا بِمَا شَآءَ ...﴾

„...oni ne mogu obuhvatiti od Njegovoga znanja osim koliko On želi...“ (El-Bekare, 255.)

﴿... أَنزَلَهُۥ بِعِلْمِهِۦ ...﴾

„...objavljuje ga sa Svojim znanjem...“ (En-Nisa', 166.)

﴿... وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ...﴾

„...I nijedna žena ne zanese niti rodi a da On to ne zna...“ (Fatir, 11.)

﴿... إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ﴿٥٨﴾﴾

„...Opskrbu daje jedino Allah Moćni i Jaki!“ (Ez-Zarijat, 58.)

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾

„A zar nisu znali da je Allah, Koji ih je stvorio, jači od njih?“ (Fussilet, 15.)

Od Džabira, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nas je podučavao istihari za sva pitanja, kao što nas je podučavao suri iz Kur'ana. Rekao je: *'Kada neko od vas namjerava nešto učiniti, neka klanja dva rekata koja nisu obavezni namaz, a zatim neka kaže: Allahu moj, ja tražim dobra putem*

Tvog znanja. Tražim moći putem Tvoje moći i molim Te da mi udijeliš iz Svoje velike blagodati, jer Ti si Moćan, a ja nisam moćan, Ti znaš, a ja ne znam. Ti dobro poznaješ sve skriveno. Allahu, ako znaš da je ovo dobro za mene, za moju vjeru, život i posljedice (ili je rekao za bližu i dalju budućnost ove stvari), odredi mi ga i olakšaj mi ga, a onda mi u njemu daj blagoslov. Ako znaš da je ova stvar loša za mene, za moju vjeru, život i posljedice (u bližoj i daljoj budućnosti), odvrati je od mene i odvrati me od nje i odredi mi dobro gdje god bilo, a zatim me učini da budem zadovoljan time.' Rekao je: *'Neka imenuje svoju potrebu.'*" (Bilježi ga El-Buhari.)[50]

U hadisu Ammara b. Jasira kojeg prenosi En-Nesai i drugi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, navodi se da je upućivao ovu dovu: *„Allahu, s Tvojim znanjem o nevidljivom i Tvojom moći nad stvorenjima poživi me sve dok je život dobar za mene, a usmrti me kada smrt bude dobra za mene. Allahu, ja Te molim za bogobojaznost u tajnosti i javnosti. Molim Te za riječ istine u srdžbi i zadovoljstvu. Molim Te za umjerenost u bogatstvu i siromaštvu. Molim te za blagodat koja neće prestati i radost oka koja se neće prekinuti. Molim te za zadovoljstvo poslije presude. Molim Te za ugodan život poslije smrti. Molim Te za slast pogleda u Tvoje Časno Lice, čežnju za susretom s Tobom, bez ikakve štete i zavodeće smutnje. Allahu, okiti nas ukrasima imana i učini nas upućenim i uputiteljima.*"[51]

---

[50] Sahih; El-Buhari, 1162; En-Nesai, 2/369; Ebu-Davud, 1038; i dr. Dovoljno ti je znati da ga je El-Buhari naveo u svome *Sahihu*. Ahmedove riječi o jednom od prenosilaca: „Prenosi neispravan hadis" ne štete, nakon što je o njemu rekao: „Nema smetnje", već smetnja postoji kada se prenosilac suprotstavi onome ko je od njega pouzdaniji, što ovdje nije slučaj. Ovom hadisu svjedoči i hadis Ebu-Hurejre kojeg je Ibn-Hibban ocjenio vjerodostojnim, a ja sâm ga naveo u *Ed-Daife*, 2305.

[51] Sahih; En-Nesai, 3/54-55; Hakim, koji ga je ocjenio vjerodostojnim, a sa njim se slaže Ez-Zehebi. Hadis je naveden u *El-Kelimut-tajjib*, 105. i *Zilalul-Dženneti fi tahridžis-sunne*, 129.

Potvrda Allahovih svojstava ne obavezuje poređenje

Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, su Allahove osobine nazvali znanjem, moći i snagom. Uzvišeni kaže:

﴿... ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ ضَعۡفٖ قُوَّةٗ ...﴾

„...i onda vam, poslije nejakosti, snagu daje...“ (Er-Rum, 54.)

﴿... وَإِنَّهُۥ لَذُو عِلۡمٖ لِّمَا عَلَّمۡنَٰهُ ...﴾

„...a on je, uistinu, veliki znalac bio, zato što smo ga Mi naučili...“ (Jusuf, 68.)

Poznato je da Njegovo znanje nije kao svako znanje, da Njegova snaga nije kao svaka snaga, a primjeri za to su mnogobrojni. Ovo je nužna činjenica kod svih pametnih ljudi. Onaj ko negira jedno od Njegovih svojstava kojima se Uzvišeni opisao, kao što su zadovoljstvo, srdžba, ljubav, prijezir i sl. Smatrajući da to iziskuje poistovjećivanje sa stvorenjima (tedžsim), reći će mu se: Ti potvrđuješ da Uzvišeni ima htijenje, govor, sluh i vid, iako ta svojstva koja potvrđuješ nisu ista kao svojstva stvorenja. Zato, o onome što si negirao, a Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, su to potvrdili, reci isto što si rekao o onome što si potvrdio, jer nema razlike između njih.

Ako kaže: „Ja ne potvrđujem nijedno svojstvo.“ Reći će mu se: „Ti potvrđuješ lijepa imena poput Sveznajući, Živi, Moćni.“ Čovjek, također, može biti nazvan ovim imenima, a imena koja su potvrđena Gospodaru nisu slična onima koja su potvrđena čovjeku. Zato, o Njegovim svojstvima govori isto kao što govoriš o Njegovim imenima.

Ako kaže: „Ja Mu ne potvrđujem lijepa imena, nego kažem da su metafora. To su imena nekih Njegovih djela.“ Tako govore ekstremni ezoteristi (batinije) i filozofi.

Reći će mu se: „Moraš neminovno vjerovati da On postoji i da je istina i da opstoji Sam po Sebi, da tijelo postoji i opstoji po Sebi i da Mu ništa nije slično.“

Ako kaže: „Ja ništa ne potvrđujem, već negiram postojanje obaveznog (razumom).“

Reći će mu se: „Poznato je, po ispravnom razumu, da je ono što postoji obavezno samo po sebi, ili nije obavezno samo po sebi, ili je oduvijek. Ili je novonastalo, nakon što nije bilo, ili je stvoreno i ovisno o Stvoritelju, ili je nestvoreno i ne ovisi o Stvoritelju, ili je ovisno o nečemu drugom, ili je neovisno od svega. Ono što je neobavezno samo po sebi ovisi o onome što je obavezno samo po sebi. Novonastalo dolazi isključivo od praiskonskog. Stvorenje biva isključivo od Stvoritelja. Ovisni je vezan isključivo za onoga koji je neovisan o njemu. Iz ove dvije suprotnosti nužno proizilazi obavezno postojanje samog po sebi koji je praiskonski Stvoritelj i neovisan od svega što je mimo Njega, a suprotno tome je sve što je osim Njega. Putem nužnosti i osjetila se zna da postoji novonastalo biće nakon što nije bilo. Ono što je novonastalo nije obavezno samo po sebi, nije praiskonsko, niti je stvoritelj onoga što je mimo njega, a ovisno je o onome što je mimo njega. Stoga je činjenica o postojanju dva bitisanja nužna. Jedno je obavezno, a drugo je moguće, jedno je praiskonsko, a drugo novonastalo, jedno je neovisno, a drugo ovisno, jedno je Stvoritelj, a drugo stvorenje. Oba bitka se slažu u postojanju.

Negiranje sličnosti između Stvoritelja i stvorenja

Poznato je da jedan drugome nisu slični u suštini, jer da je tako, bili bi slični u onome što je obavezno, moguće i nemoguće. Za jednog je praiskonsko postojanje obaveza i on postoji sam po sebi, drugome nije obaveza praiskonsko postojanje i on ne postoji sam

po sebi. Jedan od njih je Stvoritelj, a drugi nije stvoritelj, jedan od njih je neovisan o svemu drugome, a drugi je ovisan.

Kada bi se poistovijetili, nužno bi bilo da svaki od njih obavezno bude postojan iz praiskona i da u isto vrijeme ne bude postojan iz praiskona, da postoji sam po sebi i da ne postoji sam po sebi, da bude stvoritelj, a nije stvoritelj, da bude neovisan, a i ovisan. Iz toga proizilazi objedinjavanje dvije suprotnosti ako se pretpostavi da su isti. Stoga se zna da je njihova sličnost isključena i to čistim razumom, kao što je ona isključena Šerijatskim tekstovima. Putem ovih dokaza se saznaje da su osobine iz jednog aspekta iste, a iz drugog aspekta se razilaze. Ko negira ono oko čega se slažu, opovrgava svojstva i iznosi neistinu. Ko ih učini istim, poistovjećuje Allaha sa stvorenjima i iznosi neistinu. Allah najbolje zna.

Nazivi (imena) se slažu, ali ne i bit. Allah Uzvišeni ima posebno postojanje, znanje, moć i ostala svojstva, čovjek u tome nema nikakvog učešća. Isto tako čovjek ima svoje postojanje, znanje i moć. Uzvišeni Allah je čist da bi sa Njim čovjek učestvovao u Njegovim osobenostima. Pošto se osobine slažu u nazivima postojanja, znanja i moći, ovaj zajednički opis je općenit i generalan i nalazi se u mislima, a ne u bićima (u suštini). On što se nalazi u bićima je zasebno i u njemu nema niko drugi učešća. Na ovom mjestu su mnogi teoretičari ostali zbunjeni, smatrajući da slaganje u nazivima svih stvari nalaže da postojanje Gospodara bude kao postojanje čovjeka.

Druga grupacija je pomislila da se termin postojanje upotrebljava samo za jezičku recipročnost. Oni su svoje razume smatrali isuviše velikim. Ovi nazivi su generalni i mogu se dijeliti. Kao što se kaže: Ono što postoji dijeli se na obavezno i moguće, praiskonsko i nastalo. Podjela je zajednička za sve dijelove koji učestvuju. Zajednički termin je kao termin *el-mušteri* koji se odnosi i na kupca i na planetu Jupiter. Riječ se odnosi ili na jedno ili na drugo. Primjeri ovakvih fraza su preciznije pojašnjeni na njihovom mjestu.

Izvor pogreške je njihovo navodno mišljenje da su ova imena generalna i sveobuhvatna, i da se općenito odnose na svaku

dotičnu stvar koja trpi taj naziv. Međutim, nije tako. Ono što se nalazi izvan naziva nije općenito i sveobuhvatno, a ni cjelovito, pa čak nije ni posebno određeno za dotičnu stvar. Kada Uzvišeni biva nazivan ovim imenima, onda se ti nazivi dotično i specifično odnose na Njega, a kada se njima nazove čovjek ti nazivi su specifični za njega. U Allahovom postojanju i Njegovom životu nema niko drugi učešća. Postojanje određenih stvari ne trpi neko drugo učešće postojanja, a šta tek reći za postojanje Stvoritelja? Zar ne vidiš kada kažeš: „Ovo je taj" da pokazuješ na jednog iz dva različita aspekta.

Ovim i sličnim primjerima ti se očituje da su oni antropomorfisti (mušebbihe) uzeli ovo značenje, pa su dodali dodatke na istinu i tako zalutali. Oni koji isključuju Allahova svojstva (muattile) su se prihvatili negiranja sličnosti u jednom smislu, dodajući dodatke na istinu, pa su tako i oni zalutali. Allahova Knjiga ukazuje na jasnu i čistu istinu koju shvataju ispravni i zdravi razumi. To je umjerena istina u kojoj nema iskrivljenja.

Oni koji niječu svojstva (nufat), Stvoritelja su proglasili čistim od ikakve sličnosti sa Njegovim stvorenjima i to je lijepo. Ali su, u isto vrijeme, pogriješili u negaciji potvrđenih značenja Allahu Uzvišenom.

Antropomorfisti (mušebbihe) su potvrdili Njegova svojstva, i to je lijepo, ali su loše postupili kada su pretjerali u upoređivanju.

Znaj da onaj kome se obraćaš ne shvata značenje koje se izražava terminima osim ako ga poznaje ili poznaje ono što je vezano za samu suštinu termina. Tako termini imaju zajedničko učešće i slični su u osnovnom značenju. U suprotnom, onima kojima se obraćamo nikako ne bi mogli pojasniti značenje. Na početku učenja značenja govora uče se značenja termina posebno, kao kada se dijete odgaja i podučava govoru i jeziku. Posebno mu se izgovara termin i pokazuje šta on fizički predstavlja, ako se ono može osjetiti čulima u vanjštini ili nutrini. Kaže mu se mlijeko, hljeb, majka, otac, nebo, zemlja, sunce, mjesec, voda. Sa svakim ovim izrazom mu se pokaže šta taj naziv podrazumijeva, a u suprotnom, ne

bi shvatio značenje termina i šta govornik želi reći. Svaki čovjek je u potrebi za naučavanjem putem slušanja.

Otac čovječanstva Adem prvo što je naučio bili su slušni dokazi, tj. sva imena. Uzvišeni mu je govorio i podučio ga putem objave onome što nije spoznao putem gologo razuma.

Ukazivanje termina na značenja biva posredstvom ukazivanja na ono što sagovornik želi. Njegovo htijenje i pažnja su u srcu. Na početku se ne mogu shvatiti putem riječi, ali će značenje shvatiti samo putem riječi tako što će prvo spoznati na što ono ukazuje. Kada to spozna jedanput, a drugi put čuje termin, znat će željeno značenje bez posebne gestikulacije, iako gestikulacija o unutrašnjim osjećajima poput gladi, sitosti, žeđi, tuge i radosti, neće biti shvaćene dok ih sam čovjek u sebi ne pronađe. Kada ih nađe i kada mu se pokaže na njih, sazna da je to naziv za to i to.

Nekada se gestikulira na samu glad ili žeđ, poput da vidimo čovjeka koji je ogladnio, pa mu kažemo: „Ti si gladan". On čuje termin i zna tačno na što se odnosi gestikulacijom ili iz konteksta koji detaljno precizira željeno. Kao kada majka pogleda u svoje dijete dok je gladno, shvati njegovu glad putem pogleda i zna da se to odnosi na glad ili može čuti kako drugi za sličnu situaciju kažu da je stanje gladi. Kada se to zna, onaj koji govori, kada želi pojasniti značenje, mora biti u jednom od dva stanja: ili da svojim čulima, prisustvom ili razumom shvati ono što sagovornik govori ili da to ne shvati. Ako se to odnosi na prva dva dijela, onda mu je samo potrebna spoznaja jezika, tako da je spoznao značenje pojedinačnih termina i značenje njihove konstrukcije. Kada mu se poslije kaže:

﴿أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ۝٨ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ﴾

„Zar mu nismo dali oka dva, i jezik i usne dvije." (El-Beled, 8-9.) ili se kaže:

﴿ وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾

„Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum - da biste bili zahvalni." (En-Nahl, 78.) i sl, sagovornik shvata svojim osjetilima. Ako značenja s kojima se želi upoznati ne ulaze u domen njegovih osjetila ili očne percepcije, niti ima cjelokupnu predstavu kako bi mogao shvatiti značenje tih termina i ne može ih shvatiti nijednim od svojih unutrašnjih i vanjskih čula, tada je neophodno upoznati ga sa analogijom, navođenjem primjera i razmatranjem u okviru shvatljivih stvari koje je vidio i između kojih ima sličnosti i podudarnosti. Što je navođenje primjera jače, pojašnjenje je bolje, a shvatanje potpunije.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nam je pojasnio stvari koje prije nisu bile jasne, a u njihovom jeziku nije bilo termina koji tačno ukazuje na njih. Zato je došao s terminima čija značenja odgovaraju tim značenjima i učinio ih nazivima za njih. Oni imaju reciprocitet, kao što su namaz, zekat, post, vjerovanje i nevjerstvo. Isto tako, obavijestio nas je o stvarima koje su vezane za vjerovanje u Allaha i Sudnji dan. Oni to prije nisu poznavali sve dok nisu dobili termine koji na to tačno ukazuju. Iz jezika su uzeti odgovarajući termini za te pojmove, a to ukazuje na zajedničko učešće u tim značenjima koja su vezana za nevidljivi svijet, a i za pojavni svijet koji su poznavali. Za to je vezao napomene putem kojih se spoznaje suština željenog, poput podučavanje djeteta.

Rebi'a b. Ebi Abdur-Rahman[52] je govorio: „Ljudi su u okrilju učenjaka kao što su djeca u okrilju njihovih roditelja."

---

52 Rebi'a b. Ferruh el-Medeni Ebu-Osman, imam, hafiz, islamski pravnik, mudžtehid, izdavao je fetve u Medini. Imam Malik je učio vjerske propise kod njega, nekada su ga nazivali Rebi'atur-re'j.

Svijet gajba (nevidljivi svijet)

Stvari o kojima Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijesti, a vezane su za nevidljivi svijet, možda imaju slične primjere koje su oni shvatili svojim osjetilima i razumima, kao što su obaviješteni da je vjetar uništio narod Ad. Narod Ad je bio njihovog ljudskog roda, a i vjetar spada među poznate vjetrove, iako je bio daleko jači. Također, isto se odnosi na potapanje farona u moru, a i na preostale obavijesti o prijašnjim narodima. Obavijest o tome nama donosi pouke kao što Uzvišeni kaže:

﴿ لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُوْلِي ٱلْأَلْبَٰبِ... ﴾

„U kazivanju o njima pouka je za one koji su razumom obdareni..." (Jusuf, 111.)

Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, obavijest može biti sa primjerom kojem nisu našli sličnog ni iz jednog aspekta. Međutim, iz nekih aspekata pojedinačne činjenice su slične njihovim pojedinačnim činjenicama i terminima, kao kada obavijesti o nevidljivim stvarima vezanim za Allaha i Sudnji dan. Neophodno je da putem svojih čula i razuma spoznaju zajedničko značenje i sličnost između pojedinačnih termina i termina koje su spoznali na dunjaluku. Ako to značenje nisu još na dunjaluku vidjeli, a želi da im ga prikaže potpuno kako bi shvatili zajedničko učešće između njega i nevidljivog značenja, onda im ga prikaže i ukaže na njega, tj. sastavi govor u kojem im priča o tom značenju i njegovoj sličnosti. Tako slušaoci znaju da je njihova spoznaja vidljivih činjenica put kojim saznaju za nevidljive stvari.

Stoga je potrebno poznavati sljedeće stepene:

Prvi je da čovjek shvati čulna i vidljiva značenja.

Drugi je shvatanje cjelokupnih značenja.

Treći je upoznavanje termina koji ukazuju na ta čulna i razumska značenja.

Ova tri stepena neminovno moraju postojati u svakoj komunikaciji i obraćanju. Kada obavještavamo o nevidljivim stvarima moramo spoznati zajednička značenja između njih i vidljivih činjenica, te naglasiti sličnost između njih, tako što ćemo definisati vidljive stvari. Ako budu istovjetne, onda nema potrebe da se spomene razlika, kao što je prethodno rečeno u pričama o prijašnjim narodima. Ako nisu slične, pojasne se razlike, kao da se kaže: „To nije isto kao ovo" i sl. Kada se potvrdi prestanak sličnosti, samo dodavanje je dovoljno za pojašnjenje razlike. Prestanak jednakosti ne sprječava postojanje reciprociteta koji ostaje u značenju zajedničkog termina. Putem ovoga smo shvatili nevidljive stvari. Da nismo imali zajedničkog značenja, ne bismo ih nikako mogli pojmiti.

Allahova svemoć

Autor kaže: **„Ništa Mu nije nemoguće učiniti."**

Zbog Njegove savršene moći Uzvišeni kaže:

﴿...إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ قَدِيرٞ﴾

„...Allah, uistinu, sve može!" (El-Bekare, 20.)

﴿...وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ مُّقۡتَدِرًا﴾

„...a Allah sve može." (El-Kehf, 45.)

﴿وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعۡجِزَهُۥ مِن شَيۡءٖ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمٗا قَدِيرٗا﴾

„Allahu ne može ništa umaći ni na nebesima ni na Zemlji; On uistinu sve zna i sve može." (Fatir, 44.)

﴿...وَسِعَ كُرۡسِيُّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَۖ وَلَا يَـُٔودُهُۥ حِفۡظُهُمَاۚ وَهُوَ ٱلۡعَلِيُّ ٱلۡعَظِيمُ﴾

„Njegova kursija[53] obuhvaća i nebesa i Zemlju i Njemu nije teško održavati ih! On je Svevišnji i Veličanstveni!“ (El-Bekare, 255.) Ovo je negacija kojom se izražava potvrda potpune suprotnosti. Isto se odnosi na svaku negaciju koja govori o Allahovim svojstvima u Kur'anu i Sunnetu, a ona se navodi da bi se potvrdila potpuna suprotnost, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴾

„Gospodar tvoj neće nikome nepravdu učiniti.” (El-Kehf, 49.), zbog savršenstva Njegove pravde.

﴿... لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِي ٱلْأَرْضِ...﴾

„...Njemu ne može ništa, ni trunčica jedna, ni na nebesima ni na Zemlji, izmaći...“ (Sebe', 3.), zbog savršenstva Njegovog znanja.

﴿... وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ﴾

„...i nije Nas ophrvao nikakav umor.“ (Kaf, 38.), zbog savršenstva Njegove moći.

﴿... لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ...﴾

„...Ne obuzima Ga ni drijemež ni san...!“ (El-Bekare, 255.), zbog savršenstva Njegovog života i opstojnosti.

﴿... لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ...﴾

„...Pogledi do Njega ne mogu doprijeti...“ (El-En'am, 103.), zbog savršenstva Njegove uzvišenosti, veličine i veličanstvenosti. U suprotnom bi negacija bila neumjesna i ne bi bila pohvalna. Zar nisi čuo što pjesnik kaže:

---

[53] Mjesto dvaju stopala Uzvišenog Allaha. (prim. šer. rec.)

Ovo malo pleme garanciju ne iznevjeri
Niti ljudima čini nepravdu koliko je zrno gorušice

Kada je uvezao negiranje prevare i nepravde, što je spomenuo u ovome stihu, naveo je riječ „*kubejjile*" (malo pleme) u deminutivu čime želi naznačiti njihovu nemoć i slabost, a ne savršenstvo njihove moći. U drugom se stihu kaže:

Moj narod, iako je brojan, nema nikakve veze sa zlom
Nisu ničim vezani za zlo, pa makar ono malo bilo

Pošto je vezao negaciju zla, koja ukazuje na njihovu pokudu, zna se da se time želi reći i naglasiti njihova nemoć i slabost.

Pravac ispravnih prethodnika u podrobnom potvrđivanju i općenitom negiranju

Zato, potvrda osobina uzvišenosti u Allahovoj Knjizi dolazi podrobno, a negacija općenito, što je suprotno pravcu sljedbenika pokuđenoga kelama. Oni donose podrobnu negaciju, a općenitu potvrdu. Oni kažu: Nije tijelo, niti pojava (duh), ni bit, ne prikazuje se, nema boje, okusa, mirisa, nije mjesto dodira, nije topao niti hladan, vlažan ili suh, dug ili širok, a ni dubok, nije sastavljen i rastavljen, ne miče se, ne miruje, ne parča se, nije sastavljen iz dijelova, udova i organa, nije ni na kojoj strani, nije ni desno ni lijevo, ni ispred ni iza, ni iznad ni ispod, mjesto ga ne može obuhvatiti, niti mu prolazi vrijeme, nije moguće da se dodirne, niti da se osami ili utjelovi (nastani) u nekim mjestima. Ne daje Mu se nijedan epitet od epiteta stvorenja koja ukazuju na njihovu nestalost. Ne daje Mu se epitet završetka, niti epitet prostora, niti odlaska prema pravcima. Nije ograničen, nije rodio niti je rođen, ne potpada pod određenje, zastori Ga ne prekrivaju, te drugi navodi koje je prenio

Ebul-Hasan el-Eš'ari[54], Allah mu se smilovao, od mu'tezila. Ovaj navod sa sobom nosi i istinu i neistinu. To se očituje onome koji poznaje Kur'an i Sunnet. Ovo je negacija u kojoj nema pohvale i predstavlja nekorektan odnos. Kada bi vladaru rekao: „Ti nisi čistač, onaj koji vadi krv (hadždžam), a ni tkalac", ne bi imao korektan odnos, pa makar iskreno govorio, nego ćeš ga pohvaliti ako općenito izneseš negaciju, pa kažeš: „Ti nisi ni poput jednog od tvojih podanika, ti si viši, časniji i poštovaniji od njih." Kada općenito izneseš negaciju lijepo si postupio.

Iznošenje istine šerijatskim terminima

Iznošenje istine sa šerijatskim terminima koji potječu iz Kur'ana i Sunneta je put sljedbenika Sunneta i Zajednice. Oni koji opovrgavaju svojstva udaljavaju se od onoga što je Zakonodavac rekao o imenima i svojstvima, ne razmišljaju o njihovim značenjima, a ono što su uveli kao novotariju u vidu značenja i termina je, prema njima, sasvim jasno i dužnost ga je slijediti i ustanoviti.

Sljedbenici Istine, Sunneta i vjerovanja, ono što Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kažu, smatraju istinom koju je obaveza slijediti i na nju se oslanjati. Ono što su ovi rekli moraju se ili općenito udaljiti od ovoga ili ga pojasniti podrobno. Sud za to je Kur'an i Sunnet, a takvim neispravnim navodima se ne može suditi Kur'anu i Sunnetu.

Želi se reći da je većina njihovih uvjerenja zasnovana na negaciji: „Nije ovako, nije ovako", potvrda kod njih je sasvim ograničena, a ogleda se u priznanju da je On Sveznajući, Moćan i Živ. Većina spomenute negacije nije preuzeta iz Kur'ana i Sunneta, a ni razum-

[54] On je Alija b. Isma'il b. Ebi-Bišr el-Eš'ari el-Jemami, vođa apologetičara. Umro je 324. h.g. Navedeni govor spomenut je u djelu *Mekalat el-islamijjin*, 155-156. str.

skim putevima kojima su krenuli oni koji potvrđuju svojstva. Uzvišeni kaže:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴾

„Njemu ništa nije slično! On sve čuje i sve vidi.“ (Eš-Šura, 11.) Ovom potvrdom se ustanovljava značenje negacije. Shvata se da se Uzvišeni želi izdvojiti po svojstvima Svoga savršenstva. Uzvišeni je opisan onim čime je Sebe opisao i čime su Ga opisali Njegovi poslanici. Njemu nije ništa slično po Negovim savojstvima, imenima i djelima, prema onome što nas je obavijestio od Svojih svojstava. On ima svojstva koja ne poznaje nijedno Njegovo stvorenje, kao što je istinoljubivi Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio u dovi potištenosti: *„Allahu, ja Te molim svakim imenom koje Ti pripada i kojim si se nazvao ili si ga objavio u Svojoj Knjizi, ili si podučio nekoga od Svojih stvorenja, ili si ga za Sebe zadržao u nedokučivom znanju, da učiniš Kur'an Veliki osvježenjem moga srca, svjetlom mojih prsa, da njime razbiješ moju tugu i da putem njega ode moja briga i potištenost.“*[55]

Šejhov govor: **„Njemu ništa nije nemoguće učiniti“,** ne spada u pokuđenu negaciju, jer je Uzvišeni rekao:

﴿ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَيْءٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴾

„...Allahu ne može ništa umaći ni na nebesima ni na Zemlji; On uistinu sve zna i sve može.“ (Fatir, 44.)

Uzvišeni je na kraju ajeta skrenuo pažnju na dokaz nepostojanja nemoći, a on (dokaz) je savršensto znanja i moći. Nemoć nastaje ili iz slabosti da se izvrši ono što činilac želi ili zbog nepoznavanja toga. Allahu ne izmiče ni koliko je atom, On je sve moćan učiniti. I

---

55 Sahih; Ahmed, 1/391, 452; Ibn-Hibban, 2372; El-Hakim, 1/509. Ez-Zehebi je ovaj hadis proglasio slabim zbog Ebu-Seleme koji je nepoznat. Jedan dio vremena sam istraživao ovaj hadis, kasnije se uspostavilo da je Ebu-Seleme povjerljiv i poznat i da je njegov lanac prenosilaca uvezan i ispravan, prema valorizaciji koju sam izvršio o njemu. Ne mislim da me iko u tome pretekao, hadis sam naveo u *El-Ehadisu es-sahiha*, str. 199.

primitivni razumi, shodno prirodnoj urođenosti, shvataju Njegovu moć i znanje. Nemoć je tada isključena, jer između nje i moći postoji očita suprotnost. Onaj koji je nemoćan ne može biti bog, neka je Allah od spomena toga daleko Uzvišen!

Autor kaže: **„Nema drugog boga osim Njega."**

Ovo je riječ tevhida u koju su pozivali svi poslanici, kao što smo spomenuli prije. Potvrda tevhida ovim riječima podrazumijeva negaciju i potvrdu koji iziskuju ograničavanje. Sama potvrda ostavlja prostora drugim opcijama. Zato je Uzvišeni rekao:

﴿وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ...﴾

„A vaš Bog - jedan je Bog..." (El-Bekare, 163.)

﴿...لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾﴾

„...nema boga osim Njega, Svemilosnog, Milostivog." (El-Bekare, 163.)

Čovjeku može naumpasti šejtanska ideja tako što pretpostavi da je naš bog Jedan, a drugi mimo nas imaju drugoga boga. Zato je Uzvišeni rekao:

﴿...لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾﴾

„...nema boga osim Njega, Svemilosnog, Milostivog." (El-Bekare, 163.)

Autor knjige *El-Muntehab* oponirao je gramatičarima u definiciji riječi **„Nema drugog boga osim Njega".**[56] Rekli su: U osnovi

---

[56] Uvaženi šejh Abdul-Aziz b. Baz, Allah mu se smilovao, je na ovom mjestu dao sljedeći komentar: „Ono što je autor knjige *El-Muntehab* iznio, nije ispravno, a isto se odnosi na ono što su rekli gramatičari. Podržao ga je šejh

Ebu-Abdullah el-Mursi kada je rekao da se pretpostavlja da je u riječima izbrisan predikat koji glasi „u postojanju", a to nije ispravno, jer bogovi koji se obožavaju mimo Allaha su mnogobrojni i postoje, a pretpostavka da izbrisani predikat „u postojanju" ne daje željeno značenje kad se pojašnjava Allahovo prvenstveno pravo da bude jedino obožavan i neispravnost svega drugoga mimo toga. Čovjek ima pravo da kaže: 'Kako kažete nema drugog boga u postojanju osim Allaha, kada je Allah Uzvišeni obavijestio o postojanju mnogobrojnih božanstava kod mušrika, kao što Uzvišeni kaže:

﴿وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ۖ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ...﴾

'Mi nismo prema njima bili nepravedni, već oni sami prema sebi. I kad bi pala naredba Gospodara tvoga, ništa im nisu pomogla božanstva njihova koja su mimo Allaha molili.' (Hud, 101.) I riječi Svevišnjeg:

﴿فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةًۢ ۖ بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ ۚ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ
وَمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾﴾

'A zašto im nisu pomogli oni koje su, pored Allaha, prihvatili da im budu posrednici i bogovi? Ali, njih nije bilo. To su bile samo klevete njihove i laži.' (El-Ahkaf, 28.)
Zato, nema drugog puta za rješavanje ovog oponiranja i pojašnjenje veličine ovih riječi i da je to riječ tevhida koja opovrgava božanstva idolopoklonika i njihovo obožavanje mimo Allaha, osim da se pretpostavi da predikat glasi onako kako to gramatičari nisu naveli, a to je sa riječju „*bi-hakk*" (istinski, ili s pravom), jer ova riječ pojašnava neispravnost svih božanstava i dokazuje da je stvarni, obožavani s pravom i istinski bog - Allah Jedini. Na to su skrenuli pažnju mnogi učenjaci, a od njih su Ebul-Abbas Ibn-Tejmijje, njegov učenik Ibnul-Kajjim i drugi, Allah im se smilovao.
Od dokaza za to su riječi Uzvišenog:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ
ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾﴾

'To je zato što je Allah istina, a oni kojima se oni, pored Allaha, klanjaju su laž, i zato što je Allah uzvišen i velik.' (El-Hadž, 62.)
Uzvišeni je u ovom ajetu pojasnio da je On istina, a ono što ljudi dozivaju mimo Njega je neistina. Obuhvatio je sva božanstva koja se obožavaju

ovo svjedočenje glasi: „Nema drugog boga u postojanju osim Allaha." Rekao je: „To će biti negacija postojanja Boga, a poznato je da negiranje suštine je jače u tevhidu od negiranja postojanja. Zato je tumačenje ovoga govora u njegovoj vanjštini i udaljavanje od ovog unutrašnjeg tumačenja preče.

Ebu-Abdullah Muhammed Ebul-Fadl el-Mursi[57] u tefsiru *Rejjuz--Zam'an* kaže: „Ovo je govor onoga koji ne poznaje jezik Arapa.

---

mimo Allaha, bilo da se odnosi na ljude, meleke, džine i ostala stvorenja. Iz toga se očituje da je On Jedini Istinski obožavani s pravom. Zbog toga su mušrici negirali ove riječi i nisu ih priznali, znajući da one opovrgavaju njihova božanstva. Shvatili su da se putem ovih riječi želi negirati istinska božanstvenost drugih mimo Allaha Uzvišenog. Zato su odgovarajući našem vjerovjesniku Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što im je rekao: 'Recite nema drugog boga osim Allaha', rekli:

﴿ أَجَعَلَ ٱلْءَالِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ﴾

'Zar on da bogove svede na Boga jednog? To je, zaista, nešto veoma čudno!' (Sad, 5.) Također su rekli:

﴿ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوٓا۟ ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴾

'Zar da napustimo božanstva naša zbog jednog ludog pjesnika?!' (Es-Saffat, 36.) To se odnosi na sve ajete koji su u ovom značenju. Sa ovim tumačenjem nestaju sve problematičnosti i očituje se tražena istina. A Allah je Zaštitnik Upute."

[57] Ahmed Šakir, Allah mu se smilovao, za njega kaže: „On se zove Šerefuddin Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Ebul-Fadl el-Mursi el-Endelusi, poznati književnik, gramatičar, mufessir, učenjak u hadisu i islamskom pravu, kao što ga Jakut opisuje. Jakut se sa njim susreo u Egiptu 624. h.g. Obavijestio ga je da se rodio 570. g. Spomenuo je mnoge njegove knjige, a od njih je Tefsir Kur'ana koga je nazvao *Rejjuz-Zam'an fi tefsiril-Kur'an* koji je veoma veliki. Njime je želio uvezati ajete jedne s drugima. Pogledaj njegovu biografiji u *Mu'džemul-udeba'*, 7/16-17. Umro je u Tarikul-Arišu 655. h.g. Ibn-Kesir navodi njegovu biografiju u *Et-Tarihu*, 13/197. kao i Ibnul-Imad u knjizi *Eš-Šezerat*, 5/269. Od njega je Radijuddin Et-Taberi preslušao *Sahih Ibn-Hibbana*, kao što smo to spomenuli u uvodu *Sahiha Ibn-Hibbana*. Od stvari koje su vezane za njega, a čudne su je ono što spominje Jakut. Imao je knjige u svakom području gdje se kretao tako da na putovanjima nije nosio knjige, jer su mu bile dovoljne knjige u pokrajini u koju je putovao.

Riječ *ilah* (bog) nalazi se na mjestu subjekta, prema mišljenju Sibevejha, a kod drugih na mjestu subjekta (ism) *la*. Uz obje pretpostavke subjekat mora imati predikat, u suprotnom riječi o tome da nema potrebe za skrivenim predikatom su neispravne. Njegove riječi *Ako nemaju skriveni predikat onda to biva negacija suštine*, ne znače ništa, jer negacija suštine znači negiranje postojanja. Nije moguće zamisliti suštinu osim uz postojanje. Zato nema razlike između riječi *nema suštine* i *nema postojanja*. Ovo je pravac sljedebnika Sunneta, za razliku od mu'tezila. Oni potvrđuju suštinu odgoljenu od postojanja. *Illallahu - osim Allaha* je u nominativu, umjesto *la ilahe* koji ne biva predikat za *la*, a ni subjekat. Spomenuo je dokaz za to."

Ovdje nije cilj jezička analiza, nego se želi otkloniti postojeća dilema kod gramatičara oko ovog pitanja i pojasniti da ona dolazi od mu'tezila, što je neispravno. Njihov govor: „Negiranje postojanja nije ograničenje", jer nepostojeće nije ništa, kao što Uzvišeni kaže:

﴿...وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ۝٩﴾

„... i tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio." (Merjem, 9.)

Ne kaže se: Nije govor *gajruhu - mimo Njega* poput govora *illallah*, jer se *gajr* analizira kao imenica koja dolazi poslije *illa - osim*. Zato je predikat za oboje jedan i zbog toga sam spomenuo ovu dilemu i odgovor na nju.

Prvi i Posljednji

Autor kaže: **„Oduvijek bez početka** (Kadimun bila ibtida'[58]), **Vječni bez završetka."**

[58] Istaknuti učenjak Abdul-Aziz b. Baz, rahmetullahi alejhi, u vezi ovih riječi kaže: „Riječi: *Kadim bila ibtida' - Oduvijek bez početka*. Ovo ime ne spominje se među Allahovim, subhanehu ve te'ala, lijepim imenima, kako je komentator upozorio na to, a i drugi. To ime spominje veliki broj apologetičara kako bi ustvrdili Allahovo postojanje prije svega drugog. Allahova imena su *tevkifijje*. Nije dozvoljeno ustvrditi nijedno od njih osim s dokazom iz Kur'ana i

Allah Uzvišeni kaže:

﴿ هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْآخِرُ... ﴾

„On je Prvi i Posljednji..." (El-Hadid, 3.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Allahu, Ti si Prvi i prije Tebe nema ništa, i Ti si Posljednji i poslije tebe nema ništa."*[59]

Njegove riječi da je Oduvijek bez početka, da je Vječni bez završetka predstavljaju značenje Njegovog imena da je *Prvi* i *Posljednji*. Znanje o potvrdi ova dva opisa nalazi se u prirodnoj vjeri kod ljudi. Sve što postoji mora se završiti na obaveznom postojanju svoga bitka kako bi se završio i presjekao lančani poredak. Mi vidimo nastanak životinja, bilja, elemenata, vremenskih promjena, kao što su oblaci, kiša i sl. Svi ovi događaji nisu nemogući. Nemoguće ne postoji, niti je njihovo postojanje nužno samo po sebi. Onaj čije je postojanje nužno samo po sebi ne prihvata nepostojanje. Sve ovo navedeno je prije bilo nepostojeće da bi nastalo. Nepostojanje negira njihovo postojanje, a postojanje negira nemogućnost njihovog postojanja. Ono što može i postojati i nepostojati, ne može postojati samo po sebi, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَـٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾

„Zar su oni bez Stvoritelja stvoreni, ili su oni sami sebe stvorili?!" (Et-Tur, 35.)

---

vjerodostojnog Sunneta... Zbog toga, nije dozvoljeno ime *El-Kadim* ubrajati u Allahova lijepa imena. Dovoljno je u ovom značenju ustvrditi ime *El-Evvel - Prvi*, kao što i Uzvišeni kaže:

﴿ هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْآخِرُ... ﴾

On je Prvi i Posljednji... A kod Allaha je uspjeh."

[59] Muslim, 8/78-79. Na početku hadisa stoji: *„Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi nam naređivao da kada legnemo u postelju kažemo..."* (spomenuo je hadis)

Jesu li stvoreni bez Stvoritelja ili su sami sebe stvorili? Poznato je da stvoreno ne može samo sebe stvoriti. Ono što je moguće, a nije samo po sebi nastalo, niti postoji, ne može postojati samo po sebi, ako se ne dogodi ono što ga stvara, u suprotnom će biti nepostojeće. Sve što je moguće da postoji umjesto da ne postoji i da ne postoji umjesto da postoji, ono ne može samo po sebi postojati, a ni nepostojanje za njega nije obavezno.

Ako se porazmisli o onome što spominju apologetičari i filozofi na racionalni način, pronaći će da se ispravnost toga vraća na dio onoga što je spomenuto u Kur'anu na racionalni način i to najjasnijim i najkonciznijim govorom. Kur'anski načini (metode) sadrže potpuno pojašnjenje i ostvarenje onoga što se ne može naći kod drugih. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَـٰكَ بِٱلْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ ﴾

„Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti.“ (El-Furkan, 33.)

Mi ne kažemo da argumentiranje skrivenim postavkama i teoretskim argumentima ne koristi. Skrivenost i pojava spadaju u relativne činjenice. Možda se nekim ljudima očituju stvari koje su skrivene drugima, a i samo jednom čovjeku se pokaže u određenoj situaciji ono što mu je skriveno u drugim. Također, postavke iako su skrivene kod nekih ljudi, bivaju proglašene ispravnima, a postoji razilaženje oko onoga što je jasnije.

Duša se raduje onome što sazna putem traganja i razmatranja za razliku od onoga što sazna putem očitih činjenica. Zato, nema sumnje da znanje o potvrdi Tvorca i obaveznosti Njegovog postojanja je nužna, prirodna i urođena činjenica. Ali i pored toga, neki ljudi imaju sumnje koje ih vode ka teoretskim pravcima.

El-Kadim nije Allahovo ime

Apologetičari su u Allahova imena uvrstili ime *El-Kadim* - *Praiskonski*. Ovo ime ne spada u Allahova lijepa imena. *El-Kadim* u jeziku Arapa, na kojem je objavljen Kur'an znači Onaj koji prethodi svemu. Tako se kaže: Ovaj je *kadim*, tj. star, a ovaj je *hadis*, tj. nov. Ovo ime upotrebljavaju samo za onoga koji prethodi drugima, ali i ne za onoga kome je prethodilo nepostojanje, kao što Uzvišeni kaže:

﴿... حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾﴾

„...i on se uvijek ponovo vraća kao stari savijeni palmin prut.“ (Ja-sin, 39.)

Stara palmina grana ovdje znači onu granu koja ostaje do pojave druge grane. Kada se pojavi nova kaže se: Ova je stara, tj. koja je prethodila dotičnoj. Uzvišeni kaže:

﴿وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾﴾

„A kako pomoću njega pravi put nisu našli, sigurno će reći: 'Ovo je još davna izmišljotina.'“ (El-Ahkaf, 11.), tj. ova laž je po vremenu prethodila. Uzvišeni kaže:

﴿قَالَ أَفَرَأَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمُ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾﴾

„A da li ste razmišljali', upita on, 'da su oni kojima se klanjate vi i kojima su se klanjali davni preci vaši, doista neprijatelji moji - osim Gospodara svjetova.'“ (Eš-Šu'ara', 75-76.)

Riječ *el-akdem* je hiperbolizacija od riječi kadim. U to spada i *el-kavlul-kadim vel-džedid* - staro i novo mišljenje imama Šafije. Uzvišeni kaže:

﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ ...﴾

„Na Sudnjem će danu on svoj narod predvoditi i u vatru ga uvesti...“ (Hud, 98.), tj. on će ih predvoditi i biti na njihovom pročelju. Od ove riječi se koristi glagol kao prelazan i neprelazan, kao kada se kaže: *Ehaztu ma kadume ve ma haduse* - uzeo sam staro i novo. Zbog toga je stopalo nazvano *kademun,* zato što prethodi ostalim dijelovima tijela u hodu.

Uvrštavanje imena El-Kadim u Allahova imena je poznato kod većine sljedbenika kelama. Mnogi is-pravni prethodnici i nasljednici su to osporili, a od njih je bio i Ibn-Hazm. To se nesumnjivo prihvata ako se ova riječ upotrijebi za prethodnost, jer svi događaji prethode jedni drugima. Međutim, Allahova imena su lijepa imena koja posebno ukazuju na ono čime On biva hvaljen.

Prethodnost je u jeziku isuviše općenita i nije posebno određena za prethodnost u odnosu na sve događaje, zato i ne može biti jedno od lijepih imena. Šerijat je donio ime *El-Evvel - Prvi* koje je bolje od imena El-Kadim, jer ono daje osjećaj da sve ono što dolazi poslije Njega o Njemu ovisi i slijedi ga, za razliku od imena El-Kadim. Allah ima ne lijepa, već najljepša imena.

Allahova vječnost

Autor kaže: **„Neće nestati.“**

Ovo je priznanje Njegove vječne postojanosti, kao što Uzvišeni kaže:

﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾﴾

„Sve što je na njoj (Zemlji) prolazno je, a ostaje Lice tvoga Gospodara, Veličanstveno i Plemenito.“ (Er-Rahman, 26-27.)

Riječi *el-fena'* - nestanak i *el-bid* su približnog značenja. Objedinjene su ovdje radi pojačanja značenja, a to je potvrđeno riječima autora: **„Vječan je bez završetka.“**

Allahova volja

Autor kaže: **„Biva samo što On želi."**

Ovo je odgovor kaderijama i mu'tezilama koji tvrde da Allah želi vjerovanje od svih ljudi, a da nevjernik želi nevjerstvo. Njihovo mišljenje je neispravno i odbacuje se, jer se suprotstavlja Kur'anu, Sunnetu i ispravnom razumu. Ovo je poznato pitanje kadera (određenja), a o tome ćemo dati više pojašnjenja kasnije, inšallahu te'ala.

Nazvani su kaderijama zato što niječu kader. Nekada se i džebrije, koje argumentiraju kaderom, nazivaju kaderijama. Međutim, ovaj naziv se u većini slučajeva upotrebljava za prvu grupaciju.

Razlika između htijenja i ljubavi

Sljedbenici Sunneta govore: Uzvišeni Allah, iako želi griješenje po određenju, ne voli ga i nije zadovoljan s njime, niti ga naređuje, već ga mrzi, prezire i zabranjuje. Ovo je mišljenje svih ispravnih pethodnika koji kažu: „Ono što Allah hoće i biće, a što neće neće ni biti." Islamski pravnici su se zato usaglasili da ako se čovjek zakune govoreći: „Tako mi Allaha, uradit ću to i to, ako Allah bude htio", da ne krši zakletvu ako to ne učini, bez obzira bilo to obavezno (vadžib) ili pohvalno (mustehab). Ako bi rekao: „Ako Allah to bude volio", prekršio bi zakletvu ako je ona obavezna ili pohvalna.

Učenjaci iz reda sljedbenika Sunneta govore: U Allahovoj Knjizi postoje dvije vrste htijenja: sudbonosno egzistencijalno stvaralačko htijenje, te vjersko, imperativno šerijatsko htijenje. Šerijatsko htijenje podrazumijeva ljubav i zadovoljstvo, a egzistencijalno podrazumijeva sveobuhvatnu volju za sve što postoji, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ ۚ... ﴾

„Onome koga Allah želi uputiti - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi u zabludi ostaviti - On srce njegovo stegne i umornim učini, kao kad čini napor da na nebo uzleti...“ (El-En'am, 125.)

O Nuhu, alejhis-selam, kaže:

﴿ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ﴾

„Ako vas Allah hoće ostaviti u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem.“ (Hud, 34.) I kaže:

﴿ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ ﴾

„...Ali Allah radi ono što On želi.“ (El-Bekare, 253.)

Njegovo vjersko šerijatsko imperativno htijenje je u riječima:

﴿ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ ٱلْعُسْرَ ﴾

„Allah hoće da vam olakša, a ne da teškoće imate.“ (El-Bekare, 185.)

﴿ يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾ ﴾

„Allah želi da vam objasni i uputi vas putevima onih prije vas, i da vam oprosti! Jer, Allah sve zna i mudar je!“ (En-Nisa', 26.)

﴿ وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا۟ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ عَنكُمْ ۚ وَخُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ ﴾

„Allah vam želi oprostiti, a oni koji se za strastima svojim povode žele da daleko skrenete! Allah vam želi olakšati, a čovjek je stvoren slabim!“ (En-Nisa', 27-28.)

﴿مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيَجۡعَلَ عَلَيۡكُم مِّنۡ حَرَجٖ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمۡ وَلِيُتِمَّ نِعۡمَتَهُۥ عَلَيۡكُمۡ...﴾

„Allah vam ne želi pričiniti poteškoće, već vas želi učiniti čistim i blagodat Svoju vam upotpuniti...“ (El-Maide, 6.)

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذۡهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجۡسَ أَهۡلَ ٱلۡبَيۡتِ وَيُطَهِّرَكُمۡ تَطۡهِيرٗا ٣٣﴾

„Allah želi da od vas porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti.“ (El-Ahzab, 33.)

Ovo htijenje je spomenuto u primjeru ljudi koji kažu onome koji čini pokuđena djela: „Ovaj čini ono što Allah ne želi“, tj. što ne voli, njime nije zadovoljan niti ga naređuje.

Egzistencijalno htijenje je spomenuto u riječima muslimana: Što je Allah htio to je i bilo, a što nije htio, nije ni bilo. Potvrđena je ralika između onoga koji želi da učini i onoga koji želi da učini ali ne učini.

Kada činilac želi nešto učiniti, njegovo htijenje je vezano za njegovo djelo, a kada želi od drugih da nešto učine, to je htijenje vezano za tuđe djelo. Obje ove vrste su shvatljive ljudima. Ovdje se govori o drugom htijenju, a ne o prvom.

Kada Uzvišeni naređuje ljudima nešto, On nekad želi pomoći onome kome je naređeno u onome što mu je naređeno, a nekada to i ne želi, iako želi (voli) da to dotični učini. Razmatranje ovoga prekida sporenja oko pitanja vezanih za Allaha, subhanehu ve te'ala, tj. da li to iziskuje Njegovo htijenje ili ne?

Uzvišeni je jezikom Svojih poslanika naredio stvorenjima ono što im koristi i zabranio im ono što im šteti. Međutim, neki od njih su htjeli da počine djela, pa je Allah Uzvišeni htio da stvori to djelo i učini ga njegovim počiniocem. Neki su htjeli da ne počine svoje djelo. Aspekat stvaranja djela Njegovih robova i drugih stvorenja,

nije isti kao aspekat Njegove naredbe čovjeku kada mu pojašnjava u čemu je korist ili šteta.

Kada je Uzvišeni naredio faraonu, Ebu-Lehebu i drugima da vjeruju, pojasnio im je ono što im koristi i što će ih popraviti ako ga budu činili. To ne znači da ih mora pomoći ako im je nešto naredio, već Njegovo stvaranje tog djela njima i pomoć u njemu može sadržavati vid štete s obzirom da je to Njegovo djelo. On nešto stvara radi mudrosti, a to ne nalaže, da ako je djelo naređeno, da u njemu mora biti korist za onoga kome je naređeno ako ga učini i da se proistekne korist od naredbe kada ga On učini ili da onoga kome je naređeno učini njegovim činiocem. Zato, kakav je aspekt stvaranja u odnosu na naredbe? Jedan čovjek drugome naređuje i zabranjuje želeći ga posavjetovati i pojasniti ono što mu koristi, iako ga uz to ne želi pomoći u činjenju tog djela, jer korist naređivanja i savjetovanja drugoga ne mora biti sadržana u koristi da ga pomažem u tome. Možda je moja korist da želim nešto suprotno. Aspekt naredbe drugima, a i savjeta, nije isto kao aspekt djela. Kada je moguće napraviti razliku u ovome kod robova, onda je preče i više moguće kada se radi o Allahovim pravima.

Kaderije navode primjer onoga koji naredi drugome nešto. On neminovno mora učiniti ono što je najbliže njegovom postupku, kao što je donošenje radosne vijesti, razvod...

Reći će im se: Ovo može biti na dva načina:

Prvi: Korist naredbe vraća se na onoga koji naređuje, kao kada kralj naredi svojoj vojsci ono što ojačava njegovu vlast, ili vlasnik naredi svome robu ono što će koristiti njegovom posjedu, ili da čovjek naredi svome ortaku stvar koja će obostrano zajednički biti korisna za obojicu i sl.

Drugi: Da onaj koji naređuje ispomoć naređenom vidi vlastitu korist u tome, kao što je npr. onaj koji naređuje dobro; ako pomogne u dobročinstvu i bogobojaznosti, zna da će ga Allah nagraditi za pomoć u pokornosti, jer je Uzvišeni na ispomoći čovjeku dok je čovjek na ispomoći svome bratu. Međutim, postoji i pret-

postavka da je naređivač naredio drugome određenu stvar radi koristi onoga kome je naređena, a ne zbog njegove vlastite koristi, a primjer je savjetovanje. Isto tako, ako se pretpostavi da ako ga pomogne to neće biti iz koristi naređivaču i da je u postizanju koristi onoga kome se naređuje ustvari šteta za naređivača. Kao što je primjer onoga koji je došao sa kraja grada žureći i rekao Musau, alejhis-selam:

﴿...إِنَّ ٱلْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَٱخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾﴾

„...glavešine se dogovaraju da te ubiju, zato bježi, ja sam ti zbilja iskren savjetnik!“ (El-Kasas, 20.)

Njegova korist je bila da naredi Musau da izađe, a ne da ga u tome pomogne, jer da ga je pomogao njegov narod bi mu naštetio. Primjeri za ovo su mnogobrojni.

Ako se kaže: Allah je naredio ljudima ono u čemu će imati koristi to ne nalaže da ih mora pomoći u onome što im je naredio, naročito kod kaderija kod kojih se ne pretpostavlja da će ikoga pomoći u onome što će dotični činiti. Ako se Njegova djela protumače putem mudrosti, ona je u njima svakako prisutna, iako je mi ne znamo. To ne nalaže da ako naređivač posjeduje mudrost naredbe da pomaganje izvršenja dotičnog djela nosi mudrost. Možda mudrost nalaže da ga u tome ne pomogne. Kada je moguće da stvorenje, shodno mudrosti i koristi, izda naredbu koja koristi onome kome je djelo naređeno, te da mudrost i korist naređivača bude u tome da ga ne pomogne, onda je to daleko preče i više moguće u pitanjima i pravima Gospodara.

Želi se reći: Moguće je da mudro stvorenje drugome naredi nešto, ali ga u tome ne pomogne. To je preče u pogledu prava Stvoritelja uz svu Njegovu mudrost. Kada naređivač naredi i pomogne u činjenju naređenog, onaj kome je naređeno za naređivača se vezao svojim stvaranjem (činjenjem djela) i između njih je nastala ljubav. To se od onoga kome je naređeno želi iz aspekta stvaranja (činjenja) i aspekta naredbe. Onaj koji ne pomogne činjenje onoga što je

naredio, za to naređeno se vezala njegova naredba, ali se nije vezalo njegovo stvaranje (djela) zbog ne-postojanja mudrosti da se stvaranje za njega veže i zbog ostvarenja mudrosti da se stvori suprotno. Stvaranje jedne suprotnosti oprečno je stvaranju druge suprotnosti. Stvaranje bolesti putem koje nastaje poniznost čovjeka prema njegovom Gospodaru, njegova dova, pokajanje, brisanje grijeha, njegovo srce se prosvijetli, a od njega odu oholost, uobraženost i neprijateljstvo, u suprotnosti je sa stvaranjem zdravlja s kojime se ne ostvaruju ove koristi. Zato je stvaranje nepravde nepravednog, putem koje se onome kome se nepravda čini dešava isto što se dešava kod stvaranja bolesti, u suprotnosti sa njegovom pravednosti sa kojom se ne ostvaruju ove koristi, iako se njegova korist ogleda u tome da nasilnik (nepravednik) bude pravedan.

Ljudski razumi su nemoćni spoznati podrobno pojašnjenje Allahove, azze ve dželle, mudrosti o stvaranju i naredbi. Kaderije su zašle u tumačenje i pojašnjenja na neispravan način. Allaha su poistovijetili sa Njegovim stvorenjima, a nisu potvrdili mudrost koja se Njemu vraća.

Allahovu kakvoću poznaje jedino Uzvišeni

Autor kaže: **„Imaginacijom (maštom) se ne može zamisliti, niti shvatanjem dosegnuti. "**

Uzvišeni kaže:

﴿...وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ﴿١١٠﴾﴾

„...a oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti." (Ta-ha, 110.)

U rječniku *Es-Sihah* se kaže: *tevehhemtuš-šej'* – pretpostavio sam i *fehimtuš-šej'* - shvatio sam.

Autor, Allah mu se smilovao, želi reći da se maštom ne može predstaviti, niti može biti obuhvaćen nekim znanjem. Rečeno je:

vehm - mašta je ono za što se nada da će biti, tj. nagađa se da je takvog i takvog opisa, a *fehm - shvatanje* je ono što razum postigne i obuhvata ga. Samo Allah poznaje kakav je On Uzvišeni, a mi našega Gospodara poznajemo po Njegovim svojstvima i znamo da je Jedan, da je Utočište svakome, da nije rodio niti je rođen i da Njemu niko ravan nije.

﴿ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى
ٱلْأَرْضِ...﴾

„Allah je, nema boga osim Njega, živi i Vječni! Održavatelj! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji...!“ (El-Bekare, 255.)

﴿هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ
ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ
ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾﴾

„Allah, nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj Koji je bez nedostataka, Onaj Koji svakog osigurava, Onaj Koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi, Slavljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim! On je Allah, Tvorac, Onaj Koji iz ničega stvara, Onaj Koji svemu daje oblik, On ima najljepša imena. Njega slavi sve što je na nebesima i na Zemlji, On je Silni i Mudri.“ (El-Hašr, 23-24.)

Odgovor onima koji poistovjećuju Allaha sa stvorenjima

Autor kaže: **„Nije sličan stvorenjima.“**

Ovo je odgovor onima koji upoređuju Allaha sa stvorenjima. Uzvišeni kaže:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴾

„Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi." (Eš-Šura, 11.)

Ovim se ne žele negirati svojstva, kao što kažu novotari. Iz govora Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao, u *El-Fikhul-ekberu* navodi: „On nije sličan nijednom stvorenju, niti je Njemu ijedno stvorenje slično." Potom je rekao: „Sve Njegove osobine su potpuno različite od osobina stvorenja. On zna, ali Njegovo znanje nije kao naše. On je Moćan, ali Njegova moć nije kao naša. On vidi, ali Njegovo gledanje nije kao naše."[60]

Ne'im b. Hammad[61] kaže: „Ko usporedi Allaha sa nekim od Njegovih stvorenja postao je nevjernik. Ko negira ono čime se Allah opisao postao je nevjernik. U onome čime se Allah opiše ili Ga opiše Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nema *tešbiha – poistovjećivanja*."

Ishak b. Rahavejh[62] kaže: „Ko Allaha opiše i poistovijeti Njegove osobine sa osobinama jednog od Njegovih stvorenja, on je nevjernik u Allaha Velikog." Rekao je: „Džehm i njegovi istomišljenici se prepoznaju po tome što tvrde za sljedbenike Sunneta i Džema'ata, opijeni lažju, da su mušebbihi (antropomorfisti), a zapravo, džehmije su muattile, oni koji poriču Allahova svojstva. Tako su spomenuli mnogi imami iz reda ispravnih prethodnika."

---

60 *El-Fikh el-ekber* s komentarom od Alijja el-Karija, str.15, 31. i 32.

61 Ne'im b. Hammad el-Huzai el-Mervezi, Ebu-Abdullah je prvi sabrao zbirku *El-Musned.* Bio je jedan od najboljih poznavalaca islamskog nasljedstva. Jedno vrijeme je proveo u Iraku i Hidžazu tragajući za hadisom, a zatim se nastanio u Egiptu. Hafiz u *Et-Takribu* kaže: „Govorio je istinu, ali je mnogo griješio." Umro je 228. h.g.

62 Ishak b. Ibrahim et-Temimi el-Mervezi, Ebu-Ja'kub, horosanski učenjak u svome dobu. Kaže El-Hatib el-Bagdadi: „Objedinio je hadis, fikh, hifz, iskrenost, skromnost i plemenitost. Od njega su prenosili El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi i drugi."

Osobine džehmija

„Džehmije se prepoznaju po tome što sljedbenike Sunneta nazivaju *mušebbihima - antrpomorfistima.*“ Svaki onaj koji negira neko ime ili svojstvo naziva onoga ko potvrđuje ta svojstva mušebbihima. Oni koji u potpunosti poriču Allahova imena iz reda ekstremnih otpadnika, kao što su karamiti, filozofi koji kažu da se za Allaha ne kaže: Sveznajući i Moćni, tvrde za onaj koji ga nazove tim imenima da je antrpomorfista, jer zajedničko učešće u imenu, prema njima, iziskuje sličnost u značenju. Oni koji potvrde imena, a kažu da su metafora, kao što su ekstremne džehmije tvrde da onaj koji kaže da je Allah Sveznajući u stvarnosti i Moćni u stvarnosti - da je antrpomorfista. Onaj koji negira svojstva, pa kaže Allah nema znanja ni moći, ni govora, ni ljubavi ni htijenja, onome koji potvrdi ova svojstva, kaže da je antrpomorfista i da Allahu daje tjelesni oblik. Zato su knjige onih koji negiraju svojstva poput džehmija, mu'tezila, rafidija i sl. ispunjene nazivima onih koji potvrđuju svojstva, najčešće ih nazivaju *mušebbihima* (antropomorfistima) i *mudžessimima* – (oni koji Allahu daju tjelesni oblik). U svojim knjigama kažu: „Među ostalim mudžessimima postoje i ljudi za koje se kaže da su malikije. Pripisuju se nekom čovjeku koji se zove Malik b. Enes, ili ljudi koji se zovu šafijama i pripisuju nekom čovjeku koji se naziva Muhammed b. Idris. Čak neki od njih koji se bave tumačenjem Kur'ana, kao šo su Abdul-Džebbar, Ez-Zemahšeri i drugi svakoga onoga koji potvrdi bilo koje svojstvo ili kažu da će Allah biti viđen na Sudnjem danu nazivaju antropomorfistima. Upotreba ovog naziva je preovladala kod zadnjih generacija kod većine ovih grupacija.

Upotreba ovoga termina kod poznatih učenjaka iz reda Ehlis-Sunneta je u značenju da oni negacijom poistovjećivanja ne žele negirati svojstva i da time ne opisuju svakoga onoga koji potvrdi svojstva, već žele reći da On nije sličan Svojim stvorenjima u imenima, svojstvima i djelima, kao što je prethodno navedeno u govoru Ebu-Hanife, Allah mu se smilovao, kada je rekao da Allah zna,

ali Njegovo znanje nije kao naše. Da je Moćan, ali Njegova moć nijekao naša, da On vidi ali Njegovo gledanje nije kao naše. Ovo je značenje riječi Uzvišenog:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴾

„Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi.“ (Eš-Šura, 11.)

Negirao je sličnost, a potvrdio svojstvo.

Kasnije će se nešto više reći o govoru autora o potvrdi svojstava sa posebnom naznakom da negiranje poistovjećivanja ne nalaže negiranje svojstava. To se pojašnjava sljedećim: Nije dozvoljeno argumentirati božanskim znanjem uz analogiju uspoređivanja u kojima su isti temelj i ogranak (propis na osnovu kojeg se donosi analogni sud i novi propis o kojem se donosi), ili putem sveobuhvatne analogije u kojoj su sve pojedinosti jednake. Allahu, subhanehu ve te'ala, nije ništa slično. Nije dozvoljeno da se usporedi s drugima. Nije dozvoljeno da se On i drugi stave pod cjelokupni sud u kojem su svi članovi jednaki. Zato kada su grupacije filozofa i apologetičara uzele ove analogije u pojašnjenju božanskih opisa putem njih nisu došli do čvrstog ubjeđenja, već su njihovi argumenti postali kontradiktorni. Na vrhuncu ih je savladala zbunjenost i poremećenost, jer su vidjeli neispravnost svojih dokaza. Međutim, za ovo se koristi analogija prioriteta svjedno bila ona kao navođenje primjera i sveobuhvatna, kao što Uzvišeni kaže:

﴿... وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ...﴾

„...a Allah ima svojstva najuzvišenija...“ (En-Nahl, 60.) Npr. da se zna da svako savršenstvo pripada onome što je moguće ili što je nastalo i ni iz jednog aspekta nema manjkavosti, a to je ono što posjeduje potpunost postojanja i ne nalaže postojanje na jedan način. Ono što je obavezno i praiskonsko, najpreče je. Svaku potpunost u kojoj nema manjkavosti iz jednog aspekta a djelomično se nalazi u stvorenju koje je podređeno i kojim se upravlja, zadobilo od svoga Stvoritelja, Gospodara i uređivača, a On ima veće pravo

na to od njega. Svaki nedostatak i mahana su kod njega (stvorenja) što predstavlja oduzimanje savršenstva. Kada je obavezno negirati to nekim stvorenjima, mogućim i nastalim stvarima, onda je preče i obaveznije negirati njihovu vezanost za Gospodara Uzvišenog. Najveće čudo je da ekstremni negatori svojstava koji ovim časnim ajetom argumentiraju negiranje svojstava i imena govore: „Ono što je obavezno da postoji nije ovako a nije ni ovako", a zatim kažu: „Temelj filozofije je uspoređivanje drugih s Bogom, prema mogućnosti." Ovaj postupak čine vrhuncem mudrosti i krajnjim dometom ljudskog savršenstva. U ovome se sa njima slažu oni koji spominju ovu frazu.

Prenosi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: *„Okitite se Allahovim moralnim osobinama."*[63]

Kada negiraju svojstva, kako će se čovjek prema njihovoj tvrdnji, okititi moralnim osobinama. Kao što On nije sličan nijednom od Svojih stvorenja, nijedno stvorenje Njemu nije slično. U ovome suprotno mišljenje imaju kršćani, utjelovitelji i panteisti, Allah ih prokleo. Negiranje sličnosti nekih Njegovih stvorenja Njemu nalaže negiranje Njegove sličnosti sa bilo kojim stvorenjem. Zato se autor, Allah mu se smilovao, zadovoljio riječima: **„Nije sličan stvorenjima"**, a pod njima misli na ljude. Rečeno je da se to odnosi na sve što ima dušu, ili da se odnosi na ljude i džine. Vanjsko značenje riječi Uzvišenog:

﴿ وَٱلْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ۝١٠ ﴾

„A Zemlju je za stvorenja razastro." (Er-Rahman, 10.) svjedoči u prilog prvom značenju više nego u prilog ostalima. Uzvišeni Allah najbolje zna.

[63] Ovoj predaji ne znamo utemljenje ni u jednoj knjizi Sunneta, niti u *El-Džami'ul-kebir* od Es-Sujutija. On ju je naveo u svojoj knjizi *Te'jidul-hakikatil-alije*, 1/89. ali ga nije pripisao nikome.

Allahov Život

Autor kaže: **„On je Živi i neće umrijeti, On opstoji, ne spava.“**

Uzvišeni kaže:

﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُۚ لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ وَلَا نَوۡمٞۚ... ﴾

„Allah je, nema boga osim Njega, živi i Vječni! Održavatelj! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san...“ (El-Bekare, 255.)

Negiranje drijemeži i sna dokaz je savršenstva Njegovog života i opstojnosti. Uzvišeni kaže:

﴿ الٓمٓ ۝١ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُ ۝٢ نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ ﴾

„Elif - lam - mim! Allah, osim Koga drugog boga nema, živi je i Vječni! On tebi objavljuje Knjigu s istinom.“ (Ali Imran, 1-3.) I kaže Uzvišeni:

﴿ ۞ وَعَنَتِ ٱلۡوُجُوهُ لِلۡحَيِّ ٱلۡقَيُّومِۖ... ﴾

„Lica će se živom i Vječnom pokoriti...“ (Ta-ha, 111.) I kaže:

﴿ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِهِۦۚ... ﴾

„Ti se pouzdaj u Živog, koji ne može umrijeti, i veličaj Ga, i hvali...“ (El-Furkan, 58.) I kaže:

﴿ هُوَ ٱلۡحَيُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ... ﴾

„On je živ, nema boga osim Njega...“ (Gafir, 65.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Allah ne spava niti Mu priliči da spava.“*[64]

Pošto je autor negirao poisotvjećivanje Allaha sa Njegovim stvorenjima ukazao je na postojeću razliku između Njega i Njegovih stvorenja, tj. onim čime se On opisao za razliku od stvorenja. Od toga je sljedeće: On je Živi, ne umire.

Svojstvo vječnoga života je specifično samo za Njega za razliku od stvorenja koja umiru. Također, On samostalno opstoji i ne spava. Za Njega je specifično nespavanje i nedrijemež, za razliku od stvorenja koji spavaju. Ovdje nailazimo na naznaku da negiranje poistovjećivanja nema za cilj negiranje osobina. Zapravo, On Uzvišeni je opisan osobinama savršenstva zbog savršenstva Svoga Bića. Vječno Živome nije sličan živi čiji život prestaje. Zato je ovodunjalučki život naslada, zabava i igra, a budući život (na ahiretu) je pravi život. Ovodunjalučki život je poput sna, a ahiretski poput jave. Ne kaže se: „Budući život je savršen“ jer pripada stvorenju. Zato što kažemo: Živi je taj kojem je život osobina Njegovog bića obavezna i neosporna. On je stvorenju podario taj stalni život. On je Vječan i stalan zato što ga je Allah takvim učinio, a ne zato što je to uporedna osobina vezana za stvorenje kao biće, za razliku od života Gospodara, azze ve dželle. Isto se odnosi na ostale osobine: Osobine Stvoritelja dolikuju Njemu, a osobine stvorenja dolikuju stvorenju.

Znaj da ova dva naziva, a mislim na Živi i Onaj Koji opstoji, su spomenuti u Kur'anu zajedno u tri sure, kao što je prethodno spomenuto. Spadaju u najveća Allahova lijepa imena. Čak je rečeno da su to najveća Allahova imena[65].

---

[64] Prenosi ga Muslim, 179, 293; Ibn-Madže, 195, 196; Ebu-Seid Ed-Darimi u knjizi *Er-Redd alel-džehmijje.* Ovo je dio hadisa Ebu-Musaa el-Eš'arija, a kasnije će bit spomenut u potpunosti.

[65] Od Esme bint Jezid, radijallahu anha, se prenosi da je rekla: „Čula sam Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže: *'Uistinu, u ova dva ajeta nalazi se najveće Allahovo ime:* ***Vaš Bog je jedan Bog. Nema boga osim Njega, Milostivog, Samilosnog*** i ***Elif lam mim! Allah je nema boga osim Njega,***

Ova dva naziva obuhvataju potvrdu osobina savršenstva, na najsavršeniji i najistinitiji način.

Opstojnost ukazuje na značenje praiskona i vječnosti na koje ukazuje termin El-Kadim. Također, ukazuje na to da postoji Sam po Sebi, što znači da On postoji po obaveznom postojanju.

Riječ *El-Kajjum* ima dalekosežnije značenje od *El-Kavvam*, jer je *vav* jači od *elifa* i označava da On opstoji Sam po Sebi, prema koncenzusu mufessira i jezičara. To je nužno poznato. Da li to znači da On druge održava? O tome imaju dva mišljenja, a ispravnije je ono koje kaže da označava, tj. da označava Njegovo stalno i potpuno održavanje, jer se navodi u obliku hiperbolizacije.

Uzvišeni neće nestati, jer onaj ko zamakne sigurno je nestao, tj. neće nestati, umanjiti se i sl. Zapravo, On je Vječni, Stalni, oduvijek i zauvijek. Opisan je osobinama savršenstva. Njegova povezanost sa nazivom Živi nalaže ostale osobine savršenstva i ukazuje na njihovu trajnost, vječnost i nemogućnost umanjenja ili nepostojanja u prošlosti i u budućnosti. Zato su riječi:

﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ... ﴾

„Allah je, nema boga osim Njega, Živi i Vječni! Održavatelj..." (El-Bekare, 255.) najodabraniji ajet u Kur'anu, kao što se to potvrđuje u *Sahihu* od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.[66]

Oko ova dva imena kruže sva ostala lijepa imena i na njih se vraćaju njihova značenja. Njegov epitet života iziskuje sva ostala svojstva savršenstva. Zato iza ove osobine ne zaostaje nijedna druga osobina osim slabosti života. Pošto je Njegov život najpotpuniji i najsavršeniji, Njegova potvrda iziskuje potvrdu svakog savršenstva koje je suprotno negaciji savršenstva života.

Živog i Onoga Koji opstoji.'" Ahmed, 6/461; Ed-Darimi, 2/450, Ebu-Davud, 1496.

66 Muslim, 810; od Ubejja b. Ka'ba.

El-Kajjum - Onaj koji opstoji podrazumijeva savršenstvo neovisnosti i savršenstvo moći.

On opstoji sam po Sebi, nije u potrebi ni u jednom smislu za nekim drugim, On izdržava druge. Zato drugi ne mogu opstati osim putem Njegovog izdržavanja. Ova dva naziva su na najsavršeniji način složeni kao Njegova svojstva savršenstva.

Stvoritelj i Skrbitelj

Autor kaže: **„Stvoritelj bez potrebe, Skrbitelj bez napora."**

Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۝ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ ۝ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ ۝ ﴾

„Džine i ljude sam stvorio samo zato da Me obožavaju. Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da me hrane, opskrbu daje jedino Allah Moćni i Jaki!" (Ez-Zarijat, 56-58.)

﴿ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ أَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ۝ ﴾

„O ljudi, vi ste siromasi, vi trebate Allaha, a Allah je Neovisan i hvale Dostojan." (Fatir, 15.)

﴿... وَٱللَّهُ ٱلْغَنِىُّ وَأَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ ...﴾

„...Allah je bogat, a vi ste siromašni..." (Muhammed, 38.)

﴿ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ...﴾

„Reci: 'Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani..." (El-En'am, 14.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kao što prenosi Ebu-Zerr, radijallahu anhu, navodi riječi svog Gospodara: *„O robovi moji! Kada bi vi od prvog do posljednjeg, ljudi i džini, posjedovali srce poput najbogobojaznijeg čovjeka među vama, to Moju vlast ne bi ništa povećalo. O robovi moji! Kada bi vi od prvog po posljednjeg, ljudi i džini, imali srce poput najgrješnijeg (najbezbožnijeg) čovjeka među vama, to ne bi ništa umanjilo Moju vlast. O robovi moji! Kada bi vi od prvog do posljednjeg, ljudi i džini, stali svi na jedno prostranstvo, pa me zamolili, a Ja dadnem svakom čovjeku ono što moli, to Meni ne bi napravilo nikakvoga manjka osim koliko igla sa sobom ponese vode kada se stavi u more.“* Bilježi ga Muslim.[67]

Njegove riječi: **„bez napora“** označavaju bez opterećenja ili zaduživanja.

Onaj Koji usmrćuje i oživljava

Autor kaže: **„Usmrćuje bez straha, oživljava bez poteškoće.“**

Smrt je postojana osobina za razliku od navoda filozofa i onih koji se sa njima slažu. Uzvišeni kaže:

﴿ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ... ﴾

„Onaj Koji je dao smrt i život da bi iskušao koji će od vas bolje postupati...“ (El-Mulk, 2.)

Nepostojanosti se ne može dati osobina stvorenog. U hadisu se navodi da će se smrt na Sudnjem danu dovesti u liku debelog ovna i priklati između Dženneta i Džehennema.[68]

Iako je smrt samo stanje, Allah će je pretvoriti u biće, kao što se navodi o dobrim djelima „da će ona doći onome ko je činio dobra

[67] Muslim, 2577; Ahmed, 5/160.

[68] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 4730; Muslim, 2849; hadis se prenosi od Ebu-Se'ida el-Hudrija i drugih.

djela u obliku lijepoga mladića, a ružna djela će doći u najružnijem liku.“[69]

O Kur'anu se navodi da će doći u liku izblijedjelog mladića.[70]

U djelu *El-E'amal* navodi se da će djela biti postavljena na Vagu.[71] Samo uobličeni predmeti mogu biti vagani, za razliku od apstraktnih pojmova i stanja.

O surama El-Bekare i Ali Imran novodi se da će ove dvije sure praviti hlad onome ko ih je učio kao da su dva turbana ili dva oblaka, ili kao dva jata poredanih ptica sa raširenim krilima.[72]

U *Sahihu* se prenosi: „*Djela ljudi penju se ka nebu.*“[73] Posebno će biti govora o tome prilikom govora o proživljenju i sakupljanju, inšallahu te'ala.

---

[69] Ahmed, 4/287, 295, 296; El-Hakim, 1/37, 40. Aludira na hadis El-Beraa o patnjama i blagodatima u kaburu, te ispitivanju od strane meleka. Ovo je dug hadis koji će biti spomenuti u potpunosti na kraju knjige u poglavlju o patnjama u kaburu.

[70] Ed-Darimi, 2/450-451; Ibn-Madže, 3771; Ahmed, 5/348, 352; Ibn-Adijj u *El-Kamilu*, 35/1; El-Hakim, 1/256; hadis od Burejde b. El-Husajba (kao merfu'), sa potpunim lancem prenosilaca u kome se kaže: „*Kur'an će na Sudnjem danu doći u liku izblijedjelog čovjeka i reći onome ko ga je učio: Ja sam taj koji ti noći nije dao da spavaš, i koji sam te po podnevnoj žegi ižednjivao.*“ El-Hakim kaže: „Hadis je sahih prema uslovima Muslima.“ Ez-Zehebi je to potvrdio, a El-Busajri u *Ez-Zevaidu* kaže: „Lanac prenosilaca je ispravan.“ U hadisu je Bešir b. El-Muhadžir, on je *saduk*, *lejjinul-hadisi*, kao što kaže Hafiz u *Et-Takribu*. Zato njegov hadis podrazumijeva ocjenu kao hasen-dobar, a ocjena kao sahih je nemoguća.

[71] Ahmed, 2/213, 221, 222; i dr. O ovome postoje mnogi hadisi, autor će ih spomenuti na kraju knjige.

[72] Muslim, 804; od Ebu-Umame i Ahmed, 5/348, 352; od Burejde.

[73] El-Buhari, 799; od Rufaa b. Rafia ez-Zerkija koji kaže: „Klanjali smo jedan dan iza Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, pa kada je podigao svoju glavu s rukua rekao je: '*Allah čuje onoga koji zahvaljuje.*' Neki čovjek iza njega je rekao: »Gospodaru naš, Tebi pripada mnoga, lijepa i blagoslovljena zahvala.« Kada se okrenuo nakon završetka namaza rekao je: '*Ko je govorio?*' Rekao je: »Ja.« Reče: '*Vidio sam više od trideset meleka kako se takmiče ko će prvi upisati to.*' Prenosi Et-Tirmizi, 2/254-255; En-Nesai, 1/147; s drugim lancem prenosioca od Rufaa i sljedećim riječima: '*Oko ovoga se potakmičilo više od*

Allahovasvojstva su oduvijek i zauvijek s Njim

Autor kaže: **„Oduvijek ima Svoje osobine, čak prije stvaranja stvorenja. Sa njihovim postojanjem se nisu povećale Njegove osobine koje su inače bile. Kao što su Njegove osobine oduvijek, isto tako, one će biti zauvijek.“**

Uzvišeni Allah je oduvijek opisan osobinama savršenstva, osobinama bića i osobinama djela. Nije dozvoljeno biti uvjeren da se Allah opisao nekom osobinom nakon što nije bio opisan njom, jer su Njegove osobine osobine savršenstva, a njihov gubitak je osobina manjkavosti. Nije moguće da je postigao savršenstvo nakon što je bio opisan njegovom suprotnošću, niti se u tom kontekstu mogu spomenuti osobine djela ili proizvoljnosti i sl, kao što su stvaranje, oblikovanje, usmrćivanje, oživljavanje, hvatanje, širenje, motanje, uzvisivanje, prilazak, dolazak, spuštanje, srdžba, zadovoljstvo i slične osobine kojima se opisao i kojima Ga je opisao Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, iako mi ne možemo dokučiti njihovu bit i suštinu kojima se oni tumače (kakvoću). U to ne zalazimo tumačeći ih svojim mišljenjima, niti iznoseći maštanja koja su proizvod naših strasti. Međutim, temelj njihovog značenja nam je poznat, kao što je rekao Imam Malik, rahimehullah, kada je upitan o riječima Uzvišenog:

﴾...ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ﴿

trideset meleka ko će se sa ovim riječima popeti ka nebu.' Et-Tirmizi kaže: „Hadis je hasen.“
Kažem: Lanac prenosilaca je dobar, a postoji hadis koji mu svjedoči a prenosi se od Abdulaha b. Ebu-Evfa, u njemu se kaže: *„Vidio sam kako se tvoj govor penje ka nebu sve dok vrata nisu otvorena i dok taj govor nije ušao kroz njih.“* Prenosi Ahmed, 4/355. 356; i njegov sin Abdulah u *Ez-Zevaid.* Svi prenosioci su povjerljivi osim Abdullaha b. Seida, a Ibn-Hibban ga spominje u *Es-Sikat* (povjerljivi ili pouzdani), 1/104-105.

„...a zatim se nad Aršom uzvisio." (El-E'araf, 54.) Kako se uzvisio?, pa je odgovorio: „*Uzvisivanje* je poznato, a *kako* je nepoznato."[74]

Iako se ova stanja dešavaju s vremena na vrijeme, kao što se navodi u hadisu zalaganja: *„Moj Gospodar se danas rasrdio kako se nikada prije slično nije rasrdio, a neće se poslije toga slično rasrditi."*[75]

Odvijanje ovih stvari uz ovakvo tumačenje nije isključeno. Zato se neće reći da se ovo desilo nakon što nije bilo. Zar ne vidiš da onaj koji govori danas i koji je govorio jučer, da se za njega ne kaže: „Danas je počeo govoriti", pa makar i ne govorio, jer je to mahana poput maloljetnosti ili nijemosti. Kada progovori, kaže se: „Počeo je govoriti". Onaj koji šuti bez mahane naziva se govornikom po snazi, tj. on govori kada želi, a u okolnostima kada govori naziva se stvarnim govornikom. Također, onaj koji piše dok piše naziva se stvarnim piscem, a ne izlazi iz okvira tog naziva kada se direktno ne bavi pisanjem.

Propis općenitih termina za koje nije došla negacija niti potvrda u Kur'anu i Sunnetu

Za novonastale stvari vezane za Gospodara Uzvišenog, koje su negirane u znanju o pokuđenom kelamu, ne navode se ni negacija ni potvrda u Kur'anu i Sunnetu. O tome postoji općenit stav.

---

74 Autor se ograničio iz odgovora imama Malika samo na ove riječi, a u nastavku glasi: „Vjerovanje u uzvisivanje je obaveza, a pitanje o tome je novotarija." Tj. pitanje o kakvoći uzvisivanja. Njegove riječi *poznato* su potvrđene u Malikovom odgovoru, a neki navodi od novotara da je rekao da je uzvisivanje *spomenuto* nemaju osnove, kao što sam pojasnio u knjizi *Muhtesarul-'uluvv*, str. 142.

75 Prenosi se u oba *Sahiha*: El-Buhari, 3340; Muslim, 194; i dr. a nešto kasnije će biti u potpunosti spomenut.

Ako se pod negacijom misli da se u Allahovo Sveto Biće ne može ništa utjeloviti od Njegovih nastalih stvorenja, ili da nanovo ne nastaje nova osobina koja nije postojala, onda je ova negacija ispravna.

Ako se pod ovim misli na negiranje proizvoljnih osobina, tj. da On ne čini ono što želi ili da ne govori što želi kada želi, ili da se On ne srdi i nije zadovoljan kako to ne rade stvorenja, ili se ne opisuje onim čime je Sebe opisao, kao što su silazak, uzvisivanje, dolazak, kako to dolikuje Njegovoj uzvišenosti i veličini, onda je ova negacija neispravna.

Pobornici pokuđenog kelama općenito uzimaju negaciju nastanka događaja. Sljedbenici Sunneta to priznaju apologetičarima uz pretpostavku da se time negira ono što ne priliči Njegovoj uzvišenosti. Ako Mu se prizna ispravnost ove negacije, to ga obavezuje negacijom proizvoljnih svojstava i svojstava djela koja nisu obavezna za Njega.

Zapravo, suniji se nalaže priznanje općenitog negiraja. Međutim, kad bi zatražio tumačenje ili podrobnu analizu, sa apologetičarom se ne bi oko toga složio.

Isto se odnosi i na pitanje svojstva (sifeta), da li je ona dodatna za Njegovo biće ili ne? Njen termin je općenit, a općenit je i termin *el-gajr* (drugi). Nekada se pod njim misli na ono što nije On, a nekada se pod njim želi ono je moguće da bude odvojeno od Njega. Zato imami Sunneta, Allah im se smilovao, Allahova svojstva i govor nisu nazivali nečim drugim (gajruhu) mimo Njega, niti su govorili da to nije nešto drugo mimo Njega. Jer, ako se to općenito potvrdi, onda se inicira osjećaj da su Njegove osobine odvojene od Njega, a ako se to negira onda se inicira osjećaj da je On On.

Pošto je termin *gajr* općenit, upotrebljava se samo uz posebno pojašnjenje i podrobno razjašnjenje.

Ako se njim misli da je On posebno biće koje opstoji samo po sebi i koje je odvojeno od Njegovih dodatnih osobina, onda je to neispravno.

Ako se misli da su Njegove osobine dodatne u odnosu na Biće, što se shvata iz značenja pojma osobine, onda je to istina. Međutim, izvana ne postoji posebno biće odvojeno od svojih osobina. Zapravo, Biće je opisano svojstvima savršenstva koja su potvrđena i koje se ne odvajaju od Njega. Razum pretpostavlja Biće i Njegovu osobinu, a oboje su jedno. Međutim, izvan ne postoji biće koje nema osobina, jer je ovo nemoguće. Da postoji samo osobina postojanja, ona se ne bi mogla odvojiti od onoga koji postoji. Ako razum pretpostavi postojanje Bića i postojanja, onda je moguća predodžba da je to jedno, a ovo drugo jedno. Međutim, jedno od drugoga se izvan ne mogu odvojiti.

Neki će reći: Osobina se ne odnosi na dotično opisanu osobu, a ni nešto drugo mimo Njega. Ovo je značenje ispravno, tj. osobina nije suština Bića opisanog koju razum pretpostavlja i nije odvojena, a nije ni Biće. Nije ni bez osobina, već onaj koji je opisan osobinama je jedna jedinstvena cjelina koja nije rasparčana, pa ako kažeš: Utječem se Allahu, ti se utječeš Njegovom Svetom Biću koje je opisano osobinama svetoga savršenstva, potvrđena je i ne prima razdvajanje ni na koji način.

Kada kažeš: Utječem se Allahovoj snazi, zatražio si utočište kod jedne od Allahovih osobina, a nisi zatražio utočište kod nekoga drugoga mimo Allaha. Ovo značenje se shvata iz termina Biće. Biće u osnovnom značenju se upotrebljava samo sa dodatkom, tj. Biće postojanja, Biće moći, Biće snage, Biće znanja, Biće plemenitosti, i dr. Kada se kaže: to i to biće, to znači posjeduje to i to. Ovo je ženski rod od *zu* što znači vlasnik. To je osnovno značenje ove riječi. Tako se zna da se ne može zamisliti odvajanje osobina od Bića ni na koji način, iako razum može pretpostaviti Biće odvojeno od osobina, kao što može zamisliti nešto što je nezamislivo. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *„Utječem se Allahovoj snazi i Njegovoj moći od zla onoga što nalazim i od čega prezem.“*[76]

[76] Sahih; Muslim, 2202. Tekst hadisa u potpunosti glasi: Od Osmana b. El-Asa es-Sekafija se prenosi da se požalio Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, na bol u tijelu koji je osjećao još od primanja islama. Allahov Posla-

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *„Utječem se savršenim Allahovim riječima od zla onoga što je stvorio."*[77]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se nije utjecao nekome drugome mimo Allaha. Isto tako govorio je: *„Allahu, utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe. Tvome oprostu od Tvoje kazne. Utječem se Tebi od Tebe."*[78]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je govorio: *„Utječemo se Tvojoj veličini od iznenadnog uzimanja ispod naših nogu."*[79]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi govorio: *„Utječem se svjetlosti Tvoga Lica koje je osvijetlilo tame."*[80]

Isto tako oni kažu: Naziv se odnosi dotično na onoga ko se njime opisuje, ili na drugoga. Mnogi ljudi u tome griješe i ne poznaju ispravno mišljenje.

Nekada se imenom želi istaći ono što se njime naziva, a nekada se njime želi termin koji ukazuje na njega.

Kada kažeš: Allah kaže to i to, ili kažeš: Čuo je Allah onoga koji Mu zahvaljuje i sl., sa ovim se želi onaj ko je nazvan ovim imenom dotično.

---

nik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: *„Stavi svoju ruku na dio tijela koji te boli i reci: »Bismillahi, tri puta«, a onda reci sedam puta: »Utječem se Allahu i Njegovoj moći od zla koje osjećam i od kojeg prežem«."* Prenosi ga Malik u *El-Muvettau*, 2/946/9. Prenosi ga i Ebu-Davud, 3891. i Et-Tirmizi koji kaže: „Hadis je hasen-sahih, s riječima: *'Utječem se Allahovoj snazi, Njegovoj moći od zla onoga što osjećam.'*", bez riječi *„I od kojeg prežem"*. Isto tako prenosi ga Ahmed, 4/217, 6/390; i El-Hakim, 1/343. koji je dodao: „Prilikom svakog potiranja". Rekao je: „Lanac prenosilaca je ispravan." A tako je kao što je i rekao.

77 Sahih; Muslim, 2708. Ebu-Davud, 3898, 3899. i drugi. Lanac prenosilaca je ispravan.

78 Prenosi ga Muslim, 482; i dr. Ovo je jedna od dova na sedždi.

79 Sahih; Ebu-Davud, 5074; Ahmed, 2/52. sa ispravnim lancem prenosilaca. Ova dova spada u jutarnji i večernji zikr.

80 Daif; prenosi ga Ibn-Ishak sa slabim lancem prenosilaca. Neki ga od njega prenose sa uvezanim lancem prenosilaca, ali sa „'an'anom" Hadis je naveden u *Tahridžu fikhis-sireti* (str. 132.) i u *Ed-Daifeh* (2933).

A kada kažeš: Allah je arapski naziv, Er-Rahman je arapski naziv, Er-Rahim spada u Allahova imena, i slično tome, ovdje se cilja ime, a ne onaj ko je nazvan tim imenom. Ne kaže se nešto drugo mimo toga zato što termin *drugi mimo Njega* je općenit. Ako se pod njim želi napraviti razlikovanje tj. da termin nije u tom značenju, onda je istina. Ako se pod njim misli da je Allah bio (postojao) i da nije imao imena, pa je Sebi stvorio imena ili su ga Njegova stvorenja nazvala imenima, onda se ovo ubraja u najveću zabludu i nevjerovanje u Allahova lijepa imena.

Autor je svojim riječima: **„Po Svojim osobinama je oduvijek prije stvaranja stvorenja"** - aludirao na odgovor mu'tezilama, džehmijama i šijama koji su sa njima u saglasnosti. Oni su rekli: „Uzvišeni je postao moćan činiti i govoriti nakon što to nije mogao. Govor i djelo su postali mogući nakon što nisu bili i On je prešao iz Svoje nemogućnosti u Svoju mogućnost."

Alijj b. Kilal, El-Eš'ari i oni koji su sa njima u suglasnosti su rekli: „Djelo Mu je postalo moguće nakon što je bilo nemoguće. Govor kod njih ne ulazi pod htijenje i moć, nego je to za njih jedna stvar koja je sastavni dio Njegovog Bića."

Ovaj govor potiče od džehmija koji kažu: „Stalnost nastalih stvari je nemoguća, sve nastale stvari moraju imati početak zato što je nemoguće da nastale stvari nemaju početka, nemoguće je da Stvoritelj, azze ve dželle, bude oduvijek činio i govorio po volji. Nemoguće je da to bude moćan, jer je moć u nemogućnosti nemogućeg."

Ovo je neispravno mišljenje. To ukazuje na nemogućnost nastanka svijeta, a on je nastao. Ono što je nastalo nakon što nije bilo moralo je prije biti moguće, a ono što je moguće nema određeno vrijeme. Svako vrijeme koje bude određeno mogućnost je za njega potvrđena. Za mogućnost i ispravnost djela ne postoji početak na kojeg se vraća. Zato je obavezno da je djelo oduvijek bilo moguće ispravno. To nalaže da je Gospodar oduvijek bio u mogućnosti, kao što nalaže mogućnost nastanka stvari koje nemaju završetka od početka.

Džehmije i njihovi istomišljenici kažu: „Mi ne potvrđujemo da mogućnost nastanka stvari nema početka, već kažemo mogućnost nastanka stvari uz uslov da im prethodi njihovo nepostojanje koje nema početka, zato što je nemoguće kod nas da nastale stvari budu oduvijek, već zapravo je obavezno da nastanu a nemoguće je da budu oduvijek. Međutim, nije obavezan nastanak u određenom dotičnom vremenu. Mogućnost nastanka stvari uz uslov da im je prethodilo nepostojanje koje nema početka za razliku od vrste nastalih stvari."

Reći će im se: „Pretpostavimo da to govorite." Onda će se reći: „Mogućnost nastanka stvari kao kategorije kod vas ima početak. Kategorija nastanka kod vas je moguća nakon što nije bila moguća. Ova mogućnost nema određeno vrijeme. Zapravo, nema nijednog vremena koje se pretpostavi, a da mogućnost za njega nije potvrđena. Iz toga proizilazi stalna mogućnost. U suprotnom bi to nalagalo preokretanje kategorije iz nemogućnosti u mogućnost bez nastanka ičega. Poznato je da promjena suštine kategorije nastanka ili kategorije nastanka stvari, ili kategorije djela, ili kategorije događaja i druge slične faze iz nemogućnosti u mogućnost se preobražava u moguće nakon što je bilo nemoguće, bez povoda obnove. Ovo je nemoguće prema čistom razumu. To je također izmjena kategorije iz vlastite nemogućnosti u vlastitu mogućnost. Zato suština kategorije nastalih stvari kod njih postaje moguća nakon što je bila nemoguća. Ova preobrazba nije specifično određena za određeno vrijeme, jer svako vrijeme koje se procijeni mogućnost je u njemu potvrđena. To nalaže da je ovakva preobrazba moguća i da je nemoguće bilo oduvijek moguće. Ovo je dalekosežnije nemoguće od našeg govora, događaj je oduvijek bio moguć. Ono čemu su pribjegli daleko ih je više obavezalo od onoga od čega su pobjegli. Shvatljivo je da je događaj moguć i shvatljivo je da je mogućnost bila oduvijek, a da je nemoguće moguće to je samo po sebi isključeno, a šta reći kada se kaže: oduvijek je bila moguća ova nemogućnost. Ovo je podrobno pojašnjeno na mjestu gdje ga treba i pojasniti."

Rezime: Da li mogu nastali događaji opstati u budućnosti i prošlosti ili ne, ili samo u budućnosti ili samo u prošlosti?

O tome imaju tri poznata mišljenja kod teoretičara iz reda muslimana i drugih.

Najslabije mišljenje je ono koje kaže: „Njihova trajnost nije bila moguća ni u prošlosti ni u budućnosti", kao što je govorio Džehm b. Safvan i Ebul-Huzejl el-Allaf[81].

Drugi odgovor je odgovor onih koji kažu: „Njihova stalnost je moguća u budućnosti, a ne u prošlosti, kao što je mišljenje mnogih pobornika kelama i njihovih istomišljenika iz reda islamskih pravnika i drugih."

Treće mišljenje kaže da je njihova stalnost moguća i u prošlosti i u budućnosti, kao što govore imami u hadisu. Ovo je jedno od velikih pitanja. Niko nije rekao da je moguće da budu stalna u prošlosti a ne i u budućnosti.

Nema sumnje da velika većina ljudi iz svih grupacija kaže: „Sve što je mimo Allaha Uzvišenog je stvoreno i nastalo nakon što nije bilo. Ovo je govor poslanika i njihovih sljedbenika, muslimana, židova, kršćana i drugih."

Putem prirodne urođene vjere se zna da djelo i njegov počinioc ne mogu i nikada nisu bili usporedni, jer je to nemoguće. Kada lančana povezanost događaja u budućnosti ne isključuje da Gospodar Uzvišeni bude Posljednji poslije kojega nema ništa, isto tako lančana povezanost događaja u prošlosti ne isključuje da Uzvišeni bude Prvi prije kojega nije bilo ništa. Uzvišeni Gospodar je oduvijek i zauvijek, čini šta hoće i govori kada hoće. Uzvišeni kaže:

﴿قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ يَفۡعَلُ مَا يَشَآءُ ٤٠﴾

[81] On je Ebu-Huzejl Muhammed b. El-Huzejl el-Allaf, predvodnik učenjaka Basre u i'tizalu i jedan od njihovih najvećih učenjaka. Trojica halifa: Me'mun, Mu'tesim i Vasik mnogo su ga poštovali i uvažavali. Umro je 225. ili 226. h.g.

„Eto tako, reče On, Allah čini što On hoće!“ (Ali Imran, 40.)

﴿ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ ﴾

„...ali Allah radi ono što On želi.“ (El-Bekare, 253.)

﴿ ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ ﴾

„Gospodar Arša, Uzvišeni. On radi šta je Njemu volja.“ (El-Burudž, 15-16.) I kaže:

﴿ وَلَوْ أَنَّمَا فِى ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ﴾

„Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a more, uz pomoć još sedam mora, tinta, ne bi se ispisale Allahove riječi...“ (Lukman, 27.) I kaže:

﴿ قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ ﴾

„Reci: 'Kada bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo ga proširili morem poput njega.'“ (El-Kehf, 109.)

Ovim se potvrđuje govor koji postoji i tada kada je ovo kao kategorija moguće onda je moguće i najpotpunije je prednjačenje nad svakom pojedinošću tako da je nemoguće da i u jednom dijelu svijeta bude nešto isto njemu ni iz jednog aspekta.

Stalnost djela također ulazi u savršenstvo. Pošto je djelo osobina savršenstva, onda je i Njegova opstojnost opstojnost savršenstva.

Rekli su da je lančana povezanost općenit termin. Nije navedena njegova negacija, a ni potvrda u Kur'anu i u Sunnetu kako bi se trebalo čuvati pravo ovog termina. On se dijeli na obavezni, nemo-

gući i mogući. Lančana povezanost kod onih koji imaju primarni uticaj je isključena sama po sebi, a to znači da oni koji utječu svaki od njih uzima svoj uticaj od onoga prethodnika, a ne prema cilju.

Obavezna lančana povezanost je ona na koju ukazuju razum i Šerijat, kao što su trajnost Allahovih djela zauvijek. Kada se god stanovnicima Dženneta završi jedna blagodat On će im dati novu blagodat i tome nema prestanka. Također, u to spada lančana povezanost njegovih djela iz aspekta praiskona. Svakom djelu prethodi drugo djelo. Ovo je obavezno vezano i za Njegov govor. On oduvijek govori kada želi. Osobina Njegovog govora nije nastala u nekom vremenu. Isto se odnosi na Njegova djela koja su usko vezana za Njegov život. Svako živo biće je činilac, a razlika između mrtvog i živog jeste djelo. Zato su mnogi ispravni pethodnici govorili: Živi koji čini. Osman b. Seid[82] kaže. „Svaki živi čini. Naš Gospodar ni u jednom vremenu nije bio lišen Svoga savršenstva u pogledu govora, htijenja ili djela."

Moguća lančana povezanost, lančana povezanost Njegovih djela iz ovog aspekta, kao što se ona lančano redaju u vječnost. Ako je oduvijek živ, moćan i ako oduvijek želi i govori, a to su osobine vezane za Njegovo Biće, onda je djelo moguće za Njega kako nalažu ova Njegova svojstva. Ako učini to je potpunije od onoga kada ne učini. Ovo ne nalaže da su Njegova stvorenja oduvijek sa Njim.

Uzvišeni prethodi svakom pojedincu od Svojih stvorenja, tako da toj prethodnosti nema prvoga. Svako stvorenje ima početak, a Stvoritelj nema početka. On je Jedini Stvoritelj, a sve što je mimo Njega je stvoreno i nastalo nakon što nije bilo.

Rekli su: „Svako mišljenje mimo ovoga biva odbačeno i osuđeno čistim razumom. Svaki onaj koji prizna da Uzvišeni Gospodar je oduvijek moćan učiniti - nužno ga sljeduje jedna od dvije

---

[82] On je imam, autoritet, hafiz Ebu-Se'id Osman b. Se'id ed-Darimi es-Sidžistani. Autor je velikog *Musneda* i mnogih drugih djela. Rođen je oko 200. h.g. Mnogo je putovao u potrazi za znanjem. Susreo se sa Alijom b. el-Medinijem, Jahjom b. Me'inom, Ahmed b. Hanbelom i dr. Umro je 280. h.g.

stvari: ili mora reći da je djelo oduvijek moguće, ili će reći da ono još nije nastupilo. U suprotnom će zapasti u čistu kontradiktornost, jer tvrdi da Gospodar Uzvišeni je oduvijek moćan učiniti djelo, a djelo je nemoguće i isključeno za Njegovo Biće i da je želio ne bi bilo moguće Njegovo postojanje. Pretpostavka htijenja kod njega o Njegovom htijenju je nemoguća, a On je to moćan. Ovaj govor se međusobno pobija."

Želi se reći: „Ono na što ukazuju Šerijat i razum je da je sve mimo Allaha stvoreno i nastalo nakon što nije bilo. To da Gospodar Uzvišeni nije mogao uraditi određeno djelo, a zatim ga uradio - u Šerijatu i u razumu nema oslonca, nego oboje ukazuje na oprečnost."

Ebul-Me'ali[83] u svojoj knjizi *El-Iršad* i drugi teoretičari govoreći o lančanoj povezanosti u prošlosti kažu: „Ako kažeš: 'Neću ti dati dirhem, osim ako ti poslije njega ne dadnem još jedan dirhem', ovo je moguće. A ako kažeš: 'Neću ti dati dirhem sve dok ti prije njega ne dadnem dirhem', ovo je nemoguće. Ovo navođenje primjera i usporedbe je neispravno. Pravilna usporedba je da kažeš: 'Nisam ti dao dirhem, a da ti nisam prije njega dao dirhem', pa tako perfekt staviš prije perfekta, kao što si tamo stavio budućnost poslije budućnosti. A kada se kaže: 'Neću ti dati sve dok ti prije njega ne dadnem', predstavlja negaciju budućnosti sve dok se ne desi u budućnosti i dok ne bude prije, ali je negirao budućnost prije nego što je i postojala budućnost. Ovo je nemoguće. Negiranje prošlosti kako bi prije nje bila prošlost je moguće. Buduće davanje počinje od budućnosti, a onaj koji daje ima početak i završetak, prije njega neće biti nešto što nema završetka. Ono što nema završetka i konačne granice je nemoguće."

[83] Šafijski učenjak, Abdul-Melik b. Abdullah b. Jusuf b. Muhammed el-Džuvejni en-Nejsaburi. Poznatiji kao *Imam dva harema.* Autor je mnogih djela. Umro je 478. h.g.

Autor kaže: **"Nije stekao ime Stvoritelj poslije stvaranja stvorenja."**

Vanjština autorovog govora kaže da on isključuje lančanu povezanost događaja u prošlosti, a nešto kasnije će doći njegov govor koji kazuje da on to ne isključuje u budućnosti, njegovim riječima: „Džennet i Vatra su stvoreni i nikada neće nestati."

Ovo je mišljenje većine kao što je prethodno rečeno. Nema sumnje u neispravnost mišljenja onih koji to smatraju isključenim u prošlosti i budućnosti, kao što to zastupa Džehm i njegovi sljedbenici. On je govorio da će Džennet i Vatra nestati, a o tome će kasnije biti navedeni dokazi.

Mišljenje onih koji zastupaju mogućnost događaja bez njihovog početka, od onih koji kažu da događaji nemaju završetka je očito ispravnije od mišljenja onih koji između njih ne prave razlike. Uzvišeni je oduvijek Živ, djelo je sastavni dio Njegovog života, oduvijek čini ono što želi, kao što je i On opisao sam sebe kada je rekao:

﴿ ذُو ٱلْعَرْشِ ٱلْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ ﴾

„Gospodar Arša, Uzvišeni. On radi šta je Njemu volja." (El-Burudž, 15-16.)

Značenje ajeta: „On radi šta je Njemu volja."

Sam ajet ukazuje na više činjenica:

Prva: Uzvišeni postupa po Svome htijenju i Svojoj volji.

Druga: On je oduvijek tako, jer je On to naveo kao pohvalu samog Sebe. To je vid Njegovog savršenstva. Nemoguće je da ovo savršenstvo nije kod Njega postojalo u nekom vremenu. Uzvišeni kaže:

﴿ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ ﴾

„Pa da li je onda Onaj Koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se!" (En-Nahl, 17.)

Pošto su ovo sobine i epiteti Njegovog savršenstva i uzvišenosti On nije nastao nakon što nije bio.

Treća: Kada nešto želi On to i učini. Čestica *ma* je ovdje veznik, tj. On čini sve ono što želi da čini. Ovo se odnosi na Njegovo htijenje koje je vezano za Njegovo djelo.

Njegovo htijenje vezano za djelo čovjeka je drugačije. Ako želi da čovjek učini neko djelo, a ne želi da ga u njemu pomogne, a učini ga počiniteljem tog djela - djela neće biti, iako ga želi sve dok ga On ne bude želio učiniti njegovim činiteljem. Ova činjenica je skrivena kaderijama i džebrijama koji su se zamrsili u pitanjima kadera zbog svoga nerazumijevanja o tom pitanju. Oni nisu napravili razliku između htijenja da čovjek nešto učini i htijenja da ga On učini činiocem. Govor o pitanju određenja (kadera) će nešto kasnije doći, inšallahu te'ala.

Četvrta: Da Njegovo djelo i htijenje budu međusobno uslovljeni, pa što želi da učini to rob i učini, a što učini to je i želio, za razliku od stvorenja. On želi ono što ne čini, a učini ono što ne želi. Stoga, nema nikoga ko nešto čini kako želi osim Allaha Jedinoga.

Peta: Potvrda više htijenja shodno djelima. Svako djelo je uslovljeno posebnim htijenjem. Ovo je shvatljivo putem prirodne urođene vjere. Uzvišeni stalno ima volju (htijenje) i čini šta hoće.

Šesta: Sve ono za što je ispravno da se veže Njegovo htijenje moguće je da bude i Njegovo djelo. Kada želi da se svake noći spusti na ovozemaljsko nebo, da dođe na Sudnji dan radi konačne presude, da se Svojim robovima pokaže, da im se očituje kako želi, da sa njima razgovara, da im bude nasmijan i slično od onoga što Uzvišeni želi nije to nemoguće da učini. Uzvišeni čini što želi. Ispravnost toga je ovisna o obavijesti iskrenoga. Kada on obavijesti

dužnost je to potvrditi. Također, On briše što hoće i potvrđuje što hoće. Svakoga časa On se zanima nečim. Mišljenje da događajima prethodi početak nalaže opovrgavanje svega što je bilo prije tog prvog događaja i da Uzvišeni nije činio da bi kasnije postao činilac. To ne nalaže postojanje svijeta oduvijek, jer sve što je mimo Allaha je stvoreno i moguće je da postoji, a i postoji Allahovim stvaranjem. Ono smo po sebi posjeduje nepostojanje. Ovisnost i potreba su lična osobina koja je vezana za sve što je mimo Allaha Uzvišenog. Allahovo postojanje je obavezno za Njegovo Biće. On je Neovisan. Neovisnost je Njegova lična osobina.

Prvo stvorenje ovoga svijeta

Ljudi imaju dva mišljenja o ovome svijetu, tj. da li je stvoren od materije ili ne. Razišli su se oko toga šta je prvo nastalo na svijetu. Uzvišeni je rekao:

﴿ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ... ﴾

„On je u šest dana nebesa i Zemlju stvorio - a Njegov je prijesto iznad vode bio..." (Hud, 7.)

El-Buhari i drugi prenose od Imrana b. Husajna, radijallahu anhu, da je rekao: „Stanovnici Jemena su rekli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: 'Došli smo ti da se podučimo vjeri i da te upitamo o početku ove stvari (života)', pa je rekao: *Bio je Allah i ništa prije Njega nije bilo.*"[84]

---

[84] Sahih; predaju koja glasi: *„A nije bilo ništa sa njim"* nisam našao kod El-Buharija. Ovaj hadis je naveo na dva mjesta u svome *Sahihu*: Početak stvaranja, 3191. i Et-Tevhid, 7417; sa dva posljednja rivajeta u kojima se kaže *Prije Njega* i *Osim Njega.*
Drugu verziju navodi El-Bejheki u *El-Esma' ves-sifat*, 6 i 270. Prenosi ga Ahmed, 4/431, prema prvoj verziji, ali sa sljedećim riječima *Bio je Allah, tebareke ve te'ala prije svega.* Ez-Zehebi u *Muhtesarul-uluvvu*, 98/40, ga pripisuje El-Buhariju i kaže: „Hadis je sahih." Pogledaj Uvod, str. 27. Navod Hafiza Ibn-Hadžera o komentaru hadisa navodi na osjećaj da ovu predaju koja se

U drugoj predaji stoji: *I nije ništa sa Njim bilo*, a u sljedećoj stoji: *Njegovo Prijestolje bilo je na vodi, u Opomeni je sve zapisao, stvorio je nebesa i zemlju.* U jednoj verziji stoji: *Zatim je stvorio nebesa i zemlju.*

Riječi: „*Zapisao je u Opomeni*" znači u Levhi Mahfuzu, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي ٱلزَّبُورِ مِنۢ بَعْدِ ٱلذِّكْرِ... ﴾

„*Mi smo u Zeburu, poslije Opomene, napisali...*" (El-Enbija', 105.)

Ono što biva zapisano u Opomeni naziva se Opomena, kao ono što biva zapisano u Knjizi naziva se Knjiga.

Ljudi se oko ovog hadisa razilaze na dva mišljenja.

Neki su rekli da se njime želi obavijestiti da je Allah postojao sam i da je tako uvijek i bilo. Zatim je otpočeo sve događaje. Njihove kategorije i pojave su pretečene nepostojanjem. Kategorija vremena je nastala ne u vremenu. Allah je počeo činiti nakon što nije ništa činio od praiskona do početka činjenja dijela, a samo djelo nije bilo moguće.

Drugo mišljenje kaže da se ovim želi obavijestiti o početku stvaranja pojavnoga svijeta kojeg je Allah stvorio za šest dana, a zatim se uzvisio nad Aršom, kao što Kur'an o tome obavještava na više mjesta. U Muslimovom Sahihu od Abdullaha b. Amra, radijallahu anhu, se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Uzvišeni Allah je odredio sudbine stvorenja prije nego što je*

---

navodi sa njim nije razmatrao. On je rekao, 2/206: „Napomena: U nekim knjigama postoji verzija ovog hadisa *Allah je bio i nije bilo ništa sa Njim i On je sada na onome na čemu je bio.* Ovo je dodatak koji se ne može naći u validnim knjigama hadisa. Na to je pažnju skrenuo i Ibn-Tejmijje, a on smatra da su njegove riječi *On je sada...* do kraja, a riječi *sa Njim nije ništa bilo* su u značenju riječi *Osim Njega nije bilo ništa.*" Kaže: „Da je Hafiz išta znao o ovom rivajetu spomenuo bi ga i time bi se zadovoljio ne argumentirajući ovoj predaji značenjima koje je spomenuo, kao što se vidi iz vanjštine, a Allah najbolje zna."

stvorio nebesa i zemlju na pedeset hiljada godina. Njegovo Prijestolje bilo je na vodi."[85]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je obavijestio da je određenje stvaranja ovog svijeta za šest dana bilo prije stvaranja nebesa na pedeset hiljada godina. Arš Gospodara je tada bio na vodi.

Dokaz ispravnosti drugog mišljenja je iz nekoliko aspekata:

Prvi: Govor stanovnika Jemena „Došli smo ti da te pitamo o početku ove stvari" aludira na postojeći pojavni svijet. Stvar ovdje podrazumijeva ono što je Allah stvorio Svojom naredbom. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, im je odgovorio o početku ovog postojećeg svijeta, a ne o stvorenjima kao kategoriji. Oni nisu pitali za to. Obavijestio ih je o stvaranju nebesa i zemlje dok je Njegovo Prijestolje bilo na vodi, a nije ih obavijestio o stvaranju Prijestolja koji je stvoren prije stvaranja nebesa i zemlje. Također je rekao: „*Allah je bio, a prije Njega nije ništa bilo*", a u drugim predajama još stoji i „*sa Njim*", a i „*osim Njega*". Radilo se o jednom skupu. Iz toga se zna da je on izrekao jedan termin, a ostala dva termina su prenešena po značenju. Termin *prije* je potvrđen u drugim hadisima.

U *Muslimovom Sahihu* od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio u svojoj dovi: „*Allahu, Ti si Prvi i prije Tebe nije ništa bilo.*" Dva druga termina nisu potvrđena ni na jednom drugom mjestu. Zato su mnogi učenjaci u hadisu prenosili ovaj hadis sa riječima „*Prije Njega nije bilo ništa*", kao što su El-Humejdi[86], El-Begavi[87], Ibnul-Esir[88] i dr.

---

[85] Sahih; Muslim, 2653; Ahmed, 2/169; Et-Tirmizi, 2156; i smatra ga vjerodostojnim bez riječi „*A Njegovo Prijestolje je bilo na vodi*". To je Muslimova predaja. Prenosi ga El-Bejheki u *El-Esma'*, 269; u svojoj predaji u kojoj se kaže: „*Allah, azze ve dželle, je završio sa određenjima i stvarima dunjaluka prije nego što je stvorio nebesa i zemlju, a Njegovo Prijestolje bilo je na vodi, i to pedeset hiljada godina.*"

[86] On je imam, hafiz, fakih, učenjak mekkanskog Harema, Ebu-Bekr Abdullah b. ez-Zubejr b. Isa el-Kureši el-Esedi el-Humejdi Mekki. Autor je djela *Musned.* Umro je 219. h.g.

Pošto je tako u ovom terminu se ne izlaže pitanje početka događaja, niti prvog stvorenja. Također, kaže se: *„Bio je Allah i nije bilo ništa prije Njega (sa Njim i osim Njega). Njegovo Prijestolje je bilo na vodi i u Opomeni je sve napisao."* Ove tri stvari je obavijestio sa veznikom *i*, a stvorio je nebesa i zemlju sa veznikom *i zatim*. Iz toga se očituje da mu je cilj bio obavijestiti ih o početku stvaranja nebesa i zemlje i onoga što je između njih. To su stvorenja koja su stvorena za šest dana, a spo-minjanje onoga što je prije njih ukazuje na Njegovo bitisanje i postojanje. Ne spominje se početak stvaranja. Također, kada hadis navodi i jedno i drugo nema kategoričkog određenja jedne od tih stvari osim sa dokazom. Kada jedno od njih prevagne onaj ko bude tvrdio isključivo da je Poslanik želio drugo značenje zasigurno je pogriješio.

U Kur'anu i Sunnetu se ne navodi nešto što bi ukazivalo na drugo značenje. Zato nije dozvoljeno potvrditi ga sa onim što se pretpostavlja da je značenje hadisa.

Nije preneseno: *„Bio je Allah, a sa Njim nije ništa bilo"* - zasebno, nego je to nevedeno u spomenutom kontekstu. Zato ne treba nagađati i misliti da je značenje obavještenje o Gospodarevoj stalnoj lišenosti djela sve dok nije stvorio nebesa i zemlju. Također, Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: *„Allah je bio i nije bilo ništa prije Njega (sa njim i osim Njega) a Njegovo Prijestolje je bilo na vodi"* nije ispravno protumačiti u značenju da je Allah bio jedini i da sa Njim u osnovi nije bilo nikakvoga stvorenja, jer to njegove riječi *„A Njegovo Prijestolje je bilo na vodi"* pobijaju. Ova rečenica *„Njegovo Prijestolje je bilo na vodi"* je vezana za značenje koje je navedeno prije, uz obje pretpostavke Prijestolje je bilo stvoreno i postojalo je u tom vre-

---

87 On je imam, uzorni autoritet, hafiz, mufessir, šejhul-islam, Ebu-Muhammed Husejn b. Mes'ud b. Muhammed el-Begavi el-Šafi'i. Autor je mnogih djela iz tefsira, hadisa i fikha. Umro je 516. h.g.

88 On je autoritet Medžduddin Ebu-Sadat el-Mubarek b. Muhammed el-Džezeri el-Musili. Autor je djela *Džamiu usul fi ehadisi Resul.* U njega je uvrstio hadise šest hadiskih zbirki, stim da je umjesto *Sunena* Ibn-Madže uvrstio *Muvetta'* Imama Malika. Umro je 606. h.g.

menu. Iz toga se zna da se pod ovim hadisom misli: nije bilo ništa od ovog pojavnog svijeta.

Autor kaže: **„On ima epitet gospodarenja još dok nije bilo onih kojima On gospodari i epitet *Stvoritelj* još dok nije bilo stvorenja."**

To znači da Allah ima epitet Gospodara, prije nego što je stvorio podređene i da je imao epitet Stvoritelja prije nego što je postojalo bilo koje stvorenje.

Neki komentatori su rekli : Njemu pripada epitet *Gospodar* i epitet *Stvoritelj*, a nije rečeno stvoriteljstva, jer Stvoritelj izvodi nešto iz nepostojanja u postojanje, dok Gospodar podrazumijeva više značenja, a ona su vlast, zaštita, uređenje, odgoj koji označava dostizanje potpunosti putem postepenosti. Nesumnjivo je donio termin koji obuhvata sva ova značenja, a on je gospodarenje.Međutim, oko ovoga ima diskusije, jer stvaranje nekada dolazi u značenju određenja.

Autor kaže: **„Oživjet će mrtve, a opisan je ovim svojstvom prije njihova oživljenja. Također, svojstvom Stvoritelj je opisan prije njihova stvaranja."**

To znači da je Uzvišeni. Onaj koji oživljava mrtve i prije njihovoga proživljenja. Isto tako ima svojstvo Stvoritelja prije njihovog stvaranja čime se nameće prihvatanje ovog mišljenja mu'tezilama i njihovim istomišljenicima. O njima smo prethodno govorili i potvrdili da Allah oduvijek čini ono što želi.

Autor kaže: **„Zato što je On sve moćan učiniti, sve je o Njemu ovisno, svaka stvar se Njemu vraća, ništa Mu nije potrebno, Njemu ništa nije slično, On sve čuje i vidi."**

To je naznaka o potvrdi Njegovih svojstava u praiskonu prije Njegovog stvaranja stvorenja. Govor se odnosi na činjenicu da Njegova svojstva sve obuhvataju i da se, shodno kontekstima, nalaze na svakome mjestu. Ovo ćemo podrobnije pojasniti u pitanju Allahovog govora, inšallahu te'ala.

Mu'tezile su izmijenile značenje koje se shvata iz riječi Uzvišenog:

﴿...وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

„...A Allah je Svemoćan!" (El-Bekare, 284.)

Rekli su: On je moćan učiniti sve što može učiniti, a nad samim djelima ljudi, prema njima, On nema moći. Sporili su se da li je moćan učiniti slična djela ili ne?

Da je značenje onako kako oni kažu, onda bi se reklo: „On zna sve ono što zna", „Stvoritelj je svega onoga što stvara" i druge slične fraze od kojih nema nikakve koristi. Tako su isključili svojstvo savršenstva Njegove nadmoći nad svime.

Ehlis-sunnet zastupa mišljenje da je Allah sve moćan učiniti, a sve što je moguće potpada pod Njegovu moć. Međutim, ono što je nemoguće samo po sebi, kao npr. da određena stvar u isto vrijeme postoji i ne postoji, ustvari je izvan stvarnosti. Nemoguće je nešto tako zamisliti. Ono se, prema saglasnosti razboritih ljudi, ne može ničim ni nazvati. U to spada da stvori nešto poput Sebe, da uništi Sebe i druge slične nemoguće i nepojmljive činjenice.

Ovaj temelj je vjerovanje u Njegovo savršeno i generalno gospodarenje. Ne vjeruje da je On Gospodar svega osim onaj koji vjeruje da je On moćan nad tim svim stvarima. Ne vjeruje u savršenstvo Njegovog gospodarstva i potpunost osim onaj ko vjeruje da je On sve moćan učiniti. Razišli su se oko nepostojeće moguće stvari, da li ona nešto predstavlja ili ne. Zaključak glasi da nepostojeće nije ništa u stvarnosti. Međutim, Allah zna šta će biti prije nego što bude. On to zapiše, spominje i obavijesti o tome, kao što kaže:

﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ١﴾

„Zaista je potres Smaka svijeta stvar velika!“ (El-Hadždž, 1.)

To biva u znanju, spomenu i Knjizi, a ne izvan toga, kao što Uzvišeni kaže:

﴿إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ٨٢﴾

„I zaista On može, kada nešto hoće, samo za to rekne: 'Budi!' - i ono bude.“ (Jasin, 82.) On kaže:

﴿وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْـًٔا ٩﴾

„i tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio.“ (Merjem, 9.) tj. nisi bio ništa u stvarnosti iako si bio nešto u Njegovom znanju, kao što Uzvišeni kaže:

﴿هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ١﴾

„Zar ne dođe čovjeku jedan dio vremena u kojem nije bio spomena vrijedan.“ (Ed-Dehr, 1.)

Riječi Uzvišenog:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ﴾

„Njemu nije ništa slično“, predstavljaju repliku antropomorfistima (mušebbihe), a riječi Uzvišenog:

﴿وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ١١﴾

„...On sve čuje i sve vidi.“ (Eš-Šura, 11.) su replika onima koji poriču Allahova svojstva (mu'attile). Uzvišeni je opisan svojstvima savršenstva i niko Mu po njima nije sličan. Iako stvorenje ima svojstva sluha i vida, njegov sluh i vid nisu kao sluh i vid Gospodara. Potvrda svojstva ne mora značiti poistovjećivanje, jer svoj-

stva stvorenja dolikuju dotičnom stvorenju, a svojstva Stvoritelja dolikuju Stvoritelju.

Mi ne negiramo ono čime se Allah opisao i čime Ga je opisalo stvorenje koje Ga najbolje poznaje i koje poznaje najbolje šta je dužnost a šta je zabranjeno pripisati Gospodaru. On je svoj ummet savjetovao na najbolji način. Imao je najrječitije i najmoćnije pojašnjenje. Ako negiraš nešto od toga, postat ćeš kafir (nevjernik) u ono što je objavljeno Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Ako ga opišeš onim čime je Sebe opisao, nemoj Ga poistovjećivati sa Njegovim stvorenjima, jer Njemu nije ništa slično. Ako Ga poistovjetiš sa Njegovim stvorenjima, postat ćeš nevjernik u Njega.

Neim b. Hammad el-Huzai, Buharijin učitelj, je rekao : „Ko poistovjeti Allaha sa Njegovim stvorenjima, postao je nevjernik. Ko negira ono sa čime se Allah opisao, postao je nevjernik. Ono čime se Allah opisao ili Ga je opisao Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije poistovjećivanje.“

Naknadno ćemo spomenuti navod iz govora šejha Et-Tahavija, Allah mu se smilovao, u kome kaže: „Onaj ko se ne bude čuvao negiranja i poistovjećivanja, posrnut će i Allahu neće ispovijedati Njegovu čistotu.“

Uzvišeni se opisao, rekavši da ima najuzvišeniji (najljepši) primjer. On kaže:

﴿ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴾

„Oni koji u onaj svijet ne vjeruju hrđavih su osobina, a Allah ima svojstva najuzvišenija: On je silan i mudar...“ (En-Nahl, 60.) Kaže:

﴿ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ﴾

„...Njemu pripada primjer najuzvišeniji i na nebesima i na Zemlji; On je Silan i Mudar.“ (Er-Rum, 27.)

Uzvišeni je Svojim neprijateljima pripisao loš primjer, koji sadrži mahane, nedostatke i lišenost potpunosti, idolopoklonicima i njihovim idolima. Obavijestio je da najuzvišeniji (najljepši) primjer, koji sadržava potvrdu čitavog savršenstva, pripada jedino Njemu. Ko od Njega oduzme neko svojstvo savršenstva, pripisao Mu je loš primjer i negirao ono čime se opisao, tj. najuzvišeniji (najljepši) primjer.

Najuzvišeniji (najljepši) primjer je apsolutna potpunost koja podrazumijeva činjenice postojanosti i potvrdna značenja. Što su ove činjenice kod onoga koji se opisuje potpunije i on je potpuniji i uzvišeniji od drugih.

Pošto su svojstva Gospodara najbrojnija i najpotpunija, On ima i najuzvišeniji primjer. On je najpreči da ima najljepši primjer u odnosu na sve mimo Njega. Zapravo, nemoguće je da u apsolutno najuzvišenijem (najljepšem) primjeru učestvuju dvojica, jer ako se izjednače iz svakog aspekta jedan od drugoga neće biti uzvišeniji. Ako se ne izjednače, jedan koji je opisan njima će ih zadobiti, a bit će nemoguće za drugoga da ima sličan najuzvišeniji primjer. Mišljenja mufessira se razilaze oko tumačenja ovog najuzvišenijeg (najljepšeg) primjera. Njihove navode je usaglasio onaj koga je Allah uputio, pa kaže: „Najuzvišeniji (najljepši) primjer podrazumijeva najuzvišenije Allahovo svojstvo, znanje onih koji Ga poznaju i Njegovo naučno postojanje, obavijest i spomen o Njemu, te robovanje Uzvišenom Gospodaru putem znanja i postojeće spoznaje u srcima onih koji Ga obožavaju i spominju."

Ovdje imamo četiri činjenice:

Prva: Potvrda Allahovih uzvišenih svojstava bez obzira poznavali ih ljudi ili ne. Ovo je značenje govora onih koji ga tumače kao svojstva.

Druga: Njihovo postojanje u znanju i osjećajima. Ovo je značenje govora ispravnih prethodnika i nasljednika koji kažu da se nalazi „u srcima onih koji Ga obožavaju i spominju", tj. spoznaja Njega, spominjanje Njega (zikr), ljubav prema Njemu, uzvišenost,

veličanje Njega, strah od Njega, nada u Njega, pouzdanje na Njega i povratak Njemu. Ovo je vid najuzvišenijeg primjera koji se nalazi u njihovim srcima i u osnovi sa Njim niko drugi u ovome ne učestvuje, već posebno On ima na to pravo u srcima ljudi. On to za sebe zadržava u Svome biću. Ovo je značenje govora mufessira koji kažu da to znači: Stanovnici nebesa Ga veličaju, vole i obožavaju, a i stanovnici Zemlje, i pored toga što Mu neki čine širk, nepokornost i negiraju Njegova svojstva. Stanovnici zemlje Ga veličaju, izražavaju Njegovu uzvišenost, pokoravaju se Njegovoj veličini, predaju se Njegovoj snazi i sili. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَهُۥ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ كُلّٞ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾

„Njemu pripada sve što je na nebesima i na Zemlji, sve je Njemu poslušno." (Er-Rum, 26.)

Treća: Spomen Njegovih svojstava, obavijest o njima, izražavanje njihove čistoće od svake vrste mahane, pomanjkanja ili navođenja sličnih primjera.

Četvrta: Ljubav prema Onome ko je opisan ovim svojstvima i ispoljavanje jednoće Njemu, iskrenosti, pouzdanja u Njega i povrat Njemu. Što je vjerovanje u ova svojstva potpunije, ljubav i iskrenost su jači.

Svi navodi ispravnih prethodnika kruže oko ova četiri značenja. Ima li više zalutalog od onoga ko se protivi jasnom govoru Uzvišenog:

﴿ وَلَهُ ٱلۡمَثَلُ ٱلۡأَعۡلَىٰ ﴾

„...Njemu pripada primjer najuzvišeniji..." (Er-Rum 27.) i

﴿ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ ﴾

„...Njemu ništa nije slično..." (Eš-Šura, 11.)

Takvi argumentiraju riječima Uzvišenog:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَيْءٌ ﴾

„...Njemu ništa nije slično...“ (Eš-Šura, 11.) negiranje svojstava, a slijepi su da bi pročitali ajet u potpunosti čiji završetak glasi:

﴿ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ۝ ﴾

„On sve čuje i sve vidi“. (Eš-Šura, 11.)

Ova zabluda je jednog od njih, a on je Ahmed b. Ebi-Duad el-Kadi, navela da posavjetuje halifu El-Me'muna da na zastorima Ka'be napiše: „Njemu nije ništa slično, On je Ponosan i Mudar.“ Izmijenio je Allahov govor kako bi negirao Allahov vlastiti opis: ***„On sve čuje i sve vidi.“***

Tako je drugi zalutali Džehm b. Safvan rekao: „Volio sam da sam iz Mushafa izbrisao riječi Uzvišenog:

﴿ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ﴾

'...a zatim se nad Aršom uzvisio.' “ (El-E'araf, 54.)

Molimo Allaha Velikoga, Koji sve čuje i sve vidi, da nas iz Svoje počasti i blagodati učvrsti postojanim govorom u životu na ovom i budućem svijetu.

Analiza riječi *ke mislihi – poput Njega* ima nekoliko tumačenja.

Prvo je da se *kaf* koristi kao čestica spajanja koja je dodata radi potvrde.

Evs b. Hadžer kaže:
(Lejse ***ke misli*** *el-feta Zuhejr*
Halkun juvazihi fil-fedaili)
Poput mladića Zuhejra nema ljudi
Koji bi mu bili ravni po vrijednostima

Drugi je rekao:
(Ma enne ***ke mislihimu*** *finnasi min bešerin)*
Njima nema sličnih među ljudima

Neki je rekao:
(Ve katla ***ke misli*** *džuzu'in-nebil)*
Pobijeni su poput stabala palmi

Riječ *mislibi* je predikat od *lejse*. Subjekat im je *šej*. Ovo tumačenje je veoma jako. Arapi poznaju njegovo značenje u jeziku. Ono nije skriveno ako se putem njega obrati.

Od Arapa se prenosi dodavanje *kafa* radi potvrde, kao što neki kažu:
(Ve salijatun ***kekema*** *ju'sefejn)*
Užareno kamenje kao kada sa na njega lonci stave.

Drugi je rekao:
Fe asbehat misle keasfin me'kul.
(Postala je poput izjedene vlati.)

Druga vrsta tumačenja je dodatak riječi *poput*, tj. nije ništa kao On. Ovo mišljenje je neosnovano zato što je riječ *poput* imenica, a mišljenje o dodavanju slova radi potvrde je preče od mišljenja o dodavanju imena.

Treće: U osnovi ne postoji dodavanje nego je to govor poput *misluke la jef'alu keza* (neko poput tebe neće tako uraditi), tj. ti to ne radiš. Ovdje je riječ *misle* (poput) radi hiperbolizacije.

O značenju hiperbolizacije ovdje su rekli: „*Lejse ke mislihi*" (Nije ništa poput Njega) tj. kada bi se pretpostavilo da ima neko takav, a šta tek reći onda kada takvog nema?! O tome su iznesena i druga mišljenja, a prvo je najjače.

Allahovo znanje

Autor kaže: **„Stvorio je stvorenja Svojim znanjem."**

Stvoriti znači dovesti u postojanje. Također, stvaranje (halk) dolazi u značenju moći.

Njegove riječi **„Svojim znanjem"** označavaju da ih je stvorio znajući ih. Uzvišeni kaže:

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ﴾

„A kako i ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemo potanko obaviješten." (El-Mulk, 14.) I kaže:

﴿وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ
إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾ وَهُوَ
ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِٱلنَّهَارِ﴾

„U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za njega ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u Jasnoj knjizi. On vas noću uspavljuje - a zna i šta ste preko dana griješili..." (El-En'am, 59-60.) U ovom ajetu je replika mu'tezilama.

Imam Abdul-Aziz el-Mekki, sljedbenik imama Šafije i njegov prijatelj, u knjizi *El-Hajde* je ispričao svoje polemike sa Bišrom el-Merisijem kod el-Me'muna (halife) kada ga je upitao o znanju Uzvišenog. Bišr je rekao: „On nije neznalica." Halifa je počeo ponavljati pitanje o osobini znanja potvrđujući ga, a Bišr je govorio: „On nije neznalica, ne priznavajući Mu Njegovo znanje." Imam Abdul-Aziz reče: „Negiranje neznanja nije osobina pohvale, kao kada se kaže: 'Ovaj stub nije neznalica'. Uzvišeni Allah je pohvalio

vjerovjesnike, meleke i vjernike zbog znanja, a nije iznio negaciju neznanja. Ko potvrdi znanje, negirao je neznanje, a ko negira neznanje, nije potvrdio znanje. Stvorenja moraju potvrditi ono što je Allah Sebi potvrdio i negirati ono što je negirao, a suzdržati se od onoga od čega se suzdržao."[89]

Razumski dokaz Njegovog znanja govori da je nemoguće da nešto stvori sa neznanjem. Stvaranje stvari biva Njegovim htijenjem, a htijenje iziskuje predodžbu o željenom. Predodžba željenog označava znanje o željenom. Zato stvaranje iziskuje htijenje. Htijenje iziskuje znanje. Stvaranje iziskuje znanje. Za stvorenja su vezani propisi i savršenstvo, a to iziskuje znanje Onoga ko ih je načinio, jer potpuno djelo ne može proizići bez znanja. Ima stvorenja koja znaju, a znanje je osobina potpunosti. Zato je nemoguće da Stvoritelj ne bude Znalac. Za to imaju dva puta:

Prvi je da se kaže: Mi nužno znamo da je Stvoritelj savršeniji od stvorenja i da je ono što je obavezno potpunije od mogućeg. Također, nužno znamo kada bismo pretpostavili dvije stvari, tj. da jedna zna a druga ne zna, ona koja zna bila bi potpunija. Kada Stvoritelj ne bi bio znalac, onaj ko bi bio moguć po svome postojanju bi bio od Njega potpuniji, a to je isključeno.

Drugi je da se kaže: Svako znanje o onome šta može postati, a to su stvorenja, a to znanje je od Njega. Nemoguće je da Onaj ko je načinio i izumio savršenstvo da ga bude lišen. To savršenstvo je Njemu najpreče. Allahu pripada najuzvišeniji primjer. On i Njegova stvorenja nisu jednaki, ni po analogiji, u kojoj se navode primjeri, a niti sveobuhvatnoj analogiji. Svaka potpunost koja je potvrđena za stvorenja najpreča je Stvoritelju. Svako pomanjkanje od koga je stvorenje čisto, Stvoritelj je preči da bude čist od njega.

Autor kaže: **„On im je odredio sudbine."**

Uzvišeni kaže:

---

[89] *El-Hajde,* 55. i 56. str.

﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾ ﴾

„Stvorio je sve i kako treba uredio (odredio).“

﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ ﴾

„Mi, doista, sve s određenjem stvaramo.“ (El-Kamer, 49.)

﴿ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴾

„a Allahova zapovijed je odredba konačna." (El-Ahzab, 38.)

﴿ خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَٱلَّذِى قَدَّرَ فَهَدَىٰ ﴾

„Koji sve stvara i čini skladnim, i Koji sve s mjerom određuje i upućuje." (El-E'ala, 2-3.)

U *Muslimovom Sahihu* od Abdullaha b. Amra se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Allah je predodredio određenje stvorenjima prije nego što je stvorio nebesa i zemlju na pedeset hiljada godina. Njegovo Prijestolje bilo je na vodi.“*[90]

Autor kaže: **„Odredio im je čas smrti.“**

Uzvišeni je odredio čas smrti stvorenjima. Kada dođe smrtni čas oni ga ne mogu ni trenutka ubrzati ni odgoditi. Uzvišeni kaže:

﴿ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ ﴾

„...i kad rok njihov prođe, ni za tren ga jedan ne mogu ni odgoditi ni ubrzati.“ (En-Nahl, 61.) I kaže:

﴿ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ كِتَٰبًا مُّؤَجَّلًا ﴾

90 Sahih; Muslim, 2653.

„Nijedna osoba neće umrijeti bez određenja Allahovog, časa suđenog." (Ali Imran, 145.)

U *Muslimovom Sahihu* od Abdullaha b. Mes'uda se prenosi da je rekao: „Ummu-Habiba, supruga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, je rekla: 'Allahu moj, poživi me sa mojim suprugom, Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, sa Ebu-Sufjanom i mojim bratom Muavijom.' Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *Pitala si Allaha za smrtne časove koji su određeni, dane koji su odbrojani, i nafake koje su podijeljene. Ništa se neće ubrzati prije njegovog roka, a ni odgoditi. Bilo bi bolje da si molila Allaha da te sačuva od patnje u Vatri i patnje u kaburu.*"[91]

Ubijeni će biti mrtav sa smrtnim časom. Allah, subhanehu ve te'ala, je znao, predodredio i presudio da će određena osoba umrijeti povodom bolesti, druga povodom ubistva, treća povodom obrušavanja, požara, utapanja itd. Uzvišeni je stvorio smrt i život, stvorio je povode smrti i života. Kod mu'tezila je ubijenom ugašen njegov život, a da nije ubijen živio bi do svog smrtnog časa, kao da ovakav ima dva smrtna časa, što je sasvim neispravno. Ne pristaje da se Allahu Uzvišenom pripiše da je odredio smrtni čas za kojeg zna da do njega neće živjeti, ili da smrtni čas načini jednom od dvije stvari. Tako radi osoba koja ne zna kakve su posljedice. Obavezna je osveta i naknada ubici zato što je počinio zabranu i direktno učestvovao u povodu koji je zabranjen. Prema ovome se tumače i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: „Održavanje rodbinskih veza produžava život"[92], tj. povod su produženja života. Uzvišeni je odredio da će dotični održavati rodbinske veze i tim povodom živjeti do određenog trenutka. Da nije tog povoda, ne bi došao do tog cilja. Međutim, odredio je i presudio povod. Također, odredio

---

91 Sahih; Muslim, 2663; Ahmed u *Musnedu*, 1/390, 413, 433, 445, 466; Ibn Ebi--Asim u *Es-Sunne*, 262-263.

92 Sahih; ovo je dio hadisa koji prenosi Ebu-Ja'la, od Enesa sa slabim lancem prenosilaca, ali je njegovo značenje ispravno. Svjedoče mu mnogi drugi hadisi, a od njih je i Enesov hadis sa potpunim lancem prenosilaca: *„Ko želi da mu se dadne obilna nafaka, da se dugo spominje, neka održava rodbinske veze."* Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2067; Muslim, 2557.

je da će onaj ko prekida rodbinske veze živjeti do određenog trenutka, isto kao što smo rekli o ubijanju i neubijanju.

Propisanost dove

Ako se kaže: Da li iz utjecaja održavanja rodbinskih veza na produženje i smanjenje života proizilazi utjecaj dove na to ili ne?

Odgovor je: To nije obavezno, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, Ummu-Habibi rekao: *„Pitala si Allaha za časove smrti koji su određeni, dane koji su odbrojani, nafake koje su podijeljene...“* Zna se da su životi određeni, a dova za njihovu promjenu nije utemeljena za razliku od spasa od patnje na ahiretu. Dova za spas na ahiretu je propisana i korisna. Zar ne vidiš kako je dova za promjenu života propisana zato što sadrži ahiretsku korist, kao dova koju prenosi En-Nesai kao hadis od Ammara b. Jasira da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Allahu, s Tvojim znanjem o nevidljivom i Tvojom moći nad stvorenjima, poživi me dok je život dobar za mene i usmrti me kada je smrt bolja za mene...“*[93]

Ovo je ojačano predajom koju prenosi El-Hakim u svome *Sahihu* od Sevbana, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Ništa ne može odvratiti određenje osim dove. Život može povećati samo dobročinstvo, a čovjeku nafaka biva uskraćena zbog grijeha kojeg počini.“*[94]

---

93 Sahih; En-Nesai, 3/54, 55. Nazivanje *El-Mustedreka* Sahihom predstavlja očitu popustljivost zbog mnoštva slabih i apokrifnih hadisa koji se nalaze u njemu. Zato pravi stručnjaci u hadisu kažu: „Prenosi ga El-Hakim u *El-Mustedreku*.“

94 Ahmed, 5/277, 280, 282; Ibnu-Hibban, 1090; El-Hakim, 1/493. Hasen, bez riječi „Čovjeku biva uskraćena nafaka...“, El-Hakim kaže da je ispravan, a u tome se slaže Ez-Zehebi. U predaji je nepoznati prenosilac. Međutim, ovom hadisu svjedoče drugi u kojima nema spomenutog dodatka i bez kojeg je hadis hasen. Hadis se u potpunosti spominje u *Es-Sahiha*, br. 154.

U hadisu je replika onome ko misli da je zavjetovanje povod za odagnavanje iskušenja i postizanje blagodati.

U oba *Sahiha* od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je zabranio zavjetovanje, rekavši: *„Ono ne donosi dobro, nego se putem zavjetovanja uzima od škrtice."*[95]

Znaj da dova može biti propisana i korisna za neke stvari. Zato se Allah ne odaziva i ne uslišava dove onima koji prelaze granice u dovi.

Imam Ahmed je prezirao da mu upućuju dovu za dug život, rekavši: „To je već završena stvar." Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ ﴾

„I ničiji život se ne produži niti skrati a da to nije zabilježeno u Knjizi." (Fatir, 11.)

Neki su rekli da zamjenica u riječi *min umurihi* (od njegovog života) je kao kada se kaže imam dirhem i pola dirhema, pa bi to značilo: od života drugoga živoga neće se oduzeti.

Neki su rekli da se to odnosi na povećanje i smanjivanje u listovima koji se nalaze u rukama meleka, tumačeći riječi Uzvišenog:

﴿ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ۝ يَمْحُوا ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُۥٓ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ ۝ ﴾

„Svako doba imalo je Knjigu. Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio; u Njega je glavna Knjiga." (Er-Ra'd, 38 i 39.) da je brisanje i potvrda na listovima koji se nalaze u rukama meleka.

Njegove riječi: ***„A kod njega je Ummul-kitab (majka knjige)"***, odnose se ne Levhi-Mahfuz. Na ovo tumačenje ukazuje kontekst ajeta, jer Uzvišeni kaže: ***„Svaki rok je zapisan"***, a zatim kaže:

---

[95] El-Buhari, 6608; Muslim, 1639. Prenosi ga još Ibn ebi-Asim, 312-314; *El--Irva'*, 2585.

﴿ يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ﴿٣٩﴾ ﴾

„...Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio.“ (Er--Ra'd, 39.) tj. iz te knjige.

„Kod Njega je Majka knjige", tj. osnova, Levhi Mahfuz. Rečeno je: Allah briše od zakona i derogira što hoće, a potvrđuje što želi ne derogirajući ga. Kontekst jasnije ukazuje na ovo tumačenje od prethodnog, a to su riječi Uzvišenog:

﴿ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِىَ بِـَٔايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ ﴾

„I ni jedan poslanik nije donio nijedno čudo sobom već Allahovom voljom. Svako doba imalo je Knjigu.“ (Er-Ra'd, 38.)

Uzvišeni je obavijestio da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne donosi ajete od sebe, nego od Allaha, a potom kaže:

﴿ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ﴾

„Svako doba imalo je Knjigu. Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio.“ (Er-Ra'd, 38-39.) tj. propisi imaju određeni rok i cilj sa kojim se završavaju, a zatim se derogiraju drugim zakonima. Allah derogira što želi od propisa kada istekne rok, a potvrđuje što želi. O ovom ajetu ima i drugih mišljenja, a Allah najbolje zna šta je ispravno.

Autor kaže: **„Njemu nije ništa bilo skriveno prije nego što ih je stvorio, a znao je šta će raditi i prije nego što ih je stvorio.“**

Uzvišeni zna šta je bilo i šta će biti i ono što nije bilo, a da je bilo kako bi bilo. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَوْ رُدُّوا۟ لَعَادُوا۟ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ ﴾

„...a kada bi bili povraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno..." (El-En'am, 28.)

Iako zna da neće biti vraćeni, obavijestio je da kada bi se vratili (na dunjaluk), vratili bi se i onome što im je zabranjeno. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَوْ عَلِمَ ٱللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

„Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju, a da je učinio i da čuju, oni bi se opet okrenuli, jer oni i inače glave okreću." (El-Enfal, 23.)

U ovome je replika rafidijama i kaderijama i onima koji kažu: On ne zna ništa prije nego što ga stvori i dovede u postojanje. Ovo je jedan od ogranaka pitanja o kaderu, što će kasnije biti više pojašnjeno, inšallahu te'ala.

Svrha postojanja čovjeka

Autor kaže: **„Naredio im je da Mu se pokoravaju a zabranio da Mu čine grijehe."**

Autor je spomenuo naredbe i zabrane nakon što je spomenuo stvaranje i određenje, želeći ukazati da je Uzvišeni Allah stvorio stvorenja radi ibadeta Njemu, kao što kaže Uzvišeni:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ ﴾

„Džine i ljude sam stvorio samo zato da Me obožavaju." (Ez-Zarijat, 56.)

﴿ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴾

„Onaj Koji je dao smrt i život da bi iskušao koji će od vas bolje postupati..." (El-Mulk, 2.)

Smutnje po pitanju Allahova htijenja

Autor kaže: **„Sve se odvija po Njegovom određenju i htijenju. Njegovo htijenje se sprovodi, Njegovi robovi nemaju htijenja osim onoga što On njima želi. Što im želi to će i biti, a što im ne želi, neće biti.“**

Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ٣٠ ﴾

„A vi ćete htjeti samo ono što Allah hoće. Allah, uistinu, sve zna i mudar je.“ (Ed-Dehr, 30.)

﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢٩ ﴾

„A vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!“ (Et-Tekvir, 29.)

﴿ ۞ وَلَوۡ أَنَّنَا نَزَّلۡنَآ إِلَيۡهِمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ ٱلۡمَوۡتَىٰ وَحَشَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ كُلَّ شَيۡءٖ قُبُلٗا مَّا كَانُواْ لِيُؤۡمِنُوٓاْ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ﴾

„Kad bismo im meleke poslali, i kad bi im mrtvi progovorili, i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze sabrali - oni opet ne bi vjerovali, osim ako bi Allah htio.“ (El-En'am, 111.)

﴿ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُۖ ﴾

„...a da je Gospodar tvoj htio, oni to ne bi učinili.“ (El-En'am, 112.)

﴿ وَلَوۡ شَآءَ رَبُّكَ لَأٓمَنَ مَن فِي ٱلۡأَرۡضِ كُلُّهُمۡ جَمِيعًاۚ ﴾

„Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici.“ (Junus, 99.)

﴿ فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ ۚ ﴾

„Onome koga Allah želi uputiti - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi u zabludi ostaviti - On srce njegovo stegne i umornim učini, kao kad čini napor da na nebo uzleti..." (El-En'am, 125.)

Uzvišeni govori o Nuhu, alejhis-selam, kada je rekao svome narodu:

﴿ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ ﴾

„Ako vas Allah hoće ostaviti u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem." (Hud, 34.)

﴿ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ ﴾

„Onoga koga hoće - Allah stavlja u zabludu, a onoga koga hoće - na pravi put izvodi." (El-En'am, 39.)

Postoje i drugi dokazi da ono što je Allah htio i bilo je, a ono što nije htio nije bilo. Kako u Njegovom carstvu može biti ono što ne želi? Ima li više zalutalog i nevjernijeg čovjeka od onoga koji tvrdi da Allah želi vjerovanje od nevjernika, a da nevjernik želi nevjerstvo, pa je onda nevjernikovo htijenje nadvladalo Allahovo?! Neka je Allah Uzvišen od onoga što oni govore!

Prva smutnja i odgovor na nju

Ako se kaže: Postoji problematičnost shvatanja riječi Uzvišenog:

﴿ سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا ﴾

„Mnogobošci će govoriti: 'Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali, a ni preci naši...'" (El-En'am, 148.)

﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ﴾

„Oni koji Njemu druge smatraju ravnim govore: 'Da je Allah htio ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali...'" (En-Nahl, 35.)

﴿وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم ۗ مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾﴾

„I oni vele: 'Da je htio Svemilosni, njih ne bismo obožavali! Oni o tome ništa ne znaju, oni samo lažu.'" (Ez-Zuhruf, 20.)

Uzvišeni ih je ukorio, jer su njihov širk pripisali Allahovoj volji. Također, ukorio je Iblisa, jer je odvođenje u zabludu pripisao Allahu Uzvišenom, kada kaže:

﴿قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾﴾

„Gospodaru moj" - ***reče*** - ***„zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti i potrudit ću se da ih sve zavedem."*** (El-Hidžr, 39.)

Reći će se: O ovome je dato nekoliko odgovora, a najbolji glasi: On im je to negirao zato što su argumentirali Njegovim htijenjem protiv Njegovog zadovoljstva i ljubavi. Rekli su: Da On to prezire i mrzi, ne bi ga želio učinivši Njegovo htijenje dokazom Njegovog zadovoljstva. Allah im je to odbacio i negirao zbog uvjerenja da je Allahovo htijenje dokaz da On to naređuje, ili im je to negirao zato što se opire Njegovom Šerijatu i naredbi s kojom je poslao poslanike i objavio knjige Svojim određenjem i presudom. Oni su opće htijenje uzeli za odbijanje naredbe. Htijenje nisu spomenuli iz aspekta tevhida, nego su ga spomenuli opirući se njime Njegovoj

naredbi i odbijajući njime Njegov Šerijat, kao što rade otpadnici i neznalice argumentirajući sudbinom kada im se nešto naredi ili zabrani. Jedan kradljivac je u doba Omera, radijallahu anhu, branio se time što je tvrdio da mu je bilo suđeno da krade, pa mu je Omer, radijallahu anhu, rekao: „Ja ću ti odsjeći ruku sada Allahovim određenjem i sudbinom." Tome svjedoče riječi Uzvišenog:

﴿ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾

„Tako su isto oni prije njih poricali..." (El-En'am, 148.)

Znao je da oni žele utjerivati u laž, prije nego što su to učinili. Odakle im da to Allah nije odredio, da li su došli do nevidljivog svijeta?

Druga smutnja i odgovor na nju

Ako se kaže: Šta kažete o Ademovoj argumentaciji sudbinom, protiv Musaa, alejhis-selam, kada mu je Adem rekao: „Zar me koriš za stvar koju je Allah meni propisao prije nego što sam stvoren na četrdeset godina." Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je posvjedočio da je Adem nadgovorio Musaa[96], tj. nadvladao ga sa argumentacijom.

Odgovorit će se: Ovu predaju treba primiti sa posluhom i pokornošću, jer se vjerodostojno prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a ne treba je odbaciti i opovrgavati, kao što su uradile kaderije, niti joj pridavati neumjesna tumačenja. Zapravo, ispravno je da se Adem nije pravdao presudom i određenjem za svoj grijeh. On je najbolje poznavao svoga Gospodara i svoj grijeh. Pojedinci iz njegovog roda kao vjernici ne opravdavaju se kaderom, jer je to neispravno. Musa, alejhis-selam, je najbolje poznavao svoga praoca i njegov grijeh, da bi korio Adema za grijeh za koji se pokajao i koji mu je Allah oprostio, pa ga je odabrao i

[96] El-Buhari, 3409; Muslim, 2652 i dr.

uputio. Prijekor se odnosi na nedaću zbog koje su njegovi potomci izvedeni iz Dženneta. Adem se pravdao određenjem (sudbinom) za nedaću, a ne za grijeh. Sudbinom se može pravdati prilikom nedaća, ali ne i prilikom grijeha. Ovo je najbolje mišljenje koje je izneseno o značenju ovog hadisa. Dužnost se predati Allahu u nedaćama koje su već određene, jer spadaju u potpuno zadovoljstvo Allahom kao Gospodarom. Čovjek nema pravo činiti grijehe, a kada ih počini, dužnost mu se pokajati i tražiti oprosta. Znači, kajat će se za grijehe, a strpiti u nedaćama. Uzvišeni kaže:

﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ﴾

„Pa ti budi strpljiv - Allahovo je obećanje istina - i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi...“ (El-Mu'min, 55.)

﴿وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾

„Ako se budete strpjeli i bogobojazni bili, njihovo lukavstvo vam nimalo neće nauditi...!" (Ali Imran, 120.)

Iblisove riječi:

﴿رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي﴾

„...zato što si me u zabludu doveo...“ (El-Hidžr, 39.) su prijekor za njegovo opravdavanje sudbinom, a nisu prijekor za priznanje određenom i potvrđenom sudbinom. Zar nisi čuo Nuhove, alejhis-selam, riječi:

﴿وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِي إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾﴾

„Ako vas Allah hoće ostaviti u zabludi, neće vam savjet moj koristiti, ma koliko ja želio da vas savjetujem On je Gospodar vaš i Njemu ćete se vratiti.“ (Hud, 34.)

Pjesnik je lijepo rekao:

Ono što si htio bilo je, pa makar ja ne htio
A ono što sam htio ako Ti nisi želio, nije ni bilo

Od Vehba b. Munebbiha[97] se prenosi da je rekao: „Razmatrao sam kader, pa sam se zbunio. Ponovo sam to učinio, pa sam se zbunio. Potom sam našao da najbolje kader poznaju oni koji najmanje ulaze u razmišljanje i polemiku o njemu. Najveće neznalice o kaderu su oni koji najviše o njemu pričaju."

Uputa i zabluda

Autor kaže: **„On, azze ve dželle, upućuje koga hoće, štiti i oprašta, dobrovoljno. On odvodi u zabludu koga hoće, udaljava i iskušava pravedno."**

Ovo je replika mu'tezilama koji zastupaju mišljenje o obaveznosti činjenja onoga što je najispravnije za čovjeka, od strane Allaha Uzvišenog. To je pitanje upute i zablude. Mu'tezile su rekle: Uputa od Allaha je pojašnjenje puta ispravnosti, a zabluda nazivanje čovjeka zalutalim i Njegova presuda čovjeku da je u zabludi prilikom stvaranja čovjeka zablude u samome sebi. Ovakvo mišljenje se temelji na neispravnoj postavci koja kaže da su djela ljudi stvorena od njih. Dokaz za ovo što smo rekli su riječi Uzvišenog:

﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ﴾

„Ti, doista, ne možeš uputiti na Pravi put onoga koga ti voliš (želiš da uputiš), Allah ukazuje na Pravi put onome kome On hoće..." (El-Kasas, 56.)

---

[97] On je imam, autorutet, historičar, Vehb b. Munebbih b. Kamil el-Jemani es-San'ani, brat Hemmama b. Munebbiha. Rodio se za vrijeme Osmana, radijallahu anhu, 34. h.g. Prenosi od mnogih ashaba i tabi'ina. Umro je 110. h.g.

Da uputa predstavlja pojašnjenje puta ovakva negacija upućivanja od strane Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi bila ispravna, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je pojasnio put i onome koga voli i koga mrzi. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا ﴾

„A kad bismo htjeli, svakog čovjeka bismo na Pravi put uputili...“ (E-Sedžde, 13.)

﴿ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ﴾

„Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće, i na pravi put ukazuje kome hoće.“ (El-Mudessir, 31.)

Kada bi uputa od Allaha predstavljala pojašnjenje, a ona je generalna za svakoga pojedinca, ne bi bilo ispravno ograničiti se na htijenje. Također, Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ ﴾

„Da nije bilo milosti Gospodara moga, i ja bih bio od privedenih.“ (Es-Saffat, 57.)

﴿ مَن يَشَإِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ ﴾

„Allah stavlja u zabludu, a onoga koga hoće - na pravi put izvodi.“ (El-En'am, 39.)

Autor kaže: **„Svi kruže u okviru Njegovog htijenja između Njegove blagodati i pravednosti.“**

Uzvišeni za njih kaže:

﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ﴾

„On je Onaj Koji vas stvara, pa ima od vas i nevjernika, a ima od vas i vjernika..." (Et-Tegabun, 2.)

Koga je uputio na vjerovanje, to je zbog Njegove blagodati i Njemu pripada zahvala. Koga je odveo u zabludu, to je iz Njegove pravednosti, a opet Mu pripada zahvala. Za ovo značenje će biti nešto više pojašnjenja, inšallah.

Autor, Allah mu se smilovao, nije na jednom mjestu objedinio govor o kaderu, nego ga je razdijelio, a ja sam ga naveo prema njegovom poretku.

Allahova uzvišenost

Autor kaže: **„On je Uzvišen od toga da ima Sebi ravnoga ili suparnika."**

Uzvišeni nema oponenta. Ono što je htio bilo je, a ono što nije htio nije ni bilo. On nema Sebi ravnoga, kao što kaže:

﴿ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ۝٤ ﴾

„I niko Mu ravan nije!" (El-Ihlas, 4.)

Autor putem negacije Allahu nekog ravnom i suparnika daje repliku mu'tezilama koji tvrde da rob stvara svoje djelo.

Autor kaže: **„Niko ne može odvratiti Njegovo određenje, niti opovrgnuti Njegovu presudu, niko Ga ne može nadvladiti u Njegovoj odredbi."**

Niko ne može odbaciti Allahovo određenje, niti Njegovu presudu odgoditi, niti Njegovu naredbu nadvladati, nego je On Allah Jedan i Nadmoćan nad svim.

Autor kaže: **„U sve ovo vjerujemo i duboko smo ubjeđeni da je sve od Njega.“**

O imanu će nešto kasnije biti govora, inšallahu te'ala, a ubjeđenje dolazi od riječi 'el-ikan' i jezički označava smirenje vode u izvoru. Sve što postoji dolazi od Allaha, tj. Njegovim određenjem i presudom, htijenjem i stvaranjem, a o tome će biti nešto više govora kasnije, inšallahu te'ala.

Vjerovanje u našega Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem

Autor kaže: **„Muhammed je Njegov odabrani rob, vjerovjesnik i poslanik s kojim je On zadovoljan.“**

Odabir i zadovoljstvo imaju približno slično značenje. Znaj da se potpunost stvorenja ogleda u ostvarenju robovanja Allahu Uzvišenom. Što čovjek više ostvaruje obožavanje, više je potpuniji i njegov stepen je veći. Onaj koji smatra da može izaći iz obožavanja na jedan način i da je izlazak potpun, najveća je neznalica i najviše je zalutao. Uzvišeni kaže:

﴿ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ۗ سُبْحَـٰنَهُۥ ۚ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾

„Oni govore: 'Svemilosni je uzeo dijete!' - Uzvišen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani.“ (El-Enbija', 26.)

O tome govore i drugi ajeti. Uzvišeni Allah je spomenuo Svoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, sa imenom „rob“ na najčasnijoj poziciji. U suri El-Isra' kaže:

﴿ سُبْحَـٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ ﴾

„Uzvišen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba...“ (El-Isra', 1.) I kaže:

﴿وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ يَدْعُوهُ﴾

„A kada je Allahov rob ustao da Mu se pomoli..." (El-Džinn, 19.)

﴿فَأَوْحَىٰٓ إِلَىٰ عَبْدِهِۦ مَآ أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾﴾

„I objavio robu Njegovu ono što je objavio." (En-Nedžm, 10.)

﴿وَإِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾

„A ako sumnjate u ono što smo Mi objavili robu Svome..." (El-Bekare, 23.)

Zato je zaslužio prednost nad ljudima i na dunjaluku i na ahiretu. Zato će Mesih na Sudnjem danu, kada od njega budu tražili zalaganje poslije vjerovjesnika, reći: „Idite Muhammedu, robu kome su oprošteni njegovi prijašnji i budući grijesi."[98] Ovaj stepen se dogodio usavršavanjem i upotpunjenjem obožavanja Allaha, azze ve dželle.

Raznovrsni dokazi poslanstva

Autorove riječi: **„Muhammed je..."** su vezane za njegove riječi **„Allah je Jedan Koji nema sudruga."**

Sve ovo je u kontekstu riječi u kojima autor kaže na početku: **„O Allahovoj jednoći kažemo..."**

Poznati pravac kod apologetičara i teoretičara je potvrda vjerovjesništva putem mu'džiza (nadnaravnih djela). Mnogi od njih poznaju vjerovjesništvo samo putem mu'džiza. To su ustanovili neusaglašenim pravcima.

---

[98] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 4476; Muslim, 193; to je dio hadisa koji će kasnije biti u potpunosti naveden.

Mnogi od njih su nijekali nadnaravnosti drugima mimo vjerovjesnika tako da su zanijekali keramete evlija, magije (sihr) i sl.

Nema sumnje da su mu'džize ispravan dokaz. Međutim, dokazi nisu samo ograničeni na mu'džize. Na vjerovjesništvo se pozivaju i najistinoljubiviji a i najlažljiviji ljudi. Ovo je nejasno samo najvećim neznalicama. Okolnosti u kojima žive govore o njima. Upoznaju druge i prave razliku između istinoljubivog i lašca. Za put ispitivanja tvrdnji koje se ne odnose na vjerovjesništvo ima mnogo načina, a šta tek reći kada se odnosi na vjerovjesništvo? Kako je samo lijep Hassanov, radijallahu anhu, govor u kome se kaže:

Da kod njega nije bilo jasnih dokaza
Intuicija bi ti govorila[99]

Na svakom lašcu, koji se pozivao na vjerovjesništvo, neminovno su se pojavili znakovi neznanja, laži, grješništva i šejtanske obuzetosti, i to svakome onome koji ima i najmanju moć razlikovanja dobra od zla. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mora ljude obavještavati o određenim stvarima i naređivati im određene stvari. Neminovno mora činiti stvari kojima pojašnjava svoju istinoljubivost. Kod lažljivca se očituje ono što naređuje, o čemu obavještava i što čini, a time pokazuje svoju laž na više načina, za razliku od istinoljubivog. Obje osobe se pozivaju na vjerovjesništvo, jedna je iskrena, a druga je lažac. Neminovno se mora očitovati istinoljubivost jednog i laž drugog, pa makar nakon određenog vremena. Istinoljubivost iziskuje dobročinstvo, a laž iziskuje griješenje.

U oba *Sahiha* od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je rekao: *„Pridržavajte se iskrenosti, jer iskrenost upućuje na dobročinstvo, a dobročinstvo upućuje na Džennet. Čovjek koji neprestano bude istinu govorio i tragao za njom kod Allaha će biti upisan kao istinoljubivi. Čuvajte se laži, jer laž vodi u grijeh, a grijeh vodi u Vatru. Čovjek koji nepre-*

[99] Mibred u *El-Kamilu*, 9-10. str.

stano laže i traga za laži, bit će upisan kod Allaha kao lažac."[100] Zato je Uzvišeni rekao:

﴿ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾ يُلْقُونَ ٱلسَّمْعَ
وَأَكْثَرُهُمْ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلْغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ فِى كُلِّ وَادٍ
يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ ﴾

„Hoću li vas obavijestiti kome dolaze šejtani? Oni dolaze svakom lašcu, grješniku, oni prisluškuju - i većinom oni lažu. A zavedeni slijede pjesnike. Zar ne znaš da oni u svaki govor zadiru, i da govore ono što ne rade." (Eš-Šu'ara', 221-226.)

Vračari i njima slični, iako nekada donose obavijesti o nevidljivim stvarima koje budu istina, ipak kod sebe imaju daleko više jasne laži i grješništva. To govori da ono o čemu donose obavijesti ne dolazi od meleka, a nisu ni vjerovjesnici. Zato je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, Ibn-Sajjadu rekao: „*Nešto sam ti sakrio*", pa reče: „*A to je dim*". Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: „*Budi ponižen. Nećeš prevazići ono što ti je određeno.*"[101] Želio je reći: „*Ti si vračar.*"

Rekao je Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem: „Dolazi mi i iskreni i lažac."[102] Rekao je: „Vidim prijestolje na vodi."[103] To je šejtanovo prijestolje, a pojasnio je da pjesnike slijede oni koji su

---

100 Muslim, 2607, 105; Ebu-Davud, 4989; i dr. Šejh Ahmed Šakir kaže: „Ova dva dodatka su potvrđena u Muslimovoj predaji." Autor je popustljivo pripisao predaju sa ovim riječima *Sahihima*. Šejh Albani kaže: „Hadis je sahih, a sažeto se prenosi u *El-Edebu* iz *Sahihul-Buharija*, kao što je spomenuo šejh Šakir, Allah mu se smilovao." *El-Edebul-mufred*, 386.

101 Sahih; hadis od Ibn-Omera koji se navodi u oba *Sahiha*: El-Buhari, 1354; Muslim, 2930.

102 Sahih; El-Buhari, 6273; Muslim, 2930; dio hadisa Ibn-Omera koji je prethodno spomenut.

103 Sahih; Bilježi ga Muslim, 8/190/2925; hadis od Seida b. Hudrija. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je rekao: „*Vidiš Iblisovo prijestolje na moru.*"

zalutali. Zalutao je onaj koji slijedi svoju strast, znajući da će ga to koštati u budućnosti.

Ko spozna Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, njegovu istinoljubivost i dosljednost, te podudarnost njegovih riječi sa djelima, ubijeđeno će znati da nije ni pjesnik ni vračar.

Ljudi prave razliku između iskrenog i lašca putem različitih argumenata kada se neko poziva na neki zanat ili izjave, kao npr. da poznaje poljoprivredu, tkanje, kaligrafiju, gramatiku, medicinu, fikh i sl. Vjerovjesništvo obuhvata više nauka i djela, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se mora nužno opisati njima. To su najčasnije nauke i djela. Kako se iskreni može pomiješati sa lašcem u tim naukama i izjavama? Nema sumnje da oni koji tragaju za istinom znaju da se za obavijest jednog, dvojice ili trojice mogu vezati konteksti iz kojih se dobiva kategoričko znanje, kao kada čovjek prepozna zadovoljstvo drugog čovjeka, njegovu ljubav, mržnju, radost, tugu putem znakova na njegovom licu. Nekada se ove stvari ne mogu izraziti, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَـٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَـٰهُمْ ۚ ﴾

„A da hoćemo, Mi bismo ti ih, uistinu, pokazali i ti bi ih, sigurno, po biljezima njihovim poznao....“ (Muhammed, 30.) I kaže:

﴿ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ ﴾

„Ali, ti ćeš ih poznati po načinu govora njihova...“ (Muhammed, 30.)

Rečeno je[104]: „Niko neće sakriti neku tajnu, a da je Allah neće otkriti na izrazima njegovog lica ili na ispadima njegovog jezika.“ Kada se istinoljubivost i laž onoga koji donosi određenu obavijest zna putem konteksta, kako onda može neko tvrditi da je Allahov poslanik i kako se istinitost ovoga može sakriti tako da se ne može

[104] To je rekao Osman b. Affan, radijallahu anhu.

raspoznati od laži? Kako da se ne razlikuje iskreni od lašca putem različitih dokaza?!

Hadidža, radijallahu anha, znala je da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, istinoljubiv i dobročinitelj. Kada mu je došla Objava, rekao je: „*Pobojao sam se za sebe.*"[105]

Rekla je: „Nikako, tako mi Allaha, Allah te nikada neće poniziti. Ti održavaš rodbinske veze, istinoljubivo govoriš, skrbiš nemoćne, dočekuješ gosta, daješ siromašnom i pomažeš u nedaćama."[106]

On se nije bojao namjerne laži, on je za sebe znao da ne laže, nego se pribojavao da mu nije došlo kakvo zlo izvana. Hadidža je spomenula činjenice koje to pobijaju, a on, sallallahu alejhi ve sellem, je imao prirodne urođenosti lijepoga ponašanja i ophođenja. Zna se, prema Allahovom zakonu, da On neće obrukati ni poniziti onoga koga je stvorio sa lijepim manirima ponašanja i očistio ga od ružnih osobina.

Isto je rekao En-Nedžaši kada je od njih tražio informacije o onome o čemu ih Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavještava, pa je zahtijevao da mu prouče nešto od Kur'ana. Kada su mu proučili, rekao je: „Ovo i ono sa čime je došao Musa izlazi iz jedne svjetiljke."[107]

Isto se odnosi na Vereku b. Neufela[108] kada ga je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio o onome što je vidio. Vereka je prešao na kršćanstvo, a pisao je Indžil na arapskom jeziku. Hadidža mu je rekla: „Amidža, saslušaj šta govori tvoj nećak." Kada ga

---

105 Sahih; dio hadisa koji govori o početku objave na početku *Sahihul-Buharija.*

106 El-Buhari, 3, 4953, 6982; Muslim, 160; hadis se prenosi od Aiše.

107 Hasen; dio hadisa Ummu-Seleme u kojem se govori o njenoj hidžri u Abesiniju. Prenosi ga Ibn-Ishak u *Siri*, 1/357-363 od Ibn-Hišama, a od njega Ahmed, 1/201-203. Lanac prenosilaca je dobar.

108 On je Vereka b. Nevfel b. Esed b. Abdul-Uzza b. Kusajj, amidžić Hatidže, radijallahu anha. Prezirao je ibadet kipova. Tragao je za ispravnom vjerom. U hadisu o početku Objave razumije se da je potvrdio poslanstvo Allahova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zbog čega ga Et-Taberi, El-Begavi, Ibnu-Seken i drugi ubrajaju u ashabe.

je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio o onome što vidi, rekao je: „To je izaslanik koji je dolazio Musau."[109]

Isto se odnosi i na Heraklija, bizantijskog cara. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, mu je poslao pismo u kojem ga poziva u islam. Herakl je potražio Arape koji su tamo bili. Ebu-Sufjan se tamo zadesio sa skupinom Kurejšija radi trgovine u Šamu. Oni su mu dovedeni, pa ih je upitao o stanjima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Upitao je Ebu-Sufjana i naredio ostalima da ga oni opomenu ako slaže. Svojom šutnjom su odobravali njegove vijesti.

Upitao je: „Da li je neki njegov predak bio kralj?", pa je odgovorio: „Ne."

Upitao je: „Da li je prije njega iko iznosio slična mišljenja?", pa su rekli: „Ne."

Upitao je: „Da li je on poznat po rodu među vama?" Odgovorili su: „Da."

Upitao ih je: „Da li ste ga ikad prije optuživali za laž, prije nego što je iznio svoj govor?" Rekli su: „Ne. Kod njega nismo okusili laži."

Upitao ih je: „Da li ga slijede slabi ili ugledni ljudi?" Spomenuli su da ga slijede slabi.

Upitao je: „Da li se njihov broj povećava ili smanjuje?" Rekli su da se povećava.

Upitao je: „Da li je iko od njih ostavio svoju vjeru iz srdžbe nakon što je u nju ušao?" Odgovorili su: „Ne."

Upitao ih je: „Jeste li se borili protiv njega?" Odgovorili su: „Da."

Upitao ih je o ratu između njih i njega. Odgovorili su: „Jedanput mi pobijedimo, a jedanput oni."

Upitao je: „Da li je sklon prevari?" Rekli su da nije.

---

[109] El-Buhari, prethodno spomenuti hadis koji se prenosi od Aiše.

Upitao je: „A šta vam naređuje?“ Rekli su: „Naređuje nam da obožavamo Allaha Jedinoga i da Mu ništa ne pripisujemo. Zabranjuje nam obožavanje onoga što su obožavali naši očevi. Naređuje nam namaz, iskrenost, čednost i čuvanje rodbinskih veza.“

Ovo je više, od deset pitanja. Zatim im je pojasnio dokaze iz ovih pitanja.

Rekao je: „Upitao sam vas: 'Da li je iko od njegovih predaka bio kralj?' Odgovorili ste: 'Ne.' Da je neko od njegovih predaka bio kralj rekao bih da čovjek traži vlast svoga pretka.

Upitao sam vas: 'Da li je među vama iko prije iznosio takva mišljenja?' Rekli ste: 'Ne.' Da je iko prije njega to rekao, rekao bih taj čovjek slijedi govor koji je već prije iznešen.

Upitao sam vas: 'Jeste li ga optuživali za laž prije nego što je iznio svoj govor?' Rekli ste: 'Ne.' Tako sam znao da on neće ostaviti iznošenje laži ljudima, a zatim preći na laž na Allaha.

Upitao sam vas: 'Da li ga slijede slabi ili ugledni ljudi?' Rekli ste: 'Slabi', a to su sljedbenici poslanika, tj. na početku njihovoga poslanstva.

Upitao sam vas: 'Da li se njihov broj povećava ili smanjuje', pa ste rekli: 'Povećava se.' Takvo je vjerovanje sve dok se ne upotpuni.

Upitao sam vas: 'Da li se iko odmetnuo od njegove vjere iz srdžbe prema njemu nakon što je ušao u nju?' Rekli ste: 'Ne', a vjerovanje je takvo. Kada se Njegova vedrina pomiješa sa srcima, ništa ih ne može rasrditi. Ovo je jedan od najvećih znakova iskrenosti i istinoljubivosti. Laž i neistina se na kraju moraju otkriti, pa se njeni sljedbenici povrate, a oni koji nisu ušli u takvu vjeru poslije u nju ne žele ući. Neistina se pronosi malo, a zatim se otkrije.

Upitao sam vas: 'Kakav je rat između vas i njega?' Rekli ste da obostrano i pobjeđujete i gubite. Tako je sa poslanicima. Bivaju iskušavani, a krajnji ishodi pripadaju njima.

Upitao sam vas: 'Da li je sklon prevari?' Rekli ste: 'Ne.' Poslanici ne varaju."[110]

Herakle je imao znanje o poslanicima i Allahovim zakonima, i da ih On nekada pomaže, a nekada iskušava. Poslanici nikada ne varaju. Znao je da su to znakovi poslanika. Znao je da je Allahov zakon o vjerovjesnicima i vjernicima da ih iskušava neimaštinom i izobiljem kako bi postigli stepen zahvale i strpljenja.

U *Sahihu* se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Tako mi Onoga u čijoj je Ruci moja duša, Allah neće odrediti vjerniku ni jednu stvar a da to nije dobro za njega. To pripada samo vjerniku. Zahvaljuje ako ga snađe izobilje i to je dobro za njega. Strpi se ako ga snađe oskudica, pa je i to dobro za njega.*"[111]

Uzvišeni Allah je pojasnio u Kur'anu da neprijateljsko nadvladavanje na dan Uhuda ima svoju mudrost. On kaže:

﴿ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ ﴾

„Ne klonite duhom, i ne žalostite se! Vi ćete gornji biti, ako vjernici budete!" (Ali Imran, 139.)

﴿ الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا أَن يَقُولُوٓا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ ﴾

„Elif-lam-mim! Zar misle ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!' i da u iskušenje neće biti dovedeni?" (El-Ankebut, 1-2.)

---

110 El-Buhari, 7; Ahmed, 1/262, 273.

111 Muslim, 8/227/2999; Ahmed, 4/332, 333, 6/15, 16, sa riječima: „Čudi ti se vjerniku, sve je za njega dobro, a to niko drugi nema..." Preostali dio hadisa je isti. U predaji od Ahmeda stoji: „Dok je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio sa ashabima nasmijao se i rekao: *'Zar me nećete upitati zašto se smijem?'* Rekli su: 'Allahov Poslaniče, čemu se smiješ?' Odgovorio je: *'Čudim se vjerniku...'*" Lanac prenosilaca je ispravan prema uslovima Muslima. Predaja ima i drugu koja je svjedoči u sažetom obliku. *Es-Sahiha*, 147.

Postoje i drugi ajeti i hadisi koji ukazuju na Allahov zakon o Njegovim stvorenjima i Njegovoj savršenoj mudrosti koja zapanjuje razume.

'Upitao sam vas šta vam naređuje, pa ste spomenuli da vam naređuje da obožavate Allaha i da Mu nikoga ne smatrate ravnim. Naređuje vam namaz, iskrenost, čednost i čuvanje rodbinskih veza, a zabranjuje vam ono što su obožavali vaši preci. To je svojstvo vjerovjesnika. Znao sam da će vjerovjesnik biti poslan. Nisam mislio da će biti od vas. Volio bih da budem iskren prema njemu. Da mi nije ove vlasti, otišao bih do njega. Ako je ono što govoriš istina, on će zavladati ovim mjestom na kojem stojim.'

Na ova pitanja je odgovarao Ebu-Sufjan b. Harb. Tada je bio nevjernik i jedan od najžešćih ljudi koji su mrzili i bili neprijatelji prema Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem. Ebu-Sufjan je rekao: „Rekao sam svojim saputnicima dok smo izlazili: 'Uvećalo se pitanje Ibn Ebi Kebše (Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem). Njega respektuje vladar Bizantinaca. Neprestano sam bio uvjeren da će Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, poziv nadvladati sve dok me Allah nije uputio u islam, a ja sam to prezirao.'"

Treba znati da zaključci u srcu nastaju putem nekoliko zajedničkih stvari. Jedne od drugih nekada ne mogu biti neovisne. Čovjekovo saznanje o sitosti, zahvale, radosti, potištenosti su uporedno neodvojive stvari. Ne mogu se zasebno dešavati. Međutim, uz njih se dešavaju djelimične stvari.

Isto tako, znanje se zadobiva nekom informacijom. Predaja od jedne osobe srcu daje jednu vrstu sumnje. Predaja od dvije osobe ga ojačava sve dok se ne formira saznanje koje se uvećava i osnaži. Isto se odnosi na dokaze iskrenosti, laži i sl.

Uzvišeni Allah je na svijetu ostavio tragove koji ukazuju na ukazanu počast vjerovjesnicima i vjernicima, kao i na kaznu koju je dao onima koji su nijekali Njegove dokaze, kao što su poplave i potapanje Faraona i njegove vojske. Nakon što Allah navodi kazivanja o poslanicima jedno za drugim u suri Eš-Šu'ara, kao što je

kazivanje o Musau, Ibrahimu, Nuhu i drugima poslije njih. Na kraju svakog ovog kazivanja kaže:

﴿ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٩﴾ ﴾

„U ovome je uistinu dokaz, ali većina njih nisu vjernici, a tvoj Gospodar je Ponosan i Milostiv.“ (Eš-Šu'ara', 8-9.)

Općenito rečeno, znanje o onima koji su na zemlji govorili da su Allahovi poslanici, a ljudi su ih slijedili, dok su im se drugi suprotstavljali, je najuzvišenije i najisticajnije znanje koje se prenosi sa kategoričkim pouzdanjem. Allah, azze ve dželle, je pomogao poslanike i vjernike i dao im pozitivne posljedice i kaznio njihove neprijatelje. Prenošenje obavijesti o ovim činjenicama je isticajnije i jasnije od prenošenja obavijesti o prethodnim narodima poput perzijskih kraljeva i učenjaka u medicini, kao što su bili Hipokrat, Sokrat, Platon, Aristotel i njihovi sljedbenici.

Kada danas putem kategoričkih predaja znamo stanje vjerovjesnika, njihovih sljedbenika i neprijatelja, iz nekoliko aspekata, zasigurno, znamo da su bili iskreni i da su slijedili istinu. Oni su obavijestili narode o svojoj pobjedi i porazu neprijatelja, te konačnici koje će njima pripasti. Uzvišeni Allah im je dao pobjedu i uništio njihovog neprijatelja. Kada se sazna način na koji se to odvijalo, kao što je bio potop Faraona, Nuhovog naroda i drugo, sazna se i za istinoljubivost poslanika.

Ko sazna navode poslanika, u vidu zakona i pojedinosti vezanih za njih, očituje mu se da su oni najznanija bića i da takve činjenice ne mogu proizaći od lažaca i neznalica. Korist, milost, uputa, dobro, ukazivanje stvorenjima na koristi i sprječavanje štete, s kojima su došli poslanici, jasno ukazuju da mogu proizaći isključivo od brižnih dobročinitelja koji žele krajnje dobro i korist stvorenjima.

Dokazi vjerovjesništva Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, u vidu mu'džiza i njihovo podrobnije pojašnjavanje će biti spomenuto na drugom mjestu.

Neki učenjaci su o tome napisali posebne spise, kao što je to uradio imam El-Bejheki[112].

Nijekanje poslanstva predstavlja vrijeđanje Gospodara

Nijekanje poslanstva Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, predstavlja vrijeđanje Gospodara Uzvišenog i pripisivanje nepravde i neuračunljivosti Njemu. Neka je uveliko uzvišen Allah od toga. To, zapravo, označava nijekanje Gospodara u potpunosti.

Ovo ćemo pojasniti sljedećim: Ako Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, prema njima nije istinoljubivi vjerovjesnik već nepravedni vladar, onda je spreman i da iznese laž na Allaha i da donese različite neispravne navode. Tako će činiti sve dok ne bude po svom nahođenju dozvoljavao i zabranjivao, postavljao obaveze i zakone, derogirao vjeru, ubijao ljude i sljedbenike poslanika, a oni su sljedbenici istine. Tako će porobljavati njihove žene, uzimati njihove imetke, potomstvo i staništa kao ratni plijen. To će mu se upotpuniti kad oslobodi zemlju. Sve će to pripisati Allahovoj odredbi i ljubavi prema Njemu. Gospodar Uzvišeni ga vidi i ono što, navodno, čini sa sljedbenicima istine. On tako, navodno, nastavlja lagati na Njega dvadeset i tri godine, a Allah ga podržava i pomaže, podiže njegov spomen, učvršćuje ga u povodima pobjede koja izlazi van okvira običnog ljudskog poimanja. On mu se odaziva na pozive, uništava njegove neprijatelje, podiže mu spomen, on je kod njih vrhunac laži, potvore i nepravde.

Nema nepavednijeg od onoga koji laže na Allaha, te opovrgava i mijenja zakone vjerovjesnika i ubija Njegove šitćenike. Njegova pobjeda nad njima je bila stalna. Allah mu to potvrđuje, On ga ne uzima za desnicu, niti mu kida njegovu žilu kucavicu. Tada bi bili

112 On je imam, hafiz, autoritet, učenjak Horosana, Ebu-Bekr Ahmed b. Husejn b. Alija el-Bejheki. Autor mnogih djela. Umro je 458. h.g.

prisiljeni da kažu: Nema Tvorca svijeta niti njegova Uređivača. Da svijet ima onoga ko ga uređuje, Moćnog i Mudrog, spriječio bi ga i izašao pred njega. Učinio bi da bude primjerno kažnjen zbog dobrih, jer vladarima samo to pristaje, a šta tek reći o Vladaru svih vladara i najpravednijem sucu?

Nema sumnje da mu je Allah Uzvišeni podigao spomen, njegov poziv i svjedočenje o vjerovjesništvu iznio pred najvećim svjedocima u preostalim dijelovima zemlje. Mi ne negiramo da postoje mnogi lašci koji su imali moć. Međutim, njihov poziv nije upotpunjen i nije dugo trajao. Zapravo, Allah je njima nadredio Svoje poslanike i njihove sljedbenike. Oni su ih uništili i iskorijenili. Ovo je Allahov zakon koji oduvijek važi. Čak i nevjernici to znaju:

﴿ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ ٱلْمَنُونِ ۝ قُلْ تَرَبَّصُوا۟ فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ۝ ﴾

„Zar oni da govore: 'On je pjesnik, sačekat ćemo mi da ga uklone događaji vremena.' 'Pa čekajte' - reci ti – 'i ja ću zajedno s vama čekati.'" (Et-Tur, 30-31.)

Zar ne vidiš da obavještava da Njegova savršenost, mudrost i moć ne prihvataju da potvrdi navode onih koji na Njega iznose laži? Neminovno takve mora učiniti poukom za Svoje robove, kao što se odvijao Allahov zakon u pogledu onih koji su govorili laži na Njega. Uzvišeni kaže:

﴿ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا فَإِن يَشَإِ ٱللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ﴾

„Zar oni da govore: 'On izmišlja o Allahu laži! A Allah će, ako hoće, srce tvoje zapečatiti!'" (Eš-Šura, 24.)

Ovdje se završava odgovor na postavljeni uslov.

Zatim je iznio kategoričku obavijest bez komentara: „On potire neistinu i iznosi istinu." Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ إِذْ قَالُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَىْءٍ ﴾

„Oni ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: 'Ni jednom čovjeku Allah nije ništa objavio!'" (El-En'am, 91.)

Obavijestio je da nije spoznao Njegovu suštinsku veličinu onaj ko negira Njegovo slanje vjerovjesnika i Njegov govor.

Razlika između vjerovjesnika i poslanika

Spomenuli su razlike između vjerovjesnika i poslanika, a najbolje pojašnenje je sljedeće:

Onaj kome je Allah dao nebesku objavu, naredivši mu da je dostavi drugima, on je vjerovjesnik i poslanik.

Ako mu nije naređeno da drugima dostavi onda je vjerovjesnik, a nije poslanik.

Poslanik ima posebnost u odnosu na vjerovjesnika. Svaki poslanik je vjerovjesnik, a svaki vjerovjesnik nije poslanik.

Poslanstvo je samo po sebi općenitije. Vjerovjesništvo je dio poslanstva, jer poslanstvo podrazumijeva i vjerovjesništvo i drugo, dok poslanici ne obuhvataju vjerovjesnike i druge. Poslanstvo je samo po sebi općenitije, a specifičnije sa aspekta onih koji ga nose (poslanici).

Slanje poslanika je najveća blagodat ljudima, a posebno se to odnosi na Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, kao što kaže Uzvišeni:

﴿ لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾ ﴾

„Allah je vjernike (milošću Svojom) darovao kada im je poslanika između njih poslao, da im ajete Njegove kazuje, da ih očisti, i da ih Knjizi i mudrosti pouči, iako su prije u očitoj zabludi bili!“ (Ali Imran, 164.) I kaže:

﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَٰلَمِينَ ﴾

„a Tebe smo samo kao milost svjetovima poslali.“ (El-Enbija', 107.)

Odlike Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem

Autor kaže: **„On je pečat vjerovjesnika.“**

Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ﴾

„...nego je Allahov poslanik i posljednji vjerovjesnik.“ (El-Ahzab, 40.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Primjer mene i primjer ostalih vjerovjesnika je poput dvorca koji je lijepo sagrađen, ali na njemu nije popunjen jedan elemenat. Promatrači oko njega obilaze i dive se ljepoti građevine osim mjesta na kome nema elementa. Ničemu drugome ne nalaze mahanu. Ja sam taj koji je popunio mjesto tog elementa. Putem mene je građevina dovršena i putem mene su zapečaćeni poslanici.“*[113] Ovaj hadis se prenosi u oba *Sahiha*.

[113] Sahih; Pripisivanje ovog hadisa sahihima sa ovim terminima je pogrešno. Ova predaja se nalazi kod Ibn-Asakira u *Historiji Damaska* hadis od Ebu-Hurejre. Kao što se prenosi u *El-Džami'ul-kebir* od Es-Sujutija, 2/03/1. El-Buhari i Muslim ga prenose od Džabira, kao i Ahmed, 2/244, 256, 312, 398, 412, 3/361. Prenosi ga također, 3/9 od Ebu-Seida el-Hudrija.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Ja imam imena, ja sam Muhammed, pa Ahmed, El-Mahi, putem kojeg Allah briše kufr, El-Hašir, iza koga će biti proživljeni ostali ljudi, El-Akib, onaj poslije kojeg nema vjerovjesnika.“*[114]

U *Muslimovom Sahihu* od Sevbana se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„U mom će ummetu biti trideset lažaca. Svaki od njih će tvrditi da je vjerovjesnik, a ja sam pečat svih vjerovjesnika. Nema vjerovjesnika poslije mene.“*[115]

Muslim, također, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Dato mi je šest odlika nad ostalim vjerovjesnicima: dat mi je koncizan govor, pomognut sam strahom, dozvoljen mi je ratni plijen, zemlja mi je učinjena mjestom obavljanja namaza i sredstvom čišćenja, poslat sam svim ljudima i sa mnom su zapečaćeni vjerovjesnici.“*[116]

Autor kaže: **„Predvodnik bogobojaznih.“**

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je predvodnik za kojim se drugi povode, tj. za njim pristaju. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je poslan da se za njim pristaje. Uzvišeni kaže:

﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ ﴾

„Reci: 'Ako vi Allaha volite, onda mene slijedite, i vas će Allah voljeti...'“ (Ali Imran, 31.)

Svako ko ga slijedi i pristaje za njim spada u bogobojazne.

Autor kaže: **„Predvodnik poslanika.“**

---

114 El-Buhari, 3532; Muslim, 2354; hadis se prenosi od Džubejra b. Mut'ima.

115 Ebu-Davud, 4252; Ahmed, 5/278; i dr. također.

116 Sahih; Muslim, 523; hadis od Ebu-Hurejre, a prenosi ga i Et-Tirmizi, 1/293/1553. On kaže da je ovaj hadis hasen-sahih. Ahmed, 2/412. On ima istu predaju sa različitim prenosiocima. Navodi se u *El-Irva'u*, 285.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*Ja sam predvodnik Ademovog potomstva na Sudnjem danu, prvi nad kojim će se rascijepiti kabur, prvi zalagač i prvi čije će se zalaganje primiti.*“[117] Prenosi ga Muslim.

Na početku hadisa o šefa'atu stoji: „*Ja sam predvodnik ljudi na Sudnjem danu.*“[118]

Prenose Muslim i Et-Tirmizi od Vaile b. el-Es-ka'a, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Allah je odabrao Kinanu iz potomstva Ismailova. Odabrao je Kurejš od Kinane. Od Kurejša je odabrao Benu Hašim, a mene iz Benu Hašima.*“[119]

Vrednovanja vjerovjesnika jednog nad drugim bez pristrasnosti

Ako se kaže: Shodno ovome Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, govor je problematičan, jer se kaže: „*Nemojte me smatrati vrednijim od Musaa. Ljudi će biti proživljeni na Sudnjem danu. Bit ću prvi koji će se probuditi i naći Musaa kako se drži za stub Arša. Ne znam da li će se probuditi prije mene, ili ga je Allah posebno izuzeo.*“[120] Bilježe ga sakuplja-či oba *Sahiha*.

---

117 Muslim, 7/59/2278; Ebu-Davud, 4673; Ibn-S'ad u *Et-Tabekat*, 1/20; Ahmed, 2/540; hadis od Ebu-Hurejre. Ovaj hadis ima mnogo drugih koji mu svjedoče. Neki su navedeni u *Zilaul-Dženneh*, 792-796.

118 Muslim, 1/127; El-Buhari, 2/334, 3/272; Ahmed, 2/435; Hadis od Ebu-Hurejre. Ed-Darimi, 7/27-28; Ahmed, 3/144; sa ispravnim lancem prenosilaca od Enesa. Dodao je „Bez ponosa.“ Prenosi ga i Et-Tirmizi od Ebu-Se'ida. Bit će kasnije naveden.

119 Muslim, 2276; Et-Tirmizi, 2/281/3612. Kaže: „Ovaj hadis je hasen-sahih. Termini su iz Muslimovog *Sahiha*, a Et-Tirmizijevi termini su potpuniji, ali u ovoj predaji ima onih koji imaju mnogo grešaka kao što sam pojasnio u *Es-Sahiha*“, 302.

120 El-Buhari u *El-Husumat*, 2/89; *El-Enbija'*, 13/359; *Er-Rikak*, 4/234; *Et-Tevhid*, 4/474; Muslim, u *El-Fedail*, 7/101; Ahmed, 2/264; hadis od Ebu-Seleme od Ebu-Hurejre sa potpunim lancem sa riječima: „*Nemojte me smatrati boljim*“, a riječi „*Nemojte me smatrati vrednijim*“ se prenose kod El-Buharija i Muslima, iz pravca El-E'aredža u drugom kontekstu. U hadisu Ebu-Seleme se navodi:

Kako se može ovo usaglasiti sa riječima: *„Ja sam predvodnik Ademovog potomstva, bez oholog ponosa.“*[121]

Odgovorit će se: Ovaj navod ima povod. Neki je židov rekao: „Ne, tako mi Onoga Koji je odabrao Musaa nad cijelim čovječanstvom.“ Neki musliman ga je ošamario rekavši: „Zar tako govoriš, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je među nama?“ Židov je došao i požalio se na muslimana koji ga je udario. Zatim je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, izrekao te riječi.

Ako se putem izricanja prednosti i vrijednosti želi istaći pristrasnost i duševna pohota, onda je pokuđeno. Pokuđeno je da se čovjek bori radi nacionalizma i pristrasnosti. Allah je zabranio oholu ponositost. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ﴾

„Mi smo jedne vjerovjesnike nad drugima odlikovali...“ (El-Isra', 55.) I kaže:

﴿ ۞ تِلْكَ ٱلرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ ٱللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَـٰتٍ ﴾

„To su poslanici, Mi smo odlikovali jedne nad drugima. S nekima od njih je Allah govorio, a neke je za više stupnjeva uzdigao...“ (El-Bekare, 253.)

„Musa će se držati za stranu Arša.“ El-E'aredž kaže: *„Musa će se držati za Arš.“* Predaja od Ahmeda od El-E'aredža i Ebu-Seleme glasi: *„Naći ću Musaa kako se pridržava za stranu Arša.“*

121 Sahih; Et-Tirmizi, 2/282; Ibn-Madže, 4308; Ahmed, 3/2; hadis od Ebu-Se'ida el-Hudrija. Et-Tirmizi kaže: „Hadis je hasen-sahih“, prenosi ga Ahmed, 1/281-295. Ovako se prenosi od Ibn-Abbasa, a svjedoči mu drugi hadis od Ebu-Hurejre sa sljedećim riječima: *„Ja sam predvodnik Ademovog potomstva na Sudnjem danu.“* Muslim, 7/59; Ebu-Davud, 4673; Ibn-S'ad, 1/20, i nalazi se u sličnim verzijama u oba Sahiha. Prethodno je naveden. Spomenuli smo drugi hadis koji mu svjedoči, a ima i još jedan koji se prenosi od Selmana, a navodi se u *Es-Sahiha*, 1571.

Tako se zna da je pokuđeno davanje prednosti u smislu izricanja ohole ponositosti ili radi umanjivanja vrijednosti onoga ko je manje vrijedan. U kontekstu ovoga se tumače riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: *„Nemojte davati prednosti vjerovjesnicima jednim nad drugima."* [122] - ako je hadis potvrđen (vjerodostojan), a isto se prenosi u hadisu koji govori o Musau. Prenosi ga El-Buhari i drugi.

Neki ljudi kažu da ovaj hadis ima mahanu za razliku od hadisa koji govori o Musau koji je vjerodostojan i u njemu nema mahane prema saglasnosti učenjaka.

Drugi su dali drugi odgovor, a glasi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: *„Nemojte mi davati prednost nad Musaom"*, ili *„Nemojte davati prednost vjerovjesnicima jednim nad drugim."* - želio zabraniti posebno vrjednovanje, tj. poslanici se dotično i poimenično ne

---

[122] Sahih; El-Buhari, 3414; Muslim, 2373; hadis od Ebu-Hurejre od Ebu Abdur-Rahmana el-E'aredža koji kaže: „Dok je neki židov nudio svoju robu, dato mu je nešto što je prezreno i nije bio zadovoljan. Rekao je: 'Tako mi Onoga Koji je odabrao Musaa nad cijelim čovječanstvom.' Neki ensarija ga je čuo i ošamario ga. Rekao mu je: 'Kažeš: Tako mi Onoga Koji je odabrao Musaa nad cijelim čovječanstvom, a Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je među nama.' Potom je židov otišao do Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekao: 'Ebul-Kasime, imam garanciju i ugovor. Jedan čovjek me je udario po licu.' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitao: 'Zašto si ga udario?' Rekao je: 'Zbog toga što je rekao da je Musa odabran nad čovječanstvom, a ti si među nama.' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se rasrdio tako da se srdžba vidjela na njegovom licu. Potom je rekao: *'Nemojte davati prednost vjerovjesnicima jednim nad drguim. Puhnut će se u Sur, pa će svi na nebesima i zemlji pomrijeti osim onaj koga Allah poštediti. Zatim će se puhnuti drugi put, pa ću prvi biti proživljen, ili ću biti među prvima koji su proživljeni. Tada će se Musa, alejhis-selam, držati za Arš. Ne znam da li mu je uračunato to što se onesvjestio na dan Tura, ili će biti proživljen prije mene? Ne kažem da je iko bolji od Junusa b. Mettaa, alejhis-selam.'"* Prenosi ga El-Buhari, 2/360-361; Muslim, 7/100-101; Komentator je aludirao na neispravnost hadisa, a ja ne poznajem nikakve mahane. O njemu se nije negativno izrazio Hafiz u *El-Fethu*, 6/318. Ovom hadisu svjedoči i predaja od Ebu-Seida el-Hudrija sa potpunim lancem prenosilaca: *„Nemojte smatrati boljim vjerovjesnike jedne od drugih, jer će ljudi biti usmrćeni..."* El-Buhari, 2/89; Muslim, 7/102; Ahmed, 3/33; Ebu-Davud, 4648; Ebu-Davud prenosi samo prvu rečenicu ovog hadisa; Ahmed, 3/31.

vrjednuju jedan nad drugim, za razliku od njegovih riječi: *„Ja sam predvodnik Ademovog potomstva, bez oholog ponosa."* Ovo je općenito vrednovanje za koje nema smetnje, kao da se kaže: „Ta i ta osoba je najvrednija u svome kraju." Ovo se ne odnosi na pojedince za razliku od toga kada bi se reklo nekome: „Ova osoba je bolja od tebe." Potom sam vidio da je imam Et-Tahavi, Allah mu se smilovao, dao isti odgovor u knjizi *Šerhu me'ani el-asar*.

Predaja od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u kojoj se kaže: *„Nemojte me vrednovati nad Junusom b. Mettaom."*[123]

Jedan šejh je rekao: Ovaj hadis se neće protumačiti sve dok se ne dadne lijep imetak, a kada su ga dali, protumačio ga je ovako: „Junusova blizina Allahu dok je bio u kitovoj utrobi je kao blizina Allahu u noći Mi'radža", smatrajući to velikim tefsirom. Ovo ukazuje na njihovo neznanje o Allahovom govoru i govoru Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, terminima i značenjima. Hadis sa ovim terminima nije prenesen ni od jednog sabirača zbirki hadisa koje se uzimaju u obzir, već termin koji se prenosi u vjerodostojnoj predaji glasi: *„Nije prilično (dolično) nijednom čovjeku da kaže: „Ja sam bolji od Junusa b. Mettaa."*[124]

U drugoj predaji se kaže: *„Ko kaže: 'Ja sam bolji od Junusa b. Mettaa' - slagao je."*

Ovaj termin ukazuje na općenitost. Nikome nije prilično (dolično) da sebe smatra vrednijim i boljim od Junusa b. Mettaa. Ovdje se muslimanima ne zabranuje da smatraju Muhammeda vrednijim od Junusa, jer je Allah Uzvišeni obavijestio da ga je progutala riba i da je bio prekoren. Uzvišeni kaže:

---

[123] Ne poznajem utemeljenje ovoj predaji sa ovim terminima. Prethodno je spomenut hadis Ebu-Hurejre u kome se kaže: *„Ne kažem da je iko bolji od Junusa b. Mettaa."*

[124] El-Buhari, 3415; Muslim, 2376; Ahmed, 1/242, 254. i drugi. Termini su Muslimovi, 2376. tj. Uzvišeni je rekao: *„Ne treba rob (Moj rob)..."* Druga predaja je kod El-Buharija u *Tefsiru*.

﴿ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبٗا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقۡدِرَ عَلَيۡهِ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾

„I spomeni Zunnuna, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo usmrtiti, pa poslije u tminama zavapi. 'Nema boga osim Tebe, Uzvišen neka si! Ja sam, zaista, bio od onih koji su nasilje učinili!'“ (El-Enbija', 87.)

Neki ljudi mogu pomisliti da su oni bolji od Junusa i da nisu u potrebi za ovom pozicijom, jer oni ne čine ono u vezi čega je on bio prekoren. Ko ovako misli, slagao je, već svaki Allahov rob kaže ono što je rekao Junus „Nema drugoga boga osim Tebe, neka je slava Tebi, ja sam uistinu od nepravednih“. Tako je govorio i prvi i zadnji vjerovjesnik.

Prvi je Adem koji kaže:

﴿ رَبَّنَا ظَلَمۡنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمۡ تَغۡفِرۡ لَنَا وَتَرۡحَمۡنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴾

„Gospodaru naš“ - rekoše oni – „sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.“ (El-E'araf, 23.), a zadnji od njih, najbolji njihov predvodnik, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, u vjerodostojnom hadisu u kojem se navodi početna dova prilikom namaza, iz predaje Alije b. Ebi-Taliba, radijallahu anhu, kaže se: *„Svoje lice sam okrenuo... Allahu, Ti su Vladar, nema drugog boga osim Tebe, Ti si moj Gospodar, a ja sam Tvoj rob. Sebi sam počinio nepravdu i priznajem svoj grijeh. Oprosti mi sve grijehe, a niko ne oprašta grijehe osim Tebe.“*[125]

Tako je rekao Musa, alejhi selam:

﴿ رَبِّ إِنِّي ظَلَمۡتُ نَفۡسِي فَٱغۡفِرۡ لِي فَغَفَرَ لَهُۥٓۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴾

[125] Muslim, 771; Ahmed, 1/94, 95. i drugi hadis od Alije, radijallahu anhu. Ovo je dio dove koja se uči poslije oblačenja ihrama. Navodi se u knjizi *Sifetus-salah*, str. 85.

„...Ja sam sebi zlo nanio, oprosti mi, i On mu oprosti, On, uistinu prašta i On je milostiv.“ (El-Kasas, 16.)

Isto se odnosi i na Junusa kada je o njemu rečeno:

﴿ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلْحُوتِ ﴾

„Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao onaj što u kitu bi...“ (El-Kalem, 48.)

Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, je zabranjeno da se sa njim poistovjeti, a naredio mu je da se poistovjeti sa odlučnim poslanicima kada je rečeno:

﴿ فَٱصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُوْلُوا ٱلْعَزْمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ ﴾

„Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici...“ (El-Ahkaf, 35.)

Možda će neko reći: Ja sam bolji od Junusa, a ko je bolji ima pravo da se ponosi nad ostalima. A šta ako nije bolji? Allah ne voli svakog gordog hvalisavca.

U Muslimovom Sahihu od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je rekao: *„Objavljeno mi je da budete skromni i da se niko od vas ni nad kim ne ponosi, niti da jedni na druge nasrćete.”*[126]

Uzvišeni Allah je zabranio iznošenje ponosa nad vjernicima općenito, a šta tek kada se radi nad časnom vjerovjesniku? Zato je rekao: *„Čovjek ne treba govoriti: Ja sam bolji od Junusa b. Mettaa.“* Ovo je općenita zabrana svakome onome ko se vrjednuje ili ponosi nad Junusom.

Također je rekao: *„Ko kaže: 'Ja sam bolji od Junsa b. Mettaa, slagao je.'”*

[126] Muslim, 1/160/2865; hadis od Ijada b. Himara. Ovom hadisu svjedoči Enesov hadis koji se navodu u *Es-Sahiha*, 570.

Kada bi se pretpostavilo da je bolji, ovakav govor bi postao mahana, a čovjek lažac. Ovo ne govori časni Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nego je ovakva pretpostavka općenita, tj. ko ovo izgovori, lažac je, iako to Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, neće reći. Tako Uzvišeni kaže:

﴿ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ ﴾

„Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja će djela sigurno propasti.“ (Ez-Zumer, 65.) iako je, sallallahu alejhi ve sellem, sačuvan od širka, ali obećanje i prijetnja dolaze radi pojašnjenja veličine djela.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je obavijestio da je predvodnik Ademovog potomstva, a mi to ne možemo znati osim putem njegove obavijesti. Poslije njega nema vjerovjesnika koji bi nas obavijestio o veličini njegova ugleda kod Allaha. Isto tako, obavijestio nas je o vrijednosti vjerovjesnika prije njega, neka je na njih sve blagoslov i spas. Zato je svoje riječi popratio navodom *„bez oholog ponosa"*, kao što se navodi u jednoj predaji. Da li onaj koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan može reći: Stepen na koji je doveden putem Israa (i Mi'radža) do svoga Gospodara, a on je približen, poštovan i počašćen, je poput stepena onoga koji je bačen u kitovu utrobu kao prekoren?! Kolika li je razlika samo između iskušanog čovjeka kojeg treba prevaspitati i između privrženog i poštovanog! Ovo je krajnje približavanje, a drugo krajnje prevaspitavanje. Razmotri ovu argumentaciju. Sa ovim izmijenjenim značenjem i terminom Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to nije rekao. Da li se ovaj dokaz o negiranju Allahove uzvišenosti nad Njegovim stvorenjima može suprotstaviti ispravnim, jasnim i kategoričkim dokazima o Allahovoj uzvišenosti nad Njegovim stvorenjima kojih ima više od hiljadu? O tome će, inšallahu te'ala, posebno govoriti autor, Allah mu se smilovao, u poglavlju: „On sve obuhvata i On je iznad svega“.

Autor kaže: **„On je miljenik Gospodara svjetova.“**

Njemu, sallallahu alejhi ve sellem, je potvrđena najviša pozicija ljubavi, a to je prisno prijateljstvo, kao što se vjerodostojno prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Allah me je uzeo za prisnog prijatelja, kao što je Ibrahima uzeo za prisnog prijatelja.”*[127]

I rekao je: *„Da sam od stanovnika Zemlje uzeo ikoga za prisnog prijatelja, uzeo bih Ebu-Bekra, ali je vaš prijatelj (Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem) prisni prijatelj Milostivog.”*[128]

Oba hadisa se prenose u *Sahihu* i opovrgavaju navode onih koji kažu: Prisno prijateljstvo pripada Ibrahimu, a ljubav Muhammedu. Ibrahim je Allahov prisni prijatelj, a Muhammed Njegov miljenik.

U *Sahihu* stoji: *„Ja se proglašavam čistim od svakog prisnog prijateljstva.”*[129] Ljubav je potvrđena za druge, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ۝١٣٤ ﴾

„A Allah voli dobročinitelje!“ (Ali Imran, 134.)

﴿ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ۝٧٦ ﴾

„...pa Allah voli bogobojazne.“ (Ali Imran, 76.)

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلتَّوَّٰبِينَ وَيُحِبُّ ٱلْمُتَطَهِّرِينَ ۝٢٢٢ ﴾

„Allah, doista, voli one koji se kaju i voli one koji se čiste.“ (El-Bekare, 222.)

---

127 Muslim, 532; i Ebu-Avane, hadis od Džunduba. Dio ovog hadisa je naveden u *Ahkamul-dženaiz*, 217.

128 Muslim, 2383; hadis od Abdullaha b. Mes'uda, sa terminom Allahov prisni prijatelj. Et-Tirmizi, 2/289 i kaže da je sahih. Ibn Ebi Asim u *Es-Sunne*, 1221.

129 Ovo je dio hadisa Ibn-Mes'uda koji je naveden prije.

Tako je opovrgnut govor onih koji su prisno prijateljstvo rezervisali za Ibrahima, a ljubav za Muhammeda. Prisno prijateljstvo je specifično za njih dvojicu, a ljubav je općenita. Hadis Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, kojeg prenosi Et-Tirmizi a u njemu se kaže: „Ibrahim je Allahov prisni prijatelj, a ja sam Allahov miljenik, bez oholog ponosa."[130] - nije potvrđen.[131]

Stepeni ljubavi

Ljubav ima stepene.

Prvi stepen je vezivanje, a označava vezanost srca za voljenog.

Drugi je htijenje, a označava naklonost srca i potražnju voljenog.

Treći je predanost, a označava predanost srca voljenom tako da ga njegov vlasnik ne posjeduje, kao što se voda ulije u posudu.

Četvrti je odanost, a označava stalnu ljubav srca. Od ovoga dolazi riječi *el-garim* zbog kontinuiteta odanosti. Uzvišeni kaže:

﴿ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴾

„...jer je patnja u njemu, doista, propast neminovna." (El--Furkan, 65.)

Peti je *mehabbe* - ljubav, a označava prefinjenost, profiliranost i srž ljubavi. Uzvišeni kaže:

﴿ سَيَجْعَلُ لَهُمُ ٱلرَّحْمَٰنُ وُدًّا ﴾

„...Svemilosni će sigurno, voljenim učiniti." (Merjem, 96.)

Šesti stepen je obuzetost, a označava da ljubav dostigne stepen obuzetosti srca.

---

130 Et-Tirmizi, 3620; Ed-Darimi, 1/26. Daif, zbog slabosti Zem'ata b. Saliha Seleme b. Vehrana, zbog čega i Et-Tirmizi kaže: „Ovaj hadis je garib."

131 Pogledaj *Revdatul- muhibbin*, 47.-49. str.

Sedmi je *'išk*, a označava bezgraničnu ljubav zbog koje postoji bojazan za onoga ko je posjeduje. Ovom vrstom ljubavi se ne može opisati Uzvišeni Gospodar, a ni čovjek u ljubavi prema Njemu, iako su neki upotrijebili ovaj naziv.

Postoji razilaženje oko povoda zabrane upotrebe ovog termina. Rečeno je: Zbog nepostojanja šerijatske upute o tome i dr. Možda je jedan od razloga zabrane zato što 'išk' označava ljubav sa strašću.

Osmi stepen je *et-tejm*, a označava robovanje.

Deveti je *te'abbud* - robovanje.

Deseti je blisko prijateljstvo, a označava ljubav u kojoj se duša i srce onoga koji voli prožimaju.

O poretku stepena ljubavi postoje i druga mišljenja. Ovaj poredak je lijepo dočaran, a njegova ljepota se može spoznati samo podrobnim razmišljanjem o značenjima ljubavi.

Znaj da je opisivanje Uzvišenog Allaha ljubavlju i bliskim prijateljstvom onako kako dolikuje Njegovoj uzvišenosti i veličini. Tako je i sa ostalim Njegovim svojstvima. Uzvišeni se, shodno šerijatskim tekstovima, opisuje ovim vrstama opisa, kao što su htijenje, ljubav i blisko prijateljstvo.

Postoji razilaženje na oko trideset mišljenja oko preciznije definicije ljubavi. Ljubav se ne može jasnije definisati nego što je već rečeno, jer će sa drugim definicijama još više postati nejasnija. Ove činjenice su jasne i nisu u potrebi za preciziranjem, kao što su jasni pojmovi: voda, zemlja, glad i sl.

Autor kaže: **„Svako pozivanje na vjerovjesništvo poslije njegovog, sallallahu alejhi ve sellem, predstavlja zabludu i strast.“**

Pošto je potvrđeno da je on, sallallahu alejhi ve sellem, pečat svih vjerovjesnika, zna se da laže onaj ko se poslije njega pozove na vjerovjesništvo. Ne treba reći: Kako se može opovrgnuti onaj koji

se poziva na vjerovjesništvo kada dođe sa mu'džizama i iskrenim dokazima? Mi kažemo: Ne može se zamisliti da to postoji, jer spada u nemoguću pretpostavku. Kada je Uzvišeni Allah obavijestio da je on, sallallahu alejhi ve sellem, pečat svih vjerovjesnika, nemoguće je da se neko poziva na vjerovjesništvo a da se prilikom poziva ne pokažu naznake njegove laži. Zabluda je suprotna uputi, a *heva* označava strast duše, tj. želi se reći: Takva tvrdnja nastaje zbog strasti duše, a ne iz dokaza, i neispravna je.

Općenitost njegove, sallallahu alejhi ve sellem, poslanice

Autor kaže: **„On, sallallahu alejhi ve sellem, je poslan općenito džinima i svim ljudima sa istinom, uputom i svjetlom.“**

Poslat je općenito džinima. Uzvišeni, govoreći o onome što su džini govorili, kaže:

﴿ يَـٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ ﴾

„O narode naš odazovite se Allahovu glasniku...“ (El-Ahkaf, 31.)

Sura El-Džinn ukazuje da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i njima poslan.

Mukatil kaže: „Nikada prije nije poslan poslanik ljudima i džinima.“ Ovo mišljenje je udaljeno, jer Uzvišeni kaže:

﴿ يَـٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ ﴾

„O skupe džinski i ljudski, zar vam iz redova vaših nisu dolazili poslanici...“ (El-En'am, 130.)

Poslanici su iz reda ljudi, a nije ih bilo iz džinskog roda. Tako su rekli Mudžahid i drugi ispravni prethodnici i nasljednici.

Ibn-Abbas, radijallahu anhuma, kaže: „Poslanici su od Ademovog roda, a od džina su opominjači." Vanjština govora Uzvišenog govori o tome.

﴿ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ ﴾

„...mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje." (El-Ahkaf, 30.)

Ajet ukazuje da je Musa, također, poslan džinima, a Allah najbolje zna.

Ibn-Džerir od Ed-Dahhaka b. Muzahima[132] prenosi da je tvrdio da i od džina ima poslanika. Argumentirao je ovim časnim ajetom, ali postoji rezervisanost oko argumentacije ovim ajetom, jer podrazumijeva više opcija i ne govori sasvim otvoreno o tome. Ovaj ajet, Allah najbolje zna, je poput riječi Uzvišenog:

﴿ يَخْرُجُ مِنْهُمَا ٱللُّؤْلُؤُ وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ ﴾

„Iz njih se vadi biser i merdžan." (Er-Rahman, 22.)

Želi se reći: Iz jednog od njih.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je poslan svim ljudima. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ﴾

„Mi smo te poslali svima ljudima da radosne vijesti donosiš i s da opominješ, ali većina ljudi ne zna." (Sebe', 28.)

﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾

132 On je Ebu-Kasim Ed-Dahhak b.Muzahim el-Hilali. Autor tefsira. Umro je 102. h.g. Ez-Zehebi kaže za njega: „Bio je posuda znanja. Nije bio dobar u hadisu. Nije sreo Ibnu-Abbasa, već je sreo Se'ida b. Džubejra i od njega uzeo tefsir."

„Reci: 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik...'" (El-E'araf, 158.)

﴿ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ ﴾

„A meni se ovaj Kur'an objavljuje da njime vas i one do kojih on dopre opominjem..." (El-En'am, 19.) tj. opominji onoga do koga dođe. Uzvišeni kaže:

﴿ وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾ ﴾

„Mi smo te kao poslanika ljudima poslali, a Allah je dovoljan svjedok!" (En-Nisa', 79.)

﴿ أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ ٱلنَّاسَ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنَّ
لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ ﴾

„Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: 'Opominji ljude! A vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!'" (Junus, 2.)

﴿ تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ﴿١﴾ ﴾

„Neka je Uzvišen Onaj Koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena." (El-Furkan, 1.)

﴿ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْأُمِّيِّۦنَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا۟ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟
فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَٰغُ ۗ ﴾

„I reci onima kojima je dana Knjiga i nepismenima: 'Da li ste islam primili?' Pa ako prime islam, onda su oni na Pravom putu, a ako odbiju, tvoje je jedino da pozivaš!" (Ali Imran, 20.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Dato mi je pet stvari koje nisu date nijednom vjerovjesniku prije mene: pomognut sam strahom na udalje-*

nosti mjeseca dana (hoda), zemlja mi je učinjena mjestom obavljanja namaza i čistećom, kojeg god čovjeka iz moga ummeta zadesi namaz neka klanja. Dozvoljen mi je ratni plijen, a nije bio dozvoljen nikome prije mene. Dato mi je zalaganje (šefa'at). Svaki vjerovjesnik bi posebno bio poslan određenom narodu, a ja sam poslan svim ljudima."[133] Zabilježen je u oba *Sahiha.*

Kaže Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem: „*Neće za mene čuti od ovog ummeta židov ili kršćanin, a ne povjeruje u mene, a da neće ući u vatru.*"[134] Bilježi ga Muslim.

Poslanikovo slanje svim ljudima je nužno poznato u islamu.

Tvrdnje nekih kršćana da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslan isključivo Arapima je očito neispravan. Kada su potvrdili njegovo poslanstvo, dužnost im je potvrditi sve ono o čemu obavještava. Rekao je da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, svim ljudima, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ne laže. Dužnost im je to potvrditi. Poslao je izaslanike i pisma u sve zemaljske predjele, kao perzijskom i bizantijskom caru, Nedžašiji, Mukavkisu i ostalim vladarima pozivajući ih u islam.

Upotreba riječi *kaffeten* u izrazu *svim ljudima* je diskutabilna, jer se upotrebljava u jeziku Arapa samo za stanje. Razišli su se na tri mišljenja oko pozicije ove riječi u gramatici kada Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ ﴾

„Mi smo te poslali svima ljudima." (Sebe', 28.)

Prvo je da je to stanje od *poslali smo te* koje označava subjekat, a harf *ta* je ovdje radi hiperbolizacije, tj. u značenju *da bi ljude odvratio od neistine.*

133 Sahih; El-Buhari, 335; Muslim, 521; hadis od Džabira. Spominje se u *Irvaul-galil,* 285.

134 Sahih; hadis od Ebu-Hurejre. Muslim, 1/93/153; Međutim, u nekim terminima se razlikuje od konteksta knjige. Prenosi ga Ibn-Mende u *Et-Tevhidu,* 1/44; Njegovi termini su bliži. *Es-Sahiha,* 157.

Neki su rekli da je to infinitiv od riječi *keffe* u značenju *keffen*, tj. da bi ljude odvratio. Pojava infinitiva za stanje se često susreće.

Drugi su rekli da je to stanje od *ljudi*. Na to je data replika u kojoj se kaže da se, prema većini jezičara, stanju genitiva ne daje prioritet. Rečeno je da se to često navodi u jeziku Arapa, pa je to dužnost prihvatiti. Ovo je odabir Ibn-Malika[135], Allah mu se smilovao, tj. poslali smo te svim ljudima.

Treće mišljenje je da je epitet za izbrisani infinitiv, tj. potpuno poslanstvo a u replici se kaže da se riječ *kaffeten* upotrebljava samo za stanje.

Riječi autora: **„s istinom, uputom, svjetlom"** su opisi s kojima je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao u vidu vjere i zakona, pomognutog očitim dokazima iz Kur'ana i ostalih argumenata.

Ed-Dija' je potpunija od *nura* - svjetlosti, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ ٱلشَّمْسَ ضِيَآءً وَٱلْقَمَرَ نُورًا ﴾

„On je sunce izvorom sjetlosti učinio a mjesec sjajnim..." (Junus, 5.)

Allahov govor

Autor kaže: **„Kur'an je Allahov govor, on je proizašao od Njega bez mišljenja o kakvoći. Objavio ga je Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kao Objavu. Vjernici su mu to uistinu potvrdili. Ubijeđeni su da je to Allahov govor u stvarnosti. Nije stvoren poput govora ljudi. Ko ga čuje, pa ustvrdi da je govor ljudi, postao je nevjernik. Pošto je Allah zaprijetio Džehennemom onome ko kaže:**

---

[135] On je imam u arapskom jeziku, Džemaluddin Muhammed b. Abdullah b. Malik et-Ta'i el-Džijani eš-Šafi'i. Rođen je 600. h.g. a umro 672. h.g.

﴿ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴾

***'Ovo su samo čovjekove riječi!'* (El-Mudessir, 25.) - znamo i ubijeđeni smo da je Kur'an govor Stvoritelja ljudi. Njemu govor ljudi nije sličan.“**

Ovo je časno pravilo i veliki temelj vjere. Mnoge grupacije su u pogledu ovog temelja zalutale. Ovo što je rekao Et-Tahavi, Allah mu se smilovao, je istina na koju onome ko razmišlja ukazuju dokazi iz Kur'ana i Sunneta. Ovome svjedoči i ispravna ljudska urođena vjera koja se nije izmijenila sa sumnjama i neispravnim mišljenjima.

Razilaženje po pitanju Allahovog govora

Ljudi su se u pogledu Allahovog govora podijelili na devet mišljenja:

Prvo: Allahov govor su značenja koja se izljevaju na ljudske duše putem djelotvornog razuma, prema nekima, ili drugim putevima. Ovo je govor otpadnika i filozofa.

Drugo: Stvoren je, tj. Allah ga je stvorio zasebno. Ovo je mišljenje mu'tezila.

Treće: On ima jedinstveno značenje koje opostoji u Allahovom biću, a označava naredbu, zabranu, donošenje i traženje obavijesti. Ako se citira na arapskom, onda je Kur'an. Ako se citira na hebrejskom, onda je Tevrat. Ovo je mišljenje Ibn-Kilaba i njegovih istomišljenika, kao što je El-Eš'ari i drugi.

Četvrto: Praiskonska slova i glasovi objedinjeni u praiskonu. Ovo je mišljenje grupacija apologetičara i nekih sljedbenika hadisa.

Peto: Kur'an su slova i glasovi. Allah ih je izgovorio nakon što nije govorio putem njih. Ovo je mišljenje kerramija i drugih.

Šesto: Njegov govor se vraća na ono što stvara iz Svoga znanja i htijenja koje opstoji u Njegovom biću. Ovo je mišljenje autora *El-Mu'tebira*. Ovom mišljenju je bio naklonjen i Er-Razi[136] u knjizi *El-Metalibul-alije*.

Sedmo: Njegov govor podrazumijeva značenje koje opstoji u Njegovom biću. On ga je stvorio u nečemu drugom. Ovo je mišljenje Ebu-Mensura el-Maturidija[137].

Osmo: Recipročan je između praiskonskog značenja koje opstoji u Biću i onoga što stvara od drugih glasova. Ovo je mišljenje Ebul-Me'alija i onih koji ga slijede.

Deveto: Uzvišeni je oduvijek govorio kada je htio i kako je htio. On govori glasom koji se čuje. Kategorija govora je praiskonska iako određeni glas nije praiskonski. Ovo se prenosi od imama hadisa i Sunneta.

Šejhove riječi da je Kur'an Allahov govor vraćaju se na riječi Allah je Jedan, nema sudruga. Potom je rekao da je Muhammed Njegov odabrani rob. Sve je to vezano za riječi na početku kada se kaže: **„U pogledu Allahove jednoće kažemo..."**

Njegove riječi: **„Allahov govor je potekao od Njega bez iznošenja mišljenja o kakvoći"**, replika je mu'tezilama i drugima.

Mu'tezile tvrde da Kur'an nije potekao od Njega, kao što je prethodno o njima rečeno. Rekli su da je pripisivanje Kur'ana Njemu iz počasti, kao što su riječi *Bejtullah - Allahova kuća*, *nakatullah - Allahova deva*. Oni izmjenjuju značenje riječi. Njihovo mišljenje nije ispravno.

---

[136] On je Fahruddin Muhammed b. Omer b. Husejn el-Kureši, učenjak u usulu i tefsiru. Rođen je 544. h.g. U njegovim djelima nalazi se mnogo suprotnosti sa Sunnetom, nakon što se počeo baviti apologetikom. Spominje se da je umro lijepom smrću. Allahu prepuštamo njegovu nutrinu.

[137] On je Muhammed b. Muhammed el-Maturidi, vođa apologetika, autor mnogih djela iz fikha, usula, akideta i tefsira. Umro je 333. h.g.

Allahu se pripisuju i značenja, a i stvari. Pripisivanje stvari Allahu je radi počasti, a te stvari su stvorene, kao što je Allahova kuća, Allahova deva, za razliku od pripisivanja apstraktnih značenja, kao što su Allahovo znanje, moć, snaga, uzvišenost, veličina, govor, život, nadmoć. Sve su ovo Njegova svojstva. Ništa od ovoga nije stvoreno.

Pravac sljedbenika Sunneta po pitanju epiteta govora

Epitet govora je epitet savršenstva, a nasuprot su mu epiteti manjkavosti. Uzvišeni kaže:

﴿ وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ﴾

„I narod Musaov, poslije odlaska njegova, prihvati od nakita svoga kip teleta koje je rikalo. Zar nisu vidjeli da im ono ne govori i da ih putem pravim ne vodi...?“ (El-E'araf, 148.)

Obožavaoci teleta, i pored svoga kufra, bolje su poznavali Allaha od mu'tezila. Oni Musau nisu rekli: „Tvoj Gospodar ne govori“. Uzvišeni je o teletu rekao:

﴿ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ ﴾

„Zar oni nisu vidjeli da im ono ni riječi ne odgovara i da od njih ne može nikakvu nevolju otkloniti niti im može ikakvu korist pribaviti?“ (Ta-ha, 89.)

Iz toga se, takođe, zna da je negiranje moći teleta da odgovara i negacija govora manjkavost kojom se argumentira nebožanstvenost teleta.

Vrhunac njihove sumnje je da kažu: Iz toga nužno proizilazi poistovjećivanje i davanje tjelesnog oblika Bogu. Reći će im se:

Ako kažemo da Uzvišeni govori kako pristaje Njegovoj Uzvišenosti, njihova sumnja prestaje. Zar ne vidiš da je Uzvišeni rekao:

﴿ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم ﴾

„Danas ćemo im usta zapečatiti, ruke njihove će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti.“ (Ja-sin, 65.)

Mi smo uvjereni da će tjelesni udovi govoriti, ali ne znamo kako će govoriti. Isto tako, Uzvišeni kaže:

﴿ وَقَالُوا۟ لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوٓا۟ أَنطَقَنَا ٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَنطَقَ كُلَّ شَىْءٍ ﴾

„'Zašto svjedočite protiv nas?' - upitat će oni kože svoje. 'Allah, Koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas' - odgovorit će...“ (Fussilet, 21.)

Isto se odnosi na slavljenje Allaha od strane pijeska i hrane, te pozdrav kamenja[138]. Kod svih ovih predmeta izlazi glas bez upotre-be usta a mogu ih izgovarati.

Na ovo ukazuje autor, Allah mu se smilovao, kada kaže: **„Od njega je proistekao bez iznošenja mišljenja o kakvoći“**, tj. od Njega se pojavio. Ne znamo kako je govorio. Ovo značenje je potvrdio riječima: **„bez iznošenja mišljenja o kakvoći“**, tj. ne znamo izvor koji nas upoznaje sa suštinom. Isto tako, Uzvišeni je potvrdio govor sa drugima sa infinitovom koji isključuje svaku vrstu prenesenog značenja: ***„Allah je sigurno razgovarao sa Musaom.“*** A šta je poslije istine osim zabluda.

Neki su rekli Ebu-Amru b. el-'Alau[139], jednom od sedmerice karia, učača Kur'ana: „Želim da proučiš: ***'Allah je razgovarao sa Musaom'***, tako što će ime Uzvišenog doći u akuzativu, kako bi

[138] Aluzija na neke mu'džize Allahovog Poslanika, sallallhu alejhi ve sellem. (op. recen.) Pogledati: El-Buhari, 3579; Muslim, 2277.

[139] On je Zeban b. El-Ala b. Amar et-Temimi el-Basri, učenjak arapskog jezika i jedan od predstavnika sedam kiraeta. Umro je 154. h.g.

Musa bio govornik, a ne Allah." Ebu-Amr je rekao: „Pretpostavimo da ću ja taj ajet tako i proučiti, a šta ću uraditi sa riječima Uzvišenog: ***'A kada je Musa došao na određeno mjesto, njegov Gospodar je sa njim govorio.'*** " Tada je mu'tezila zapanjeno usutio.

Allahov razgovor sa stanovnicima Dženneta i drugima

Koliko ima samo dokaza u Kur'anu i Sunnetu da će Allah razgovarati sa stanovnicima Dženneta! Uzvišeni kaže:

﴿ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ۝٥٨ ﴾

„'Mir vama!' - bit će riječi Gopodara Milostivog." (Jasin, 58.)

Od Džabira, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Dok stanovnici Dženneta budu u svojim blagodatima, pojavit će im se svjetlo. Podignut će svoje poglede, a ono, Gospodar Uzvišeni će ih iznad njih posmatrati. Reći će im: 'Neka je spas na vas, stanovnici Dženneta.' To su riječi Uzvišenog:*

﴿ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ۝٥٨ ﴾

„'Mir vama!' - bit će riječi Gopodara Milostivog." (Ja-sin, 58.) *Oni se neće obazirati ni na jednu od blagodati u kojima će biti sve dok budu gledali u Njega i dok se On ne zakloni od njihovih pogleda, a ostat će Njegov blagoslov i svjetlo."*[140] Prenosi ga Ibn-Madždže i dr.

[140] Daif; prenosi ga Ibn-Madže, 184, a također Ebu-Ne'im u *El-Hil'ji*, 6/208-209. Lanac prenosilaca je slab kao što kaže Ez-Zehebi u *El-Uluvvu*, 99. U predaji je Ebu-Asim el-Abbadani, a pravo ime mu je Abdullah b. Ubejdullah. Ez-Zehebi kaže: „Njegovo prenošenje hadisa je fiktivno, od El-Fadla er-Rekkašija koji je munkirul-hadisi, kao što se prenosi u *Et-Takribu*. „Odavde se očituje da su riječi šejha Ahmeda Šakira: „Lanac prenosilaca ovog hadisa je dobar" neispravne.

U ovom hadisu se potvrđuju osobine govora, viđenja Allaha i Njegove uzvišenosti. Kako je onda ispravno da sav govor Gospodara bude u jednom značenju? Uzvišeni kaže:

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشۡتَرُونَ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ وَأَيۡمَـٰنِهِمۡ ثَمَنًا قَلِيلًا أُوْلَـٰٓئِكَ لَا خَلَـٰقَ لَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيۡهِمۡ ﴾

„Doista oni koji za obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje kupuju nešto što malo vrijedi, na drugom svijetu nikakva dobra neće imati. Allah s njima neće govoriti, niti će na njih pogledati...“ (Ali Imran, 77.)

On ih je ponizio tako što neće sa njima govoriti, a želi se reći da neće sa njima razgovarati iz počasti, a to je ispravno, jer je u drugom ajetu obavijestio da će im u Vatri reći:

﴿ ٱخۡسَـُٔواْ فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ ﴾

„Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!“ (El-Mu'minun, 108.)

Kada ne bi govorio sa Svojim robovima, vjernicima, bili bi isti sa Njegovim neprijateljima, a posebno isticanje toga da neće govoriti sa Svojim neprijateljima nebi imalo svrhu.

El-Buhari u *Sahihu* kaže: „Poglavlje - govor Gospodara, subhanehu ve te'ala, sa stanovnicima Dženneta." O tome je naveo više

---

Prenosi ga Ibn el-Dževzi u *El-Mevduat* iz predaje Ibn-Adijja. Rekao je: „Hadis je apokrifan, a El-Fadl je loš čovjek.“
Es-Sujuti ga je popratio u knjizi *El-Lejali*, 2/460-461, rekavši da ga je Ibn-Madže naveo, ali to ništa ne znači. Također je rekao da ga navodi Ibn en-Nedždžar od Ebu-Hurejre, ali je u predaji Sulejman b. Ebi-Kerime. Es-Sujuti kaže: „Ibn-Adijj je rekao: 'Većina njegovih hadisa je neispravna, a prethodnici o njemu nisu iznijeli mišljenje.'“
Ebu-Hatim ga je proglasio slabim u *El-Džerhu vet-ta'dil*, 2/1/138. Iako on negira da se Er-Rekkaši osamio sa ovim hadisom, ipak se od njega ne može otkloniti slabost. Allah najbolje zna.

hadisa. Najvrednija balgodat stanovnika Dženneta je viđenje lica njihovog Gospodara, azze ve dželle, i Njegov razgovor sa njima. Ko to negira, negira suštinu Dženneta i najvišu i najbolju blagodat putem koje će stanovnici Dženneta osjećati užitak.

Allahov govor je Njegova osobina i nije stvoren

Oni (koji kažu da je Kur'an stvoren) argumentiraju riječima Uzvišenog:

﴿ ٱللَّهُ خَـٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ﴾

„Allah je Stvoritelj svega..." (Er-Rad, 16.) pa kažu da je Kur'an nešto postojeće i da ulazi općenito u okvir *svega* i zato je stvoren. Ovo je jedna od najčudnijih stvari, jer sva djela ljudi, prema njima, nisu stvorena od Allaha Uzvišenog nego ih ljudi stvaraju i izdvojili su ih iz te općenitosti *svega*, a onda su Allahov govor svrstali u tu općenitost, mada je govor jedna od Njegovih osobina. Putem govora stvari bivaju stvorene, jer Njegovom naredbom nastaju stvorenja. Uzvišeni kaže:

﴿ وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ ﴾

„Sunce i Mjesec i zvijezde pokoravaju se Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja!..."(El-E'araf, 54.)

Napravio je razliku između stvaranja i naredbe. Da je naredba stvorena, neminovno bi morala biti stvorena drugom naredbom, a sljedeća sljedećom i tako u beskraj. Time se nalaže lančani poredak, a to je sasvim neispravno. Prema toj njihovoj neispravnoj postavci sva Njegova svojstva su stvorena, kao što su znanje, moć i dr. Ovakva izjava je jasno nevjerstvo. Njegovo znanje je nešto, moć je nešto, a i život je nešto. Onda bi to ulazilo u općenito značenje

svega i bilo stvoreno nakon što nije postojalo. Neka je uzvišen Allah i daleko od onoga što oni govore!

Kako je ispravno da govori govorom koji se nalazi kod nekoga drugoga?

Da je to ispravno, neminovno bi bilo da je Njegov govor - govor neživih stvari kojima je dao da govore, a također i govor životinja. Tako nebi bilo razlike između *netaka* - da On govori i *entaka* - -da daje nekome moć govora.

Kože će reći:

﴿ أَنطَقَنَا ٱللَّهُ ﴾

„Allah, Koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas.“ (Fussilet, 21) a neće reći Allah je rekao, jer to nalaže da On govori govorom Svojih stvorenja kod drugih, radilo se o neistini, laži, nevjerstvu ili buncanju. Neka je Allah uzvišen od toga! Pobornici panteizma su to zastupali. Ibn-Arebi kaže:

Svaki govor koji postoji je Njegov govor,
svejedno nam da li je on proza ili poezija.

Kada bi bilo ispravno da se nekome dadne svojstvo koje se nalazi kod drugoga bilo bi ispravno da se kaže onome koji vidi da je slijepac, a slijepcu da vidi, jer je kod onoga koji vidi epitet onoga koji ne vidi, a kod slijepca postoji svojstvo vida kod drugoga. Bilo bi ispravno da se Allahu dadnu svojstva koja je stvorio kod drugih, kao što su boje, mirisi, ukusi, dužina, kratkoća i sl.

Sa ovakvim i sličnim navodima imam Abdul-Aziz el-Mekki[141] prisilio je Bišra el-Merisija pred El-Me'munom, nakon što je sa njim govorio, da ne izlazi iz okvira tekstova Objave. Prisilio ga je na argument. Tada je Bišr rekao: „Vođo vjernika, neka ne traži od mene tekstove Objave i neka se sa mnom raspravlja putem nečega drugog. Ako ne ostavi svoje mišljenje, ne povrati se od njega i ne prizna ovog trenutka stvaranje Kur'ana, moja krv će biti halal." Abdul-Aziz je rekao: „Hoćeš me ti pitati ili ću te ja pitati?" Bišr reče: „Pitaj ti." Upitao sam ga: „Neminovno moraš priznati jednu od tri stvari: da kažeš da je Allah stvorio Kur'an u Sebi, a Kur'an je za mene Govor; Ili ga je stvorio tako što opstoji u Njegovom biću, ili ga je stvorio u nečem drugom." Rekao je: „Stvorio ga je kao što je stvorio sve ostale stvari", a zatim dalje nije odgovarao. El-Me'mun reče: „Pojasni to pitanje ti, jer Bišr je ušutio."

Abdul-Aziz reče: „Ako kaže stvorio je Svoj govor u Sebi, to je nemoguće, jer Allah nije mjesto novonastalih stvorenih stvari. U Njemu nije ništa stvoreno. Ako kaže stvorio ga je u nečemu drugom, onda putem razmatranja i analogije proizilazi da je svaki govor koji je Allah stvorio kod drugih Njegov govor, što je, također, nemoguće, jer se time onaj koji ovo izjavljuje obavezuje da svaki govor koji je Allah stvorio u drugima smatra Allahovim govorom. Ako kaže da je stvorio govor koji opstoji u Njemu i Njegovom biću, to je, također, nemoguće jer govor biva samo od govornika, kao što htijenje biva samo od onoga koji nešto želi. Znanje isključivo dolazi od znalca. Nije moguće shvatiti da postoji govor koji opstoji u Njemu, a da govori Svojim bićem. Kada je iz svih ovih aspekata nemoguće da Njegov govor bude stvoren, zna se, da je

---

141 Abdul-Aziz el-Mekki je Abdul-Aziz b. Jahja el-Kinani, jedan od pravnika, sljedbenika imama Eš-Šafiijja. Došao je u Bagdad za vrijeme halife El-Me'muna. Između njega i Bišra el-Merisija se odvila rasprava o stvaranju Kur'ana u prisutvu El-Me'muna. Napisao je knjigu *El-Hajde* u kojoj je naveo tekst rasprave sa Bišrom. Međutim, oko potvrde ove rasprave postoji predostrožnost, jer je jedino prenosi Muhammed b. El-Hasen b. Ezehr. El-Hatib el-Bagdadi ga je optužio za izmišljanje hadisa, a Ez-Zehebi je spomenuo da je on izmislio ovu predaju. *El-Mizan*, 3/44. *Tabekatus-Subki*, 1/265)

Njegov govor Njegova osobina." Ovo je sažeti govor imama Abdul-Aziza iz knjige *El-Hajde.*

Općenitost termina *svega* je različita shodno mjestu na kome se nalazi, a spoznaje se putem pratećih činjenica. Zar ne vidiš riječi Uzvišenog:

﴿ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَٰكِنُهُمْ ﴾

„...koji, odredbom Gospodara svoga, sve ruši. I ujutro su se vidjele samo nastambe njihove..." (El-Ahkaf, 25.)

Njihova staništa su nešto i nisu ušla u općenit navod *svega* što je vjetar uništio. Riječima *uništava sve* misli se na sve ono što može biti uništeno vjetrom, prema običaju i ono što zaslužuje da bude uništeno. Tako Uzvišeni, govoreći o Belkisi, kaže:

﴿ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ ﴾

„...i da joj je svega i svačega dato..." (En-Neml, 23.)

Pod ovim se misli na sve za čime su kraljevi u potrebi. Ovo se ograničenje shvata iz konteksta govora, jer je ptica Hudhud htjela reći da je Belkisa potpuna vladarica i da nije u potrebi za nečim što bi upotpunilo pitanje njenog carstva. Za ovo ima mnogo primjera.

Riječima Uzvišenog:

﴿ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ ﴾

„Stvoritelj svega..." (Er-Ra'd, 16.), želi se reći: Stvorio je svako stvorenje, a sve što postoji mimo Allaha, stvoreno je.

U ovu općenitost neminovno ulaze djela ljudi, a ne ulazi Stvoritelj Uzvišeni. Njegove osobine nisu nešto drugo, jer je On, subhanehu ve te'ala, opisan svojstvima savršenstva. Njegova svojstva su nerazdvojna od Njegovog svetog bića. Ne može se zamisliti odvajanje Njegovih svojstava od Njega, kao što je data naznaka o ovo-

me značenju kada autor kaže: **„Oduvijek ima Svoja svojstva, prije nego što je stvarao."** Zapravo, ono čime su oni argumentirali je protudokaz njima. Ako su riječi Uzvišenog:

﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ ﴾

„Allah je Stvoritelj svega..." (Er-Ra'd, 16.) - stvorene, onda nije ispravno da budu same po sebi dokaz.

Neispravnost argumentacije onih koji kažu da je Kur'an stvoren

Njihovo argumentiranje riječima Uzvišenog

﴿ إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا ﴾

„Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku..." (Ez-Zuhruf, 3.) je najlošiji vid argumentacije. Ako glagol *dže'ale* dolazi u značenju stvaranja onda prelazi samo na jedan objekat, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَجَعَلَ ٱلظُّلُمَٰتِ وَٱلنُّورَ ﴾

„...dao (stvorio) i tmine i svjetlo..." (El-En'am, 1.)

﴿ وَجَعَلْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ۝٣٠ ﴾

„i da Mi od vode sve živo stvaramo? Pa zar neće vjerovati?" (El-Enbija', 30.)

﴿ وَجَعَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ۝٣١ ﴾

„Mi smo po Zemlji nepomične planine razmjestili da ih ona ne potrese, i po njima smo prolaze i staze učinili da bi oni kuda žele stizali." (El-Enbija', 31.)

﴿ وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ ءَايَٰتِهَا مُعْرِضُونَ ﴾

„A nebo smo učinili svodom čuvanim, a oni se od Njegovih znakova okreću.“ (El-Enbija', 32.)

Kada prelazi na dva objekta onda nije u značenju stvaranja. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ﴾

„...i ne kršite zakletve kad ste ih tvrdo dali, a Allaha kao jamca sebi uzeli...“ (En-Nahl, 91.)

﴿ وَلَا تَجْعَلُوا۟ ٱللَّهَ عُرْضَةً لِّأَيْمَٰنِكُمْ ﴾

„I neka vam zakletva Allahom ne bude prepreka da dobro činite...“ (El-Bekare, 224.)

﴿ ٱلَّذِينَ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴾

„...one koji Kur'an na dijelove dijele.“ (El-Hidžr, 91.)

﴿ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ ﴾

„Ne drži ruku svoju stisnutu...“ (El-Isra', 29.)

﴿ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ﴾

„I ne dodaji Allahu drugog boga...“ (El-Isra', 39.)

﴿ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ﴾

„Oni meleke koji su robovi Svemilosnog ženskinjem smatraju..." (Ez-Zuhruf, 19.)

Primjeri za ovo su mnogobrojni, a na isto se odnose riječi Uzvišenog:

﴿ إِنَّا جَعَلْنَٰهُ قُرْءَٰنًا عَرَبِيًّا ﴾

„Mi je objavljujemo kao Kur'an na arapskom jeziku..." (Ez-Zuhruf, 3.)

Kako je samo loše njihovo argmentiranje riječima Uzvišenog:

﴿ نُودِىَ مِن شَٰطِىِٕ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ ﴾

„... neko ga zovnu s desne strane doline, iz stabla, u blagoslovljenom kraju..." (El-Kasas, 30.) kada kažu da je Uzvišeni Allah stvorio govor u drvetu, pa ga je Musa iz njega čuo, a ne vide prethodne i sljedeće riječi. Uzvišeni kaže:

﴿ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ مِن شَٰطِىِٕ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ ﴾

„A kad dođe do vatre, neko ga zovnu s desne strane doline..." (El-Kasas, 30.)

Poziv označava govor iz daleka. Musa, alejhis-selam, je čuo poziv sa obronka doline, zatim je rekao:

﴿ فِى ٱلْبُقْعَةِ ٱلْمُبَٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ ﴾

„...iz stabla, u blagoslovljenom kraju..." (El-Kasas, 30.) tj. poziv je bio u blagoslovljenoj dolini iz pravca drveta, kao kada se kaže: Čuo sam Zejdov govor *iz kuće.*

Riječi *iz kuće* označavaju početak cilja, a ne znače da kuća govori. Da je govor bio stvoren u drvetu, onda bi i drvo govorilo:

﴿ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾ ﴾

„O Musa, Ja sam, zbilja, Allah, Gospodar svjetova!“ (El-Kasas, 30.)

Da li je riječi:

﴿ إِنِّيٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾

„...Ja sam, zbilja, Allah, Gospodar svjetova!“ (El-Kasas, 30.) rekao neko drugi mimo Gospodara svjetova? Da je ovaj govor proistekao od nekoga drugog mimo Allaha, faraonove riječi:

﴿ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴾

„'Ja sam gospodar vaš najveći!', on je rekao.“ (En-Naziat, 24.), bi bile istina, jer oba govora su kod njih stvorena, a izgovorili su ih drugi mimo Allaha. Napravili su razliku između oba govora prema svojim neispravnim postavkama, rekavši: „To je govor kojeg je Allah stvorio u drvetu, a drugi govor je stvorio faraon.”

Oni su izvrnuli riječi i uvjereni su da postoji stvoritelj mimo Allaha. Nešto kasnije će biti više govora o pitanju djela ljudi, inšallahu te'ala.

Ako se kaže: Uzvišeni je rekao:

﴿ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴾

„On je (Kur'an) doista govor objavljen plemenitom Poslaniku.“ (El-Hakkah, 40.) i (Et-Tekvir, 19.) onda ove riječi ukazuju da je izaslanik stvorio riječi, tj. Džibril ili Muhammed.

Odgovorit će se: Izaslanik je spomenut sa određenim članom kao prenosilac od Onoga Koji ga šalje, jer nije rekao da je to govor meleka ili vjerovjesnika. Tako se zna da ga je dostavio od Onoga Ko ga je poslao, a ne da ga je stvorio od sebe. Također, izaslanik u jednom od dva ajeta je Džibril, a u drugome Muhammed. Pripisivanje govora obojici pojašnjava se kao pripisivanje radi dostavljanja, jer da ga je jedan stvorio bilo bi nemoguće da ga drugi stvori.

Također, kaže se da je to govor povjerljivog izaslanika[142], što je dokaz da on ne dodaje niti oduzima išta od govora s kojim je poslan da ga dostavi. On je povjerenik za ono za što je poslan i dostavlja ga od onoga ko ga šalje.

Uzvišeni je proglasio nevjernicima one koji Njegov govor smatraju govorom ljudi. Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, je čovjek. Ko kaže da je to Muhammedov govor, tj. da ga je on stvorio, postao je nevjernik. Nema razlike između onoga koji kaže: To je govor čovjeka, džina, ili meleka. Govor u osnovi pripada onome ko ga otpočne, a ne onome ko ga prenosi.

Ko čuje nekoga kako govori: „Stanite da zaplačemo sjećajući se voljenog i onog koji je objavu slao", reći će: Ovo su riječi Imru'ul-Kajsa.

Ko čuje riječi: *„Djela se cijene prema namjerama i svakom čovjeku pripada ono što je namjeravao."*[143] Reći će: „Ovo je Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, govor."

Kada čuje nekoga kako govori:

﴿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ۝ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝ مَـٰلِكِ يَوْمِ ٱلدِّينِ ۝ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۝ ﴾

„Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Svemilosnom, Milostivom. Vladaru Dana sudnjeg." (El-Fatiha, 1-4.) Reći će: „Ovo je Allahov govor" - ako ima obavijest o tome. U suprotnom će reći: „Ne znam čiji je ovo govor."

142 Šejh Ahmed Šakir kaže: „Ajet kojeg spominje komentator (El-Hakkah, 40) spominje se dva puta u suri El-Hakkah, a poslije nema opisa sa terminom *povjerljivi*. Navodi se u suri Et-Tekvir 19, a zatim 20-21. Komentatorova pojašnjenja njegovim riječima *povjerljivi izaslanik* nose jedan vid popustljivosti zato što se ovakvo pojašnjenje ne prenosi u tekstu. On je samo htio pojasniti značenja. Da je opisao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je povjerljiv – -bilo bi daleko preciznije i bolje."

143 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 1; Muslim, 1907; hadis od Omera b. Hattaba, radijallahu anhu.

Kada bi mu to neko negirao, slagao bi. Zato, kada neko od drugoga čuje prozu ili poeziju, drugi ga upita: „Čiji je to govor?", tj. da li je to tvoj ili nečiji drugi govor.

Allahov govor nije stvoren

Općenito, svi sljedbenici Sunneta iz reda četiri mezheba i drugi ispravni prethodnici i njihovi nasljednici slažu se da Allahov govor nije stvoren. Međutim, postoji razilaženje među zadnjim generacijama da li je Allahov govor jedinstveno značenje koje opstoji u Biću, ili su to slova i glasovi putem kojih je Allah govorio nakon što nije govorio, ili je On oduvijek govorio kada želi i kako želi i da je sama kategorija govora praiskonska.[144]

Neke mu'tezile kažu za Kur'an da nije stvoren, ali time žele reći da nije izmišljen ni patvoren. Naravno, to je istina i nema sumnje da je ovo značenje isključeno prema koncenzusu svih muslimana.

Razilaženje među pripadnicima Kible ogleda se u pitanju da li je Kur'an (govor) stvorenje kojeg je Allah stvorio, ili je On njime govorio i on opstoji u Njegovom Biću. Sljedbenici Sunneta su upitani o tome. Nijedan musliman se ne razilazi oko neispravnosti pitanja patvorenosti Kur'ana.

Nema sumnje da su mu'tezilske vođe i drugi iz reda sljedbenika novotarija priznavali da svoje uvjerenje o tev-hidu, sifatima, kaderu, nisu preuzimali iz Kur'ana i Sunneta, niti od imama ashaba, ni njihovih sljedbenika po dobru. Oni tvrde da ih je njihov razum na to naveo i također govore da su od svojih imama preuzeli pravila i postavke.

Kada bi, ljudi bili ostavljeni na svojoj ispravnoj prirodnoj vjeri i ispravnim razumima ne bi bilo razilaženja među njima. Međutim,

[144] Ovo razilaženje se ne prihvata jer je istina ono na čemu su se složili prethodnici. Drži se njihova govora, ustraj na njemu i čuvaj se onoga što su uvele potonje generacije.

šejtan je nekim ljudima ubacio svoja zbunjujuća pitanja napravivši razilaženje:

﴿وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾﴾

„...a oni koji se o Knjizi razilaze doista su u neslozi velikoj!“ (El-Bekare, 176.)

Et-Tahavijev, Allah mu se smilovao, govor ukazuje da je Uzvišeni oduvijek govorio kada je htio i kako je htio i da je Njegov govor praiskonski. Isto se može shvatiti iz govora imama Ebu-Hanife iz knjige *El-Fikhul-ekber* koji kaže: „Kur'an je zapisan u Mushafima, u srcima je sačuvan, jezicima se uči, Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, je objavljen, naše izgovaranje Kur'ana je stvoreno, a Kur'an nije stvoren. Allahov spomen Musaa, faraona i Iblisa u Kur'anu je Allahov govor obavijesti o njima. Musaov i govor drugih stvorenja je stvoren. Kur'an je Allahov govor, a ne njihov. Musa, alejhis-selam, je čuo Allahov govor. Kada je razgovarao sa Musaom, činio je to Svojim govorom koji spada u Njegova svojstva koja su oduvijek. Sva Njegova svojstva su različita od svojstava stvorenja. On zna, ali Njegovo znanje nije kao naše. On je Moćan, ali ne kao što smo mi moćni. On vidi, ali ne kao mi. On govori, ali ne kao mi.”[145]

Njegove riječi: „Kada je razgovarao sa Musaom činio je to putem govora koji spada u Njegova svojstva.“

Iz njih se shvata da mu je došao i razgovarao je sa njim, a ne da je oduvijek ili zauvijek govorio: „O Musa...”. To se shvata iz riječi Uzvišenog:

﴿وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ رَبُّهُۥ﴾

„I kad Nam Musa dođe u određeno vrijeme, i kada mu Gospodar njegov progovori...“ (El-E'araf, 143.)

[145] *Šerh el-fikh el-ekber*, 50. str.

Iz ovoga se shvata replika onim njegovim sljedbenicima koji kažu da je Allahov govor jedinstvenog značenja koji opstoji u Njemu i nemoguće je predočiti da bi se mogao čuti, te da je Allah stvorio glas u zraku, kao što kaže Ebu-Mensur el-Maturidi i dr.

Ebu-Hanifine riječi „..koji spada u Njegove osobine koje su oduvijek" - su replika onima koji kažu da je osobina govora kod Njega nastala nakon što nije govorio.

Općenito, svi argumenti koje mu'tezile upotrebljavaju govoreći da je to govor koji se veže za Njegovo htijenje i moć, da govori kada hoće, da govori nešto poslije nečega su istina koju treba primiti.

Neki kažu da Allahov govor opstoji u Njegovom Biću, on je Njegova osobina, a osobina isključivo biva u onome ko je njome opisan. Ovo je, također, istina koju treba prihvatiti i po njoj govoriti.

Obaveza je prihvatiti mišljenja obje grupacije koja su u skladu sa istinom, a udaljiti se od onoga što Šerijat i razum odbacuju kod obje ove grupacije.

Kada nam kažu: „Iz vašeg govora proizilazi da su kod Njega nastupile novonastale stvari" - reći ćemo: „Taj govor je isuviše općenit. Ko je prije vas iz reda imama negirao nastanak novonastalih stvari u ovom značenju kod Njega Uzvišenog? Tekstovi Kur'ana i Sunneta to podrazumijevaju, a i tekstovi od imama, kao i čist razum. Nema sumnje da poslanici koji su se obraćali ljudima i obavijestili ih da je Allah govorio, pozivao, sašaptavao, nisu pojašnjavali da su to stvorenja odvojena od Njega. Oni su im pojašnjavali da je Allah sam Govornik, da govor opstoji kod Njega, a ne kod nekoga drugoga i da je On Taj Koji je govorio. Tako je Aiša, radijallahu anha, u hadisu o potvori[146] rekla: „Ja sam sebe smatrala isuviše mizernom da bi Allah o meni govorio u Objavi koja se citira."[147]

---

[146] Radi se o događaju kada su munafici potvorili Aišu, radijallahu anha, da je učinila blud, što je Allah negirao u suri En-Nur. (op. recenz.)

[147] El-Buhari, 3661; Muslim, 2770; u dugom hadisu koji govori o potvori.

Da se pod svim ovim misli suprotno onome što se shvata, dužnost bi bila pojasniti ga, jer nije dozvoljeno zaostajanje pojašnjenja iz vremena potrebe. U jeziku i razumu nije poznato da postoji onaj koji govori, a da govor nije pri njemu, pa makar tvrdili da to izbjegavaju iz predostrožnosti od poistovjećivanja Allaha sa stvorenjima. Oni ne potvrđuju osobine drugima mimo Njega, kada kažu: „Zna, ali ne kao što mi znamo." Mi dodajemo: „On i govori ali ne na način na koji mi govorimo." Isto se odnosi na ostale osobine. Da li se može pojmiti moćni koji pri sebi nema moći ili živi koji pri sebi nema života?

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *„Utječem se savršenim Allahovim riječima koje ne prelazi ni dobri ni loši."*[148]

Da li će pametni reći da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, utjecao stvorenju? To je poput njegovih riječi: *„Utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe, utječem se Tvome oprostu od Tvoje kazne."*[149]

Također, kaže: *„Utječem se Allahovoj snazi i moći od zla kojeg osjećam i kojeg se pribojavam."*[150]

Također je rekao: *„Utječem se Tvojoj veličini da ne budemo uništeni ispod naših nogu."*[151]

Sve su ovo uzvišena Allahova svojstva.

Ova značenja su podrobnije pojašnjena na mjestima koja o tome posebno govore, a mi smo ih ovdje samo naznačili.

Mnoge hanefije iz posljednjih generacija smatraju da je Allahov govor jedinstvenog značenja, a da mnoštvo i parčanje dolaze u značenjima, ali ne u onome na što ukazuju. Ovi izrazi su stvoreni i nazvani su *Allahovim govorom* zato što na njih ukazuju i njima vode. Ako se izraze na arapskom jeziku, onda su Kur'an. Ako se izraze

---

148 Sahih; prenosi ga Ahmed, 3/419; Ibn es-Sunni, 631 od Abdur-Rahmana b. Hanbeša sa punim ispravnim lancem.

149 Muslim, 486; hadis je prethodno naveden.

150 Sahih; hadis je prethodno naveden.

151 Sahih; hadis je prethodno naveden.

na hebrejskom, onda su Tevrat. Samo su izrazi različiti, ali ne i govor. Rekli su: „Ovi se izrazi nazivaju Allahovim govorom u prenesenom značenju!"

Ovakav govor je neispravan, jer iz njega proizilazi da je značenje riječi Uzvišenog:

﴿ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ﴾

„I ne približavajte se bludu..." (El-Isra', 32.) u značenju Njegovih riječi:

﴿ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ﴾

„...namaz obavljajte..." (El-Bekare, 43.)

Tako je značenje Ajetul-kursijje jednako značenju ajeta o dugu. Značenje sure El-Ihlas je jednako značenju sure El-Mesed. Kada god čovjek porazmisli o ovome govoru, pokaže mu se njegova neispravnost i sazna da je u suprotnosti sa govorom Ispravnih prethodnika.

Istina je u sljedećem: Tevrat, Zebur, Indžil, Kur'an su, uistinu, Allahov govor. Allahov govor nema granica. On je oduvijek govorio kako je želio, čime je želio, kada je želio i oduvijek je tako. Uzvišeni kaže:

﴿ قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَـٰتِ رَبِّى لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَـٰتُ رَبِّى وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِۦ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ ﴾

„Reci: 'Kada bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo ga proširili morem poput njega.'" (El-Kehf, 109.) I kaže:

﴿ وَلَوْ أَنَّمَا فِي ٱلْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ ﴾

„Da su sva stabla na Zemlji pisaljke, a more, uz pomoć još sedam mora, tinta, ne bi se ispisale Allahove riječi; Allah je, uistinu, Silan i Mudar.“ (Lukman, 27.)

Da je sadržaj Mushafa samo izraz u prenesenom značenju o Allahovom govoru, tj. nije Allahov govor, džunupu i osobi bez abdesta ne bi bilo zabranjeno da ga dodiruju.

Da ono što učač uči nije Allahov govor, ne bi džunupu i onome bez abdesta bilo zabra-njeno da ga čitaju. Allahov govor je sačuvan u prsima, uči se jezi-cima, zapisan je u Mushafima, kao što kaže Ebu-Hanife u *El-Fikhul-ekberu*. On je u svim ovim pozicijama istina.

Kada se kaže: „U Mushafu ima nečiji rukopis“ - iz toga se shvati ispravno suštinsko značenje.

Kada se kaže: „U njemu je tinta kojom je ispisan“ - shvati se ispravno suštinsko značenje.

Kada se kaže: „Tinta je u Mushafu“ - *prijedlog* u njemu nije kao prijedlog koji se shvaća iz govora onoga koji kaže: „U njemu su nebesa i zemlja, Muhammed i Isa“ i sl. Ova dva značenja su različita od značenja kada neko kaže: „U njemu je Allahov govor.“

Ko ne obrati pažnju na razlike između ovih značenja, zalutat će i neće biti upućen na ispravnost. Isto se odnosi na razliku između učenja koje je djelo učača i učenog teksta koji je govor Tvorca. Ko na ovo nije upućen, također je zalutao. Kada bi čovjek na listu našao zapisano: „Sve što je mimo Allaha je neispravno“ - u rukopisu poznatog kaligrafa, rekao bi ovo je uistinu dio Lebidovog govora, a ovo je uistinu kaligrafija te i te osobe. Ove riječi imaju svoju stvarnost, a i obavijest o njima ima stvarnost. Jedna suština sa drugom se ne može pomiješati. Riječ Kur'an je u jezičkoj osnovi ime-

nički infinitiv. Nekada se spominje i njime se želi istaći čitanje (kiraet). Uzvišeni kaže:

﴿ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ ﴾

„...i namaz u zoru jer namazu u zoru mnogi prisustvuju.“ (El-Isra', 78.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*Ukrasite Kur'an svojim glasovima.*“[152]

Nekada se spominje, a pod njim se misli ono što se uči. Uzvišeni kaže:

﴿ فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ ﴾

„Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži u Allaha zaštitu od šejtana prokletog.“ (En-Nahl, 98.) I kaže:

﴿ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ ﴾

„A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite - da biste bili pomilovani.“ (El-E'araf, 204.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „*Kur'an je objavljen na sedam dijalekata.*“[153]

Postoje i drugi ajeti i hadisi koji ukazuju na oba spomenuta značenja. Činjenice imaju očevidno, razumsko, terminološko i pisano postojanje. Vidljive stvari se znaju, a zatim spominju, a potom zapisuju. Njihovo zapisivanje u Mushafu predstavlja četvrti stepen. Između govora i Mushafa nema posredstva. On se piše bez posredstva i jezika.

---

[152] Sahih, prenosi ga Ebu-Davud, 1378; i drugi sabirači sunena, kao i El-Hakim, 1/575; Ahmed, 4/283; sa ispravnim lancem prenosilaca od El-Beraa b. Aziba; *Sahih Ebi-Davud*, 1320.

[153] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2419; Muslim, 818; hadis se prenosi od Omera, a u nastavku glasi: „*...pa učite koliko vam bude olakšano.*“

Razlika između njegovog postojanja u zapisima prvih, ili otvorenim pergamentima*, ili Levhi Mahfuzu, ili Knjizi skrivenoj je jasna. Njegove riječi o Kur'anu:

﴿ وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴾

„On je spomenut u knjigama poslanika prijašnjih." (Eš-Šu-'ara', 196.) - označavaju Njegov spomen, opis i obavijest o njemu, kao što je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, pismeno spomenut u njima. Allah, subhanehu ve te'ala, je objavio Kur'an Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. Nije ga objavio u osnovi nikome drugome. Zato je rečeno da je objavljen u Ez-Zuburu, a ne na listovima, jer je množina od *Ez-zubur* - Zebur, a *ez-zebr* označava pisanje i sabiranje. Riječi Uzvišenog:

﴿ وَإِنَّهُۥ لَفِى زُبُرِ ٱلْأَوَّلِينَ ﴾

„On je spomenut u knjigama poslanika prijašnjih." (Eš-Šu-'ara', 196.) - znače: „Zapisan je i sabran kod prvih", a u samome terminu i njegovoj izvedenici stoji pojašnjenje željenog značenja i savršenstva kur'anskog pojašnjenja koje je čisto od svake nejasnoće. Ovo je poput riječi Uzvišenog:

﴿ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ ﴾

„...kojeg oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze..." (El-E'araf, 156.), tj. Njegov spomen za razliku od riječi Uzvišenog:

﴿ فِى رَقٍّ مَّنشُورٍ ﴾

„na koži razvijenoj." (Et-Tur, 3.)

﴿ لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ ﴾

* Pergament je dokument napisan na čvrstom papiru ili koži, koji ne propušta mast i vlagu. (prim. recenz.)

„na ploči pomno čuvanoj.“ (El-Burudž, 22.)

﴿ كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ ﴾

„u Knjizi brižljivo čuvanoj.“ (El-Vakia, 78.), jer faktor priloške odredbe je jedno od općenitih djela kao što su bit, smiraj, postizanje i sl, ili se pretpostavlja da je zapisan u nekoj knjizi ili listu.

Knjiga se nekada spominje i pod njom se misli na mjesto pisanja, a nekada na zapisani govor. Obavezno je praviti razliku između pisanja govora u Knjizi i zapisivanja postojećih predmeta izvan nje, jer se ti predmeti zapisuju kao spomen. Kada god čovjek porazmisli o ovom značenju, razlika mu biva jasna.

Vanjska suština Allahovog govora je ono što se čuje od Njega, ili onoga ko dostavlja od Njega. Kada ga neko čuje sazna ga i sačuva. Allahov govor mu je dostupan za slušanje, poznat i sačuvan. Kada ga slušalac izgovori, onda je citiran, ako ga zapiše, onda je zapisan. Iz svih ovih aspekata govor je stvarnost i nije ispravno negirati ga, dok je preneseno značenje dozvoljeno negirati. Nije dozvoljeno reći: „U Mushafu nije Allahov govor, a ni nije Allahov govor ono što je učač proučio.“ Zato je Uzvišeni rekao:

﴿ وَإِنۡ أَحَدٞ مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٱسۡتَجَارَكَ فَأَجِرۡهُ حَتَّىٰ يَسۡمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ﴾

„Ako te neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zaštiti da bi saslušao Allahove riječi...“ (Et-Tevbe, 6.)

On ne čuje Allahov govor od Allaha, nego ga čuje od onoga ko ga dostavlja od Allaha. Ajet ukazuje na neispravnost govora onoga ko kaže: „Ono što se čuje je izraz o Allahovom govoru, a nije Allahov govor“. Uzvišeni je rekao:

﴿ حَتَّىٰ يَسۡمَعَ كَلَٰمَ ٱللَّهِ ﴾

„...da bi saslušao Allahove riječi...“ (Et-Tevbe, 6.), a nije rekao: „Sve dok ne čuje izraz o Allahovom govoru ili prepričavanje Allahovog govora.“ Osnova je suština i stvarnost.

A ko kaže: „Zapisano u Mushafima je izraz o Allahovom govoru ili prepričavanje Allahovog govora, a u Mushafu nema Allahovog govora" - suprotstavio se Kur'anu, Sunnetu i ispravnim prethodnicima ummeta. Dovoljna je to zabluda.

Et-Tahavijev, Allah mu se smilovao, govor je replika onima koji kažu: „Njegov govor je jedinstvenog značenja, nije moguće predočiti njegovo slušanje od Njega. Ono što se čuje i što je objavljeno i što se čita nije Allahov govor, nego izraz o Njemu.

Et-Tahavi, Allah mu se smilovao, kaže: „Allahov govor je od Njega potekao." Tako su rekli i drugi ispravni pethodnici. Govorili su: „Od Njega je proistekao i Njemu će se vratiti." Rekli su: „Od Njega je potekao", zato što su džehmije, iz reda mu'tezila i drugih govorili, da je stvorio govor na određenom mjestu, pa je govor potekao sa tog mjesta.

Ispravni prethodnici su rekli: „Od Njega je potekao", tj. On govori njime i od Njega proizilazi, a ne od nekih stvorenja, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ تَنزِيلُ ٱلْكِتَـٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ۝١ ﴾

„Objavljivanje Knjige od Allaha je Silnog i Mudrog!" (Ez-Zumer, 1.)

﴿ وَلَـٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى ﴾

„... ali Ja sam već Istinu rekao..." (Es-Sedžde, 13.)

﴿ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ﴾

„Reci: 'Od Gospodara tvoga objavljuje ga melek Džibril s istinom...'" (En-Nahl, 102.)

Njihove riječi: „I Njemu će se vratiti", znače: uzdignut će se iz prsa i Mushafa (tj. nestat će), tako da u prsima i Mushafima od njega neće ostati ni ajet, a o tome se navodi nekoliko predaja.

Nemogućnost spoznaje kakvoće Allahova govora

Autorove riječi: **„Bez kakvoće“**, tj. ne zna se kakvoća kojom On govori, a nije ni preneseno značenje. Objavio ga je Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, kao Objavu, tj. objavio ga je jezikom meleka, a melek Džibril ga je čuo od Allaha, a Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, od meleka, a zatim ga proučio pred ljudima. Uzvišeni kaže:

﴿ وَقُرْءَانًا فَرَقْنَٰهُ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَٰهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾ ﴾

„I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo-pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo.“ (El-Isra', 106.)

﴿ نَزَلَ بِهِ ٱلرُّوحُ ٱلْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ ﴾

„Donosi ga povjerljivi Džibril, na srce tvoje, da opominješ, na jasnom arapskom jeziku.“ (Eš-Šua'ra', 193-195.)

U ovome je potvrda Allahove osobine uzvišenosti. O tome se navodi da je Kur'an spušten isto kako se spušta kiša, ili kako je spušteno željezo, ili osam vrsta stoke.

Odgovor glasi: O objavi Kur'ana je spomenuto da je spušten od Allaha. Uzvišeni kaže:

﴿ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٢﴾ ﴾

„Objavljivanje Knjige od Allaha je Silnoga, Sveznajućeg.“ (Gafir, 2.)

﴿ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١﴾ ﴾

„Objavljivanje Knjige od Allaha je Silnog i Mudrog!“ (Ez-Zumer, 1.)

﴿ تَنزِيلٌ مِّنَ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢﴾ ﴾

„Objava je od Svemilosnog Milostivog.“ (Fussilet, 2.)

﴿ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ ﴾

„Ona je Objava od Mudroga i hvale dostojnoga.“ (Fusilet, 42.)

﴿ إِنَّآ أَنزَلْنَـٰهُ فِى لَيْلَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ ۚ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِّنْ عِندِنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ ﴾

„Mi smo je objavili u Blagoslovljenoj noći, i Mi, doista, opominjemo; u njoj se rasčlanjuje svaka savršeno stvorena stvar! - po zapovijedi Našoj! Mi smo, zaista, slali poslanike.“ (Ed-Duhan, 3-5.)

﴿ فَأْتُوا۟ بِكِتَـٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ ﴾

„Pa donesite vi od Allaha knjigu koja bolje, nego ove dvije, na Pravi put upućuje, nju bih slijedio, ako Istinu govorite!“ (El-Kasas, 49.)

﴿ وَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَـٰهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُۥ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ۖ ﴾

„A oni kojima smo Mi dali knjigu dobro znaju da Kur'an objavljuje Gospodar tvoj s istinom.“ (El-En'am, 114.)

﴿ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ ﴾

„Reci: 'Od Gospodara tvoga spušta ga Džibril (Ruhul-Kudus) s istinom.'“ (En-Nahl, 102.)

Spuštanje kiše je ograničeno na spuštanje sa neba. Uzvišeni kaže:

﴿ وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ ﴾

„I Mi s neba čistu vodu spuštamo.“ (El-Furkan, 48.)

Nebesa označavaju uzvišenost. Na drugom mjestu se navodi da je kiša spuštena iz oblaka, a na trećem mjestu da je spuštena iz kišnih oblaka. Spuštanje željeza i stoke je općenito, pa kako takvo spuštanje može biti slično spuštanju Objave.

Željezo je metal koji se nalazi u brdima, a brda su viša od zemlje. Rečeno je da što je iskopavanje željeza na većoj nadmorskoj visini, njegov kvalitet je bolji.

Stoka se stvara lančanim rađanjem koje zahtijeva da mužjaci spuste svoja sjemena iz kičmi u maternice ženki. Zato se kaže *enzele* ejakulirao je, a ne kaže se *nezzele*. Potom, djeca u utrobama majki se spuštaju ka zemlji. Poznato je da se mužjaci kod stoke uzvise nad ženkom prilikom spolnog odnosa. Sjeme mužjaka se odozgo spušta u maternicu ženke, a zatim svoje mladunče prilikom porođaja izbaci odozgo ka dolje. Prema tome, njegove riječi:

﴿ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَـٰمِ ﴾

„...i On vam je dao osam jedinki stoke u parovima...“ (Ez-Zumer, 6.) - mogu imati dva tumačenja:

Prvo je da prijedlog *od*- *min* bude radi pojašnjenja vrste, a drugo da bude početak ka cilju. Ova dva tumačenja se mogu zaključiti iz riječi Uzvišenog:

﴿ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا وَمِنَ ٱلْأَنْعَـٰمِ أَزْوَٰجًا ﴾

„On vas kao parove stvara - a stvara parove i od stoke...“ (Eš-Šura, 11.)

Autorove riječi: **„Vjernici su mu to uistinu potvrdili“** ukazuju na ono što je spomenuo - od govora na spomenuti način i način njegove objave, tj. to je govor ashaba i tabiina koji su ih slijedili po dobru. Oni su ispravni prethodnici. Ovo predstavlja istinu.

Odgovor onima koji kažu da je govor nutarnji

Njegove riječi: **„Bili su ubijeđeni da je to Allahov govor u stvarnosti i da nije stvoren kao govor ljudi“** - replika su mu'tezilama i drugima, što je očito iz ovog navoda.

Njegove riječi: **„u stvarnosti“** - replika su onima koji kažu: Kur'an je jedinstveno značenje koje opstoji u Allahovom biću koji se ne čuje od Njega, nego je to nefsanski (nutarnji) govor, jer se za onoga u kome opstoji nutarnji govor, a ne izgovori ga, ne kaže to je govor u stvarnosti. U suprotnom bi bilo neminovno da se nijemi nazove govornikom. Također, ono što je u Mushafu općenito ne bi bilo Kur'an ni Allahov govor, već izraz o njemu koji nije Allahov govor; kao kada bi nijemi pokazao na određenu osobu i shvatio šta želi, a zatim ta osoba napiše izraz i značenja koje mu je naznačio taj nijemi. Zapis o tome je izraz te osobe o tome značenju. Ovaj primjer se u potpunosti podudara sa onim što oni kažu, iako Allaha Uzvišnog niko ne naziva nijemim. Međutim, prema njima, melek je shvatio od Njega značenje koje opstoji u Njemu. Nije od Njega čuo ni slova ni glasa, već je shvatio ogoljeno značenje, a zatim se o njemu izrazio. Ono što je donio, kur'anski je tekst napisan na arapskom jeziku. Kada ga je Allah stvorio u obliku nekog tijela, poput zraka, melek je taj izraz zapisao.

Onome koji kaže da je Allahov govor jedinstvenog značenja reći će se: Da li je Musa, alejhis-selam, čuo cijelo značenje ili dio?

Ako kaže čuo je sve, onda tvrdi da je čuo čitav Allahov govor! Neispravnost ovoga je očita. Ako kaže da je čuo dio, onda zastupa parčanje koje se odnosi na svakoga onoga s kime je Allah govorio ili mu objavio dio Svoga govora.

Kada je Uzvišeni rekao melekima:

﴿ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴾

„Ja ću na Zemlji halifu (namjesnika) postaviti!" (El-Bekare, 30.) i kada im je rekao: ***„Učinite sedždu Ademu"*** i sl. da li je to dio ili cijeli Njegov govor?

Ako odgovori da je cijeli, onda je to čista oholost. Ako kaže dio, onda je priznao mnoštvo govora.

Ljudi u pogledu pojma govora kao naziva imaju četiri mišljenja:

Prvo: Da obuhvata termin i značenje zajedno, kao što termin čovjek obuhvata zajedno i dušu i tijelo. Ovo je mišljenje ispravnih prethodnika.

Drugi: Samo termin, a značenje nije dio naziva, nego samo ukazuje na naziv. Ovo je mišljenje grupacije mu'tezila i drugih.

Treće: Govor je ime za značenje, a na termin se odnosi u prenesenom značenju zato što ukazuje na njega. Ovo je mišljenje Ibn-Kullaba i njegovih sljedbenika.

Četvrto: Govor je zajednički za termin i značenje, što je mišljenje zadnjih generacija kullabija. Oni imaju i peto mišljenje koje se prenosi od Ebul-Hasena koji kaže da je govor preneseno značenje za Allahov govor. On je suština i stvarnost u govoru ljudi, jer slova i glasovi koje izgovaraju ljudi opstoje u njima. Govor ne može opstojati u nekome ko nije govornik, za razliku od Allahovog govora, jer on, prema njemu, ne opstoji kod Allaha i zato je nemoguće da bude Njegov govor. Ovo je podrobnije pojašnjeno na mjestu na kome se govori o ovoj tematici.

Zastupao bi neispravnu argumentaciju onaj ko kaže da ima jedinstveno značenje argumentirajući to riječima El-Ahtala:

Govor je zasigurno u srcu,
a jezik je načinjen pokazateljem onoga što se nalazi u srcu

Kada bi neko argumentirao hadisom iz oba *Sahiha*, oni bi povikali da je to *ahad* predaja, a učenjaci su se složili oko potvrde, prihvatanja i prakticiranja takvih predaja. Šta onda reći za ovaj stih za

koji se kaže da je lažno pripisan El-Ahtalu i koji se ne nalazi u njegovoj zbirci pjesama? Rečeno je da je rekao: „Izraz je u srcu" - što je bliže ispravnosti. Ako bi se pretpostavilo da je ovaj stih vjerodostojno prenesen, nije dozvoljeno njime dokazivati.

Kršćani su zalutali u značenju govora tvrdeći da je Isa, alejhisselam, isto što i Allahova riječ, te da su se dio Boga i dio ljudi ujedinili. Zar će se argumentirati govorom kršćanina koji je zalutao o značenju Allahovog govora, a ostaviti ono što je poznato o značenju govora iz jezika Arapa?

Također, značenje ovog stiha nije ispravno, jer iz njega proističe da se nijemi naziva govornikom, jer govor opstoji u njegovom srcu, pa makar jezikom ne izgovarao i od njega se ne čuo. Govor o ovome je podrobnije pojašnjen na odgovarajućem mjestu, a ja dajem samo naznake.

Ovdje imamo jedno čudno značenje, a ono je da je ovakvo mišljenje uveliko slično mišljenju kršćana koji govore o ujedinjenju božanskih i ljudskih osobina. Oni kažu: Allahov govor je značenje koje opstoji u Allahovom Biću koje nije moguće čuti. Jezički niz koji se čuje je stvoren. Dostavljanje praiskonskog značenja putem stvorenog niza uveliko sliči miješanju božanskih i ljudskih osobina koje zastupaju kršćani u pogledu Isaa, alejhis-selam. Pogledaj kako li je samo čudna ova sličnost!?

Na mišljenje onih koji kažu da je Allahov govor značenje koje opstoji u Njemu daje se replika riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: *„U ovom našem namazu nije ispravno ništa od govora ljudi."*[154]

Rekao je: *„Allah donosi naredbu kakvu želi, a donio je naredbu da ne govorite u namazu."*[155]

[154] Muslim, 537; i drugi hadis od Muavije b. el-Hakema. *Sahih Ebi-Davud*, 862; *El-Irva'*, 390.

[155] En-Nesai, 3/19; i drugi sa dobrim lancem prenosilaca, El-Buhari ga prenosi kao popratni hadis; *Sahih Ebi-Davud*, 157.

Učenjaci su se usaglasili da ako klanjač progovori u namazu namjerno, što nije u svrhu namaza, namaz mu je neispravan. Svi su se usaglasili, također, da ono što opstoji u srcu u vidu potvrde dunjalučkih činjenica i potražnje (prilikom namaza) ne kvari sam namaz, nego ga kvari govor o tome. Stoga, prema saglasnosti svih muslimana se zna da to nije govor.

Također, u oba *Sahiha* od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je rekao: *„Allah je pripadnicima moga ummeta oprostio ono što u sebi pričaju sve dok jezikom ne izgovore ili djelom ne potvrde."*[156]

Obavijestio je da je Allah oprostio ono što duša unutar priča, osim kada se to govori jezikom. Napravio je razliku između unutarnjeg govora duše i između pravoga govora i obavijestio da za to neće biti kažnjeni sve dok ne progovore, tj. dok ne izgovore jezikom, prema koncenzusu učenjaka. Stoga se zna da je ovo govor u jeziku, jer se Zakonodavac nama obraća jezikom Arapa.

U *Sunenima* se prenosi da je Muaz, radijallahu anhu, rekao: „Allahov Poslaniče, hoćemo li biti kažnjavani zbog onoga što govorimo?" Odgovorio je: *'Da li će ljudi u Vatru biti vučeni na svojim nozdrvama osim zbog onoga što su zaradili njihovi jezici?'"*[157]

Pojasnio je da govor biva isključivo jezikom. Termin *govor* i njegove izvednice imaju perfekt, prezent, imperativ, a i imenički aktiv. Navodi u Kur'anu i Sunnetu, te ostalom govoru Arapa, se shvataju ako su objedinjeni kao termin i značenje. Kod ashaba nije bilo razilaženja oko naziva *govora*, kao ni kod njihovih sljedbenika po dobru. Razilaženje se desilo među posljednjim generacijama novotarskih učenjaka, a zatim se uveliko proširilo.

Nema sumnje da za naziv *govora* nema potrebe navoditi stihove nekog pjesnika (kao dokaz). O ovome su govorili i prvi i zadnji

---

156 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2527; Muslim, 127; hadis od Ebu-Hurejre, *Irvaul-galil*, 2062.

157 Et-Tirmizi, 2616; i drugi sa lancem prenosilaca u kome ima prekid. To je pojasnio Hafiz Ibn-Redžeb el-Hanbeli u *Šerhul-erbein*.

učenjaci u jeziku. Oni su spoznali značenje kao što su spoznali nazive glava, ruka, noga i sl.

Nema sumnje da onaj koji kaže: „Allahov govor je jedinstven i opstoji u Njemu Uzvišenome, a citirano, pamćeno, zapisano i ono što se čuje od učača je prepričavanje Allahovog govora koji je stvoren" - iznio je mišljenje o stvorenosti Kur'ana, a da sam ne zna. Uzvišeni kaže:

﴿ قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ ﴾

„Reci: 'Kad bi se svi ljudi i džinovi udružili da sačine jedan ovakav Kur'an, oni, kao što je on, ne bi sačinili...'" (El-Isra', 88.)

Vidiš li da Uzvišeni ukazuje na nešto u Njemu ili na citirano ili nešto što se čuje?

Nema sumnje da se ovdje isključivo ukazuje na citirano koje se čuje, jer na Allahovo biće se ne može ukazati, niti se može objaviti, citirati ili čuti.

Vidiš li da u Njegovim riječima:

﴿ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ ﴾

„...oni, kao što je on, ne bi sačinili..." (El-Isra', 88.), tj. Neće donijeti nešto slično onome što je u Meni, što nisu čuli, nisu znali? Ono što se nalazi u Allaha nema nikakve mogućnosti da se do njega dođe, niti da se na njemu zastane.

Ako kažu: On, azze ve dželle, samo ukazuje na prepričavanje onoga što se nalazi u Njemu i izražava se o tome, a ono je citirano, zapisano i čuje se, a ne daje naznaku na Svoje biće, onda je to otvoren govor o stvorenosti Kur'ana. Zapravo, oni su u tom pogledu veći nevjernici od mu'tezila. Prepričavanje nečega biva putem sličnog. Ovo je otvorena izjava da se Allahova svojstva prepričavaju, a da se Kur'an učenjem prepričava, ljudi bi samim tim mogli donijeti nešto slično Allahovom govoru. U čemu bi se, onda, pokazala

njihova nemoć? Drugo su njihove tvrdnje kada kažu da se govor odvija glasom i slovom koji nisu glas i slovo. Kur'an su samo raspoređene sure i ajeti stavljeni u redove na čistim listovima. Uzvišeni kaže:

﴿ فَأْتُوا۟ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ مُفْتَرَيَٰتٍ ﴾

„Pa sačinite vi deset Kur'anu sličnih, izmišljenih sura..." (Hud, 13.)

﴿ بَلْ هُوَ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾

„A to su ajeti jasni, u srcima su onih kojima je razum dat, a Naše ajete samo nepravedni osporavaju." (El-Ankebut, 49.)

﴿ فِى صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍۭ ﴿١٤﴾ ﴾

„Na listovima je cijenjenim, uzvišenim, čistim." (Abese, 13-14.)

Svakoj osobi će se sa svakim proučenim harfom upisati deset dobrih djela. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Ja ne kažem da je 'elif-lam-mim' jedno slovo, nego kažem 'elif' je slovo, 'lam' je slovo i 'mim' je slovo."*[158]

Kur'an je sačuvan u prsima hafiza i čuje se putem jezika onih koji ga citiraju.

Šejh Hafizuddin en-Nesefi[159], Allah mu se smilovao, u *El-Menaru* kaže: „Kur'an je ime za tekst i značenje." Ovo su rekli i drugi usulisti.

---

[158] Sahih; prenosi ga Et-Tirmizi, 2910; i Ibn-Madže i El-Adžuri u knjizi *Adabu hameletil-Kur'ani* sa ispravnim lancem, a navodi se u *El-Miškatu*, 2137.

[159] On je Abdullah b. Ahmed b. Mahmud Ebul-Berekat en-Nesefi. Bio je veliki učenjak u fikhu i usulu a poznavao je dobro i hadis i njegova značenja. Ostavio je iza sebe mnoga djela. Umro je 710. h.g

Pripisuje se Ebu-Hanifi da je rekao da onaj koji na namazu bude učio na perzijskom jeziku, namaz mu je ispravan. Međutim, mora se znati da se Ebu-Hanife povratio od tog mišljenja rekavši: „Nije dozvoljeno učiti na namazu na nekom drugom jeziku mimo arapskog kada za to postoji mogućnost."

Rekli su: „Ako bi učio na nekom drugom jeziku mimo arapskog onda je: ili luđak kojeg treba liječiti ili otpadnik kojeg treba ubiti, jer je Allah govorio na ovom jeziku, a nadnaravnost Kur'ana se ogleda u kur'anskom tekstu i značenjima na arapskom."

Nevjerstvo onoga koji negira da je Kur'an Allahov govor

Autorove riječi: **„Ko ga čuje, pa kaže da je govor ljudi, postao je nevjernik."**

Nema sumnje oko proglašavanja nevjernikom onoga ko negira da je Kur'an Allahov govor, ili ako kaže da je to Muhammedov ili govor nekog drugog stvorenja, bio on melek ili čovjek. Kada prizna da je Kur'an Allahov govor, a zatim protumači i izmijeni značenje, u saglasnosti je sa onim koji kaže: „To je samo ljudski govor", prema jednom od djela s kojima je postao nevjernik. Ovakve je šejtan zaveo, a o tome će biti više govora kada budemo pojašnjavali autorove riječi: **„Nikoga od pripadnika Kible ne proglašavamo nevjernikom zbog grijeha sve dok ga ne smatra dozvoljenim"**.

Nadnaravnost Kur'ana

Njegove riječi: **„Nije sličan govoru ljudi"** - označavaju da je on najčasniji, najretoričniji i najistinitiji. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ ﴾

„...jer čiji je govor istinitiji od Allahovog?!“ (En-Nisa', 87.)

﴿ قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَـٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ ﴾

„Reci: 'Kad bi se svi ljudi i džinovi udružili da sačine jedan ovakav Kur‘an, oni, kao što je on, ne bi sačinili...'“ (El-Isra', 88.)

﴿ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِۦ ﴾

„Reci: 'Pa dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena.“ (Junus, 38.)

Kada su bili u nemogućnosti, a oni su arapski retoričari i stilističari, uz svo svoje žestoko neprijateljstvo, da donesu samo jednu sličnu suru - pokazala se istinoljubivost Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je (Kur'an) govor od Allaha. Nadnaravnost Kur'ana se ogleda u aspektu njegovog teksta i značenja, a ne samo iz jednog aspekta. Uz to je Kur'an na jasnom arapskom jeziku u kojem nema iskrivljenja, tj. na jeziku Arapa. Sličnost se negira s obzirom na govor, ili ono o čemu se govori, ili s obzirom na tekst i značenje, a ne s obzirom na same riječi i slova. Na ovo postoji naznaka u isprekidanim slovima (kao elif-lam-mim) koja se nalaze na početku ne-kih sura, tj. Kur'an je u stilu njihovog govora i jezika kojim se obraćaju. Zar ne vidiš da se poslije ovih isprekidanih slova spominje Kur'an, kao u riječima Uzvšenog:

﴿ الٓمٓ ۝ ذَٰلِكَ ٱلْكِتَـٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ ﴾

„Elif-lam-mim! Ova Knjiga, u koju nema sumnje.“ (El-Bekare, 1-2.)

﴿ الٓمٓ ۝ ٱللَّهُ لَآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْحَىُّ ٱلْقَيُّومُ ۝ نَزَّلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَـٰبَ بِٱلْحَقِّ ﴾

„Elif-lam-mim! Allah, osim Koga drugog boga nema, Živi je i Vječni! On tebi objavljuje Knjigu s istinom...“ (Ali Imran, 1-3.)

﴿ الٓمٓصٓ ۝١ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيۡكَ ﴾

***„Elif-lam-mim*-sad. Ovo je knjiga koja ti se objavljuje.“** (El-E'araf, 1-2.)

﴿ الٓرۚ تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡحَكِيمِ ۝١ ﴾

„Elif-lam-ra. Ovo su ajeti Mudre Knjige.“ (Junus, 1-2.)

Također, preostali isprekidani harfovi ih opominju da ovaj plemeniti Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije došao sa onim što vi ne poznajete, već vam se obraća vašim jezikom.

Zastupnici neispravnih izjava usuđuju se negirati da Allah govori, da je Allah govorio i da je Džibril od Njega slušao, kao što se usuđuju da putem riječi Uzvišenog:

﴿ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ ﴾

„Niko nije kao On!“ (Eš-Šura, 11.) - negiraju Allahova svojstva.

U samom ajetu postoji replika na njihovo mišljenje, a ona je:

﴿ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ۝١١ ﴾

„On sve čuje i sve vidi.“ (Eš-Šura, 11.)

Isto tako, Uzvišeni kaže:

﴿ فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّثۡلِهِۦ ﴾

„...Pa dajte vi jednu suru kao što je njemu objavljena...“ (Junus, 38.), a to je replika onima koji negiraju slova, jer Uzvišeni kaže:

﴿ فَأْتُوا بِسُورَةٍ ﴾

„...Pa dajte vi jednu suru...“ (Junus, 38.) Nije rekao: „Donesite jedan harf ili riječ“.

Najkraća sura u Kur'anu sadrži tri ajeta. Zato su Ebu-Jusuf i Muhammed[160] rekli: Za ispravnost namaza najmanje su dovoljna tri kratka ajeta ili jedan dugi ajet[161], jer nadnaravnost ne biva sa manje od toga, a Allah najbolje zna.

Nevjersvo onoga koji Allaha opisuje osobinama ljudi

Autor kaže: **„Ko Allaha opiše nekim ljudskim osobinama, postao je nevjernik; ko ovo sagleda, razumjet će i udaljit se od sličnih mišljenja nevjernika i znat će da Njegova svojstva nisu poput ljudskih.“**

Pošto je prethodno spomenuo da je Kur'an Allahov govor u stvarnosti, da je od Njega proistekao, poslije toga skrenuo je pažnju da Uzvišeni po Svojim svojstvima nije poput ljudi, negirajući poistovjećivanje nakon same potvrde. Uzvišenom Allahu, iako je opisan osobinom govora, ne daje se epitet u jednom od značenja ljudskosti putem kojih čovjek biva govornik. Allahu Uzvišenom ništa nije slično, a On sve čuje i vidi. Lijep li je navedeni primjer onoga koji potvrđuje svojstva bez upoređivana ili njihovog opovrgavanja

[160] On je autoritet, mudžtehid, fakih Iraka, Ebu-Abdullah Muhammed b. Hasan b. Ferkad eš-Šejbani el-Kufi. Družio se s Ebu-Hanifom i zapisivao znanje od njega. Jedan je od prenosioca *Muvvetaa* imama Malika kod kojeg je u Medini učio nešto više od tri godine. Umro je u Rejju, 189. h.g.

[161] U *Hidaji* se spominje: „Najmanje što je dovoljno da se prouči u namazu jeste jedan ajet po mišljenju imama Ebu-Hanife, dok po mišljenju Ebu-Jusufa i Muhammeda najmanje tri kratka ajeta ili jedan duži, jer se bez toga učač ne može smatrati učačom.“ Ajni spominje u *Binaji* (2/277) da je ovaj njihov stav, također, jedno od predanja imama Ebu-Hanife.

kada kaže: kao čisto mlijeko ugodno onima koji ga piju, koje izlazi između buraga opovrgavanja i krvi uspoređivanja. Onaj koji opovrgava Allahova svojstva, obožava nepostojeće, a onaj koji ga uspoređuje sa ljudima, obožava kipa.

U autorovom govoru će kasnije biti spomenuto: **„Ko se ne bude čuvao negacije upoređivanja, zastranio je i nije pogodio izražavanje čistote."**

Isto tako, rekao je: **„Vjera islam je između uspoređivanja i opovrgavanja."**

Nema sumnje da je opovrgavanje gore od uspoređivanja, što ću nešto kasnije, inšallahu te'ala, spomenuti.

Ono čime se Allah opisao i čime ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, opisao nije uspoređivanje (antrpomorfizam), jer svojstva Stvoritelja Njemu dolikuju, a svojstva stvorenja dolikuju stvorenjima.

Njegove riječi: **„Ko ovo sagleda, shvatit će"**, tj. ko sagleda putem svoga znanja i prosvijećenosti ono što je rekao o potvrdi opisa i negiranju poistovjećivanja, te prijetnji onome koji poistovjećuje Allaha sa Njegovim stvorenjima, uzet će pouku i udaljiti se od sličnih mišljenja nevjernika.

Viđenje Allaha, subhanehu ve te'ala

Autor kaže: **„Viđenje Allaha je istina za stanovnike Dženneta bez obuhvatanja i kakvoće, kao što o tome govori Knjiga našeg Gospodara:**

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ ﴾

***'Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara će svoga gledati.'* (El-Kijame, 22-23.)**

Tumačenje ovoga je prema onome što Allah želi i zna. Svi navodi u vjerodostojnim hadisima od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, su onakvi kakve je izrekao. Njihovo je značenje prema onome što je želio reći. U to ne zalazimo tumačenjem svojim mišljenjima, niti iznošenjem maštanja putem naših strasti. U Allahovoj vjeri neće biti ispravan osim onaj ko se potpuno preda Allahu, azze ve dželle, i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a za znanje o nejasnom pita onoga ko zna."

Oko viđenja Allaha suprostavljaju se džehmije, mu'tezile i njihovi sljedbenici, haridžije i šiije imamije. Njihov govor je neispravan i odbacuje se na temelju Knjige i Sunneta. Ashabi i tabiini su iznijeli mišljenje o potvrdi viđenja, kao i imami islama poznati po svome vođstvu u vjeri, učenjaci u hadisu i ostale grupacije, te sljedbenici kelama koji se pripisuju Sunnetu i Džema'atu.

Ovo pitanje je jedno od najčasnijih i najuzvišenijih pitanja vjerskih temelja. Ono je cilj za kojim se trude zalagači i takmiče konkurenti. Ovog pitanja su lišeni oni koji su od svoga Gospodara zaklonjeni i sa Njegovih vrata vraćeni.

Šejh, Allah mu se smilovao, od dokaza spominje riječi Uzvišenog:

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ۝ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ۝ ﴾

„Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara će svoga gledati." (El-Kijame, 22-23.)

Ovo je najisticajniji dokaz. Oni koji samo prihvataju iskrivljenje ovog ajeta nazivaju ga *tumačenjem.* Predvodnicima i zagovaračima *tumačenja* tumačenje tekstova koji govore o Povratku, Džennetu, Vatri, Obračunu je lakše nego *protumačiti* ovaj ajet. Kada god neko poželi obesnažiti tekstove, tumačeći ih i pomjerajući riječi sa njihovih mjesta, nađe put ka tome.

Ovo je upropastilo dunjaluk i vjeru. Tako su postupali židovi i kršćani u pogledu tekstova Indžila. Allah nas je upozorio da ne postupamo kao oni, a oni koji obesnažuju tekstove odbijaju sve osim da slijede njihov put.

Koliko je samo neispravno tumačenje nanijelo štete vjeri i njenim sljedbenicima?

Zar Osman, radijallahu anhu, nije ubijen zbog pogrešnog tumačenja[162]? Isto se odvijalo i na Dan deve[163], Siffina[164], ubistva El-Hu-sejna[165] i na dan El-Harre[166]. Da li su se haridžije pojavile, mu'tezile izdvojile, a rafidije odbile i ummet se razdijelio na sedmadeset i tri skupine, osim zbog neispravnog tumačenja?

Vezanost pogleda za lice, koje je mjesto pogleda u ovom ajetu i upotreba prijedloga *ila - ka* jasno govore o pogledu oka. Kada u govoru ne postoji kontekst koji ukazuje na suprotno, onda jasna postavljena suština nalaže da je Allah time želio pogled oka, koje se nalazi na licu, ka Gospodaru, azze ve dželle.

Riječ *pogled* ima višestruku upotrebu - shodno vezanosti i samoprijelaznosti. Ako je glagol *pogledati* samoprijelazan, onda označava zastajanje i čekanje:

﴿ ٱنظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ ﴾

„Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!" (El-Hadid, 13.)

Ako je prelazan sa prijedlogom *fi - u* onda označava razmišljanje i uzimanje pouka, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ أَوَلَمْ يَنظُرُوا۟ فِى مَلَكُوتِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ﴾

[162] 35. h.g.
[163] 36. h.g.
[164] 37. h.g.
[165] 61. h.g.
[166] 63. h.g.

„I zašto oni ne promisle o carstvu nebesa i Zemlje...“ (El--E'araf, 185.)

Ako je prijelazan sa prijedlogom *ila - ka* , onda označava viđenje očima, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ ٱنظُرُوٓا۟ إِلَىٰ ثَمَرِهِۦٓ إِذَآ أَثْمَرَ ﴾

„Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave...“ (El-En'am, 99.)

Šta tek reći kada se veže za lice koje je mjesto gledanja?

Ibn-Merdevejh[167] sa lancem prenosilaca od Ibn-Amra prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, o riječima Uzvišenog:

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ ﴾

„Toga dana će neka lica blistava biti, u Gospodara će svoga gledati.“ (El-Kijame, 22-23.), rekao: *„'Toga dana će neka lica svijetla biti' - od blistavosti i ljepote. 'U Gospodara će svoga gledati' - u Allahovo, azze ve dželle, lice.“*[168]

Od El-Hasena se prenosi: „Gledat će u svoga Gospodara, a onda postati blistava od Njegovog nura.”

Ebu-Salih od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, prenosi: „U svoga Gospodara će gledati”, tj. gledat će u lice svoga Gospodara, azze ve dželle.

Ikrime kaže: „Neka lica toga dana će biti blistava”, tj. od blagodati. „Gledat će u svoga Gospodara”, tj. gledat će Ga, a onda je od Ibn-Abbasa prepričao slično.

Ovo je mišljenje mufessira iz reda sljedbenika Sunneta i hadisa.

---

167 On je hafiz, autoritet, muhaddis Asbehana, Ebu-Bekr Ahmed b. Musa b. Merdevejh el-Asbehani. Autor *Velikog tefsira* i *Historije*. Umro je 410. h.g.

168 Hadis je veoma slab jer je u lancu prenosilaca Suvejr b. Ebi-Fahite kojeg je Es-Sevri proglasio lašcem. Hafiz u *Et-Takribu* kategorički iznosi da je slab.

Uzvišeni kaže:

﴿ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيۡنَا مَزِيدٞ ﴾

„U njemu će imati što god zažele, a od Nas i više." (Kaf, 35.)

Et-Taberi kaže: „Alijj b. Ebi-Talib i Enes b. Malik su rekli: 'To je pogled u Allahovo, azze ve dželle, lice.'"

Uzvišeni kaže:

﴿ لِّلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ ٱلۡحُسۡنَىٰ وَزِيَادَةٞ ﴾

„One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!" (Junus, 26.)

El-Husna – lijepa nagrada je Džennet.

I više od toga je pogled u Njegovo Časno lice. Tako je protumačio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i ashabi poslije njega.

Prenosi Muslim u svome *Sahihu*[169] od Suhejba: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je proučio:

﴿ لِّلَّذِينَ أَحۡسَنُواْ ٱلۡحُسۡنَىٰ وَزِيَادَةٞ ﴾

'One koji čine dobra djela čeka lijepa nagrada, i više od toga!' (Junus, 26.) a potom rekao: *Kada stanovnici Dženneta uđu u Džennet, a stanovnici Vatre u Vatru, neko će povikati: »Stanovnici Dženneta, vi kod Allaha imate zakazani sastanak, a on želi da vam ga ispuni.« Reći će: 'A koji je to? Zar nije otežao naše vage, osvijetlio naša lica, uveo nas u Džennet i zaštitio Vatre?' Zastor će se otkriti, pa će gledati u Njega. Neće im dati ništa draže od gledanja u Njega, a to je* ***'zijade' - 'i više od toga'.***"[170]

[169] Muslim, 181.

[170] Sahih; Et-Tirmizi, Ibn-Madže i Ahmed sa sličnim tekstom od Suhejba, radijallahu anhu. Hadis se navodi u *Zilalul-Dženneh*, 472.

Prenose ga i drugi sa mnogobrojnim lancima prenosilaca i drugim terminima, a govore da je *zijade - i više od toga* pogled u Allaha, azze ve dželle. Tako su ga protumačili ashabi. Ibn-Džerir ga prenosi od skupine prenosilaca, a od njih su Ebu-Bekr es-Siddik, Huzejfe, Ebu-Musa el-Eš'ari i Ibn-Abbas, radijallahu anhum.

Uzvišeni kaže:

﴿ كَلَّآ إِنَّهُمۡ عَن رَّبِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّمَحۡجُوبُونَ ١٥ ﴾

„Ne, (nije kao što govore)! Uistinu, oni će toga Dana zastrti biti od svoga Gospodara.“ (El-Mutaffifin, 15.)

Šafija, Allah mu se smilovao, i drugi imami su ovim ajetom argumentirali viđenje Allaha od strane stanovnika Dženneta. To spominje Et-Taberi i drugi od El-Muzenija[171], a on od Šafije.

El-Hakim[172] kaže: „Pričao je nam je El-Esamm, pričao nam je Er-Rebia b. Sulejman[173] rekavši: 'Došao sam Muhammed b. Idrisu eš-Šafiijju, pa mu je stigla poruka iz Es-Saida u kojoj se kaže: *Šta kažeš o govoru Uzvišenog:*

﴿ كَلَّآ إِنَّهُمۡ عَن رَّبِّهِمۡ يَوۡمَئِذٖ لَّمَحۡجُوبُونَ ١٥ ﴾

Ne, (nije kao što govore)! Uistinu, oni će toga Dana zastrti biti od svoga Gospodara. (El-Mutaffifin, 15.), pa je Eš-Šafiijj rekao: »Kada ovi budu zaklonjeni u srdžbi, to će biti dokaz da će ga Njegovi štićenici vidjeti u zadovoljstvu.«'“[174]

---

[171] On je imam, autoritet, Ebu-Ibrahim Ismail b. Jahja b. Ismail el-Muzeni el-Misri, drug imama Eš-Šafiijja i osoba koja je najviše pomogla i proširila Šafijino učenje. Umro je 264. h.g.

[172] On je imam, hafiz, autoritet, šejh muhaddisa Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Hamdevejh, Ebu-Abdullah b. Bejji'i en-Nejsaburi eš-Šafi'ijj, autor *Mustedreka ala sahihajn.* Umro je 405. h.g.

[173] On je Ibn Abdul-Džebbar b. Kamil, imam, muhaddis, veliki fakih, drug imama Šafije. Svoje vrijeme potrošio je u traženju znanja i njegovom djelenju. Umro je 270. h.g.

[174] Ovo predanje zabilježio je Bejheki u djelu *Menakibuš-Šafi'ijj*, 1/419.

Odgovor onima koji negiraju viđenje Allaha

Argumentacija mu'tezila riječima Uzvišenog:

﴿ لَن تَرَىٰنِي ﴾

„Nećeš Me vidjeti.“ (El-E'araf, 143.) i

﴿ لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴾

„Pogledi do Njega ne mogu doprijeti...“ (El-En'am, 103.), je ustvari argumentacija protiv njih.

Prvim ajetom se dokazuje potvrda Njegovog viđenja iz nekoliko aspekata:

Prvo: Ne može se pretpostaviti da Allahov sagovornik, a časni Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koji je najbolje poznavao svoga Gospodara u svoje vrijeme, moli za ono što mu nije dozvoljeno. Ovo je kod njih najveća nemoguća stvar.

Drugo: Allah nije prekorio njegovu molbu, a kada je Nuh zamolio svoga Gospodara da mu spasi sina, Uzvišeni mu je to negirao rekavši:

﴿ إِنِّيٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾ ﴾

„...savjetujem te da neznalica ne budeš.“ (Hud, 46.)

Treće: Uzvišeni kaže:

﴿ لَن تَرَىٰنِي ﴾

„Nećeš Me vidjeti“, a nije rekao: „Ja neću biti viđen“, ili „Moje viđenje nije moguće“, ili „Ne mogu biti viđen“.

Razlika između dva odgovora je sasvim jasna. Zar ne vidiš da kada se u nečijem džepu nađe kamen, a drugi čovjek pomisli da je

hrana, i kaže: „Nahrani me“, ispravan odgovor je da se kaže: „To se ne jede“, a ako je hrana, ispravno je reći: „Nećeš je pojesti.“ Ovo nam ukazuje da će Uzvišeni biti viđen. Međutim, Musa ne može podnijeti snagu Njegovog viđenja na ovom svijetu zbog ljudske slabosti. Ovo biva pojašnjeno četvrtim aspektom.

Četvrto: Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَـٰكِنِ ٱنظُرْ إِلَى ٱلْجَبَلِ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوْفَ تَرَىٰنِى ﴾

„...ali pogledaj u ono brdo, pa ako ono ostane na svome mjestu, vidjet ćeš Me!“ (El-E'araf, 143.)

Obavijestio ga je da brdo, uz svu svoju snagu i čvrstinu, nije spremno niti postojano da mu se otkrije na ovome svijetu. Šta je tek sa ljudima koji su stvoreni slabi?

Peto: Uzvišeni je Moćan da brdo učini postojanim i smirenim. To je moguće i za to je vezao viđenje. Da je to nemoguće, mogao bi reći: „Ako se brdo smiri, ja ću jesti, piti i spavati”, jer kod njih je sve isto.

Šesto: Uzvišeni kaže:

﴿ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُۥ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُۥ دَكًّا ﴾

„I kad se Gospodar njegov onom brdu otkri, On ga sa zemljom sravni...“ (El-E'araf, 143.)

Kada je moguće da se otkrije brdu koje je mrtva priroda bez nagrade i kazne, pa kako onda da uskrati Svoje otkrivanje Svome Poslaniku i Svojim štićenicima u Kući počasti? Uzvišeni je obavijestio Musaa da brdo nije čvrsto i postojano da Ga vidi na ovome svijetu, a ljudi su još slabiji.

Sedmo: Allah je razgovarao sa Musaom. Kome je moguće govoriti i razgovarati s drugima i da njegov sagovornik čuje govor bez posredstva, onda je još više moguće da bude viđen. Zato negiranje

Njegovog viđenja biva samo negiranjem Njegovog govora. Oni su ih objedinili (mu'tezile).

Njihove tvrdnje da pojačana negacija sa česticom *len* ukazuje na negiranje viđenja na ahiretu, su neispravne. Kada bi bila ograničena terminom *trajnosti* - *te'bid*, to se ne bi odnosilo na trajnu negaciju na ahiretu, a šta tek reći kada se navedi u općenitoj formi? Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا ﴾

„A oni je neće nikada poželjeti...“ (El-Bekare, 95.)

Uz to kaže:

﴿ وَنَادَوْا۟ يَـٰمَـٰلِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ﴾

„Oni će dozivati: 'O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!'“ (Ez-Zuhruf, 77.)

Da se ona (čestica - len) odnosi na apsolutnu trajnost, ne bi bilo moguće precizirati glagol *poslije* nje, a to se navodi kada Uzvišeni kaže:

﴿ فَلَنْ أَبْرَحَ ٱلْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ ﴾

„Neću napustiti ovu zemlju dok mi to moj otac ne dozvoli...“ (Jusuf, 80.)

Time se potvrđuje da čestica *len* ne nalaže trajnu negaciju.

Šejh Džemaluddin b. Malik, Allah mu se smilovao, kaže:

Onome ko smatra negaciju sa česticom 'len' trajnom
Njegov govor odbaci a ostale podrži.

Drugim ajetom se argumentira viđenje iz prefinjenog aspekta, a on glasi: Uzvišeni je viđenje spomenuo u pohvalnom kontekstu. Poznato je da pohvala isključivo biva sa potvrđenim svojstvima

(subutije). Čisto nepostojanje nije savršenstvo i njime se ne izražava pohvala. Uzvišeni Gospodar se hvali negacijom ako ona podrazumijeva postojeću činjenicu, kao što je Njegova pohvala negacijom drijemeži i sna koji podrazumijevaju savršenstvo Njegove opstojnosti. Negacija smrti podrazumijeva savršenstvo života. Negacija malaksalosti i slabosti podrazumijeva savršenstvo moći. Negacija sudruga, druge, djeteta i pomagača podrazumijeva savršenstvo gospodarenja, božanstvenosti i nadmoći. Negacija jela i pića podrzumijeva savršenstvo Njegove neovisnosti. Negiranje zauzimanja kod Njega, osim sa Njegovom dozvolom, podrazumijeva savršenstvo Njegove jednoće i neovivsnosti od Njegovih stvorenja. Negacija nepravde podrazumijeva savršenstvo Njegove pravednosti, znanja i neovisnosti. Negacija zaborava i izmicanja nečega iz Njegovog znanja podrazumijeva savršenstvo Njegovog znanja i sveobuhvatnosti. Negacija sebi sličnoga podrazumijeva savršenstvo Njegovog Bića. Stoga, nije pohvaljen onim što uopće ne postoji i ne podrazumijeva potvrđene činjenice. Nepostojeći po opisu učestvuje u tom nepostojanju. Savršeni neće biti opisan činjenicom u kojoj on i nepostojeći zajedno učestvuju. Značenje da se On ne vidi, da se ne može dosegnuti niti obuhvatiti pogledima u riječima Uzvišenog:

﴿ لَّا تُدۡرِكُهُ ٱلۡأَبۡصَٰرُ ﴾

„Pogledi do Njega ne mogu doprijeti..." (El-En'am, 103.) ukazuje na savršenstvo Njegove veličine i da je On veći od svega. Zbog savršentva Njegove moći se ne može doseći da bi bio obuhvaćen. Dostizanje znači obuhvatanje nečega, a to je, također, dodatna dimenzija viđenja, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلۡجَمۡعَانِ قَالَ أَصۡحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدۡرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّآۖ ﴾

„Pa kad jedni druge ugledaše, drugovi Musaovi povikaše: 'Samo što nas nisu stigli!' 'Neće!' - reče on..." (Eš-Šu'ara', 62.)

Musa nije negirao viđenje, već je negirao sustizanje. Viđenje i sustizanje mogu postojati jedno s drugim ili ne. Gospodar Uzvišeni

će biti viđen, ali neće bit dostignut (obuhvaćen), isto kao što zna ali Njegovo znanje se ne može obuhvatiti. Ovako su ovaj ajet shvatali ashabi i imami, a njihova mišljenja su spomenuta u tefsiru ajeta. Npr. mi vidimo Sunce koje je stvoreno, ali onaj koji ga gleda ne može dostići i obuhvatiti sve što se nalazi na njemu.

Kategoričnost hadisa o viđenju Allaha

Hadisi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, koji ukazuju na viđenje Allaha, su preneseni u tolikom broju da je nemoguće posumnjati u njihovu ispravnost. Prenose ih sabirači sahiha, sunena i musneda.

Od tih hadisa je hadis Ebu-Hurejre, radijallahu anhu: „Neki ljudi su rekli: 'Allahov Poslaniče, da li ćemo vidjeti našeg Gospodara na Sudnjem danu?' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: *Da li imate smetnji da vidite Mjesec u noći uštapa?* Rekli su: 'Ne, Allahov Poslaniče.' Rekao je: *Da li vam smeta da vidite Sunce kada nema oblaka?* Odgovorili su: 'Ne.' Reče: *Vi ćete Ga isto tako vidjeti.*“[175] Hadis se navodi u oba *Sahiha* u dužem obliku.

Hadis od Ebu-Seida el-Hudrija koji je isti navodi se u oba *Sahiha*[176].

U hadisu Džerira b. Abdullaha b. el-Bedželija navodi se da je rekao: „Sjedili smo sa Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa je pogledao u Mjesec u četrnaestoj noći mjeseca i rekao: *'Vi ćete očima gledati svoga Gospodara kao što ovo vidite. Ništa vam neće smetati da*

[175] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 7437; Muslim, 182; navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 453-475.

[176] Muttefekun alejh; El-Buhari, 7439; Muslim, 183.

Ga gledate."'[177] Hadis se prenosi u oba *Sahiha*, a prethodni Suhejbov hadis prenosi Muslim i drugi.

U hadisu Ebu-Musaa od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je rekao: *„Dva su Dženneta od srebra, kao i posuđe i sve što je u njima. Dva su Dženneta od zlata, kao i posuđe i sve što je u njima. Između ljudi i njihovog gledanja u Gospodara, tebareke ve te'ala, stoji samo ogrtač ponosa na Njegovom licu u edenskom vrtu.*"[178] Prenosi se u oba *Sahiha*.

U dijelu hadisa Adijja b. Hatima se kaže: *„Sigurno će Allah jednog od vas susresti na Dan susreta. Između Njega i njega neće biti zastora, niti prevodioca koji će mu prevoditi. Reći će: 'Zar ti nisam poslao poslanika da ti dostavi?' Reći će: 'Da, Gospodaru.' Reći će: 'Zar ti nisam dao imetak i dobra?' Reći će: 'Svakako, Gospodaru.'*"[179] Bilježi ga El-Buhari u svome *Sahihu*.[180]

Hadise o viđenju prenosi oko trideset ashaba. Ko ih obuhvati spoznajom, kategorički će biti ubijeđen da ih je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao. Da se nisam pridržavao sažetosti o ovoj tematici, naveo bih mnoge druge hadise.

Ko želi da podrobnije iščita, neka nastoji slušati Vjerovjesnikove, sallallahu alejhi ve sellem, hadise. U njima se navodi potvrda viđenja i da On, azze ve dželle, govori s kime hoće, kada hoće, da će doći radi presude na Sudnjem danu, da je iznad svijeta, pozivat će ih glasom koji će se čuti izdaleka, kao što će se čuti izbliza, pokazat će se Svojim robovima, On se smije i druga svojstva koja, kada džehmije čuju za njih, bivaju poput munja.

---

177 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 554; Muslim, 633; navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 446-451, 461.

178 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 4878; Muslim, 180; navodi se u *Ed-Daife*, 3456. Pod hadisom koji je sličan ovome, ali u njemu ima dodataka i zato sam ga tamo naveo.

179 *El-Menakib*.

180 El-Buhari, 1413; Muslim, 1016.

Kur'an i Sunnet – izvori vjere

Kako možeš saznati temelje vjere islama bez Allahove Knjige i Sunneta Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem?

Kako se Allahova Knjiga može tumačiti bez tumačenja Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, na čijem je jeziku Kur'an objavljen?

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Ko o Kur'anu bude govorio po svome mišljenju, neka pripremi sebi mjesto u Vatri."*[181]

U drugoj predaji se navodi: *„Ko o Kur'anu bude govorio bez znanja, neka pripremi sebi mjesto u Vatri."*[182]

Ebu-Bekr, radijallahu anhu, je upitan o riječima Uzvišenog:

﴿ وَفَٰكِهَةً وَأَبًّا ﴾ (31)

„i voće i trave." (Abese, 31.), šta je to *el-ebb*? Odgovorio je: „Koja će me nebesa pokrivati i koja će me zemlja nositi kada bih o Allahovoj Knjizi rekao ono što ne znam."[183]

---

[181] Daif; prenosi ga Et-Tirmizi, 2952; kao hadis od Abdullaha b. Abbasa sa punim lancem prenosilaca. Na početku se kaže: „Govorite o meni samo ono što znate, a ko o Kur'anu bude govorio po svome mišljenju..." Prenosi ga Ibn-Džerir, također, a lanac prenosilaca je slab, kao što sam spomenuo u *Tahridžul-miškah*, 234.

[182] Daif; prenosi ga Ebu-Davud, 3652; i Et-Tirmizi, 2953; i drugi - hadis od Džunduba.

[183] Ebu-Ubejd u *Fedailul-Kur'an* i Ibnu-Kesir u *Tefsiru*, 1/16 s prekinutim lancem prenosioca.

Upoređivanje gledanja s gledanjem a ne gledanog s gledanim

Upoređivanje Allahovog viđenja sa viđenjem Sunca i Mjeseca nije poistovjećivanje Allaha sa Njegovim stvorenjima, nego se time upoređuje viđenje sa viđenjem, a nije upoređivanje viđenog sa viđenim. U ovome je, također, dokaz da je Allah Uzvišen nad Svojim stvorenjima, a u suprotnom, da li se može pojmiti viđenje bez obostranog gledanja?

Onaj ko kaže: „Vidjet će se, ali ne u određenom pravcu" - neka preispita svoj razum. Takav se ili veliča svojom pameću ili u njegovoj pameti ima nešto. Ako kaže da će se vidjeti, ali ne ispred onoga koji gleda, niti iza, ni slijeva, ni zdesna, ni odozgo ni odozdo, svako ko čuje njegovu izjavu odgovorit će mu svojom ispravnom prirodnom urođenom vjerom. Zato su mu'tezile bile prisiljene da negirajem uzvišenosti Njegovog Bića negiraju i Njegovo viđenje. Rekli su: „Kako se može pojmiti viđenje bez obostranog gledanja i bez pravca gledanja?"

Slabost ljudskog vida na dunjaluku za viđenje Allaha

Mi Ga ne vidimo na dunjaluku zbog slabosti naših očiju, a ne zato što ga je nemoguće vidjeti. Ako onaj koji gleda, svoj pogled usmjeri ka Suncu, nemoćan ga je gledati, ne zbog nemogućnosti gledanja samog objekta posmatranja, već zbog slabosti onoga koji gleda. Na budućem svijetu Allah će usavršiti sposobnosti ljudi tako da će podnositi Njegovo gledanje. Zbog toga se Uzvišeni pokazao brdu:

﴿ وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ قَالَ سُبْحَـٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾ ﴾

„...a Musa se onesviješćen strovali. Čim se osvijesti, reče: 'Hvaljen neka si! Kajem Ti se, ja sam vjernik prvi!'“ (El-E'araf, 143.), tako da kada te vidi živi, umrijet će a suho će se raspršiti. Zato su ljudi nemoćni vidjeti meleka u njegovom pravom obliku, osim koga Allah pomogne kao što je pomogao našeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni kaže:

﴿ وَقَالُوا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِيَ ٱلْأَمْرُ ﴾

„Oni govore: 'Trebalo je da mu se pošalje melek!' A da meleke pošaljemo, s njima bi svršeno bilo...“ (El-En'am, 8.)

Više ispravnih prethodnika je reklo: „Oni ne podnose da vide meleka u njegovom obliku. ”

„Kada bismo im poslali meleka, učinili bismo ga u ljudskom obliku.” Tada bi im bilo nejasno da li je čovjek ili melek.

U potpunu Allahovu blagodat prema nama spada da nam je poslao Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, našeg ljudskog roda.

Mu'tezile se nisu prisilile na ovo osim kada su se usaglasili da On nije ni unutar svijeta, a ni izvan.

Mišljenje onih koji su potvrdili da On postoji, i da se vidi, ali ne iz pravca, bliže je razumu i mišljenju onih koji kažu da postoji Sam po Sebi, ali neće biti viđen i nema pravca viđenja.

Onome ko negira viđenje zbog nemogućnosti onoga što iz njih nužno proizilazi, a to je pravac gledanja, kaže se da oni pod pravcem gledanja misle na postojeću ili nepostojeću činjenicu. Ako želi istaći postojeću činjenicu, onda se potvrđuje sljedeće: Sve što se ne nalazi u nečemu postojećem ne vidi se. Ova teza je nemoguća i nema dokaza za njenu potvrdu. Zapravo, ona je neispravna. Krov svijeta je moguće vidjeti. Svijet nije jedan u drugom. Ako pod pravcem želiš nepostojeću stvar, onda je i druga teza nemoguća. Zato, mi ne možemo, prema ovom tumačenju, priznati da On nije u određenom pravcu.

Kako o temeljima vjere može govoriti onaj ko ih ne preuzima iz Kur'ana i Sunneta, nego ih preuzima iz mišljenja određene osobe? Tvrde da ih uzimaju iz Allahove Knjige, ali tumačenje Allahove Knjige ne uzimaju iz Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, hadisa, ne razmatraju ih, ne obaziru se na izreke ashaba i njihovih sljedbenika po dobru koje su prenesene do nas od povjerljivih prenosilaca, koje su kritičari odabrali. Oni nisu prenijeli samo kur'anski tekst, već i tekst i značenje i nisu učili Kur'an kao što ga učc djeca, nego su ga učili sa njegovim značenjima. Ko ne ide njihovim putem, govori po svome mišljenju, a ko govori po svome mišljenju nagađajući da je to Allahova vjera i ne preuzimajući to iz Kur'ana, on je griješan pa makar i pogodio. Onaj koji preuzima iz Kur'ana i Sunneta ima nagradu, pa makar i pogriješio, ali kada pogodi, njegova nagrada se uvišestručuje.

Viđenje Allaha od strane iskupljenih na Mahšeru

Autorove riječi: **„Viđenje je istina za stanovnike Dženneta"**, posebno ističu stanovnike Dženneta iz čega se shvata negacija viđenja drugima. Nema sumnje da će stanovnici Dženneta vidjeti svog Gospodara u Džennetu.

Također, vidjeti će ga na mjestu okupljanja (Mahšer) prije ulaska u Džennet, kao što se to potvrđuje u oba *Sahiha* od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Na to ukazuju i riječi Uzvišenog:

﴿ تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ﴾

„A na Dan kad Ga oni susretnu, On će ih pozdraviti sa: 'Mir vama!'" (El-Ahzab, 44.)

Oko viđenja Allaha od strane onih koji će biti na mjestu okupljanja postoje tri mišljenja:

Prvo: Vidjet će ga samo vjernici.

Drugo: Vidjet će ga svi oni koji budu stajali, vjernici i nevjernici, a zatim će se zakriti od nevjernika i više Ga neće vidjeti.

Treće: Sa vjernicima će ga vidjeti i licemjeri, ali ne ostali nevjernici.

Isto je razilaženje oko Njegovog razgovora sa onima koji se budu nalazili na Mahšeru.

Allaha niko ne može vidjeti na Dunjaluku svojim vidom

Ummet se usaglasio da Ga niko neće vidjeti na dunjaluku svojim okom. Oko toga se ne razilaze osim oko pitanja Vjerovjesnikovog, sallallahu alejhi ve sellem, viđenja posebno[184]. Neki su negirali da Ga je vidio svojim okom, a neki su mu to potvrdili.

El-Kadi Ijad[185] u knjizi *Eš-Šifa'* priča o razilaženju ashaba i onih poslije njih oko njegovog, sallallahu alejhi ve sellem, viđenja Allaha. On navodi Aišino negiranje da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio svoga Gospodara očima.

Kada ju je Mesruk upitao o tome rekavši: „Da li je Muhammed vidio svoga Gospodara?"- odgovorila je: „Kosa mi se nakostriješi od toga što reče!?" Potom je rekla: „Slagao je ko ti bude pričao da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, vidio svoga Gospodara."[186]

---

[184] Misli se na događaj Isra i Mi'radž kada je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, razgovarao sa Allahom. Neki kažu da je tom prilikom i vidio Allaha, a neki to negiraju. (op. recenz.)

[185] On je imam, autoritet, hafiz, šejhul-islam El-Kadi Ebu-Fadl Ijjad b. Musa el-Jahsubi el-Endelusi, učenjak Zapada, imam u hadisu svoga vremena. Također, autor je mnogih drugih vrijednih djela. Umro je 504. h.g.

[186] Prenosi se u oba *Sahiha*; El-Buhari, 4855; Muslim, 177; Ahmed, 6/49 njen hadis koji je poznat.

Potom je rekao: „Jedna skupina je zastupala Aišino, radijallahu anha, mišljenje, što je poznato od Ibn-Mes'uda i Ebu-Hurejre, ali i oko Ebu-Hurejrinog stava postoji razilaženje.

Nemogućnost negiranja viđenja na dunjaluku je zastupala veća skupina muhaddisa, islamskih pravnika i mutekellima.

Od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, se prenosi da Ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio svojim okom.[187]

Od njega Ata[188] prenosi da je rekao: „Vidio Ga je svojim srcem"[189], a potom je spomenuo mišljenja i koristi. Potom je rekao: „Ne postoji kategorički dokaz, a ni tekst za mišljenje da Ga je Vje-rovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavezno vidio svojim okom."U ovom pogledu se oslanja na dva ajeta iz sure En-Nedžm. Prenosi se razilaženje oko njih, a tumačenje sa više opcija je moguće. Ovo mišljenje je iznio El-Kadi Ijad, Allah mu se smilovao, i ono je istina.

Viđenje na dunjaluku je moguće, jer da nije moguće Musa, alejhis-selam, ne bi za njega pitao, ali ipak se ne navodi tekst da Ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio svojim okom, već se navode dokazi negiranja viđenja.

Od njih je i predaja kod Muslima u *Sahihu* od Ebu-Zerra, radijallahu anhu, u kojoj je rekao: „Upitao sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: Da li si vidio svoga Gospodara? - pa je odgovorio: '*Svjetlo, kako ću Ga vidjeti?*'[190]

---

[187] Daif; prenosi ga Ibn-Huzejme u *Et-Tevhidu* sa neusaglašenim terminima, kao mevkuf.

[188] On je imam, šejhul-islam, muftija mekkanskog harema, Ebu-Muhammed Ata b. Ebi-Rebbah el-Kureši. Umro je 115.h.g.

[189] Muslim, 176.

[190] Sahih; prenosi ga Muslim na kraju knjige o imanu, 178. Svjedoči mu Ibn-Omerov hadis sa punim lancem, a glasi: „Na Sudnjem danu će prvoga dana oko gledati Allaha, azze ve džellc." Prenosi ga Ed-Darekutni u *Ed-Durru*, 6/191. Ima hadis koji mu svjedoči, ali je mursel. Prenosi ga Ebu-Seid ed-Darimi u knjizi *Replika džehmijama*, str 57.

U drugoj predaji se navodi: *„Vidio sam svjetlo."*

Također, Muslim od Ebu-Musaa el-Eš'arija, radijallahu anhu, prenosi da je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je ustao između nas govoreći o pet stvari. Rekao je: *'Allah ne spava niti Mu priliči da spava, spušta i podiže pravdu, Njemu se uzdižu djela noći prije djela dana i djela dana prije djela noći. Njegov zastor je svjetlo.'"*

U drugoj predaji se navodi: *„Njegov zastor je vatra, a kada bi ga otkrio, veličanstvenost Njegovog lica bi spalila sve dokle Njegov pogled seže od stvorenja."*[191]

Značenje Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi u hadisu od Ebu-Zerra: *„Vidio sam svjetlo"*, a Allah najbolje zna, bi bilo da je vidio zastor, a značenje riječi *„Svjetlo, odakle ću Ga vidjeti"* je svjetlo koje predstavlja zastor koje sprječava Njegovo viđenje.

„Kako ću Ga vidjeti", tj. kako ću Ga vidjeti, a svjetlo je zastor između mene i Njega i sprječava me da Ga vidim. Ovo je otvoreni navod o negaciji viđenja, a Allah najbolje zna.

Osman b. Seid ed-Darimi prenosi konsenzus ashaba o tome, a mi smo u većoj potrebi da potvrdimo viđenje Džibrila, nego da potvrdimo njegovo viđenje Gospodara, azze ve dželle.[192] Mada je viđenje Gospodara najveće i najviše, vjerovjesništvo nikako nije ovisno o tome.

Autorove riječi: **„Bez obuhvatanja ili kakvoće"** pojašnjavaju savršenstvo i blistavost Njegove veličine. Pogledi ga ne mogu dosegnuti niti obuhvatiti. Isto tako, postoji znanje o Njemu, ali ne može biti obuhvaćen njime. Uzvišeni kaže:

﴿ لَّا تُدْرِكُهُ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴾

„Pogledi do Njega ne mogu doprijeti..." (El-En'am, 103.)

---

191 Muslim, 179.

192 *Replika džehmijama* od Ed-Darimija, str. 64.

﴿ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ ﴾

„...a oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti.“ (Ta-ha, 110.)

Autorove riječi: **„Tumačenje toga je prema onome kako želi Allah i kako podučava”,** sve do riječi: **„U to ne ulazimo tumačeći svojim mišljenjima niti iznoseći maštanja našim strastima.”**, tj. kao što su činile mu'tezile sa tekstovima Kur'ana i Sunneta u pogledu viđenja mijenjajući Allahov i Poslanikov, sallallahu alejhi ve sellem, govor.

Ispravno tumačenje je ono koje je u saglasnosti sa navodima u Sunnetu, a neispravno mu se suprotstavlja. Svako tumačenje za koje ne postoji dokaz iz konteksta, a nema ni uporedne činjenice koja ga iziskuje, onaj ko pojašnjava i ko njime upućuje ne podrazumijeva ga svojim govorom, jer da ga ciljano želi, govor bi bio okružen kontekstima i činjenicama koje ukazuju na značenje suprotno vanjštini, kako onaj koji sluša ne bi ostao zbunjen i počinio grešku.

Uzvišeni je objavio Svoj govor kao pojašnjenje i uputu, a kada njime želi istaći suprotno vanjštini, a ne postoje okolne činjenice iz konteksta koje ukazuju na značenje tako da svi tako pomisle, onda to nije pojašnjenje ni uputa. Tumačenje je obavijest o onome što govornik želi reći, a ne predstavlja govornikov temeljni navod.

Na ovom mjestu griješe mnogi ljudi. Želi se shvatiti ono što govornik želi reći svojim govorom.

Kada se kaže: „Značenje termina je to i to“ - onda je to obavijest o onome što se tiče govornika. Ako se obavijest ne podudara, onda je laž na govornika. Ono što govornik želi reći spoznaje se na nekoliko načina, a od njih su: da otvoreno kaže da želi dotično značenje; da upotrijebi termin koji ima vanjsko značenje, ali ne pojasni popratnu činjenicu govora da nije želio to značenje. Šta tek reći kada njegov govor bude okružen činjenicama koje ukazuju da je želio izreći njegovu suštinu onako kako je već govor postavljen, kao što su riječi Uzvišenog

﴾ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ تَكۡلِيمٗا ﴿

„...a Allah je sigurno s Musaom razgovarao.“ (En-Nisa', 164.) i *„Vi ćete vidjeti svoga Gospodara očima kao što vidite Sunce u podnevskom vremenu, a prema njemu nema oblaka."*?[193]

Kada slušalac ove riječi čuje donosi nepobitan sud o tome što govornik želi reći. Kada o željenom obavijesti, tako što suština termina koji je postavljen uz potvrđujuće dodatne činjenice koje u kontekstu ukazuju na njega, njegovo obavještenje biva iskreno. Ako protumači govor putem onoga na što ne ukazuje, niti se za njega vežu činjenice koje ukazuju na njega, obavijest da se time želi izreći dotična činjenica je laž i tumačenje vlastitim mišljenjem i iznošenje maštanja putem strasti.Suština ovoga se ogleda da se kaže: „Mi ga tumačimo tako i tako", a to predstavlja odbijanje onoga na što ukazuje termin za ono za što je postavljen. Kada onaj ko mu se protivi njime argumentira, a ne može ga odbaciti, onda odbaci njegovo značenje govoreći: Ja ga tumačim suprotno njegovoj vanjštini.

Ako se kaže: Tumačenje ima drugo značenje kojeg niste spomenuli, a ono je: Kada je nemoguće putem termina izreći suštinu i vanjštinu koja se njime želi, a nije ih moguće ni opovrgnuti, argumentujemo dotičnim navodom i kažemo da se njime ne želi vanjština, već preneseno značenje. Tako smo ga protumačili u okviru onoga na što ukazuje, a nismo njegovo značenje primarno odbili.

Reći će se: Ovim značenjem se obavještava da ga je govornik želio, a može biti istina ili laž, kao što je prethodno rečeno. Nemoguće je da želi izreći nešto suprotno suštini i vanjštini, a da slušaocu ne pojasni značenje koje je htio. Zapravo, putem njegovog govora se spoznaje ono što potvrđuje da se želi suština. Mi ne smatramo nemogućim da govornik svojim govorom želi izreći nešto suprotno

[193] Muttefekun alejhi; hadis je prethodno naveden, uz predostrožnost prema riječi *očima*.

vanjštini toga govora kao kada želi obmanuti slušaoca prilagođavanjem navoda. Međutim, neispravno je da putem svoga govora želi izreći nešto što je suprotno suštini i vanjštini, a cilj mu je da pojasni i dočara svoju želju. Kako će to biti kada govornik potvrđuje govor kojim negira preneseno značenje ponavljajući ga nekoliko puta i navodeći mu različite primjere?

Nema kontradiktornosti između vjerodostojnog hadisa i zdravog razuma

Autorove riječi: **„U vjeri će biti ispravan samo onaj ko se preda Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, a za znanje o nejasnom pita onoga ko zna“**, tj. preda se tekstovima Kur'ana i Sunneta bez suprotstavljanja njima sumnjama i neispravnim tumačenjima. Ne suprotstavlja se ni riječima: „Razum svjedoči suprotno od onoga na što ukazuju predaje“, niti: „Razum je osnova predaja, pa kada mu se suprotstavi, dajemo prednost razumu.“

Ovo ne može nikako biti. Međutim, ako se navede nešto što iluzorno na to aludira, ukoliko predaja biva ispravna, takav tvrdi da je to razumom pojmljivo, a ustvari je nepoznato razumu. Kada bi podrobnije razmotrio, to bi mu se očitovalo. Ukoliko je predaja neispravna s njom se ne može oponirati. Nezamislivo je da se jasni razum i ispravna predaja mogu dovesti u suprotnost. Govor onoga ko to kaže negira se sličnim primjerima. Reći će se: Ako se suprotstave razum i predaja dužnost je dati prednost predaji, jer objedinjavanje između onoga na što ukazuju dva suprotna dokaza predstavlja objedinjavanje kontradiktornosti, a i njihovo odbacivanje predstavlja odbacivanje kontradiktornosti. Stoga je u ovoj situaciji nemoguće dati prednost razumu, jer razum ukazuje na ispravnost slušanja (dokaza) i obaveznost prihvatanja obavijesti od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Kada bismo obesnažili predaju obesnažili

bismo i ono na što ukazuje predaja, a kada bismo obesnažili ono na što ukazuje razum, onda to ne bi moglo biti oponent predaji, jer ono što nije dokaz nije ispravno da se opire bilo kojoj stvari. Samo davanje prednosti razumu nalaže da mu se ne daje prioritet i nije mu dozvoljeno dati prioritet. Ovo je sasvim jasno. Razum ukazuje na istinitost i ispravnost dokaza koji se slušaju. Njegova obavijest je podudarna sa onim ko je donosi. Ako je moguće da dokazivanje bude neispravno zbog neispravnosti predaje, onda je obavezno da razum ne bude ispravan dokaz. Kada nije ispravan dokaz, nije dozvoljeno da se slijedi u bilo kojoj okolnosti, a kamoli da mu se daje prednost. Tako je davanje prednosti razumu nad predajom jedan vid pokude razuma.

Obaveza potpunog predanja Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem

Obaveza je u potpunosti se predati Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, podrediti se njegovoj naredbi i primiti obavijest od njega sa potpunim prihvatanjem i potvrdom bez opiranja sa neispravnom maštom koju nazivamo *racionalno pojmljivo*, ili da ga protumačimo kao sumnju ili da damo prednost nad njim mišljenjima ljudi i njihovoj razumskoj prljavštini.

Kažemo da ga jedinog uzimamo za suca, da mu se predajemo i podređujemo kao što ispoljavamo jednoću Onome Koji ga je poslao u pogledu robovanja Njemu, pokornosti, poniznosti, pokajanja i pouzdanja.

Dva tevhida bez kojih nema spasa čovjeku od Allahove kazne

Ovo su dvije vrste tevhida - ispoljavanja jednoće, a čovjek se neće spasiti od Allahove kazne osim putem njih: Ispovijedanje jednoće Allahu, azze ve dželle, i slijeđenje jedino Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Mi ne tražimo drugi sud mimo njegovog. Nismo zadovoljni presudom mimo njegove, a sprovođenje njegove naredbe i potvrdu njegove obavijesti ne činimo ovisnim o njenom izlaganju pred mišljenja šejhova, imama, pripadnika mezheba, grupacija i onih koji ih respektuju, koji kada odobre onda tek čovjek to sporovodi i prima i prihvata dotičnu obavijest. Tako je potrebu za spasom predao tim ličnostima i udaljio se od Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, naredbe i obavijesti. U suprotnom će to predstavljati mijenjanje riječi sa njihovih mjesta, a tu izmjenu će nazvati *tumačenjima*. On kaže: *„Mi ga tumačimo"*, a da čovjek susretne svoga Gospodara sa svakim grijehom, osim širka, bolje mu je nego da Ga susretne u ovakvom stanju.

Zapravo, kada do njega dođe ispravan hadis treba sebi dočarati kao da ga direktno čuje od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Da li će mu tada priličiti da odgodi njegovo prihvatanje i postupanje po njemu sve dok ga ne izloži pred mišljenje određene osobe, njegove izreke i mezhebe? Zapravo, obaveza je što prije ga primijeniti ne osvrćući se ni na šta drugo.

Njegov govor se ne problematizira zbog oprečnosti mišljenju određene osobe, već se mišljanja problematiziraju zbog njegovog, sallallahu alejhi ve sellem, govora.

Njegovom govoru se ne opire putem analogije, već odbacujemo sve analogije i prihvatamo tekstove.

Njegov, sallallahu alejhi ve sellem, govor ne odvodimo od njegove suštine zbog mašte koju njeni pobornici nazivaju racionalnim, pojmljivim. Zapravo, to je neznanje lišeno svake vrste ispravnosti.

Prihvatanje njegovog, sallallahu alejhi ve sellem, govora se neće usaglašavati sa odobrenjem drugih osoba, bez obzira o kome se radilo.

Imam Ahmed kaže: „Pričao nam je Enes b. Ijad, pričao nam je Ebu-Hazim od Amra b. Šuajba[194], on od svoga oca, a on od svoga djeda, da je rekao: 'Ja i moj brat smo sjedili na mjestu koje nam je bilo draže od najskupocjenijih deva. Došli smo, a kada ono stari ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, sjede pred jednim od njegovih vrata. Prezirali smo da ih razdvojimo, pa smo sjeli po strani. Kada oni spomenu ajet iz Kur'ana, počnu se i raspravljati o njemu tako da se njihovi glasovi podignu. Tada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izašao srdit. Njegovo lice se zacrvenilo. Bacao je na njih prašinu i rekao: *O ljudi, polahko! Zbog ovoga su uništeni narodi prije vas zato što su se razilazili sa svojim vjerovjesnicima i što su jedne dijelove knjige pobijali drugim. Kur'an nije objavljen da bi se njegovi dijelovi pobijali, već se oni potvrđuju. Što ste od njega saznali i postupajte po tome, a što ne znate, povratite se na znanje onoga ko zna.*'"[195]

Nema sumnje da mu je Allah zabranio govor bez znanja. Uzvišeni kaže:

﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَٱلْإِثْمَ وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَأَن تُشْرِكُوا۟ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَأَن تَقُولُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ ﴾

„Reci: 'Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i tajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate.'" (El-E'araf, 33.)

---

[194] On je imam, muhaddis Amr b. Šuajb b. Muhammed b. Abdullah b. Amr b. El-As Ebu-Ibrahim, fakih i muhaddis od stanovnika Taifa. Umro je 118. h.g.

[195] Sahih; prenosi ga El-Begavi u *Šerhus-sunne*, 121.

﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ﴾

„Ne govori ono što ne znaš!" (El-Isra', 36.)

Čovjek je dužan da ono sa čime je Allah poslao poslanika i objavio Svoje Knjige postavi kao istinu koju je dužan slijediti potvrđujući da je samo to istina a da je sve ostalo govor ljudi koji se upoređuje s tom istinom. Ako je navod u saglasnosti, onda je istina, a ako je u suprotnosti, onda je neistina. Ako ne zna da li se određeni navod suprotstavlja ili je u saglasnosti, takav govor je općenit i nepojašnjen i ne zna šta je njime govornik želio reći. Ukoliko zna šta želi reći, a ne zna da li ga je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdio ili opovrgao, onda će se ustegnuti i govoriti samo sa znanjem.

Znanje je ono za što ima dokaz. Korisno znanje je ono koje se navodi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a ima znanja koje nije od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ali se odnosi na dunjalučke stvari, kao što su medicina, matematika, poljoprivreda i dr. Činjenice vezane za Allaha, subhanehu ve te'ala, i vjerske nauke su znanje koje se uzima samo od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Autor kaže: **„Čvrstina islama (kod određene osobe) će biti ispravna samo sa predanošću i pokornošću."**

Neće biti čvrst islam onoga koji se ne preda tekstovima dvije Objave i koji im se ne podredi. On im se ne protivi i ne oponira im svojim mišljenjem, razumom i analogijom.

El-Buhari od imama Muhammeda b. Šihaba ez-Zuhrija[196], Allah mu se smilovao, prenosi da je rekao: „Od Allaha je poslanica, od poslanika je dostava, a na nama je da se predamo." Ovo je koristan i sveobuhvatan navod.

[196] On je imam, učenjak, hafiz svoga vremena, Muhammed b. Muslim b. Ubejdullah b. Abdullah b. Šihab, Ebu-Bekr el-Kureši ez-Zuhri el-Medeni. Umro je 124. h.g.

Lijep je navedeni primjer pitanja vezanosti predaje za razum, a glasi: „Razum u odnosu na predaju je poput običnog čovjeka sljedbenika u odnosu na učenjaka mudžtehida." Zapravo, razum je daleko više ispod toga, jer obični čovjek može postati učenjak, a učenjak ne može postati vjerovjesnik - poslanik. Kada obični čovjek, slijepi sljedbenik, sazna za učenjaka, pa drugoga običnog čovjeka uputi na njega, a muftija i onaj koji je ukazao (na muftiju) se raziđu u mišljenju onda, onome koji je zatražio fetvu dužnost je prihvatiti fetvu muftije, a ne onoga koji je ukazao (na muftiju). Kada bi onaj koji ga je uputio na muftiju rekao: „Za mene je ispravno nešto drugo mimo muftijinog mišljenja, jer ja sam temelj za tvoje saznanje da je on muftija. Ako daš prednost njegovom mišljenju nad mojim, porekao si temelj putem kojeg si ti saznao da je on muftija." Tako će biti obavezno negiranje ogranka (u odnosu na temelj). Onaj koji traži fetvu će reći: „Kada si mu potvrdio da je muftija i ukazao na njega, posvjedočio si da ga je dužnost slijediti mimo tebe. Moja saglasnost sa tobom po određenom znanju ne nalaže da se s tobom slažem u svakom pitanju. Tvoja greška u onome u čemu si se razišao sa muftijom u mišljenju, koji je znaniji od tebe, ne nalaže da ti praviš grešku u saznanju da je muftija." Uz to treba da zna da muftija može pogriješiti.

Pametni čovjek zna da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nepogrješiv u obavijestima koje donosi od Allaha, azze ve dželle. Nije moguće da pogriješi. Zato mu je dužnost da se pokori i podredi njegovoj naredbi. Mi nužno iz vjere islama znamo da kada bi čovjek rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: „Ovaj Kur'an kojeg ti citiraš ljudima i mudrost koju si donio podrazumijevaju mnoge stvari koje se suprotstavljaju onome što mi znamo putem naših razuma; mi smo saznali za tvoju istinoljubivost putem naših razuma, a kada bismo prihvatili sve što govoriš, a naši se razumi tome protive, time bi negirali ono čime smo saznali za tvoju istinoljubivost; mi smo uvjereni da razumi nalažu suprotstavljanje tvome iznesenom govoru; mi se udaljavamo od tvoga govora i iz njega ne preuzimamo ni uputu ni znanje", ovakav čovjek ne bi bio vjernik u ono sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a Posla-

nik, sallallahu alejhi ve sellem, ne bi bio zadovoljan ovakvim njegovim postupkom. Zapravo, on zna da kada bi ovo bilo primjereno, svako bi mogao vjerovati u samo poneki navod od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer su razumi različiti, sumnje su mnogobrojne, a šejtani neprestano ubacuju zabunu u duše. Tako bi svako mogao izreći nešto slično o svemu o čemu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio ili ga je naredio. Uzvišeni kaže:

﴿وَمَا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ﴾

„...a Poslanik je jedino dužan da jasno obznani.“ (En-Nur, 54.)

﴿فَهَلۡ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلۡبَلَٰغُ ٱلۡمُبِينُ ٣٥﴾

„A zar su poslanici bili dužni što drugo već da jasno obznane?“ (En-Nahl, 35.)

﴿وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوۡمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمۡۖ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهۡدِي مَن
يَشَآءُۚ﴾

„Mi nismo poslali ni jednog poslanika koji nije govorio jezikom naroda svoga, da bi mu objasnio. A Allah stavlja u zabludu onoga koga hoće i ukazuje na pravi put onome kome hoće...“ (Ibrahim, 4.)

﴿قَدۡ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٞ وَكِتَٰبٞ مُّبِينٞ ١٥﴾

„...a od Allaha vam dolazi svjetlost i Knjiga jasna.“ (El-Maide, 15.)

﴿حمٓ ١ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ٢﴾

„Ha-mim. Tako mi Knjige jasne.“ (Ed-Duhan, 1-2.)

﴿حمٓ ١ وَٱلۡكِتَٰبِ ٱلۡمُبِينِ ٢﴾

„Ha-mim. Tako mi Knjige jasne.“ (Ez-Zuhruf, 1-2.)

﴿ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿١﴾ ﴾

„Ovo su ajeti Knjige jasne!“ (Jusuf, 1.)

﴿ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾ ﴾

„Kur'an nije izmišljena besjeda, on priznaje da su istinite knjige prije njega objavljene, i objašnjava sve, i putokaz je i milost narodu koji vjeruje.“ (Jusuf, 111.)

﴿ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ تِبْيَٰنًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾ ﴾

„Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve i kao uputu i milost i radosnu vijest za muslimane.“ (En-Nahl, 89.)

Primjeri za ovo su mnogobrojni u Kur'anu.

O pitanju vjerovanja u Allaha i Sudnji dan Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, mogao je govoriti sa dokazima koji ukazuju na istinu ili ne. Zadnja tvrdnja je neistina. Ako bi govorio o onome što ukazuje na istinu sa općenitim terminima, koji trpe više tumačenja, onda ne bi jasno dostavio poslanicu. Najbolje generacije su mu potvrdile dostavu. On, sallallahu alejhi ve sellem, pozvao je Allaha kao svjedoka protiv njih na Velikom okupljanju (Oprosnom hadždžu). Ko tvrdi da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije jasno dostavio pitanja vjere, iznio je potvoru na njega, sallallahu alejhi ve sellem.

Autor kaže: **„Ko teži znanju koje je zabranjeno naučavati i nije ubijedio svoj razum da se preda, njegova težnja će se postaviti kao zapreka prema iskrenom tevhidu, čistoj spoznaji i ispravnom imanu.“**

Ovo je potvrda prvog govora i dodatno upozorenje da se o temeljima vjere, a i o drugim stvarima ne govori bez znanja. Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴾

„Ne govori ono što ne znaš! I sluh, i vid, i razum - za sve to će se, zaista, odgovarati.“ (El-Isra', 36.)

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَـٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَـٰنٍ مَّرِيدٍ ۝٣ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن
تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ۝٤ ﴾

„Ima ljudi koji se bez ikakva znanja prepiru o Allahu i koji slijede svakog šejtana prkosnoga. Za njega je već određeno da će svakog onog ko ga uzme za zaštitnika na stranputicu zavesti i u patnju ga ognjenu dovesti.“ (El-Hadždž, 3-4.)

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَـٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَـٰبٍ مُّنِيرٍ ۝٨ ثَانِىَ عِطْفِهِۦ لِيُضِلَّ
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ لَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَنُذِيقُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ۝٩ ﴾

„Ima ljudi koji se o Allahu prepiru bez ikakva znanja i bez ikakve upute i bez Knjige svjetilje, hodeći nadmeno da bi s Allahova Puta odvraćali, njih na ovom svijetu čeka poniženje, a na onom svijetu dat ćemo im da iskuse patnju u Ognju.“ (El-Hadždž, 8-9.)

﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴾

„Pa ako ti se ne odazovu, onda znaj da se oni povode jedino za strastima svojim, a ne Allahovom uputom?! Allah, doista, neće ukazati na Pravi put narodu koji sam sebi nepravdu čini.“ (El-Kasas, 50.)

﴿ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ ٱلْهُدَىٰٓ ﴾

„...oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dođe od Gospodara njihova Uputa.“ (En-Nedžm, 23.)

Postoje i drugi ajeti koji ukazuju na ovo značenje.

Od Ebu-Umame el-Bahilijja, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Nijedan narod nije zalutao poslije upute, na kojoj su bili, a da im nije data rasprava.”* Potom je proučio:

﴿ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا ﴾

„...jer su oni narod svađalački.“ (Ez-Zuhruf, 58.) Prenosi ga Et-Tirmizi i kaže: „Hadis je hasen.“[197]

Od Aiše, radijallahu anha, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Najmrži čovjek Allahu je onaj koji ne zna za granice u raspravi.”*[198] Prenosi se u oba *Sahiha.*

Nema sumnje da onaj ko se ne preda Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, njegovo ispovijedanje jednoće će biti manjkavo, jer govori putem svog mišljenja i strasti i bez upute od Allaha slijedi predvodnike mišljenja i strasti. Njegov će se tevhid umanjiti onoliko koliko izađe iz okvira onoga sa čime je došao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. On je u tome uzeo strast za boga mimo Allaha. Uzvišeni kaže:

﴿ أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ ﴾

„Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti čuvar onome koji je strast svoju za boga svoga uzeo?“ (El-Furkan, 43.) tj. obožava ono za čime duša žudi.

---

197 Hadis je hasen, kao što kaže Et-Tirmizi, 3250; *El-Miškah*, 180; *Sahihut-tergib*, 137.

198 El-Buhari 2457; Muslim, 2668.

Nered na svijetu je došao od tri frakcije, kao što kaže Abdullah b. Mubarek, Allah mu se smilovao:

Vidio sam grijehe da usmrćuju srca
A ustrajavanje u njima donosi poniženje
Ostavljanje grijeha je život za srce
A najbolje je za tebe da im budeš nepokoran
Da li su vjeru upropastili - osim vladari, loši učenjaci i askete

Nepravedni vladari se opiru Šerijatu putem nepravilnog rukovođenja. Oni se suprotstavljaju Šerijatu i daju prednost nepravdi nad propisima od Allaha i Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Loši učenjaci su oni koji izlaze iz okvira Šerijata svojim mišljenjima i neispravnim analogijama koje sadrže dozvolu onoga što su Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranili, i zabranu onoga što su dozvolili, uzimanje u obzir onoga što je poništeno i poništavanje onoga što je uzeto u obzir, te općenito uzimanje onoga što je ograničeno i ograničavanje onoga što je općenito.

Askete su sufijske neznalice koje se opiru činjenicama vjere i Šerijata putem užitaka, osjećaja, mašti i neispravnih šejtanskih otkrovenja koja u sebi sadrže utemeljenje vjere koju Allah nije dozvolio i obesnaživanje vjere koju je Allah propisao jezikom Njegovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, te nadopunu činjenica imana šejtanskim prevarama i duševnim ambicijama.

Prvi su rekli (vladari): „Kada se politika suprotstavi Šerijatu, dajemo prednost politici."

Drugi su rekli (loši učenjaci): „Kada se razum suprotstavi predajama, dajemo prednost razumu."

Sljedbenici užitaka su rekli: „Kada se užici i otkrovenja suprotstave vanjštini Šerijata, dajemo prednost užicima i otkrovenjima."

U govoru Ebu-Hamida el-Gazalija, Allah mu se smilovao, u knjizi koju je nazvao *Oživljavanje vjerskih nauka*, a to je jedna od njegovih najvrednijih knjiga, navodi se: „Ako kažeš: *Znanje o rasprava-*

ma i apologetici je pokuđeno, kao što je pokuđena astrologija ili je dozvoljena ili pohvalna, onda moraš znati da ljudi uveliko u ovome pretjeruju.

Neki su rekli da je to novotarija i haram. Čovjeku je bolje da susretne Allaha sa svakim grijehom, mimo širka, nego da Ga susretne sa kelamom.

Neki kažu da je farz, tj. kolektivna ili pojedinačna obaveza, te da je najbolje djelo i najuzvišeniji vid približavanja Allahu. Njime se ostvaruje znanje o tevhidu i brani Allahova vjera."

Zatim kaže: „Zabranu su zastupali Šafija, Malik, Ahmed b. Hanbel, Sufjan[199] i svi imami u hadisu iz reda ispravnih prethodnika." Potom je naveo njihove izreke, i rekao: „Učenjaci u hadisu, iz reda Ispravnih pethodnika, su se oko ovoga usaglasili. Ne mogu se ni sažeti svi njihovi navodi koji govore o njihovom žestokom stavu. Rekli su: 'Ashabi bi prešutili (neke stvari), iako su najbolje poznavali činjenice i bili najrječitiji u poretku termina, osim kada znaju da će se iz toga (tih stvari) roditi zlo.' Tako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *'Propali su oni koji pretjeruju.'*"[200], tj. oni koji se zadubljuju u traganje i cjepidlačenje. Argumentirali su, također, činjenicom: „Da je kelam dio vjere, bio bi najvažnija stvar koju bi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio, podučavao njegovom putu i hvalio njegove zagovornike." Potom je spomenuo ostatak njihove argumentacije, a onda argumentaciju i druge grupacije, da bi na kraju rekao: „Ako kažeš: 'Šta ti zastupaš?' - on je detaljno odgovorio, rekavši: 'U njemu (kelamu) je korist, a i šteta. Samim tim u vremenu kada koristi on je dozvoljen, pohvalan ili obavezan, prema zahtjevu okolnosti. S obzirom na štetu, u vremenu i mjestu kada šteti, on je zabranjen. Šteta se ogleda u sljedećem: Poticanje sumnji, iskrivljenje ispravnih vjerovanja i njihovo udaljavanje od kategoričnosti. To se primarno dešava, a oko povratka putem dokaza postoji sumnja i ljudi se oko njega razilaze.

[199] On je šejhul-islam, vođa hafiza i učenjaka svoga vremena, Sufjan b. Se'id b. Mesruk b. Hubejb. Umro je 161. h.g.

[200] Muslim, 2670; hadis od Ibn-Mes'uda koji se navodi u *Gajetul-meram fi tahridži ehadisil-halali vel-haram*, br. 7.

Tada šteti istinskom vjerovanju, kao i potvrdi uvjerenja o novotariji koja se potvrđuje u njihovim prsima tako što se rađaju motivi za nju i pridaje se prevelika pažnja istrajnosti u *kelamu*. Ova šteta se odvija putem pristrasnosti koja nastaje iz rasprave.'"

Kaže: „Korist *kelama* se ogleda u sljedećem: Postoji mišljenje da se korist ogleda u otkrivanju i spoznaji činjenica u njihovoj pravoj suštini i poziciji. Međutim, u *kelamu* ne postoji izvršenje ovog časnog zahtjeva. Možda su zabluda i zabuna uveliko veći od otkrivanja i spoznaje."

Kaže: „Kada ovo čuješ od učenjaka u hadisu ili haševita (marginaliste) možda ćeš pomisliti da su ljudi neprijatelji onoga što ne znaju. Zato, poslušaj to od onoga ko poznaje kelam, a zatim ti on iznese činjenice nakon stvarnog iskustva i zadubljenosti u kelam do krajnjih granica do kojih stižu njegovi sljedbenici. Ovakav je, zadubljivanjem u druge nauke mimo *kelama*, prevazišao kelam, jer mu se očitovalo da je put ka činjenicama spoznaje iz ovoga aspekta zatvoren. *Kelam* otkriva, upoznaje i pojašnjava neke činjenice, ali veoma rijetko." Završen je citat kojeg sam naveo od El-Gazalija, Allah mu se smilovao.

Govor ljudi poput njega o ovome je savršen argument. Ispravni prethodnici nisu prezirali *kelam* zato što je novi termin za ispravna značenja, kao što je terminologija za ispravne nauke. Oni nisu prezirali, također, sve ono što ukazuje na istinu i argumentovano pobijanje sljedbenika neistine. Oni su *kelam* prezirali samo zato što sadrži lažne činjenice suprotne istini, a od njih su: Suprotstavljanje Kur'anu i Sunnetu i ispravnim naukama koje sadržavaju. Oni su zapriječili put za postizanje ovih nauka i naširoko su govorili o potvrdi tih lažnih činjenica u kojima je bilo malo koristi. Apologetske činjenice predstavljaju slabašnu devu na vrhu neprohodnog brda. Nema visoravni na koju bi se ispela, niti dovoljno tjelesnih zaliha da bi se spasila. Najbolje što imaju kód sebe, daleko je ispravnije Kur'anom potvrđeno i najljepše protumačeno. Oni imaju samo vještačenje, duge priče i zamršavanje, kao što je rečeno:

Da nije konkurencije na dunjaluku
Knjige o raspravama El-Mugni i El-Amd[201] *ne bi bile postavljene*
Oni tvrde da odrješivaju čvorove
A onim što su postavili samo su se čvorovi povećali

Oni tvrde da onim što su postavili odbijaju sumnje, a dostojan čovjek zna da su se sumnje time samo više povećale.

Nemoguće je da se iz Allahove Knjige i govora Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ne zadobije izlječenje, uputa, znanje, ubjeđenje, a da se zadobiju iz govora ovih zbunjenih ljudi. Zapravo, obaveza je ono što je rekao Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, učiniti osnovom, a zatim podrobno razmatrati i shvatati ta značenja, te znati razumski, obavještajni i čulni dokaz. Treba poznavati dokaz za sve, a izreke ljudi koje se slažu ili suprotstavljaju učiniti sličnim i općenitim. Njihovim pobornicima će se reći: „Ovi termini trpe ta i ta značenja" Prihvataju se ako se putem njih misli na ono što odgovara obavijesti Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a odbacuju se ako se njima želi ono što se suprotstavlja njemu, sallallahu alejhi ve sellem. Primjer za to su termini: sastav, tijelo, pristrasnost, srž, pravac, izlaganje i sl. Ovi termini se ne navode u Kur'anu i Sunnetu u značenju kojeg žele zagovornici ove terminologije, pa čak ni u samom jeziku, već oni ispoljavanjem ovih termina posebno misle na značenja koja niko osim njih nije izrekao. Takva značenja se tumače drugim izrazima i u obzir se uzimaju razumski i čulni dokazi na koje ukazuje Kur'an. Kada se zatraži tumačenje i dobije podroban odgovor, istina od neistine se razdvoji.

Primjer za to je termin *sastav* koji ima više značenja.

Prvo: Sastavljanje dvije i više različitih stvari naziva se miješani sastav, kao što su životinje sastavljene od četiri prirodnosti, organa i sl. Ovo značenje, vezano za Allaha, azze ve dželle, se negira.

---

201 *El-Mugni* i *El-Amd* su dva djela vođe mu'tezila Abdul-Džebbara el-Kadija.

Allahov opis uzvišenošću i sličnim svojstima savršenstva ne iziskuje da On, azze ve dželle, biva sastavljen u smislu spomenutog značenja.

Drugo: Kombinovani sastav, kao što su gornji i donji prag vrata i sl. Također, potvrda Njegovih uzvišenih svojstava ne iziskuje potvrdu ove vrste sastava.

Treće: Sastavljanje iz sličnih dijelova, a nazivaju se zasebnim cjelinama.

Četvrto: Od materije i oblika, kao što je prsten, npr. materija je srebro, a oblici su poznati i različiti. Apologetičari kažu: „Tijelo biva sastavljeno iz zasebnih cjelina." Oni o tome imaju duge navode u kojima nema koristi, a kaže se: „Da li je moguće sastaviti nešto iz dva, četiri, šest, osam ili šesnaest dijelova?" Ovaj sastav nije potreban za potvrdu svojstava Uzvišenog i Njegove uzvišenosti nad Njegovim stvorenjima. Istina je da tijelo nije sastavljeno iz ovih stvari. Njihov govor je samo obična tvrdnja, što je podrobnije pojašnjeno na odgovarajućem mjestu.

Peto: Sastavljanje od bića i osobina. Oni su to nazvali *sastavom* kako bi nijekali svojstva Gospodara Uzvišenog. Ovaj termin, proizašao od njih, nije poznat u jeziku, niti ga Zakonodavac upotrebljava. Mi se sa njima ne slažemo oko ovog naziva, bez ikakve počasti. Ako potvrdu svojstava nazivaju sastavom, onda im kažemo: „Bit je u značenjima, a ne u terminima." Vi ih zovite kako želite, ali se posljedični propis ne odnosi na naziv bez značenja. Kada bi termin nazivanja mlijeka vinom bio usaglašen, mlijeko zbog ovog naziva ne bi bilo zabranjeno.

Šesto: Sastav iz biti i njenog postojanja, a postojanje je odvojeno od biti. Ovo je nemoguće. Vidjet ćeš da pobornici kelama kažu: „Da li Gospodarevo Biće postoji ili ne postoji?" U tome su uveliko zbunjeni. Njihov najprimjerniji pravac u ovom pitanju je neopredjeljenost i sumnja. Koliko samo zabluda i neistina nestaje putem traženja tumačenja i podrobnog pojašnjenja!

Razlog odlaska u zabludu je udaljavanje od razmišljanja o Allahovom govoru i govoru Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te zaokupiranje grčkom filozofijom i različitim mišljenji-ma. Ovi su nazvani sljedbenicima kelama, jer nisu donijeli znanje koje nije bilo poznato, nego su donijeli dodatni kelam (govor) koji ništa ne koristi.

Kelam se ogleda u navođenju analogije da bi se pojasnilo ono što se već zna putem čula, iako se od ovakve i slične analogije može okoristiti na drugim mjestima, kao kod onih koji negiraju čula. Svako ko govori po svom mišljenju, užitku, rukovođenju, uz postojanje šerijatskog teksta, ili se suprotstavlja tekstu s produktima razuma, oponaša Iblisa koji se nije predao naredbi svoga Gospodara, već je rekao:

﴿ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ ﴾

„Ja sam bolji od njega; mene si od vatre stvorio, a njega od ilovače.“ (El-E'araf, 12.)

Uzvišeni kaže:

﴿ مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ ﴾

„Ko se pokori Poslaniku, pokorio se i Allahu, a ko glavu okrene, pa Mi te nismo poslali da im čuvar budeš!“ (En-Nisa', 80.) I kaže:

﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾

„Reci: 'Ako vi Allaha volite, onda mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti! A Allah prašta i milostiv je!?'“ (Ali Imran, 31.)

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا
مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ ﴾

„I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće vjerovati dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate, a potom u dušama svojim tegobe ne osjete za ono što si odredio i sasvim se ne predaju!“ (En-Nisa', 65.)

Uzvišeni se kune Sobom da oni neće vjerovati sve dok svog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, ne uzmu za sudiju, i dok ne budu zadovoljni njegovom presudom i dok mu se u potpunosti ne pokore.

Autor kaže: **„Tako se dvoumi između nevjerovanja i vjerovanja, potvrde i poricanja, priznanja i negiranja, zbunjen je, zalutao, skeptičan, nije vjernik koji potvrđuje, a ni poricatelj koji ne priznaje.“**

Dvoumljenje označava nestabilnost. Ovakvim stanjem je autor, Allah mu se smilovao, opisao svakoga onoga ko zastrani od Knjige i Sunneta i preda se pokuđenom *ilmul-kelamu*, ili želi da objedini ilmul-kelam sa Kur'anom i Sunnetom. Prilikom suprotnosti (teksta i mišljenja) takav tumači šerijatski tekst i vraća ga na različita mišljenja i dovede se u zbunjenost, zabludu i sumnju, kao što je rekao Ibn-Rušd[202], koji je najbolje poznavao pravce i izreke filozofa, u svojoj knjizi *Tehafutut-tehafut*: „Ko je o pitanjima Boga rekao nešto što se uzima u obzir?“

Isto je rekao El-Amidi[203] kao najbolji čovjek svoga vremena, ostavši neopredjeljen i zbunjen oko velikih pitanja.

Također, i El-Gazali, Allah mu se smilovao, koji je na kraju ostao neopredjeljen i zbunjen oko apologetskih pitanja. Potom se okrenuo od svih tih pravaca i predao izučavanju Poslanikovih, sal-

[202] On je Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Rušd, autor vrijednog djela *Bidajetul-mudžtehid.* Umro je 520. h.g.

[203] On je Ebu-Hasan Alija b. Ebi-Alija b. Muhammed b. Salim, fakih i usulista. Umro je u Damasku 631. h.g.

lallahu alejhi ve sellem, hadisa. Umro je, a *Sahih imama El-Buharija* je bio na njegovim prsima.

Isto je i sa Ebu-Abdullahom Muhammedom Omerom er-Razijem koji je u svojoj knjizi, pod naslovom *Aksamul-lezzat*, napisao:

Vrhunac traganja razuma je zapetljanost
Cilj nastojanja učenjaka je zabluda
Naše duše u odnosu na tijela su usamljene
Ishod našeg dunjaluka je uznemirenost i ništavnost
Nismo se okoristili našim traganjem tokom dugoga života
Osim što smo sabrali rekla-kazala
Koliko smo vidjeli ljudi i država
A svi su tako brzo otišli i nestali
Na koliko su se brda ljudi ispeli
A onda su nestali, a brda su ostala brda

Razmišljao sam o apologetskim pravcima i filozofskim metodama i uočio da ne mogu izliječiti bolesnog niti napojiti žednog. Vidio sam da je najbliži put i pravac pravac Kur'ana. Učim radi potvrde:

﴿ ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ۝٥ ﴾

„Svemilosni, Koji se nad Aršom uzvisio." (Ta-ha, 5.)

﴿ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ ﴾

„K Njemu se dižu lijepe riječi..." (Fatir, 10.)

Učim radi negacije:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ﴾

„Niko nije kao On!" (Eš-Šura, 11.)

﴿ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلْمًا ۝١١٠ ﴾

„a oni znanjem ne mogu Njega obuhvatiti.“ (Ta-ha, 110.)

Potom je rekao: „Ko isproba ono što sam ja isprobao, spoznat će i ono što sam ja spoznao.“ Isto je bilo i sa šejhom Ebu-Abdullahom Muhamedom b. Abdul-Kerimom eš-Šehrestanijem[204]. Kod filozofa i apologetičara je naišao isključivo na zbunjenost i kajanja. Rekao je:

Tako mi života, sve sam institute obišao
Putovao sam među tim znakovima

Vidio sam samo onoga koji zbunjeno spušta ruku,
Na svoju bradu ili kajući se po svojim zubima lupka

Isto je bilo i sa Ebul-Me'alijem el-Džuvejnijem koji je rekao: „Sljedbenici naši, ne zaokupirajte se kelamom. Da sam znao do čega će me dovesti kelam, ne bih se njime nikada zaokupirao.“

Na samrti je rekao: „Zaronio sam u duboko more, a ostavio sljedbenike islama i njihove nauke. Ušao sam u ono što su mi zabranjivali, a sada, ako me moj Gospodar ne uzme u Svoju milost, teško li se Ibn el-Džuvejniju! Evo me, umirem na vjerovanju svoje majke“, ili je rekao: „Na vjerovanju nejsaburskih starica.“ Isto je rekao Šemsuddin el-Husrevšahi[205], a bio je jedan od najboljih učenika Fahruddina Er-Razija, jednom dobrom čovjeku koji mu je jednoga dana došao: „Kakvo je tvoje uvjerenje?“ Reče: „Ono u što vjeruju muslimani.“ Upita ga dalje: „Tvoja prsa to prihvataju i ubijeđena su u to?“, ili nešto slično. Odgovorio je: „Da.“ Rekao mu je nakon toga: „Zahvaljuj Allahu na ovoj blago-dati. Međutim, tako mi Allaha, ja ne znam u šta sam uvjeren! Tako mi Allaha, ja ne znam u šta sam uvjeren! Tako mi Allaha, ja ne znam u šta sam

---

[204] On je Muhammed b. Abdul-Kerim eš-Šehrestani. Bio je jedan od vodećih apologetičara pravca Ebul-Hasana el-Eš'arija. Umro je 548. h.g.

[205] On je Abdul-Hamid b. Isa el-Husrevšahi. Učio je pred Er-Razijem. Bio je fakih, usulista, apologetičar. Umro je u Damasku 652. h.g.

uvjeren!“ Plakao je dok suzama nije natopio bradu. Ibn Ebi el-Hadid[206], poznati čovjek u Iraku, je rekao:

Zbog tebe sam, o zbunjujuća misli
ostao zbunjen, a život mi prođe
Zbog tebe sam putovao ka drugim razumima
A zaradio sam samo patnju putovanja
Tvrdili su da se spoznaješ putem razmatranja
Slagali su, a ono što spomenuše
Izlazi iz okvira ljudske moći

El-Havfedži[207] je na samrti rekao: „Nisam spoznao od onoga što sam sabirao kao znanje, ništa osim da *Moguće ovisi o preovladajućem dokazu.*“ Potom je rekao: „Ovisnost je negativna osobina. Umirem, a ništa nisam spoznao.“

Drugi[208] je rekao: „Ležim u svojoj postelji, a pokrivač stavljam na svoje lice. Upoređujem argumente jednih i drugih sve dok zora ne nastupi, a kod mene nijedan od njih ne preovlada.“ Ko stigne u ovakovo stanje, ukoliko ga Allah ne uzme u Svoju milost, postat će otpadnik.

Ebu-Jusuf je rekao: „Ko bude tražio vjeru putem *kelama*, postat će otpadnik. Ko bude tražio imetak putem *alkemije*, bankrotirat će. Ko bude tragao za čudnim hadisima, slagat će.“

Šafija je rekao: „Moja presuda o sljedbenicima *kelama* je da se namlate palminim granjem i obućom, a zatim se sa njima obiđu sva plemena i familije, pa rekne: 'Ovo je kazna za onoga ko ostavi Kur'an i Sunnet, a preda se *kelamu*.'“

---

206 On je Izzuddin Ebu-Hamid Abdul-Hamid b. Hibetullah el-Medaini, pisac, pjesnik komentator djela *Nehdžul-belaga.* Umro je 655. h.g.

207 On je Muhammed b. Namaver b. Abdul-Melik Ebu-Abdullah el-Havfedži, perzijskog porijekla. Autor je djela *Kešful-esrar an gavamidi el-efkar.* Umro je 646. h.g.

208 On je Muhammed b. Salim b. Vasil el-Hamevi kako stoji u djelu *Der'u te'arudil-akli ve en-nakli*, 1/165 i 3/263. Umro je 697. h.g.

Također, je rekao: „Kod sljedbenika *kelama* sam našao izreke za koje sam mislio da ih musliman ne može nikada reći. Da čovjek bude iskušan sa svim što je Allah zabranio, osim širka Allahu, bolje mu je nego da bude iskušan *kelamom*."[209]

Naći ćeš da se pojedinci iz ovih redova na samrti vraćaju pravcu starica, potvrdivši ono što su potvrđivali i udaljavajući se od suprotnih pojedinosti koje su kategorički zastupali, a zatim im se obistinila njihova neispravnost, ili im se nije obistinila ispravnost. Tako na kraju, i ako se spase od kazne, imaju nivo znanja kakav imaju djeca, žene i beduini.

Koristan lijek za ovu bolest je onaj koga je ljekar srca, sallallahu alejhi ve sellem, izgovorao kada bi ustajao noću i otpočinjao namaz: *„Allahu, Gospodaru Džebraila, Mikaila i Israfila, Tvorče nebesa i zemlje, Znalče nevidljivog i vidljivog, Ti češ presuditi među Svojim robovima oko onoga u čemu su se razilazili. Uputi me na ono oko čega je došlo do razilaženja od istine, s Tvojom dozvolom. Ti upućuješ koga hoćeš na ispravni put.*"[210] Prenosi ga Muslim.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, se okrenuo svome Gospodaru govoreći da je On Gospodar Džibrila, Mikaila, Israfila, moleći da ga uputi na ono oko čega je došlo do razilaženja od istine, s Njegovom dozvolom, jer život srca je u uputi.

Uzvišeni je ovu trojicu obavezao životima. Džebrail je zadužen za Objavu koja je povod života srca. Mikail je zadužen za kišu, a povod je života tijela i ostalih bića. Israfil je zadužen za puhanje u Sur, a to je povod života svijeta i vraćanja duša u njihova tijela.

Približavanje Allahu, subhanehu ve te'ala, govoreći da je On Uzvišeni Gospodar ovih velikih bića zaduženih za život, ima veoma veliki utjecaj za postizanje traženog. Neka je Allah na pomoći.

---

[209] *Menakibu Šafi'i*, 1/453-454.

[210] *Sahih Muslim*, 770. Prenosi ga, također, Ebu-Avane u svome *Sahihu*, Et-Tirmizi, 3416; Ebu-Davud, 776; u hadisu Aiše, radijallahu anha.

Replika onima koji neosnovano tumače ili niječu viđenje Allaha

Autor kaže: **„Vjerovanje u viđenje Allaha od strane stanovnika Kuće spasa nije ispravno onome ko ga smatra iluzijom ili ga tumači po svome shvatanju, jer pravo tumačenje viđenja, tj. tumačenje svakoga značenja koje se pripisuje Njegovom gospodarenju označava ostavljanje *te'vila - tumačenja* i pridržavanje predanosti. Na tome opstoji vjera svih muslimana. Ko se ne bude čuvao negacije i poistovjećivanja, skrenuo je i ne izražava Allahovu čistotu.“**

Autor, Allah mu se smilovao, ukazuje na repliku mu'tezilama koje negiraju viđenje, kao i onima koji Allaha poistovjećuju sa nekim Njegovim stvorenjima. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *„Vi ćete vidjeti svoga Gospodara kao što vidite Mjesec u noći uštapa.“*[211]

Kaf u riječi *kema - kao* je stavljen uz inifinitivnu česticu *ma* koja je vezana za *terevne - vidjet ćete* koja se vraća na infinitiv, a on je *ru'je - viđenje.* Zato se usporedba odnosi na viđenje, a ne na objekat gledanja. Ovdje je sasvim jasno da se želi potvrditi viđenje i njegovo ostvarenje, te odbaciti sve druge mogućnosti. Šta, onda, reći poslije ovoga pojašnjenja?

Kada se tekstovi poput ovoga podrede *te'vilu - tumačenju* kako se onda uopće može argumentirati određenim tekstom?

Da li *te'vil - tumačenje* ovog teksta dopušta sljedeće značenje: „Vi ćete znati svoga Gospodara kao što znate za Mjesec u noći uštapa?“ Za ovo neispravno tumačenje donose dokaz iz riječi Uzvišenog:

﴿ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَٰبِ ٱلْفِيلِ ۝ ﴾

---

211 Muttefekun alejhi.

„Zar nisi čuo (saznao) šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio!“ (El-Fil, 1.) i slična tumačenja u kojima je glagol *re'a* - -*vidjeti* upotrijebljen *kao djelo srca.*

Nema sumnje da glagol *re'a* nekada označava očnu percepciju, nekada srčano viđenje, a nekada snoviđenje i dr. Međutim, u kontekstu govora se ne navodi popratna činjenica koja posebno pobliže određuje jedno u odnosu na druga značenja. U suprotnom, kada govornik u svom govoru ne bi naveo činjenicu koja ide u prilog jednom od značenja, govor bi bio općenit i nerazjašnjen. A koje to pojašnjenje i popratna činjenica iz konteksta mogu biti iznad njegovih riječi: *„Vidjet ćete svoga Gospdara kao što vidite Sunce u podnevsko vrijeme kada u njegovom pravcu (Sunca) nema oblaka.“*[212] Da li se ovo veže za očnu percepciju ili viđenje srca? Ovo je skriveno samo onome kome je Allah njegovo srce zaslijepio!

Ako kažu: Na ovo tumačenje nas je naveo propis razuma koji kaže da je nemoguće viđenje Uzvišenog, tj. ne može se predočiti mogućnost viđenja.

Odgovor glasi: Ovo je vaša tvrdnja, a u njoj vam se suprotstavlja većina pametnih. U razumu ne postoji nešto što bi je osudilo. Kada bi razumu bila izložena stvar koja sama po sebi postoji, a nemoguće je vidjeti, razum bi donio sud da je to nemoguće.

Autorove riječi: **„onome ko ga smatra iluzijom“,** tj. koji iluzorno smatra da će se Uzvišeni Allah vidjeti u određenom opisu, a onda zamišlja uspoređivanje. Zatim, poslije ove iluzije, ako potvrđuje zamišljeni opis, postaje mušebbih (onaj koji poistovjećuje Allaha sa Njegovim stvorenjima). Ako zbog te iluzije negira viđenje u osnovi, onda je negator koji opovrgava Allahova svojstva. Zapravo, obaveza je odbaciti takvu iluziju. Ne smije generalno negirati i istinu i neistinu, kao repliku onome ko potvrđuje neistinu. Obaveza je odbaciti neistinu, a potvrditi istinu.

---

212 Hadis je muttefekun alejhi i prenosi se od Ebu-Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu.

Na ovo značenje ukazuje autor, Allah mu se smilovao, u riječima: **„Ko se ne bude čuvao negacije i poistovjećivanja, skrenuo je i nije izrazio Allahovu čistotu."**

Mu'tezile tvrde da putem ove negacije izražavaju čistotu Allahu. Zar izražavanje čistote biva negacijom osobine savršenstva? Negiranje viđenja nije osobina savršenstva, jer se nepostojeći ne može vidjeti. Savršenstvo je u potvrdi viđenja i negaciji da onaj ko Ga gleda može doseći u smislu obuhvatanja, a to se odnosi i na znanje. Negiranje Njegovog znanja nije savršenstvo. Savršenstvo se ogleda u potvrdi znanja i negiranju obuhvatanja Njegovog znanja. Uzvišeni ne može biti obuhvaćen viđenjem, kao što ne može biti obuhvaćen znanjem.

Autorove riječi: **„ili on tumači po svome shvatanju"**, tj. tvrdi da je našao tumačenje suprotno njegovoj vanjštini i značenju kojeg shvata svaki Arap.

Posljednje generacije su se usaglasile oko značenja *te'vila – tumačenja*: „Odstupanje termina od njegovog vanjskog značenja", a putem ovoga su oni koji iskrivljavaju nasrnuli na tekstove. Rekli su: „Mi tumačimo ono što se suprotstavlja našem mišljenju". Tako su iskrivljavanje nazvali *tumačenjem* i ukrasili ga i okitili da bi bilo prihvaćeno. Uzvišeni Allah je pokudio one koji ukrašavaju neistinu, pa kaže:

﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَٰطِينَ ٱلْإِنسِ وَٱلْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ ٱلْقَوْلِ غُرُورًا ﴾

„Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje određivali, šejtane u vidu ljudi i džinova, koji su jedni drugima kićene besjede govorili da bi ih obmanuli..." (El-En'am, 112.)

Bit je u značenjima, a ne u terminima. Koliko ima neistina o kojima se iznosi ukrašen dokaz koji se postavi nasuprot dokazu istine?

Govor autora ovdje je isti kao njegov prethodni navod: **„U to ne zalazimo tumačenjem svojim mišljenjima, niti iznošenjem maštanja putem naših strasti.“** Ovo značenje je potvrdio riječima: **„...jer pravo tumačenje viđenja, tj. tumačenje svakoga značenja koje se pripisuje Njegovom gospodarenju označava ostavljanje tumačenja i pridržavanje predanosti. Na tome opstoji vjera svih muslimana.“**

Pod ostavljanjem tumačenja kojeg nazivaju *tumačenjem* misli na iskrivljavanje. Autor je učtiv i raspravlja sa najboljim riječima, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَجَـٰدِلْهُم بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ﴾

„i s njima na najljepši način raspravljaj!“ (En-Nahl, 125.)

On ne želi reći da treba ostaviti sve što se naziva *tumačenjem*, ili da neki ljudi ostave vanjštinu jačeg dokaza iz Kur'ana i Sunneta, nego želi naglasiti ostavljanje neispravnih novotarskih tumačenja koja se protive pravcu Ispravnih prethodnika i na čiju neispravnost ukazuju Kur'an i Sunnet, te ostavljanje govora na Allaha bez znanja.

Od neispravnih tumačenja je tumačenje dokaza o viđenju, uzvišenosti, da nije razgovarao sa Musaom, ili da Ibrahima nije uzeo za prisnog prijetelja. Potom je termin *tumačenje* upotrijebljen u značenju koje nije originalno.

Te'vil - tumačenje u Allahovoj Knjizi i Sunnetu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, znači istinu i suštinu na koju se vraća govor. *Tumačenje obavijesti* označava samu infromaciju, a *tumačenje činjenice* (stvari) označava izvršenje naređenog postupka. Tako je Aiša, radijallahu anha, govorila: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi na rukuu govorio: *'Slava Tebi pripada, Allahu, Gospodaru naš, i neka Ti je hvala. Allahu, oprosti mi!'*, jete'evvelul-Kur'an, (tj. postupao je prema naredbi Kur'ana u izgovaranju ovih riječi).[213] Uzvišeni kaže:

[213] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 817; Muslim, 484.

﴿ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ ﴾

„Čekaju li oni da se ona obistini? Onoga dana kada se obistini, reći će oni koji su je prije bili zaboravili: 'Istinu su poslanici Gospodara našeg donosili!'" (El-E'araf, 53.)

U to spada i tumačenje snova i tumačenje djela, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَٰىَ مِن قَبْلُ ﴾

„...ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg." (Jusuf, 100.)

﴿ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ﴾

„...i tumačenju snova te naučiti..." (Jusuf, 6.)

﴿ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴾

„To je bolje i posljedice su ljepše!" (En-Nisa', 59.)

﴿ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴾

„obavijestit ću te o tumačenju onoga zbog čega nisi mogao da se strpiš." (El-Kehf, 78.), do riječi Uzvišenog:

﴿ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴾

„Eto to je tumačenje onoga za što se ti nisi mogao strpjeti." (El-Kehf, 82.)

Ko će negirati postojanje ovakvog tumačenja i znanje koje je vezano za naredbe i zabrane iz njega? Ako se radi o obavijesti, kao što su informacije o Allahu i Sudnjem danu, tumačenje ovoga se ne zna, tj. ne zna se suština, jer se ne može spoznati samim obavještavanjem. Ako onaj koji obavještava nije dočarao ono o čemu oba-

vještava, ili prije toga to nije bilo poznato, onda se ne zna ni njegova suština putem same obavijesti. Ovo je to tumačenje koje zna samo Allah. Međutim, negiranje znanja o tumačenju ne nalaže negiranje znanja o značenju kojeg ciljano navodi sagovornik kako bi drugoga sagovornika o tome obavijestio. U Kur'anu nema nijednoga ajeta a da Allah nije naredio razmišljanje o njemu. On nije objavio nijedan ajet, a da ne voli da se zna šta njime želi, iako ima tumačenja koje samo Allah zna. Ovo je značenje *tumačenja* u Knjizi, Sunnetu i govoru ispravnih prethodnika, svejedno bilo to tumačenje u saglasnosti sa vanjštinom, ili u suprotnosti sa njom.

Tumačenje u govoru mnogih mufessira, kao što je Ibn-Džerir i drugi, označava tefsir govora i pojašnjenje njegovog značenja, svejedno bilo u saglaslnosti sa vanjštinom ili ne. Ovaj termin je poznat. Ovakav *te'vil* je poput tefsira, njegova istina se pohvaljuje, a neistina odbacuje. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ ﴾

„A tumačenje njihovo zna samo Allah! Oni, pak, koji su u znanost upućeni kažu...“ (Ali Imran, 7.)

Postoje dva načina čitanja ovog ajeta. Neki zastaju na riječima *osim Allaha*, a neki ne zastaju. Oba čitanja su istina. Putem prvog se misli na manje jasne ajete čije tumačenje je zadržano u Allahovom znanju, a pod drugim se misli na dodatno tumačenje kojeg oni koji su vični znanju poznaju.

Oni koji zastaju na riječima *osim Allaha* ne žele da *te'vil* bude u značenju *tefsira značenja*. Iz ovoga neminovno proizilazi da je Allah objavio Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, govor čije značenje ne poznaje cijeli ummet, pa čak ni Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Tako oni koji su vični znanju nemaju udjela u spoznaji toga značenja osim da kažu:

﴿ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ ﴾

„Mi u to vjerujemo; sve je to od našega Gospodara!" (Ali Imran, 7.)

Ovo govore oni iz reda vjernika koji nemaju duboko znanje. Oni koji su vični znanju moraju se razlikovati od običnih vjernika. Ibn-Abbas, radijallahu anhuma, je rekao: „Ja sam od onih koji su vični znanju i koji znaju njegovo tumačenje."[214] Istinu je rekao, neka je Allah s njime zadovoljan. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, dovio je za njega rekavši: *„Allahu, poduči ga propisima vjere i nauči ga tumačenjima."*[215] Prenosi ga el-Buhari i drugi. Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, dova se ne odbija.

Mudžahid[216] kaže: „Iščitavao sam Mushaf, od njegovog početka do kraja, pred Ibn-Abbasom. Zaustavljao sam ga kod svakog ajeta i zapitkivao o njemu."

Prenose se nepobitne predaje da je Ibn-Abbas govorio o svim značenjima Kur'ana, a ni o jednom ajetu nije rekao da spada u manje jasne čije tumačenje ne poznaje niko osim Allaha.

Naši istomišljenici, Allah im se smilovao, govoreći o temeljima vjere, kažu: „Manje jasni ajeti su isprekidani harfovi (kao Elif-lam--mim) na početku sura." To se prenosi od Ibn-Abbasa.

O značenju ovih harfova je govorila većina ljudi. Ako je njihovo značenje jasno, onda se zna značenje manje jasnog, a ako se ne zna,

---

[214] Et-Taberi u svome *Tefsiru*, 6632.

[215] Sahih; prenosi ga Ahmed, 1/266, 314, 328, 335; Et-Taberani u *El-Mu'džemul--kebiru*, 1/84/2; El-Bejheki u *Delailun-nubuvveh* i Ed-Dija' el-Makdisi u *El-Muhtaru*, sa ispravnim lancem od Ibn-Abbasa. Pripisivanje ove predaje El-Buhariju je greška. Kod El-Buharija se navodi: *„Allahu, poduči ga mudrosti"*, a u drugoj predaji *„Knjizi"* umjesto *„mudrosti"*, 1/2031/40445/449. a ovo je Ahmedova predaja, 1/214, 269, 359; i Et-Taberanijeva. Prenosi ga Muslim, 7/158 u sažetom obliku: *„Allahu, poduči ga propisima."* Iz Ahmedove predaje, 1/327 i 1/330, prenosi se od Ibn-Abbasa da je rekao: *„Molio je Allaha, azze ve dželle, da mi poveća znanje i shvatanje."*

[216] On je šejh učača i komentatora Kur'ana, Mudžahid b. Džebr Ebu-Hadždžadž el-Mekki. Kur'an, tefsir i fikh je preuzeo od Ibnu-Abbasa, radijallahu anhuma.

onda su manje jasni ajeti. Ono što je mimo njih, poznatog je značenja, a to se, ustvari, i traži.

Također, Allah Uzvišeni kaže:

﴿ مِنْهُ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ ﴾

„u kojoj su ajeti jasni; oni su matica Knjige; drugi su manje jasni." (Ali Imran, 7.)

Ovi harfovi, kod većine onih koji broje ajete Kur'ana, nisu ajeti.

Termin *tumačenje* u govoru zadnjih generacija pravnika i apologetičara označava: „Odstupanje termina od preovladavajuće mogućnosti ka manjoj mogućnosti zbog dokaza koji to obavezuje." To je ono tumačenje oko kojeg se ljudi spore u većini činjenica vezanih za obavijesti i potražnju. Ispravno tumačenje je ono koje je u saglasnosti sa onim na što ukazuju tekstovi Kur'ana i Sunneta, a što je u suprotnosti naziva se *neispravnim tumačenjem.* O ovome postoji podrobnije tumačenje na njegovom mjestu.

Spominje se u *Et-Tebsiri* da je Nusajr b. Jahja el-Belhi prenio od Amra b. Ismaila b. Hammada b. Ebi-Jahjaa b. Muhammeda b. el-Hasena, Allah im se smilovao, da je upitan o ajetima i predajama u kojima se spominju Allahova svojstva, te da njihova vanjština vodi u *tešbih-poistovjećivanje.* Rekao je: „Preko njih prelazimo, kao što su došli, i vjerujemo u njih. Ne zapitkujemo: Kako?"

Treba znati da neispravno nevjerničko značenje nije vanjština niti zahtjev teksta. Onaj ko tako shvati shvatio ga je zbog pomanjkanja ispravnog poimanja i znanja. Neki ljudi su rekli:

Koliko ima onih koji kore ispravan govor
A mahana im je bolesno poimanje

Rečeno je:

Na meni je da isklešem riječi u kamenu
Ali, nisam kriv ako ih krave ne shvate

Kako za Allahov govor, koji je najiskreniji i najljepši, a on je Knjiga

﴿ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ۝ ﴾

„...čiji se ajeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg." (Hud, 1.) mogu govoriti da je vanjština Kur'ana i hadisa zabluda i da u njima nema pojašnjenja za ispravnost vjerovanja, kao ni pojašnjenja tevhida i Allahove čistote?! Ovo je suština govora onih koji tumače tekstove. Istina je da sve ono na što ukazuje Kur'an je sušta istina, a Kur'an i ne ukazuje na ono što je neistina. Oni koji se suprotstavljaju tvrde da Kur'an ukazuje na neistinu koju je dužnost skrenuti na drugo značenje.

Reći će im se: Vratima koja ste otvorili, kada tvrdite da ste izvojevali pobjedu nad vašom braćom vjernicima, na malobrojnim i skrivenim mjestima, dopustili ste ulazak svakovrsnih mušrika i novotara i ne možete ih zatvoriti. Kada vam priliči da Kur'an odvedete od pojmljivog značenja bez šerijatskog dokaza, onda pitamo: Putem kojeg mjerila je dopušteno njegovo tumačenje, a putem kojeg nije?

Ako kažete: „Tumačimo ono na čiju nemogućnost ukazuje kategorički razumski dokaz, a u suprotnom ga potvrđujemo", reći će vam se: „Putem kojeg razuma ćemo vagati kategorčki razumski dokaz?"

Karamit batinija tvrdi da postoje kategorički dokazi za neispravnost šerijatskih, očitih i vanjskih dokaza.

Filozof tvrdi da postoje kategorički dokazi za neispravnost proživljenja tijela.

Mu'tezile tvrde da postoje kategorički dokazi nemogućnosti viđenja Allaha, azze ve dželle, ili nemogućnosti postojanja znanja, govora i milosti kod Allaha, azze ve dželle.

Tematika *tumačenja*, čiju obligatnost zagovaraju njihovi zagovornici putem racionalnih dokaza, daleko je veća da bi se mogla sročiti na ovom mjestu. Iz toga, navodno, proizilaze dvije velike stvari kojih se treba čuvati:

Prva: Da ne potvrđujemo ništa od značenja Kur'ana i Sunneta sve dok ne sprovedemo široka i duga istraživanja o njihovoj razumskoj mogućnosti. Svaka grupacija, onih koji se razilaze oko Knjige, tvrdi da razum ukazuje na ono što zastupaju, ali je krajnje ishodište toga zbunjenost koje se treba čuvati.

Druga: Srca se odriču zastupanja kategoričnosti o svojim uvjerenjima, a i o čemu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio, jer nema potvrde da se želi vanjsko značenje. Tumačenja su neusaglašena. Tako je, navodno, obaveza odvojiti Kur'an i Sunnet od značenja i upute na ono o čemu je Allah obavijestio Svoje robove, a posebno se to odnosi na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Sve su to samo obavijesti, a Kur'an je velika vijest. Zato ćemo naći one koji se prepuštaju *tumačenjima*, da tekstove Kur'ana i Sunneta spominju samo radi ojačavanja svojih stavova, a ne radi uzimanja Objave za temelj. Ako se tekstovi slažu, a oni ujedno tvrde da i razum na njih ukazuje, onda ih prihvataju, a tumače ih ako se ne slažu. Ovime se otvaraju vrata otpadništva. Molimo Allaha za oprost.

Negacija i poistovjećivanje

Autor kaže: **„Ko se ne bude čuvao negacija i poistovjećivanja, skrenuo je i ne izražava Allahovu čistotu.“**

Negacija i poistovjećivanje su dvije bolesti srca. Bolesti srca su dvovrsne: Bolest sumnji i bolest strasti. Obje su spomenute u Kur'anu. Uzvišeni kaže:

﴿ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ ﴾

„...na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da tada žudi onaj u čijem je srcu bolest...“ (El-Ahzab, 32.)

Ovo je bolest strasti. Uzvišeni kaže:

﴿ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ﴾

„U srcima njihovim je bolest i Allah im povećava bolest...“ (El-Bekare, 10.)

﴿ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ ﴾

„A što se tiče onih čija su srca bolesna, ona im je nevjerovanje dodala na nevjerovanje koje već imaju...“ (Et-Tevbe, 125.)

Ovo je bolest sumnje. Ona je gora od bolesti strasti, jer je se nadati da će se čovjek izliječiti nakon zadovoljavanja strasti, dok se bolest sumnje ne može liječiti osim da Allah čovjeka obuhvati Svojom milošću. Sumnja o kojoj se govori o pitanju sifata (Allahovih svojstava) odnosi se na negiranje i poistovjećivanje. Sumnje negacije su gore od sumnji poistovjećivanja, jer sumnja negacije predstavlja odbacivanje i poricanje navoda od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Sumnja poistovjećivanja predstavlja pretjerivanje i prelazak granice u odnosu na navode od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Poistovjećivanje Allaha sa Njegovim stvorenjima je nevjerstvo, jer Uzvišeni kaže:

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَيْءٌ ﴾

„Niko nije kao On!“ (Eš-Šura, 11.)

Negiranje Njegovih svojstava je nevjerstvo, jer Uzvišeni kaže:

﴿ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١١﴾ ﴾

„i On sve čuje i sve vidi.“ (Eš-Šura, 11.)

Ovo je temelj dvije vrste poistovjećivanja: Poistovjećivanje Stvoritelja sa stvorenjem. Apologetičari se zamaraju oko ove vrste odbacivanja i obesnaživanja. Zastupnici ove vrste su malobrojniji od zastupnika druge vrste, a oni poistovjećuju stvorenja sa Stvoriteljem, kao što su oni koji obožavaju šejhove, Uzejra, Sunce, Mjesec, kipove, meleke, vatru, vodu, tele, grobove, džine i dr. Njima su poslani poslanici koji su ih pozivali u robovanje Allahu Jedinom Koji sudruga nema.

Autor kaže: **„Naš Gospodar, azze ve dželle, je opisan svojstvima jednoće i dati su Mu epiteti zasebnosti. Niko od stvorenja nema ova značenja.“**

Autor, Allah mu se smilovao, ukazuje na Gospodarevu čistotu kojom je opisan i kojom je Sebe opisao izrazima negacije i potvrde. Autorov navod je uzet iz značenja sure El-Ihlas. Njegove riječi: **„opisan je svojstvima jednoće“** su uzete iz riječi Uzvišenog:

﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ ﴾

„Reci: 'On je Allah - Jedan!' Allah je utočište svakom!“ (El-Ihlas, 1-2.)

Njegove riječi: **„dati su Mu epiteti zasebnosti“** su uzete iz riječi Uzvišenog:

﴿ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ ﴾

„Allah je utočište svakom! Nije rodio i nije rođen.“ (El-Ihlas, 2-3.)

Njegove riječi: **„niko od stvorenja nema ova značenja“** su uzete iz riječi Uzvišenog:

﴿ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ﴿٤﴾ ﴾

„i niko Mu ravan nije!“ (El-Ihlas, 4.)

On, također, potvrđuje prethodne navode o potvrdi svojstava i negaciji poistovjećivanja.

Opis i epitet (*wasf i na't*) su dva sinonima, a neki su rekli da su to dvije riječi približnih značenja. Opis se upotrebljava za Biće, a epitet za djela.

Također, tu su jednoća i zasebnost. O njihovoj razlici je rečeno: Jednoća se odnosi na Biće, a zasebnost na svojstva. Uzvišeni je jedinstvenog Bića i zasebnih svojstava. Ovo je istina i oko nje se niko ne spori. Međutim, u spomenutim terminima se očituje jedan vid ponavljanja. Šejh ima slična ponavljanja na mnogim mjestima ove poslanice o akidi, što više sliči hutbama i dovama nego pitanjima uvjerenja. Rimovanje obraćanja je veoma prikladno.

﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ﴾

„Niko nije kao On!" (Eš-Šura, 11.)

Ovo značenje o Allahovoj čistoti je daleko potpunije i savršenije od autorovih riječi: **„Niko od stvorenja nema ova značenja."**

Negiranje Allahu granica, organa i aparata

Autor kaže: **„Allah je Uzvišen od granica, konačnosti, krajeva, organa i aparata. Šest dimenzija Ga ne mogu obuhvatiti, kao što je slučaj sa ostalim stvorenjima."**

Ispred šejhovog, Allah mu se smilovao, navoda dat ću manji uvod, a on glasi: Ljudi oko upotrebe ovih termina imaju tri mišljenja. Jedna grupacija ih negira, druga potvrđuje, a treća daje podrobnija tumačenja. To su oni koji slijede Ispravne prethodnike. Oni ih općenito ne negiraju niti potvrđuju, osim nakon pojašnjenja. Neki su potvrđeni, a neki negirani. Ovi termini su kod posljednjih generacija postali općeniti i nerazjašnjeni, kao što je slučaj sa ostalim terminima, jer ih svi ne upotrebljavaju u istom jezičkom značenju.

Zato, negatori putem njih negiraju i istinu i neistinu, a od onih koji ih afirmišu spominju ono što ni sami afirmatori ne zastupaju. Dio onih koji ih afirmišu u njih uvode neispravna značenja koja su suprotna mišljenjima Ispravnih prethodnika. Mi nemamo pravo da opišemo Allaha Uzvišenog onim čime Sebe nije opisao, niti Ga je opisao Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, negacijom ili potvrdom, pošto Kur'an i Vaga na njih ukazuju, a u Kur'anu i Sunnetu se ne navodi tekst koji bi ih negirao ili potvrdio. Mi samo slijedimo, a ne uvodimo novotarije.

Dužnost je razmotriti ovu tematiku, tj. pitanja svojstava. Mi potvrđujemo ono što Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potvrde, a negiramo ono što Allah i Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, negiraju.

Dužnost je prilikom potvrde i negacije pridržavati se termina koji se navode u tekstovima. Tako potvrđujemo termine i značenja koja su Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdili. Ne upotrebljavamo termine za koje se na navodi ni negacija, a ni potvrda sve dok ne pogledamo šta se njima želi reći. Prihvataju se ako im je značenje ispravno, ali je, ipak, potrebno izraziti se šerijatskim terminima o značenjima ne upotrebljavajući općenite nerazjašnjene termine, osim ukoliko postoji posebna potreba za tim, uz navođenje popratnih činjenica koje pojašnjavaju željeno. Takva potreba se ogleda npr. da upotrebljavamo takav termin ukoliko ne možemo izraziti ciljano značenje bez njegove upotrebe i sl.

Autor, Allah mu se smilovao, želio je ovim govorom dati repliku onima koji poistovjećuju Allaha sa Njegovim stvorenjima, kao što su Davud el-Dževaribi[217] i njemu slični, koji kažu: „Allah ima tijelo, sastavljen je od trupa i organa." Neka je Allah daleko Uzvišen od onoga što govore! Istinito je značenje kojeg je šejh ovdje ciljano htio putem negacije koju ovdje spominje. Međutim, poslije njega su došli oni koji su u općenito negiranje ubacili i istinu i neistinu.

[217] Imam Ez-Zehebi u *Mizanu*, 2/23; kaže: Davud el-Dževaribi vođa refda i tedžsima."

Jedinstven stav ispravnih prethodnika o neodređivanju i nepoistovjećivanju

Zato postoji potreba za pojašnjenjem, a ono je: Ispravni prethodnici se slažu da ljudi ne poznaju granice Allaha. Oni ne mogu ograničiti nijedno od Njegovih svojstava. Ebu-Davud et-Tajalisi[218] kaže: „Sufjan, Šu'be[219], Hammad b. Zejd[220], Hammad b. Seleme[221], Šurejk[222] i Ebu-Avane[223] ne određuju granice, ne poistovjećuju, niti navode primjere. Oni prenose hadise, a ne govore: 'Kako?'. Odgovore predajom kada budu upitani."

U autorovom govoru će kasnije biti navedena rečenica: „Njegova stvorenja su nemoćna obuhvatiti Ga. Iz toga se zna da mu je cilj reći da je Allah, azze ve dželle, daleko Uzvišen da bi Ga iko obuhvatio i odredio Mu granice, a to znači da je On odvojen i različit od Svojih stvorenja.

Abdullah b. el-Mubarek je upitan: „Po čemu spoznajemo našeg Gospodara?" Odgovorio je: „On je iznad Arša i različit je od Svojih stvorenja." Upitan je: „Granicom?" - pa je rekao: „Granicom."

---

218 On je Sulejman b. Davud b. El-Džarud, veliki hafiz, autor Musneda, brdo od znanja. Umro je 203. h.g.

219 On je imam, hafiz Šu'be b. Hadždžadž b. Verd, vođa vjernika u hadisu, učenjak stanovnika Basre. Prvi se bavio naukom *džerha i ta'dila*. Poznat je po velikom broju dobrovoljnih namaza. Imao je znanje i o poeziji. Umro je 160. h.g.

220 On je autoritet, hafiz, muhaddis svoga vremena Hamad b. Zejd b. Dirhem Ebu-Isma'il el-Ezdi. Porijeklom je iz Sidžistana. Umro je 189. h.g.

221 On je uzorni autoritet, šejhul-islam Hamad b. Seleme b. Dinar Ebu-Seleme el-Basri. Bio je veliki poznavaoc hadisa, Sunneta, fikha i ar. gramatike. Umro je 167. h.g.

222 On je Šurejk b. Abdullah, autoritet, hafiz, fakih i kadija, Ebu-Abdullah en-Neha'i. Bio je veliki protivnik sljedbenika strasti i novina u vjeri. Bio je kadija u Kufi za vrijeme Ebu-Dža'fera el-Mensura. Umro je 177. h.g.

223 On je hafiz, imam, muhaddis Basre El-Veddah b. Abdullah. Porijeklom je iz Džurdžana. Umro je 186. h.g.

Poznato je da se granicom naziva nešto čime se određena stvar odvaja i odlikuje u odnosu na drugu. Uzvišeni nije utjelovljen u Svojim stvorenjima niti opstoji u njima. On opstoji oduvijek, Sam po Sebi, a druge održava. U osnovi nije dozvoljeno da bude razilaženja oko termina *granica* u ovom značenju, jer poslije njene negacije stoji samo negacija postojanja Gospodara i Njegove suštine. Ako se *granica* spominje u značenju znanja i govora, tj. da Mu Njegovi robovi mogu odrediti granicu, onda je to isključeno bez ikakvog razilaženja među sljedbenicima Sunneta.

Ebu-el-Kasim el-Kušejri[224] u svojoj *Risali* kaže: „Čuo sam šejha Ebu Abdur-Rahmana es-Sulemija[225], čuo sam Ebu-Mensura b. Abdullaha, čuo sam Ebul-Hasena el-Anberija, čuo sam Sehla b. Abdullaha et-Tusterija[226] da, kada je upitan o Allahovom Biću, kaže: 'Allahovo Biće se odlikuje znanjem. Ne može se doseći obuhvatanjem i vidjeti pogledima na dunjaluku. Ono postoji shodno činjenicama ispravnog vjerovanja, bez postavljanja granica, obuhvatanja ili govora o utjelovljenju. Oči će Ga gledati na ahiretu. On je nadmoćan u Svojoj vlasti i moći. Ljudi su lišeni spoznaje suštine Njegovog Bića. Na Sebe je ukazao Svojim ajetima, srca Ga spoznaju, a oči Ga ne mogu doseći. Vjernik će u Njega gledati očima bez obuhvatanja ili krajnjeg dosezanja.'"

---

224 On je uzorni imam, asketa Ebul-Kasim Abdul-Kerim b. Hevazin b. Abdul-Melik b. Talha el-Kušejri. Umro je 465. h.g.

225 On je Muhammed b. Husejn b. Muhammed b. Musa el-Ezdi es-Sulemi, imam, hafiz, muhaddis. Umro je 412. h.g.

226 On je Sehl b. Abdullah b. Junus Ebu-Muhammed et-Tusteri. Umro je 283. h.g.

Govor Ebu-Hanife o potvrdi ruke, lica i nefsa Allahu, subhanehu ve te'ala, bez kakvoće

Negatori terminima krajevi, organi i aparati argumentiraju negaciju nekih potvrđenih svojstava putem kategoričkih dokaza, kao npr. Ruka i Lice.

Ebu-Hanife, radijallahu anhu*, u *El-Fikhul-ekberu* kaže: „On ima Ruku, Lice i Nefs, kao što Uzvišeni u Kur'anu spominje Ruku, Lice i Nefs. To su osobine o čijoj se kakvoći ne postavlja upit. Ne kaže se: Njegova Ruka je Njegova moć i blagodat, jer se time obesnažuje svojstvo." Ovo je rekao imam Ebu-Hanife, radijallahu anhu, a potvrđeno je kategoričkim dokazima. Uzvišeni kaže:

﴿ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ﴾

„šta te navelo da ne učiniš sedždu onome koga sam Ja stvorio sa Svoje dvije ruke?" (Sad, 75.)

﴿ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَٱلسَّمَـٰوَٰتُ مَطْوِيَّـٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ﴾

„...a čitava će Zemlja na Sudnjem danu u šaci Njegovoj biti, a nebesa će u desnici Njegovoj smotana ostati." (Ez-Zumer, 67.)

﴿ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ﴾

„Sve će, osim Njegovog lica propasti!" (El-Kasas, 88.)

﴿ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو ٱلْجَلَـٰلِ وَٱلْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ ﴾

---

* Nije uobičajena upotreba riječi *radijallahu anhu* za nekoga drugog osim ashabe, ali ponekad učenici ili sljedbenici nekog imama iz posebnog poštivanja prema njemu upotrebe ove riječi. Uobičajeno je da se kaže *rahimehullah*. (prim. šer. rec.)

„A ostaje Lice tvoga Gospodara, Veličanstveno i Plemenito.“ (Er-Rahman, 27.)

﴿ تَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِى وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِى نَفْسِكَ ﴾

„Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš...“ (El-Maide, 116.)

﴿ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ﴾

„Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv...“ (El-En'am, 54.)

﴿ وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴾

„...i Ja sam te za Sebe izabrao.“ (Ta-ha, 41.)

﴿ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ﴾

„Allah vas na Sebe upozorava.“ (Ali Imran, 28.)

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u hadisu o zalaganju kaže da će ljudi, nakon što dođu Ademu, reći: „Allah te je stvorio Svojom rukom i naredio melekima da ti sedždu učine, podučio te je imenima svih stvari...“[227]

Tumačenje onih koji kažu da se pod rukom misli na moć nije ispravno. Uzvišeni kaže:

﴿ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ ﴾

„...koga sam Ja stvorio sa Svoje dvije ruke?“ (Sad, 75.)

Nije ispravno da značenje bude *Mojom moći* kada je Ruka spomenuta u dvojini. Da je to ispravno, Iblis bi rekao: „I mene si, također, stvorio Svojom moći, pa on nema posebnu vrijednost

[227] Sahih; El-Buhari, 4/454, 464; Ahmed, 3/116; Hadis o zalaganju, iz Enesova hadisa.

nada mnom." Iblis je, i pored svoga nevjerstva, bolje poznavao svoga Gospodara od džehmija.

Oni nemaju dokaza u riječima Uzvišnog:

﴿ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ ﴾

„Kako oni ne vide da Mi sami, od onoga što su Naše ruke učinile, njima stoku stvaramo i da oni njome raspolažu kao vlasnici!" (Ja-sin, 71.), jer je Uzvišeni naveo riječ *el-ejdi - ruke* u množini i spojio ih sa ličnom zamjenicom u množini, kako bi se obje množine podudarale. Oba termina ukazuju na vlasništvo i veličinu. Nije rekao *ejdi* bez određenoga člana, pripisujući ga ličnoj zamjenici u jednini, a nije ih naveo ni u dvojini pripisujući ih ličnoj zamjenici u množini.

Njegove riječi:

﴿ مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَآ ﴾

„od onoga što su Naše ruke učinile." (Ja-sin, 71.) nisu poput riječi: „Ono što Sam stvorio sa Svoje dvije ruke."

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže o Allahu, azze ve dželle: *„Njegov zastor je svjetlo, a da ga otkrije veličanstvenost Njegovog Lica bi spalila do čega Njegov pogled dođe od svega što je stvoreno."*[228]

Za ova svojstva se ne kaže da su organi, tjelesni udovi, aparati i krajevi, jer je *rukn* dio određene materije. Allah Uzvišeni je Jedan i o Njemu sve ovisi. Ne može se razdijeliti, subhanehu ve te'ala. Organi nose značenje rasparčavanja i cjepkanja, neka je Allah Uzvišen od toga! U ovom značenju su riječi Uzvišenog:

﴿ ٱلَّذِينَ جَعَلُوا۟ ٱلْقُرْءَانَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ ﴾

„One koji Kur'an na dijelove dijele." (El-Hidžr, 91.)

---

228 Sahih.

Tjelesni udovi nose značenje sticanja i okorištavanja, a također i aparati, a to su alatke koje služe za donošenje koristi i otklanjanje štete. Uzvišeni je lišen svih ovih značenja. Zato se njihov spomen ne navodi u svojstvima Uzvišenog. Šerijatski termini imaju ispravna značenja i čisti su od neispravnih tumačenja. Isto tako, ne smije se zastranjivati prilikom negacije ili potvrde od šerijatskih termina da bi tako bilo potvrđeno neispravno značenje ili se negiralo ispravno značenje. Svi ovi općeniti termini su na dohvatu onih koji im daju njihova prava, ili onih koji ih obesnažuju.

Pod terminom *pravac - el-džihe* misli se na nešto što postoji, a može se i misliti na nešto što (fizički) ne postoji. Poznato je da samo postoje Stvoritelj i stvorenja.

Ako se pod pravcem misli na postojeću stvar mimo Allaha, onda je taj *pravac* stvoren. Uzvišeni Allah ne može ničim biti obuhvaćen, nijedno od Njegovih stvorenja ga ne može obuhvatiti, neka je Uzvišen od toga!

Ako se pod pravcem misli na nepostojeću stvar koja je iznad svijeta, onda je tamo samo Allah Jedini.

Ako se kaže: „On, subhanehu ve te'ala, sa ovakvim tumačenjem je u pravcu", a to je ispravno i znači da je On iznad ovoga svijeta gdje se završavaju stvorenja, On je iznad svih. On je Uzvišen nad njima.

Oni koji negiraju termin *pravac* a time žele negirati uzvišenost, spominju neke dokaze kao: „Svi pravci su stvoreni. On, subhanehu ve te'ala, je bio prije pravaca. Ko kaže da je On u određenom pravcu, mora reći da je dio svijeta oduvijek, te da je bio neovisan o pravcu, a zatim je postao vezan za njega."

Ovi i slični termini ukazuju da On Uzvišeni nije vezan ni za jedno stvorenje, svejedno nazivalo se ono pravac ili ne. Ovo je istina. Međutim, pravac nije postojeća stvar, već apstraktna. Nema sumnje da pravci nemaju granica. Ono što ne postoji u onome što je bezgranično, ne može se ni smatrati postojećim.

Autor, Allah mu se smilovao, kaže: **„Šest dimenzija Ga ne mogu obuhvatiti kao što je slučaj sa Njegovim stvorenjima"**, a to je istina s obzirom na to da Ga nijedno stvorenje ne može obuhvatiti, a zapravo, On sve obuhvata i On je iznad svega. Autor je htio istaći ovo značenje, jer će se u njegovom govoru navesti **„Uzvišeni obuhvata sve i iznad svega je"**.

Kada se objedine ova dva njegova navoda: **„Šest dimenzija Ga ne mogu obuhvatiti kao što je slučaj sa Njegovim stvorenjima"** i **„Obuhvata sve i iznad svega je"**, zna se da mu je cilj istaći da Allah Uzvišeni nije sadržan ni u čemu, niti je obuhvaćen nečim, što je slučaj sa ostalim stvorenjima. Uzvišeni sve obuhvata i Uzvišen je iznad svake stvari.

Preostale su još dvije stvari iz njegovog govora:

Prvo: Upotrebu termina poput ovih, uz svu općenitost i nedeciznost, je preče izbjegavati, a u suprotnom će nadvladati i neminovno dovesti u kontradiktornost pri potvrdi obuhvatanja uzvišenosti i negiranja pravca uzvišenosti. Iako je u prethodno navedenim riječima dat odgovor, tako što je negirao da Ga Njegova stvorenja sadrže i obuhvataju, pridržavanje šerijatskih termina je preče.

Drugo: Iz njegovih riječi **„Poput ostalih stvorenja"** shvata se da nema nijedne nove stvari (stvorenja), a da nije obuhvaćeno. Ovo je diskutabilno. Ako je želio reći da su obuhvaćeni postojećom stvari, onda je nemoguće. Svijet nije okružen drugim svijetom, u suprotnom bi to nalagalo lančani poredak. Ako je želio istaći nepostojeću činjenicu, onda svaka stvorena stvar nije okružena nepostojanjem. Neke su unutar drugih, kao što su nebesa i zemlja u Kursijju i sl. Neki su krajnji, kao Arš. Krov svijeta nije u nečemu drugom stvorenom, a time se, kao što je rečeno, prekida lančani poredak.

Na ovu problematičnost može se odgovoriti i sljedećim:

Riječ *sair* znači: *ostala stvorenja*, a ne sva. Ovo je temeljno značenje. Od ove riječi dolazi i riječ *su'r*, a znači ostatak vode iza onoga koji ju je popio. Tako je autor želio istaći *većinu* stvorenja, a ne sva, jer *sairun* bolje ukazuje na većinu, nego na sve. Zato značenje glasi:

Uzvišeni Allah nije sadržan u nečemu kao što je slučaj sa većinom stvorenja. On nije obuhvaćen ničim, neka je Uzvišen od toga! Ne mislimo da šejh, Allah mu se smilovao, spada među one koji zagovaraju da Allah nije unutar niti van svijeta, negirajući ove dvije odredbe, kao što to misle neki komentatori. On želi reći: Uzvišeni je čist da bi Ga neko od Njegovih stvorenja okruživao ili da bi bio ovisan o nekom od njih, kao što je Arš i dr.

O potvrdi ovog navoda od imama Ebu-Hanife, radijallahu anhu, postoji predostrožnost. Njegovi takmaci su ga osudili za stvari koje su daleko lakše od ove.

Kada bi čuli govor poput ovoga, od njih bi se pročula osuda. Ebu-Muti' el-Belhi[229] od njega prenosi potvrdu uzvišenosti, kao što će biti spomenuto kasnije, inšallahu te'ala. Vanjština ovog navoda nalaže negaciju, a slično nije navedeno ni u Kur'anu ni u Sunnetu. Zato kažem da treba imati predostrožnosti prilikom potvrde ovog navoda od imama Ebu-Hanife. Najpreče je izraziti neopredijeljenost o korištenju ovog navoda. Ovakav navod nosi sa sobom opasnost, za razliku od navoda koji se spominje od Zakonodavca, kao što su uzvisivanje, silazak i sl. Ko od neznalica pomisli da Uzvišenom, kada siđe na zemaljsko nebo[230] kao što je obavijestio Istinoljubivi, sallallahu alejhi ve sellem, Arš bude iznad Njega, tj. da bude između dva nivoa svijeta, njegovo mišljenje je suprotno koncenzusu ispravnih prethodnika, kao i Kur'anu i Sunnetu.

Šejhul-islam Ebu-Osman Ismail b. Abdur-Rahman es-Sabuni kaže: „Čuo sam učitelja Ebu-Mensura b. Hammada[231] da je poslije prenošenja hadisa o spuštanju rekao: 'Ebu-Hanife, radijallahu anhu, je o tome upitan, pa je rekao: Spušta se, bez upita o kakvoći.'"

229 On je Hakem b. Abdullah. Ubraja se u velike drugove Ebu-Hanife i velike pravnike hanefijskog pravca. Ibnul-Mubarek ga je mnogo poštovao i uvažavao zbog njegove vjere i njegova znanja. Umro je 199. h.g.

230 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 1145; Muslim, 758; čak je i mutevatir. Navodi se u *Irvaul-galil*, 450. *Sahihul-džami'is-s-sagir*, 1914.

231 On je autoritet, asketa, autor mnogih djela, Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Hamšaz en-Nejsaburi eš-Šafi'ijj. Umro je 388. h.g.

Neki su, prema ovome, ostali neopredijeljeni zbog slabosti znanja o značenjima Kur'ana, Sunneta i izreka Ispravnih prethodnika. Zato neki negiraju da je On iznad Arša, već kažu: „Niti je odvojen, niti je pri njemu, niti je unutar nit izvan svijeta." Tako Mu daju svojstva nepostojanja i nemogućnosti. Oni Ga ne opisuju onim čime je opisao Sebe u vidu uzvišenosti iznad Arša.

Neki kažu: „On je utjelovljen u svemu postojećem", ili kažu: „On postoji u svemu postojećem i sl." Neka je Allah uveliko Uzvišen od onoga što govore nepravedni i poricatelji!

Nešto kasnije će, sa više pojašnjenja, doći potvrda Allahove osobine uzvišenosti, kada bude govora o autorovim riječima: „On sve obuhvata i iznad svega je", inšallahu te'ala.

Isra' i Mi'radž

Autor kaže: **„Mi'radž (uspinjanje) je istina. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je poveden na noćno putovanje (El-Isra') i na javi je uzdignut na nebo, zatim je doveden do uzvišenosti (visine) koju je Allah htio, a On ga je počastio čime je htio. Dao mu je objavu, a 'Srce nije poreklo ono što je vidio'. Neka je salavat i selam na njega na ahiretu i dunjaluku."**

Mi'radž je izvedenica od riječi *urudž*, tj. sredstvo kojim se uspinje, poput ljestvi. Međutim, ne zna mu se kakvoća, a za njega važi propis kao i za ostale nevidljive stvari (gajb). Mi vjerujemo u Mi'radž i ne zaokupiramo se njegovom kakvoćom.

Autorove riječi: **„Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je poveden na noćno putovanje (El-Isra') i na javi je uzdignut na nebo."**

Postoji razilaženje oko Isra'a.

Rečeno je: Noćno putovanje El-Isra' je bilo dušom, a njegovo tijelo nije bilo odsutno. Ibn-Ishak[232] od Aiše i Muavije, radijallahu anhuma, to prenosi. Slično se prenosi od El-Hasena el-Basrija. Međutim, treba poznavati razliku da se kaže: „Noćno putovanje je bilo u snu" i „Bilo je dušom bez tijela". Između njih postoji ogromna razlika. Aiša i Muavija, radijallahu anhuma, nisu rekli: „Bilo je u snu", nego: „Poveden je na noćno putovanje dušom, a njegovo tijelo nije bilo odsutno".

Razlika između ovoga dvoga je: Ono što čovjek vidi u snu mogu biti navedeni primjeri poznatih stvari u obliku koji se osjeća čulima. Tako možda vidi da je uzdignut ka nebu, da je odveden u Mekku, a njegova duša se nije uspela i nije otišla, već mu je melek zadužen za snove naveo primjer. Njih dvoje nisu željeli reći da je noćno putovanje bilo u snu, nego da je sama duša povedena na noćno putovanje napustivši i vrativši se u tijelo. Aiša i Muavija su smatrali ovo Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, specifičnostima, jer duše drugih ne mogu dobiti potpuno uspinjanje ka nebu osim poslije smrti.

Greška onih koji kažu da su se Isra' i Mi'radž ponavljali

Rečeno je: Noćno putovanje je bilo dva puta. Jednaput na javi, a drugi put u snu. Zastupnici ovog mišljenja kao da su željeli objediniti Šurejkov hadis i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: *„Zatim sam se probudio"* sa ostalim predajama.

Isto tako, neki su rekli: Noćno putovanje je bilo dva puta: Jedanput prije Objave, a drugi put poslije.

232 On je Muhammed b. Ishak b. Jesar b. Hijar, autoritet, hafiz, historičar, Ebu-Bekr. Autor je poznatog djela *Siretu nebevijje*. Vidio je Enes b. Malika i Se'ida b. Musejjeba. Umro je 152. h.g.

Neki su rekli: Bilo je tri puta, jedanput prije Objave, a dva puta poslije.

Kada im god terminologija predaja ne bude jasna, oni dodaju jedno noćno putovanje da bi je usaglasili. Ovo čine slabi učenjaci u hadisu, a imami u predajama zastupaju sljedeće:

Noćno putovanje je bilo jedanput u Mekki, poslije nastupanja poslanstva i prije Hidžre na godinu dana. Rečeno je: Prije na godinu i dva mjeseca, što prenosi Ibn Abdul-Berr[233].

Šemsuddin b. el-Kajjim[234] kaže: „Čuditi se ovima koji tvrde da je noćno putovanje bilo više puta. Kako im može biti primjereno da misle da mu je svaki put propisano pedeset namaza, a zatim je išao od Gospodara do Musaa dok broj namaza nije sveden na pet, pa je rekao: *'Uspostavio sam obavezu i olakšao Svojim robovima'*, a potom ih opet vrati na pedeset, a zatim ponovo spusti na pet?! Neki učenjaci su rekli da je Šurejk pogriješio u terminima hadisa o noćnom puto-vanju. Muslim je naveo predaje sa lancem prenosilaca, a zatim re-kao: 'Nekim stvarima je dao prednost, neke je stavio pozada, dodao je i oduzeo.'"[235] I nije naveo hadis. Lijepo je to rekao, Allah mu se smilovao. Završen je citat šejha Šesmuddina, Allah mu se smilovao.

---

[233] On je imam, autoritet, hafiz sa Zapada, šejhul-islam Ebu-Omer Jusuf b. Abdullah b. Muhammed b. Abdul-Berr b. Asim en-Nemeri el-Endelusi el--Kurtubi el-Maliki. Autor je poznatog djela *Et-Temhid*. Umro je 463. h.g.

[234] On je imam, hafiz, valorizator, poznavaoc usula, fikha, akideta, ar. Gramatike. Autor je mnogih vrijednih djela. Družio se sa šejhul-islamom Ibnu-Tejmijjom otprilike 16. godina. Mnogo ga zavolio, pomogao njegovo učenje i širio ga. Mnoge njegove knjige je skratio i prilagodio. Bio je poznat po mnogom namazu, lijepom učenju Kur'ana, lijepom ponašanju. Umro je 751. h.g.

[235] *Zadul-Me'ad*, 3/42; izdavačka kuća Er-Risala.

Hadis o Isra'u i Mi'radžu

U hadisu o noćnom putovanju se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bio na javi, prema vjerodostojnom mišljenju, tj. noćno putovanje je bilo iz Mesdžidul-Harama u Mesdžidul-Aksa. Jahao je na Buraku u društvu Džebraila, alejhis-selam. Tamo je odsjeo i vjerovjesnicima bio predvodnik u namazu. Buraka je svezao za halku na vratima Mesdžida.

Rečeno je: Odsjeo je u Betlehemu i tamo je klanjao, ali to nikako nije vjerodostojno potvrđeno.

Potom je iz Bejtul-Makdisa te noći uzdignut na dunjalučko nebo. Džibril je zatražio da se otvori, pa im je otvoreno. Tamo je vidio praoca Adema koji ga je poselamio, izrazio mu dobrodošlicu i odvratio mu na selam. Priznao je njegovo vjerovjesništvo.

Potom je uzdignut na drugo nebo, a Džibril mu je zatražio dozvolu za ulazak i na njemu vidio Jahjaa b. Zekerijaa i Isaa sina Merjeminog. Susreo ih je, poselamio, odvaratili su mu na selam, izarazili dobrodošlicu i potvrdili njegovo vjerovjesništvo.

Potom je uzdignut na treće nebo i na njemu je vidio Jusufa koji ga je poselamio, izrazio mu dobrodošlicu i potvrdio njegovo vjerovjesništvo.

Potom je došao na četvrto nebo i na njemu vidio Idrisa, a on ga je poselamio, izrazio mu dobrodošlicu i potvrdio njegovo vjerovjesništvo.

Potom je poveden na peto nebo i na njemu vidio Haruna b. Imrana koji ga je poselamio, izrazio mu dobrodošlicu i potvrdio njegovo vjerovjesništvo.

Potom je uzdignut na šesto nebo i tamo susureo Musaa, koji ga je poselamio, izrazio dobrodošlicu i potvrdio njegovo vjerovjesništvo. Kada ga je prešao, Musa zaplaka. Rečeno mu je: „Šta te je ras-

plakalo?" Odgovorio je: „Plačem, jer je mladić poslan poslije mene, a od njegovog naroda će više ući u Džennet nego od moga."

Potom je uzdignut na sedmo nebo i tamo susreo Ibrahima koji ga je poselamio, izrazio mu dobrodošlicu i potvrdio njegovo vjerovjesništvo. Potom je uzdignut na Sidretul-Munteha gdje mu je uzdignut El-Bejtul-Ma'mur, a potom je uzdignut do Silnoga, azze ve dželle, neka su Njegova imena uzvišena. Približio mu se na dva luka, ili manje od toga.

Objavio je Svome robu što je objavio, naredio mu je pedeset namaza, pa se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vratio sve dok nije ponovno naišao na Musaa. Upitao ga je: „Šta ti naređeno?" Rekao je: „Pedeset namaza." Rekao mu je: „Tvoj narod to neće moći podnijeti. Idi svome Gospodaru i moli Ga da olakša tvom ummetu."

Okrenuo se Džebrailu kao da od njega traži savjeta o tome, pa mu je on gestikulacijom pokazao: „Da, ako želiš." Džibril ga je poveo do Silnoga, tebareke ve te'ala, a On je bio na Svome mjestu (ovo su El-Buharijevi termini u *Sahihu* - u nekim predajama), pa mu je smanjio broj namaza za deset, a potom je ponovno došao do Musaa i obavijestio ga o tome.

Rekao mu je: „Vrati se svome Gospodaru i moli Ga za olakšanje." Neprestano je išao od Musaa do Allaha, tebareke ve te'ala, sve dok broj namaza nije smanjen na pet.

Musa mu je naredio da se vrati i da ponovno traži olakšanje, pa je rekao: „Postidio sam se svoga Gospodara. Bit ću zadovoljan i predan." Kada je prošao, glasnik je povikao: „Svoju obavezu sam sproveo i Svojim robovima olakšao."[236]

---

[236] Hadis o El-Israu je ispravan, a ovdje je sastavljen iz više različitih hadisa, osim što je spomenuto približavanje iz konteksta predaje Šurejka b. Abdullaha b. Ebi-Nimra za kojeg su hafizi hadisa rekli da je počinio grešku u hadisu o El-Israu, što je pisac prethodno spomenuo. Od njih je i predaja sa ovim terminima, kao što je pojasnio Hafiz Ibn-Kesir u tefsiru sure El-Isra', a prije njega i El-Bejheki u *El-Esma' ves-sifat*, str. 440-442.

Prethodno je spomenuto razilaženje ashaba oko Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, viđenja Gospodara, azze ve dželle, okom. Rečeno je da je ispravno da Ga je vidio svojim srcem, a ne okom. Uzvišeni kaže:

﴿ مَا كَذَبَ ٱلْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴾

„Srce nije poreklo ono što je vidio?" (En-Nedžm, 11.)

﴿ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴾

„On ga je i drugi put vidio." (En-Nedžm, 13.)

Vjerodostojno se prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je on tada vidio Džibrila, a vidio ga je dva puta u liku u kojem je stvoren.[237]

Riječi Uzvišenog u suri En-Nedžm:

﴿ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴾

„Zatim se približio, pa nadnio", ne označavaju približavanje i prilazak koji su spomenuti u kazivanju o El-Israu. U suri En--Nedžm se navodi približavanje i prilazak Džebraila, kao što kažu Aiša i Ibn-Mes'ud, radijallahu anhuma. Uzvišeni kaže:

﴿ عَلَّمَهُۥ شَدِيدُ ٱلْقُوَىٰ ۝ ذُو مِرَّةٍ فَٱسْتَوَىٰ ۝ وَهُوَ بِٱلْأُفُقِ ٱلْأَعْلَىٰ ۝ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴾

„Uči ga jedan ogromne moći; Snažni, koji se pojavio u liku svome. Na obzorju najvišem. Zatim se približio, pa nadnio." (En-Nedžm, 5-8.)

Sve lične zamjenice se vraćaju na ovog snažnog i žestokog učitelja. Približavanje i prilazak koji se navodi u hadisu El-Israa jasno govori da se odnose na približavanje i prilazak Gospodaru Uzvišenom. Navodi u suri En-Nedžm

237 Muttefekun alejh; El-Buhari, 4855; Muslim, 177.

﴿ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴾

„***On ga je i drugi put vidio***“, odnose se na Džebraila. Vidio ga je dva puta: jedanput na zemlji, a drugi puta kod Sidretul-muntehaa.

Od dokaza koji ukazuju da je Noćno putovanje bilo tijelom na javi su i riječi Uzvišenog:

﴿ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ﴾

„***Uzvišen neka je Onaj Koji je u jednom času noći preveo Svoga roba iz Mesdžid-Harama u Mesdžidul-Aksa...***“ (El-Isra', 1.)

Rob je termin kojim se izražava sklop duše i tijela, kao što je termin insan, također, naziv za sastav tijela i duše. Ovo je poznato u upotrebi, a i ispravno je. Noćno putovanje je bilo sa ovim sklopom, a to nije razumom nepojmljivo. Kada bi bilo dozvoljeno nemogućim smatrati uspinjanje ljudi, bilo bi dozvoljeno smatrati nemogućim i spuštanje meleka. To vodi u nijekanje vjerovjesništva, što je jasno nevjerstvo.

Mudrost putovanja do Bejtul-Makdisa

Ako se kaže: Kakva je, prije svega, mudrost noćnog putovanja ka Bejtul-Makdisu?

Odgovor glasi, a Allah najbolje zna: Noćno putovanje je bilo manifest istinitosti Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, tvrdnje da je bio na Mi'radžu kada su ga Kurejšije, nakon završetka ovog događaja, pitale za uspinjanje ka nebu iz Mekke. Da ih je obavijestio o stvarima na nebesima ne bi mogli vidjeti šta je na njima i

uvjeriti se u njegovu istinitost, ali su mogli vidjeti Bejtul-Makdis, a on ih je obavijestio o njegovom opisu.

U hadisu o Mi'radžu je, iz više aspekata, dokaz potvrde Allahovog svojstva uzvišenosti onome ko razmišlja, a Allah daje uputu.

Havd i njegove osobine

Autor kaže: **„Havd (Izvor), kojim ga je Allah Uzvišeni počastio da iz njega pije njegov ummet, je istina.“**

Navedeni hadisi o Havdu dostižu stepen kategoričnosti (tevatura) s obzirom na veliki broj prenosilaca. Prenosi ih više od trideset ashaba. Sve njihove pravce predaja je istražio naš šejh Imaduddin b. Kesir[238], neka ga Allah Uzvišeni obaspe Svojom milošću, na kraju svoje knjige *Velika historija* koja se, također, naziva *El-Bidaje ven-nihaje* (Početak i kraj).

Od tih predaja su i sljedeće:

El-Buhari, Allah mu se smilovao, prenosi od Enesa b. Malika, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Veličina moga Izvora je poput razdaljine između Ejle i San'e u Jemenu. Na njemu (izvoru) su ibrici čiji je broj poput broja zvijezda na nebu.”*[239]

Od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je rekao: *„Prići će mi na Izvoru ljudi iz reda mojih drugova. Kada ih prepoznam, bit će udaljeni od mene. Reći ću: 'To su moji drugovi.', pa će reći: 'Ne znaš šta su uveli poslije tebe.'“*[240] Prenosi ga Muslim.

---

238 On je imam, autoritet, hafiz Isma'il b. Omer b. Kesir Imaduddin Ebul-Fida, autor poznatog tefsira *Tefsir el-Kur'ani el-Azim.* Umro je 774.h.g.

239 Sahih; Ahmed, 3/225, 238; sa oba ispravna lanca; U jednoj predaji je dodao: „Ibrici od zlata i srebra.”, a to je Muslimova predaja, 2303; El-Buhari, 6580.

240 Sahih; El-Buhari, 6582; da ga je njemu autor pripisao bilo bi preče, jer je terminologija njegova, a Muslimova terminologija ovog hadisa je slična, 2304.

Imam Ahmed prenosi od Enesa b. Malika da je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je drijemajući zaspao, pa je podigao glavu i nasmiješio se. Ili je on njima ili su oni njemu rekli: 'Zašto se smiješ?' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *'Objavljena mi je sura.'* Proučio je: *'U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog. Uistinu smo ti dali El-Kevser...'*

﴿ إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ۝١ ﴾

„Mi smo ti, uistinu, Kevser dali.“ (El-Kevser, 1.), pa je ovu suru proučio do kraja. Rekao im je: *'Znate li šta je el-Kevser?'* Odgovorili su: 'Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju.' Rekao je: *'To je rijeka koju mi je dao moj Gospodoar u Džennetu. U njoj je mnogo dobro. Moj ummet će doći na Sudnjem danu da se sa nje napoji. Na njoj ima posuda poput broja zvijezda. Neki čovjek će biti od njih izdvojen, pa ću reći: 'Gospodaru, on je od mog ummeta!' A onda će mi se reći: 'Ti ne znaš šta su poslije tebe novo uveli.*"[241] Prenosi ga i Muslim, a glasi: *„To je rijeka koju mi je moj Gospodar obećao. U njoj ima mnogo dobro. To je izvor kojem će moj ummet prići radi napajanja."* Ostatak hadisa je isti.

To znači da će se u Izvor (Havd) ulijevati dva velika mlaza iz rijeke El-Kevser.

Havd je prije Mizana i Sirata

Havd će se nalaziti na prostranstvima prije Sirat-ćuprije, jer će neki od njega biti udaljeni i spriječeni. To su oni koji su se odmetnuli. Oni neće prelaziti preko Sirat-ćuprije.

241 Sahih; u *Musnedu*, 3/102; sa ispravnim lancem prenosilaca prema Muslimovim uslovima. Navodi ga u svome *Sahihu*, kao što je autor spomenuo.

El-Buhari i Muslim prenose od Džunduba b. Abdullaha el-Bedželija da je rekao: „Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: *'Ja sam vaš predvodnik na Havdu.'*"[242]

El-Buhari prenosi od Sehla b. Sa'da el-Ensarija da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Ja ću najprije doći na Havd. Ko pored mene prođe, napit će se, a ko se napije, nikada neće ožednjeti. Doći će mi ljudi koje znam i koji mene poznaju, a zatim će oni od mene biti udaljeni."*[243]

Ebu-Hazim kaže: „Čuo me je En-Nu'man b. Ebi-Ajjaš pa je upitao: 'Zar si tako čuo da Sehl govori?' Odgovorio sam: 'Da.' Tada je rekao: 'Svjedočim da sam čuo Ebu-Seida el-Hudrija da je dodao: *'Oni su od moga ummeta.'* Rekao je: 'Ti ne znaš šta su oni kao novo poslije tebe uveli.' Reći će: *'Neka su udaljeni, neka su udaljeni oni koji su uvodili promjene poslije mene.'*"[244]

Opis Havda na osnovu hadisa

Iz navedenih hadisa koji se navode o opisu Havda zaključuje se da je Havd velik, da je to veliki izvor koji se napaja iz džennetskog pića, iz rijeke El-Kevser koja je bjelja od mlijeka, hladnija od leda, slađa od meda, mirisnija od mošusa, krajnje je široka, a širina i dužina su joj iste. Od jednog do drugog kraja ima mjesec putovnja. U nekim hadisima se navodi da što se više pije sa ovog Izvora više će se povećavati i širiti, te da u njemu rastu misk, sitni biser, i zlatno pruće, a da daje plodove u bojama nakita. Neka je Uzvišen Stvoritelj Kojem ništa ne može umaći. U nekim hadisima se navodi da će svaki vjerovjesnik imati izvor, a da je izvor našeg vjerovje-

---

242 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 6589; Muslim, 2289. Hadis je mutevatir. Prenosi ga Ibn Ebi-Asim u *Es-Sunnetu* od devet ashaba, 736-746. Ja sam na njih dodao još devet drugih u knjizi *Zilalu-Dženneh*, 347.

243 Sahih; Muslim, 7/66; *Zilalul-Dženneh*, 741-743.

244 El-Buhari; 7050; Muslim, 2290. Autor ga je spomenuo samo po značenju.

snika najveći, najslađi i da će se najviše na njega dolaziti. [245] Neka nas Allah, iz Svoje blagodati i počasti, učini od njih.

Učenjak Ebu-Abdullah el-Kurtubi[246] u knjizi *Et-Tezkire* kaže: „Postoji razilaženje oko Havda i Vage. Šta će prije biti? Neki su rekli Vaga, a neki Havd."

Ebul-Hasen el-Kabisi[247] kaže: „Ispravno je da će Havd biti prije."

El-Kurtubi kaže da tako samo značenje nalaže. Ljudi će izaći žedni iz svojih kaburova, kao što je prethodno rečeno, tako da će Havd biti prije Vage i Sirat-ćuprije.

Ebu-Hamid el-Gazali, Allah mu se smilovao, u knjizi *Otkrovenje znanja o ahiretu*, kaže: „Neki ispravni prethodnici, poznati autori, pričaju da će se Havdu prilaziti poslije Sirat-ćuprije." Ovo je greška.

El-Kurtubi kaže: „Ispravno mišljenje je kao što kaže Ebul-Hasen." Potom je rekao: „Nemoj ni pomisliti da je to na ovoj zemlji, nego na *zamijenjenoj zemlji* tj. bijeloj zemlji poput srebra na kojoj se nije prosipala krv i na kojoj se nikada nikome nije učinila nepravda. Ta zemlja će se pojaviti radi spuštanja Silnog, azze ve dželle, da bi donio konačnu presudu."

Allah ubio one koji niječu postojanje Havda! Najprimjernije za njih je da budu spriječeni da mu priđu na Dan velikog žednila.

---

[245] Hasen; Et-Tirmizi, 2/67; Kaže da je garib, a zatim spominje da je naveden kao mursel, rekavši da je to ispravnije. Et-Taberani u *El-Medžme',* 1/263 kaže: „U predaji je Mervan b. Džafer es-Semri kojeg Ibn Ebi-Hatim smatra povjerljivim." El-Ezdi kaže: „O njemu su govorili, a ostatak prenosilaca je povjerljiv." Našao sam predaje koje ojačavaju ovaj hadis i naveo ga u *Es-Sahiha*, 1589.

[246] On je Ebu-Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebi-Bekr Ferh el-Ensari el-Hazredži el-Maliki. Autor je poznatog tefsira koji ponajbolje govori o veličini njegova znanja. Umro je 656. h.g.

[247] On je imam, hafiz, fakih, učenjak sa Zapada, Ebul-Hasen Alija b. Halef el-Kabisi el-Maliki. Umro je 403. h.g.

Šefa'at-Zalaganje i njegove vrste

Autor kaže: **„Šefa'at (zalaganje) koji je pohranio za taj dan je istina, kao što se navodi u predajama.“**

Zalaganja ima više vrsta. Oko nekih postoji konsenzus učenjaka, a u nekima se suprotstavljaju mu'tezile i njima slični novotari.

Prva vrsta: Prvo zalaganje, a ono je i najveće. Posebno je određeno samo za našeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, između ostale njegove braće iz reda vjerovjesnika i poslanika, neka je na njih sve Allahov blagoslov i spas.

U oba *Sahiha* i u drugim zbirkama od grupe ashaba, radijallahu anhum, se prenose hadisi o šefa'atu.

Od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: „Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, je doneseno meso, pa mu je data prednja plećka koju je volio. Odgrizao je, a zatim rekao: *'Ja sam predvodnik ljudi na Sudnjem danu. Znate li zašto je tako? Allah će prve i zadnje sabrati na jednom prostranstvu, pa će ljudi jedni drugima reći: Vidite li u čemu ste? Vidite li dokle ste dospjeli? Zar nećete pogledati da se neko za vas zalaže kod vašeg Gospodara?'* Ljudi će jedni drugima reći: 'Vaš otac Adem.'

Doći će Ademu i reći: 'O Ademe! Ti si otac čovječanstva. Zalaži se za nas kod tvoga Gospodara. Zar ne vidiš u šta smo zapali? Zar ne vidiš dokle smo dospjeli?' Adem će reći: 'Moj Gospodar se danas razljutio kako se nikada prije nije razljutio, a poslije se nikada neće slično razljutiti. Zabranio mi je drvo, pa sam Mu ja nepokoran bio. Moja duša, moja duša! Moja duša, moja duša! (tj. za sebe se brinem). Idite nekom drugom. Idite Nuhu.'

Doći će Nuhu i reći: 'O Nuhu! Ti si prvi poslanik stanovncima zemlje. Allah te je nazvao zahvalnim robom. Zalaži se za nas kod svoga Gospodara. Zar ne vidiš u čemu smo? Zar ne vidiš do čega smo dospjeli?' Nuh će reći: 'Moj Gospodar se danas rasrdio kako se nikada nije prije rasrdio, a tako se nikada poslije neće rasrditi. Ja

sam imao molbu kojom sam molio protiv moga naroda. Moja duša, moja duša! Moja duša, moja duša! Idite nekom drugom. Idite Ibrahimu.'

'Doći će Ibrahimu, pa reći: 'O Ibrahime! Ti si Allahov vjerovjesnik i Njegov prisni prijatelj od stanovnika zemlje. Zar ne vidiš u čemu smo? Zar ne vidiš do čega smo dospjeli?' Reći će: 'Moj Gospodar se danas tako rasrdio da se nije slično nikada prije rasrdio, a neće se poslije nikada tako rasrditi.' Spomenuo je svoje laži (simulacije). 'Moja duša, moja duša! Moja duša, moja duša! Idite nekome drugome. Idite Musau.'

Doći će Musau i reći: 'O Musa! Ti si Allahov poslanik. Allah te je odabrao nad Svojim poslanicama i odlikovao te je govorom s tobom u odnosu na ostale ljude. Zalaži se za nas kod svoga Gospodara. Zar ne vidiš u čemu smo? Zar ne vidiš do čega smo dospjeli.' Musa će im reći: 'Moj Gospodar se danas rasrdio, a nikada prije se nije tako rasrdio, i nikada se poslije neće tako rasrditi. Ja sam ubio čovjeka, a nije mi bilo naređeno da ga ubijem. Moja duša, moja duša! Moja duša, moja duša! Idite nekom drugom, idite Isau.'

Doći će Isau i reći: 'O Isa! Ti si Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i Njegova riječ koju je dao Merjemi i duša od Njega.' Rekao je: 'Tako je.' 'Sa ljudima si govorio u kolijevci. Zalaži se za nas kod svoga Gospodara. Zar ne vidiš u čemu smo? Zar ne vidiš do čega smo dospjeli?' Isa će im reći: 'Moj Gospodar se danas rasrdio kako se nikada prije nije rasrdio, a neće se nikada poslije tako rasrditi.' Nije spomenuo svoj grijeh. 'Idite nekome drugom, idite Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, pa će mi doći i reći:

'O Muhammede! Ti si Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i Pečat svih vjerovjesnika. Allah ti je oprostio sve prethodne i buduće grijehe. Zalaži se za nas kod svoga Gospodara. Zar ne vidiš u čemu smo? Zar ne vidiš do čega smo dospjeli?' Ustat ću i doći pod Arš. Past ću na sedždu svome Gospodaru, azze ve dželle. Allah će me nadahnuti kako da Ga na najljepši način hvalim, što nikada nikome prije mene nije omogućio.

Reći će se: *Muhammede, podigni svoju glavu. Moli, dat će ti se, zalaži se, tvoje zalaganje će biti primljeno.*

Reći ću: 'Gospodaru, moj ummet, moj ummet! Gospodaru, moj ummet, moj ummet! Gospodaru, moj ummet, moj ummet!"

Reći će: *Od svoga ummeta uvedi one koji neće polagati račun na desna vrata Dženneta. Oni će biti sa ljudima u svemu drugom osim pri ulasku na ta vrata.*

Potom je rekao: 'Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, između dva kraja džennetskih vrata je razdaljina kao između Mekke i Hedžera, ili kao između Mekke i Basre.'"[248]

Prenosi se u oba *Sahiha* po značenju, a termini hadisa su navedeni kod imama Ahmeda.

Uveliko se čuditi da imami o ovome hadisu navode nekoliko različitih puteva, a ne spominju pitanje prvog šefa'ata i dolazak Gospodara, subhanehu ve te'ala, radi konačne presude, kao što se navodi u hadisu o Suru. To se na ovom mjestu želi i zahtijeva shodno kontekstu na početku hadisa. Ljudi će tražiti zalaganje od Adema, a onda i od ostalih vjerovjesnika da bi se donijela presuda među ljudima i da bi se odmorili od stajanja, a na to ukazuju drugi konteksti iz drugih predaja hadisa. Kada dođu do spomena kazne, onda navode šefa'at koji se odnosi na griješnike iz ovog ummeta i njihovog izlaska iz vatre. Skraćenim spominjanjem ovog dijela hadisa, željeli su time dati repliku haridžijama i njihovim sljedbenicima mu'tezilama koji su negirali da će iko izaći iz Vatre poslije ulaska u nju. Oni spominju ovaj dio hadisa u kome se nalazi jasan tekst o replici njima u pogledu novotarije koju zastupaju, a koja je suprotna hadisima. O tome postoji otvoren navod u hadisu koji govori o Suru. Da se ne plašim da ću odužiti spomenuo bih ga u cijelosti, ali iz sadržaja izdavajam:

---

248 Sahih; u *El-Musnedu*, 2/435; sa lancima prenosilaca iz oba *Sahiha.* Navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 811.

„Doći će Ademu, a zatim Nuhu, Ibrahimu, Musau, Isau, a zatim Allahovom Poslaniku, Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem. On će otići i učiniti sedždu ispod Arša na mjestu koje se naziva El-Fahs.

Allah će reći: 'Šta ti je?' - a On će najbolje poznavati.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *Reći ću: Gospodaru, obećao si mi zalaganje, pa me učini zalagačem za Tvoja stvorenja i donesi presudu među njima.*

Uzvišeni će reći: 'Ja ti dajem zalaganje, Ja ću vam doći i među njima presuditi.'

Kaže: *Vratit ću se i stajati sa ljudima.*

Potom je spomenuo rascjepljivanje nebesa, silazak meleka na oblacima, a zatim će doći Gospodar, subhanehu ve te'ala, da donese konačnu presudu.

Kerubijjun[249] i privrženi meleci će Ga slaviti različitim slavama.

Rekao je: *Allah će Svoj Kursijj staviti gdje bude želio na Svojoj zemlji, a zatim reći:* 'Ja vas slušam od kada Sam vas stvorio do ovog današnjeg dana. Slušam vaš govor, vidim vaša djela, pa zato vi Mene (sada) slušajte. Vaša djela i vaši listovi će vam biti iščitani. Ko bude našao dobro, neka zahvali Allahu, a ko nađe drugo mimo toga, neka kori sam sebe.'

Potom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *Kada stanovnici Dženneta odu ka Džennetu, reći će:* »Ko će se za nas zalagati kod našeg Gospodara pa da uđemo u Džennet?«

Govorit će: »Ko je preči za to od vašeg praoca. Allah ga je stvorio Svojom rukom, udahnuo u njega Svoj ruh, direktno je sa njim razgovarao.«

Otići će Ademu i to od njega zatražiti. Spomenuo je Ibrahima, Nuha, Musaa, Isaa, a zatim Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem,

---

249 Kerubijjun – posebni meleci (op. prev.)

sve dok nije rekao: Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: *Doći ću do Dženneta i uzeti za halku na vratima, a zatim tražiti da se otvori i meni će se otvoriti. Bit ću pozdravljen i bit će mi izražena dobrodošlica. Kada uđem u Džennet, pogledat ću u svoga Gospodara, azze ve dželle, i pasti Mu na sedždu. Bit će mi dozvoljeno da Mu zahvaljujem i da Ga veličam nečim što nijednom stvorenju prije mene nije bilo dozvoljeno. Potom će mi Allah reći:* 'Šta ti je?'- pa ću reći: *Gospodaru, obećao si mi zalaganje, pa me učini zalagačem za stanovnike Dženneta da uđu u Džennet.*

Allah, azze ve dželle, će reći: 'Učinio Sam te zalagačem i dopuštam im da uđu u Džennet...'"[250]

Prenose ga imami Ibn-Džerir u svome Tefsiru, Et-Taberani[251], Ebu-Jala el-Musili[252] i El-Bejheki.

Druga i treća vrsta: Šefa'ata je Poslanikovo zalaganje za ljude čija će dobra i loša djela biti jednaka. Zalagat će se za njih da bi ušli u Džennet, ali i za druge ljude za koje je naređeno da uđu u Džehennem kako u njega ne bi ušli.

Četvrta vrsta: Poslanikovo, sallallahu alejhi ve sellem, zalaganje za podizanje stepena onima koji uđu u Džennet iznad onoga što su nalagale nagrade za njihova djela. Mu'tezile se posebno slažu sa ovom vrstom zalaganja, a suprotstavljaju se šefa'atu u ostalim slučajevima iako se svi hadisi o šefa'atu prenose kao mutevatiri.

---

250 Daif; Ibn-Džerir u *Tefsiru*, kao što spominje komentator, 2/330-331, 24/30, 186-187. Hadis od Ebu-Hurejre sa punim lancem prenosilaca. Lanac prenosilaca je slab, zbog Ismail b. Er-Rafija el-Medenija, i Jezida b. Ebi-Zijada, jer su obojica slaba, sa lancem prenosilaca od ensarije čije je ime nepoznato. Hafiz Ibn-Kesir u *Tefsiru* (1/248, 4/63) kaže da je ovaj hadis mešhur, ali to ne iziskuje da je on ispravan, kao što nije skriveno učenjacima.

251 On je imam, hafiz, veliki tragaoc za znanjem, muhaddis, Ebul-Kasim Sulejman b. Ahmed b. Ejjub b. Mutajr el-Lahmi eš-Šami et-Taberani. Autor je tri *Mu'džema.* Umro je 360. h.g.

252 On je imam, hafiz, šejhul-islam Ebu-Ja'la Ahmed b. Alija b. El-Musenna b. Jahja b. Isa b. Hilal et-Temimi el-Musili. Muhaddis je svoga mjesta Musil, autor *Musneda.* Bio je lijepog ponašanja, blag i strpljiv. Umro je 307.h.g.

Peta vrsta: Zalaganje za ljude da uđu u Džennet bez obračuna. Lijepo je da se za ovu vrstu posvjedoči hadisom Ukaše b. Mihsana, kada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, molio za njega da ga učini jednim od sedamdeset hiljada onih koji će ući u Džennet bez polaganja računa.[253] Hadis je naveden u oba *Sahiha.*

Šesta vrsta: Zalaganje za olakšanje patnje onima koji zaslužuju, kao što je njegovo zalaganje za njegovog amidžu Ebu-Taliba da mu olakša patnju.[254]

﴿ فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَٰعَةُ ٱلشَّٰفِعِينَ ﴾

„Njima posredovanje posrednika neće koristiti.“ (Mudesir, 48.)

Sedma vrsta: Zalaganje da se svim vjernicima dopusti ulazak u Džennet, kao što je prethodno navedeno.

U Muslimovom *Sahihu* od Enesa, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Ja sam prvi zalagač u Džennetu."*[255]

Osma vrsta: Zalaganje za velike grješnike iz njegovog ummeta, one koji su ušli u Vatru i koji će iz nje izaći. O ovome se prenose mutevatir-hadisi. Znanje o tome je ostalo skriveno haridžijama i mu'tezilama. Oni su se suprotstavili ne znajući za ispravnost hadisa, a neki su to činili iz inata ustrajavajući u svojoj novotariji. U ovom šefa'atu će sa njim, također, učestvovati meleci, vjerovjesnici i vje-

---

253 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 5811; Muslim, 216. U ovom hadisu je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Ukaše te je prestigao u tome."*

254 Prenosi ga El-Buhari, 3883; Muslim, 209; i drugi kao hadis od Ebu-Se'ida el-Hudrija. Naveo sam ga u *El-Ehadisu es-sahiha*, br. 54-55. Potom je El-Kurtubi u *Et-Tezkiri* poslije spomena ove vrste rekao: „Ako se kaže: Uzvišeni je rekao: ***'Njima posredovanje posrednika neće koristiti.'*** (El-Mudessir, 48), reći će se: Neće im korisiti za izlazak iz vatre, a koristiti će grješnicima koji su ispovijedali jednoću, koji će izaći iz vatre i ući u Džennet."

255 Muslim, 196. Također, prenosi ga Ahmed, 3/140 i dr.

rnici. Ovo zalaganje od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ponavljat će se četiri puta.

Od hadisa koji govore o ovoj vrsti je hadis Enesa b. Malika, radijallahu anhu, u kome je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Moje zalaganje će biti za velike grješnike iz moga ummeta.“*[256] Prenosi ga Imam Ahmed, Allah mu se smilovao.

Imam El-Buhari u *Knjizi o tevhidu* kaže: „Pričao nam je Sulejman b. Harb, pričao nam je Hammad b. Zejd, pričao nam je Ma'bed b. Hilal el-Anezi da je rekao: 'Mi, stanovnici Basre, smo se okupili i otišli do Enesa b. Malika, a sa nama je bio Sabit el-Bennani koji ga je za nas pitao o šefa'atu. Bio je u svome dvorcu. Zatekli smo ga kako klanja duha-namaz, a onda zatražili dozvolu za ulazak. Dozvolio nam je, a sjedio je na svojoj postelji. Sabitu smo rekli: *Ne pitaj ga ništa prije hadisa o šefa'atu.*

Rekao je: »Ebu-Hamza, ovo su tvoja braća iz Basre. Došli su da te upitaju o hadisu o šefa'atu.«

Rekao je: 'Pričao nam je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem: *Kada bude Sudnji dan ljudi će se jedni s drugima izmiješati, pa će doći Ademu i reći: 'Zalaži se za nas kod svoga Gospodara.' Reći će: 'Ja nisam za toga, nego se držite Ibrahima. On je prisni prijatelj Milostivog.'*

Otići će Ibrahimu pa će im reći: 'Ja nisam za toga, već se držite Musaa. On je Allahov sagovornik.'

Otići će Musau, pa će reći: 'Ja nisam za toga, nego se držite Isaa, jer je On Allahov ruh i riječ.'

Otići će Isau, pa će reći: 'Ja nisam za toga, nego se držite Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.'

---

[256] Sahih; ima više predaja i hadisa koji mu svjedoče. *El-Miškah*, 5598-5599. Navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 831-832. Ovo je jedan od mnogih hadisa koji je negirao čovjek zvani Izuddin Belik u svome *Minhadžu*, str. 622, slijepo slijedeći ibadiju Er-Rebia b. Habib za kojeg je rekao da je imam. Većinu hadisa njemu pripisuje, a on o njima ništa ne zna i govori o obaveznosti povjerenja u njega kao i o njegovom uzimanju za imama.

Doći će mi, pa ću reći: 'Ja sam taj koji će se zalagati.'

Zatražit ću dozvolu od svoga Gospodara, pa će mi se dati. Nadahnut će me pohvlama kojim ću Ga hvaliti. Ja ih sada ne znam. Zahvaljivat ću Mu tim pohvalama i pasti Mu na sedždu.

Reći će se: 'Muhammede, podigni svoju glavu. Reci, tvoja riječ će biti slušana. Zalaži se, tvoje zalaganje će biti primljeno. Moli, dat će ti se.'

Reći ću: 'Gospodaru, moj ummet, moj ummet!'

Reći će se: 'Kreni i izvadi (iz Džehennema) onoga u čijem srcu ima koliko je ječmeno zrno imana.'

Krenut ću i učiniti. Vratit ću se, pa ću Mu zahvaliti tim pohvalama i učiniti Mu sedždu.

Reći će se: 'Muhammede, podigni svoju glavu i reci, od tebe će se slušati. Zalaži se, tvoje zalaganje će biti primljeno. Moli, dat će ti se.'

Reći ću: 'Gospodaru, moj ummet, moj ummet!'

Reći će se: 'Kreni i izvedi iz Vatre svakoga onoga u čijem srcu bude koliko je i jedan trun ili zrno gorušice imana.'

Krenut ću i učiniti to. Potom ću se vratiti iznoseći te pohvale. Zatim ću Mu pasti na sedždu, pa će se reći:

'Muhammede, podigni svoju glavu. Reci, slušat će se od tebe. Moli, dat će ti se. Zalaži se, tvoje zalaganje će biti primljeno.'

Reći ću: 'Gospodaru, moj ummet, moj ummet!', pa će reći:

'Kreni i izvedi onoga u čijem srcu bude i najmanje zrno gorušice imana. Izvedi ih iz Vatre.'

Krenut ću i učiniti to.

Kada smo izašli od Enesa, rekao sam nekim svojim drugovima: 'Kada bismo otišli do El-Hasena, a on je sklonjen u kući Ebu-Hali-

fe[257], pa da mu ispričamo ono što nam je rekao Enes b. Malik.' Otišli smo mu, poselamili ga i dozvolio nam je ulazak.

Rekli smo mu: 'Ebu-Se'ide, dolazimo od tvoga brata Enesa b. Malika. Prije nismo vidjeli nešto slično onome što nam je pričao o zalaganju.'

Rekao je: 'Šta je to?' Onda smo mu ispričali hadis koji se završio na ovom mjestu. Rekao je: 'Još?' - pa smo odgovorili: 'Nije nam ništa na to dodao.'

Rekao je: 'Pričao mi je ovaj hadis u cijelosti prije dvadeset godina, a ne znam da li ga je zaboravio ili je prezirao da se ne oslonite.'

Rekli smo: 'Ebu-Se'ide, ispričaj nam ga.'

Nasmijao se i rekao: 'Čovjek je stvoren kao brzoplet. Ja sam ga spomenuo samo zato što želim da vam ga ispričam. Pričao mi je kao što je i vama pričao.

Rekao je: *Potom ću se vratiti četvrti put i zahvaliti Mu tim zahvalama, te pasti Mu na sedždu.*

Reći će se: 'Muhammede, podigni svoju glavu. Reci, slušat će se. Moli, dat će ti se. Založi se, tvoje zalaganje će biti primljeno.'

Reći ću: 'Gospodaru, dozvoli mi da se zalažem za one koji kažu La ilahe illallah.'

Reći će: 'Tako Mi Moga ponosa i uzvišenosti, veličine i veličanstvenosti, sigurno ću iz Vatre izvesti onoga ko kaže La ilahe illallah.'"[258] Tako ga pre-nosi Muslim.

Hafiz Ebu-Ja'la od Osmana, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Na Sudnjem danu će se zalagati tri vrste ljudi: Vjerovjesnici, zatim učenjaci, a zatim šehidi.*"[259]

---

[257] On je Hadždžadž b. 'Itab el-Abdi el-Basri, otac Omera b. Ebi-Halife.

[258] Sahih; El-Buhari, 7510; Musllim, 193; kao što prenosi autor, Allah mu se smilovao, kao hadis od Enesa.

[259] Hadis je apokrifan, prenosi ga Ibn-Madže, 4313; i El-Akili u *Ed-Du'afa'*, str. 331; U biografiji Anbese b. Abdur-Rahmana el-Kureša, za kojeg se kaže:

U *Sahihu* se prenosi hadis od Ebu-Se'ida, radijallahu anhu, sa punim lancem prenosilaca i navodi se da je rekao: *„Uzvišeni Allah će reći: 'Zalagali su se meleki, zalagali su se vjerovjesnici, zalagali su se vjernici, a nije preostao osim Najmilostiviji.' Zagrabit će šakom iz Vatre i iz nje izvesti ljude koji nikada nisu dobro radili.'*[260]

Ljudi se oko šefa'ata dijele na tri mišljenja. Tako mušrici, kršćani i ekstremni novotari u pogledu svojih šejhova i drugih, šefa'at onih koje veličaju pored Allaha smatraju poput poznatog šefa'ata na dunjaluku.

Mu'tezile i haridžije niječu zalaganje našeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i drugih za velike grješnike.

Sljedbenici Sunneta i Zajednice potvrđuju zalaganje našeg Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, za velike griješnike, te zalaganje drugih. Međutim, niko se neće zalagati dok mu Allah ne dozvoli i ne odredi mu granicu, kao što se prenosi u vjerodostojnom hadisu: *„Doći će Ademu, a zatim Nuhu, pa Ibrahimu, pa Musau, pa Isau, te će im Isa , alejhis-selam, reći: 'Idite Muhammedu, on je čovjek kojem su oprošteni i prethodni i budući grijesi.' Doći će mi, ja ću otići (krenuti), a kada vidim svoga Gospodara, past ću Mu na sedždu. Zahvalit ću svome Gospodaru zahvalama kojima će me podučiti (nadahnuti). Sada ih ne znam. Reći će: 'Muhammede, podigni svoju glavu. Reci, slušat će se, traži zalaganje, tvoje zalaganje će biti primljeno.' Reći ću: 'Gospodaru, moj ummet.' Odredit će mi granicu i uvest ću ih u Džennet. Krenut ću i učiniti sedždu, a On će mi odrediti granicu.'*[261] Spomenuo je to tri puta.

„Njegov hadis se ne prati." Od El-Buharija se prenosi da je za njega rekao: „Ostavili su ga." Ebu-Hatim kaže: „Izmišljao je hadise." Neveden je u *Silsiletu el-ehadisi ed-da'ife*, br. 1978.

260 Sahih; prenosi ga Muslim, 1/115-116; Ahmed, 3/94.

261 Muttefekun alejhi; hadis od Ebu-Se'ida el-Hudrija, radijallahu anhu.

Propis traženja šefa'ata od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i drugih

Ukoliko se traži zalaganje od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i drugih na dunjaluku kod Allaha Uzvišenog u dovi, onda o tome ima podrobnije pojašnjenje. Onaj koji moli nekada kaže: S pravom Tvoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, ili s pravom tog i tog. Određenim stvorenjem preklinje Allaha, a to treba obavezno izbjegavati iz dva aspekta:

Prvo: Zaklinje se drugima mimo Allaha.

Drugo: Uvjeren je da neko nad Allahom ima pravo.

Nije dozvoljeno zaklinjati se drugima mimo Allaha. Niko kod Allaha nema pravo, osim onoga što je On Sebi dao kao pravo, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ ﴾

„...a dužnost Nam je bila vjernike pomoći.“ (Er-Rum 47.)

Također, u oba *Sahiha* je potvrđeno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je Muazu, koji mu je bio u pratnji, rekao: *„Muaze, znaš li šta je Allahovo pravo nad Njegovim robovima?" Rekao sam: „Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju." Rekao je: „Njegovo pravo nad njima je da Ga obožavaju i da Mu nikoga ravnim ne smatraju. Znaš li šta je pravo ljudi kod Allaha kada to učine?" Rekao sam: „Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju." Rekao je: „Njihovo pravo kod Njega je da ih ne kazni."*[262]

Ovo obavezno pravo je izrečeno Njegovim savršenim riječima i istinitim obećanjem, ne zato što čovjek sam po sebi nešto kod Allaha zaslužuje, kao što je odnos između stvorenja. Allah daje bla-

---

[262] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2856; Muslim, 30; hadis od Ibn-Abbasa. Naveo sam ga u *El-Irvau*, 855.

godati ljudima sa svakim dobrom. Njihovo obavezno pravo izrečeno Njegovim obećanjem je da ih ne kazni. Ostavljanje kažnjavanja je značenje koje nije ispravno za zaklinjanje, niti da se putem toga moli ili da se uzima kao sredstvo približavanja Allahu. Povod je samo ono što Allah postavi za povod. Takav je i hadis koji se prenosi u *El-Musnedu* od Ebu-Se'ida el-Hudrija da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, govoreći o onome koji ide na namaz, rekao: *„Molim te s pravom ovog mog hoda i s pravom kod Tebe onih koji Te mole."*[263]

Ovo je pravo onih koji mole i On ga je Sebi obavezao. On je najpreči da se odazove onima koji mole i da nagradi pobožne. Pjesnik je lijepo rekao:

Ljudi nad Njim nemaju obaveznog prava
Nikako, ali i trud kod Njega neće propasti
Ako budu kažnjeni, bit će to s Njegovom pravednošću
On je iz Svoje blagodati Časni Koji sve čuje

Ako se kaže: Kakva je razlika između govora onoga koji moli „S pravom kod Tebe onih koji Te mole" i riječi „S pravom Tvoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem" i sl.?

Odgovor glasi da riječi „S pravom kod Tebe onih koji Te mole", znače: „Ti si obećao onima koji Te mole da ćeš im se odazvati, a ja sam iz skupine onih koji Te mole. Odazovi se na moju dovu", za razliku od govora „S pravom te i te osobe". Iako određena osoba ima pravo prema Allahu zbog Njegovog iskrenog obećanja, ipak između toga i između uslišavanja dove onoga koji moli nema nikakve podudarnosti, kao da kaže: „Zbog te i te osobe, koja je Tvoj dobri rob, odazovi se na moju dovu." Ima li ovdje ikakve podudarnosti i usaglašenosti? Ovo je vid pretjerivanja u dovi. Uzvišeni kaže:

﴿ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ (٥٥) ﴾

263 Da'if. Podrobnije sam o tome govorio u *Silsiletu el-ehadisi ed-da'ife*, br. 24.

„Molite se ponizno i u sebi Gospodaru svome, On doista ne voli one koji svaku mjeru prelaze. " (El-E'araf, 55.)

Ova i njoj slične dove su novotarske dove. Ovo se ne prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, ashaba, tabiina, a ni od jednog imama, nego se može naći u zapisima i talismanima koje pišu neznalice i tarikatski ljudi.

Dova je jedan od najboljih ibadeta, a ibadeti se grade na Sunnetu i slijeđenju, a ne na strasti i novotarstvu.

Ne zaklinje se osim Allahom

Ako time želi izreći preklinjanje Allaha s pravom određene osobe, to je također zabranjeno. Nije dozvoljeno preklinjati čovjeka drugim čovjekom, šta tek reći kada preklinjemo Stvoritelja? Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Ko se zakune nečim drugim mimo Allaha, počinio je širk.*"[264]

Zato su Ebu-Hanife i njegova dva učenika, radijallahu anhum, prezirali da molitelj kaže: „Molim te s pravom te i te osobe, ili s pravom Tvojih vjerovjesnika i poslanika, s pravom Bejtul-Harama, El-Meš'aril-Harama i sl."

Ebu-Hanife i Muhammed, radijallahu anhuma, su čak prezirali da čovjek kaže: „Allahu, ja Te molim sa svodom ponosa Tvoga Arša."

Ebu-Jusuf to nije smatrao pokuđenim zbog predaje koja je došla do njega.[265]

Nekada kažu: „Sa ugledom te i te osobe kod Tebe", ili Tebi se približavamo putem Tvojih vjerovjesnika, poslanika i evlija."

[264] Sahih; bilježi ga Ahmed i El-Hakim koji ga smatra vjerodostojnim. *El-Irva'*, 2561.

[265] Hadis je spojenog lanca prenosilaca, ali je apokrifan (izmišljen), kao što pojašnava Ez-Zejlei u *Nasbur-raje*, 4/273.

Ovim se želi reći da određena osoba kod Njega ima ugled, počast, poziciju, pa se odazovi na našu molitvu. Ovo je, također, zabranjeno.

Da su ovaj tevessul ashabi činili tokom Vjerovjesnikovog, sallallahu alejhi ve sellem, života, činili bi ga i poslije njegove smrti. Oni su tokom njegovog života tevessul činili samo njegovom dovom. Tražili su da moli za njih, a oni su aminali na njegovu dovu, kao što se prenosi o dovi za traženje kiše i sl. Kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, umro, Omer, radijallahu anhu, nakon što su izašli da traže kišu, rekao je: „Allahu, kada bismo doživjeli sušu, približavali smo Ti se našim Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa si nam dao kišu. Mi Ti sada činimo tevessul amidžom našeg Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem“[266], tj. njegovom dovom, kojom on upućuje svome Gospodaru, Njemu pripada zalaganje i molitva. Ne želi se reći: „Mi Te njime preklinjemo“, ili: „Molimo Te njegovim ugledom kod Tebe“, jer da se to željelo reći, onda je Vjerovjesnikov, sallallahu alejhi ve sellem, ugled daleko veći od ugleda Abbasa.

Nekada kažu: „S mojim slijeđenjem Tvoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ljubavlju prema njemu, vjerovanjem u njega i ostale vjerovjesnike i poslanike, te mojom potvrdom njih“ i sl. Ovo je jedan od najboljih oblika dove tevessula i traženja šefa'ata.

Termin tevessula određenom osobom je općenit, pa su zato pogriješili oni koji nisu shvatili njegovo stvarno značenje. Ako se tevessulom želi određena osoba uzeti kao povod, tako što upućuje dovu i traži zalaganje, ovo se može desiti u životu zato što onaj ko (traži tevssul) voli osobu koja upućuje dovu, pokorava se njenoj naredbi i pristaje za njom. Oni se vole, pokorni su i povode se. Tako tevessul biva putem dove kao sredstva zalaganja, ili putem ljubavi onoga koji moli i njegovog slijeđenja, ili se pod tevessulom misli na zaklinjanje određenom osobom i uzimanje njenog bića za posredstvo. Ovo zadnje su učenjaci pokudili i zabranili.

---

[266] El-Buhari, 1010.

Također, postoji molba putem nečega što se želi uzeti kao povod, tj. ono je povod za postizanje traženog, a nekada se time želi i zaklinjanje.

Primjer za prvo je hadis o trojici koja su se sklonila u pećinu. Ova predaja je poznata u oba *Sahiha.*

Veliki kamen je zatvorio pećinu. Allahu su činili tevesul spomenom svojih dobrih i iskrenih djela. Svaki od njih je govorio: „Ako sam to i to uradio želeći iskreno Tvoje Lice, daj nam izlaza iz ovoga u čemu smo.“ Kamen se povukao, pa su izašli. [267]

Oni su molili Allaha spominjući svoja dobra djela, jer su dobra djela najveće čime se čovjek može približavati Allahu, Njemu obraćati i njima moliti. On je obećao da će se odazvati onima koji vjeruju, koji rade dobra djela, i da će im povećati Svoju blagodat.

Zalaganje kod Allaha nije kao zalaganje kod ljudi

Iz ovoga se zaključuje da zalaganje kod Allaha nije kao zalaganje kod ljudi. Onaj koji se zalaže kod ljudi, zalaže se na zahtjev potraživača nakon što je bio zaseban i, također, zalaže se i za onoga od koga se traži određena stvar. Putem svoga zalaganja čini ono što se traži, a zalaže se i za onoga koji traži i za onoga od koga se traži (posreduje između njih). Allah Uzvišeni je u tom smislu zaseban. Niko Njega ne postavlja za zalagača, niti se iko kod Njega zalaže, osim s Njegovom dozvolom. Sve se Njemu vraća. On nema sudruga ni iz jednog aspekta. Predvodniku šefa'ata na Sudnjem danu, kada učini sedždu i zahvali Allahu, Allah će reći: „Podigni glavu! Reci, slušat će se od tebe! Moli, dat će ti se! Zalaži se, tvoje zalaganje će biti primljeno!“ On će mu odrediti granicu i uvesti ih u Džennet. Sve pripada Allahu, kao što Uzvišeni kaže:

---

[267] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2215; Muslim, 2743; hadis od Ibn-Omera, radijallahu anhuma.

﴿قُلْ إِنَّ ٱلْأَمْرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِ﴾

„Reci: 'Sva pobjeda pripada samo Allahu!'" (Ali Imran, 154.)

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ﴾

„Ništa ne zavisi od tebe..." (Ali Imran, 128.)

﴿أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ﴾

„Samo On stvara i upravlja!" (El-E'araf, 54.)

Kod Njega se neće zalagati niko osim sa Njegovom dozvolom, za onoga za koga On hoće. Onaj ko se bude zalagao, bit će počašćen zalaganjem, kao što Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Zalažite se, bit ćete nagrađeni, a Allah će jezikom Svoga Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, presuditi kako želi."*[268]

U *Sahihu* se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„O sinovi Abdu Menafa, ja vam kod Allaha ne mogu ništa pomoći. O Safijja, tetko Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ja ti kod Allaha ne mogu ništa pomoći. O Abbasu, amidžo Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ja ti kod Allaha ne mogu ništa pomoći."*[269]

U *Sahihu* se, također, navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Neka ne zateknem nikoga od vas kako će doći na Sudnji dan, a na vratu mu bravče koje mekeće", ili je rekao: „Ovca koja ble-*

[268] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 1432; Muslim, 2627; hadis od Ebu-Musaa koji se navodi u *Es-Sahiha*, 1464.

[269] El-Buhari, 2753; Muslim, 204; hadis od Ebu-Hurejre sa najpotpunijim tekstom od ukopno dvije predaje koje se o njemu prenose.

ji", ili: „Papir koji drhti", pa kaže: „Pomozi me, pomozi me!", a ja ću mu reći: „Dostavio sam ti, ja ti kod Allaha ništa ne mogu pomoći. "[270]

Kada predvodnik ljudi i najbolji zalagač kaže svojim najbližim: *„Ja vam kod Allaha ništa ne mogu pomoći",* šta je tek sa ostalima?

Kada Ga molitelj moli i zalagač se kod Njega zalaže, pa On čuje dovu i primi zalaganje, takva molba i zalaganje nemaju utjecaja kao što stvorenje utiče na stvorenje. Uzvišeni Allah je Taj Koji je učinio da određena osoba moli i zalaže se. On je Stvoritelj ljudskih djela i On je uputio čovjeka na pokajanje, a zatim ga primio. On je uputio čovjeka na dobra djela, a zatim ga nagradio, Uputio ga je na dovu, a zatim mu je uslišao. Ovo su ispravne postavke sljedbenika Sunneta koji vjeruju u određenje i vjeruju da je Allah Stvoritelj svake stvari.

Misak-Ugovor

Autor kaže: **„Zavjet kojeg je Allah Uzvišeni uzeo od Adema i njegovoga potomstva je istina."**

Uzvišeni kaže:

﴿ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَآ ۛ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَـٰذَا غَـٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ ﴾

„I kad je Gospodar tvoj od Ademovih sinova iz njihovih kičmi izveo potomstvo njihovo i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: 'Zar Ja nisam Gospodar vaš?' - oni su odgovarali: 'Jesi, mi svjedočimo' - i zato da na Sudnjem danu ne reknete: 'Mi o ovome nismo ništa znali.'" (El-E'araf, 172.)

Uzvišeni je obavijestio da je izveo potomstvo sinova Ademovih iz njihovih kičmi kako bi oni protiv sebe posvjedočili da je Allah

[270] El-Buhari, 3073; Muslim, 1831; Ahmed, 2/426; hadis od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu.

njihov Gospodar, Vladar i da nema drugog boga osim Njega. Navode se mnogobrojni hadisi u kojima se kaže da je Ademovo potomstvo uzeto iz negove kičme i da su razvrstani na sretne i nesretne. U nekima se navodi da je od njih zatraženo svjedočenje da je Allah njihov Gospodar. Evo nekih:

Imam Ahmed od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Allah je uzeo zavjet iz leđa Adema, alejhis-selam, na Na'manu, tj. na Dan Arefata. Iz njegove kičme je izveo svo potomstvo koje je stvorio i poredao ga ispred Sebe. Potom je sa njima direktno razgovarao rekavši: 'Zar Ja nisam vaš Gospodar?' Rekli su: 'Svakako, svjedočimo...'"*[271] Također, prenose ga i En-Nesai, Ibn-Džerir, Ibn Ebi Hatim[272] i El-Hakim u *El-Mustedreku,* koji kaže: „Lanac prenosilaca je ispravan, ali ga El-Buhari i Muslim nisu naveli."

Imam Ahmed, također, od Omera b. el-Hattaba, radijallahu anhu, prenosi da je upitan o ovom ajetu, pa je rekao: „Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako je upitan o njemu, pa je rekao: 'Allah je stvorio Adema, alejhis-selam, a zatim Svojom Desnicom potrao po njegovim leđima i iz njega izveo potomstvo.' Rekao je: 'Ove Sam stvorio za Džennet i radit će djela stanovnika Dženneta.' Potom je potrao njegova leđa ponovno i izveo potomstvo, rekavši: 'Ove sam stvorio za Vatru i radit će djela stanovnika Vatre.' Neki čovjek reče: 'Allahov Poslaniče, kakav smisao onda imaju djela?' Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: 'Kada Allah, azze ve dželle, stvori čovjeka za Džennet, dadne mu da čini djela stanovnika Dženneta sve dok ne umre na jednom od djela stanovnika Dženneta i tako putem njih uđe u Džennet. Kada stvori roba za Vatru, dadne mu da čini djela stanovnika Vatre, sve dok ne umre na jednom od djela stanovnika Vatre i sa njim uđe u

---

271 Sahih; Ahmed 1/272; zbog mnogih predaja i hadisa koji svjedoče ovom hadisu. Navodi se u *Es-Sahiha*, 1623.

272 On je imam, hafiz, Ebu-Muhammed Abdurrahman b. Hafiz Ebi-Hatim Muhammed b. Idriz b. Munzir et-Temimi el-Hanzali, autor poznatog djela *El-Džerh vet-ta'dil.* Bio je more znanja kada je u pitanju poznavanje prenosioca hadisa. Umro je 327. h.g.

Vatru.'"[273] Prenosi ga Ebu-Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn Ebi Hatim, Ibn-Džerir i Ibn-Hibban[274] u svome *Sahihu.*

Et-Tirmizi od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Kada je Allah stvorio Adema potrao je po njegovim leđima, pa je iz njih izašlo svako stvorenje koje će On stvoriti iz njegovog potomstva do Sudnjega dana. Između dva oka svakoga stvorenja načinio je svjetlo. Potom ih je prikazao Ademu, a on je rekao: 'Gospodaru, ko su ovi?' Rekao je: 'To je tvoje potomstvo.' Ugledao je jednog čovjeka od njih, pa ga je zadivilo svjetlo među njegovim očima. Rekao je: 'Gospodaru, ko je ovo?' Reče: 'Ovo je čovjek iz posljednjih generacija naroda iz tvog potomstva. Zove se Davud.' Upita: 'Gospodaru, koliko će živjeti?' Reče: 'Šezdeset godina.' Adem reče: 'Gospodaru, dodaj mu od moga života četrdeset godina.' Kada je Ademov život bio na završetku došao mu je melek smrti. Rekao je: 'Zar od moga života nije ostalo još četrdeset godina?' Melek reče: 'Zar ih nisi svome sinu Davudu dao?' Adem je to negirao, pa je negiralo i njegovo potomstvo. Adem je zaboravio, pa je zaboravilo i njegovo potomstvo. Pogriješio je, pa je pogriješilo i njegovo potomstvo." [275] Et-Tirmizi je rekao: „Ovaj hadis je hasen-sahih." El-Hakim je rekao: „Hadis je sahih prema Muslimovim uslovima, ali ga El-Bu-hari i Muslim ne navode."

Imam Ahmed, također, od Enesa b. Malika, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „Reći će se čovjeku, stanovniku Vatre na Sudnjem danu: 'Šta misliš kada bi na Zemlji imao nešto, da li bi se time otkupio?' Reći će: 'Da.' Tada će mu se reći: 'Želio sam od tebe nešto jednostavnije. Uzeo sam od tebe još dok si bio u Ademovim leđima zavjet da Mi

---

273 Sahih li gajrihi, osim navoda o potiranju leđa kojem nisam našao hadis koji mu svjedoči. *Ed-Daife*, 3070.

274 On je imam, hafiz, autoritet, učenjak Horosana Ebu-Hatim Muhammed b. Hibban b. Ahmed b. Hibban et-Temimi, autor *Sahiha.* Umro je 354. h.g.

275 Sahih; našao sam mu četiri pravca. Neki od njih su kod Ibn Ebi-Asima u *Es-Sunne*, 204-205, sa mojom valorizacijom.

ništa ne pripisuješ (kao sudruga), a ti si odbio čineći Mi širk.'" [276] Prenosi se, također, u oba *Sahiha.*

Prenose se i drugi hadisi koji ukazuju da je Allah izveo Ademovo potomstvo iz njegove kičme i razvrstao stanovnike Dženneta i Džehennema.

Zato su neki rekli: „Duše su stvorene prije tijela." Ove predaje ne ukazuju da su duše fiksno prethodile tijelima. Cilj im je ukazati da je njihov Stvoritelj oblikovao osobe, odredio njihovo stvaranje, smrtni čas i djela. Izveo je te likove iz njihovih materija, a zatim ih je vratio. Odredio je da svaki pojedinac izađe u određenom vremenu. To ne ukazuje da su stvoreni i da od tada konstantno postoje, da svi govore na jednom mjestu, a zatim da se šalju u tijela u skupinama, kao što je rekao Ibn-Hazm. Ove predaje na to ne ukazuju. Gospodar Uzvišeni ih stvara u skupinama, kao što je rekao na način kako je već sve prethodno određeno. Potom dolazi vanjsko stvaranje koje se podudra sa prethodnim određenjem. Tako će Uzvišeni objediniti Svoja stvorenja. On im je odredio sudbine i smrtne časove, svojstva i oblike, a potom ih doveo u postojanje koje se podudara sa prethodnim određenjem. Predaje koje se o tome prenose ukazuju isključivo na prethodno određenje, a neke ukazuju da je Uzvišeni izveo slične njima, oblikovao ih i razdijelio na sretne i nesretne. Svjedočenje protiv samih sebe navodi se u dva hadisa sa lancem koji se završava na Ibn-Abbasu i Omeru, radijallahu anhuma. Stoga su neki ispravni prethodnici i nasljednici rekli: „Pod ovim traženjem svjedočenja misli se na njihovu prirodnu vjeru u tevhidu." O tome je već bilo prethodno govora od strane komentatora ovog časnog ajeta, pri navodu Ebu-Hurejrinog hadisa.

Njegove riječi: *Svjedočimo* znače: Svjedočimo da si Ti naš Gospodar. Ovo je mišljenje Ibn-Abbasa i Ubejja b. Ka'ba.

Ibn-Abbas, također, kaže: „On je zatražio da jedni protiv drugih posvjedoče."

---

[276] Muttefekun alejhi; El-Buhari, 3334; Muslim, 2805; također, Ahmed, 3/127, 129.

Neki kažu da su riječi *svjedočimo* riječi meleka, i da (prilikom učenja) treba zastati na riječima *svakako* - bela. Ovo je mišljenja Mudžahida, Ed-Dahaka, a Es-Suddi kaže: „Ovo je obavijest od Uzvišenog Allaha o Njemu i melekima koji su posvjedočili potvrdu Ademovog potomstva. Prvo mišljenje je jače, a ostala su nagađanja koja nemaju dokaza. Vanjština ajeta svjedoči prvom mišljenju."

Znaj, da ima komentatora Kur'ana koji samo spominju da je Allah izveo Ademovo potomstvo iz njegovih leđa, pa od njih zatražio svjedočenje, a onda ih vratio, kao što su Es-Salebi[277], El-Begavi i dr.

Neki to nisu spomenuli, već spominju da im je pokazao dokaze Njegovog gospodarenja i Jednoće, pa su njihovi razumi, koje je Allah stvorio u njima, posvjedočili, kao što je Ez-Zamahšeri i dr.

Neki od njih su spomenuli oba mišljenja, kao što je El-Vahidi[278], Er-Razi, El-Kurtubi i dr.

Er-Razi je prvo mišljenje pripisao Ehlis-Sunnetu, a drugo mu'tezilama.

Nema sumnje da ajet ne ukazuje na prvo mišljenje, tj. da je potomstvo uzeto iz Ademovih leđa, već se u njemu navodi da je uzeto iz leđa Ademovih sinova. Uzimanje iz Ademovih leđa i traženja svjedočenja protiv njih se spominje u nekim hadisima. U nekima se spominje uzimanje i presuda da će neki u Džennet, a neki u Vatru, kao što stoji u Omerovom, radijallahu anhu, hadisu. U nekima se navodi uzimanje i predočavanje potomstva Ademu bez presude ili traženja svjedočenja, kao što je u Ebu-Hurejrinom hadisu. Hadis u kome se navodi traženje svjedočenja, prema opisu koji zastupaju pobornici prvog mišljenja, svojim lancem se zaustavlja na Ibn-

---

277 On je imam, hafiz, autoritet, učenjak u tefsiru, Ebu-Ishak Ahmed b. Muhammed b. Ibrahim en-Nejsaburi. Posjeduje *Veliki tefsir*. Međutim, u njemu je spominjao i vjerodostojne i slabe, pa čak i izmišljene hadise.

278 On je imam, autoritet, Ebul-Hasan Alija b. Ahmed b. Muhammed b. Alija el-Vahidi en-Nejsaburi. Autor je mnogih djela, poput tri tefsira: *El-Besit, El-Vesit* i *El-Vedžiz*, kao i *Esbabun-nuzul* i drugih djela. Umro je 468. h.g.

-Abbasu i Ibnu-Amru. O ovoj predaji je bilo govora. Hadis se ne navodi ni u jednom *Sahihu*, osim kod El-Hakima u *El-Mustedreku*, a El-Hakim je poznat po popustljivosti, Allah mu se smilovao.

Hadis u kome se navodi presuda da će neki u Džennet, a neki u Džehennem dokaz je za pitanje određenja. Ovaj hadis ima mnogo drugih koji mu svjedoče. Oko ovoga se sljedbenici Sunneta ne spore, već se njemu protive kaderije koji obesnažuju šerijatske tekstove i uvode novotarije.

Oko prvog mišljenja sljedbenici Sunneta, iz reda prethodnika i nasljednika, imaju razilaženje, a da nije sažetosti koje se pridržavam naveo bih hadise koji o tome govore i sve što je o njima rečeno, kao što bih spomenuo i razumljiva značenja, te dokaze iz termina časnog ajeta.

El-Kurtubi kaže: „Ovaj ajet je problematičan za shvatanje. Više učenjaka je govorilo o njegovom značenju. Spomenut ćemo ono što su drugi govorili o njemu, shodno našim saznanjima.

Jedni su rekli: 'Ajet znači da je Allah iz leđa Ademovog potomstva jedne druge izveo, a riječi

﴿وَأَشۡهَدَهُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ﴾

...i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: Zar Ja nisam Gospodar vaš? (El-E'araf, 172.) znače: uputio ih je na Svoju jednoću. Svaka odrasla punoljetna osoba nužno zna da ima jednoga Gospodara. Ovo je na stepenu svjedočenja protiv njih, kao što Uzvišeni o nebesima i zemlji kaže: *Rekli su: Došli smo pokorni.'* Ovo mišljenje zastupaju El-Kaffal i Atneb.

Neki su rekli da je Uzvišeni izveo duše prije stvaranja tijela, pa im je data spoznaja kako bi znale čime im se obraća." Potom je El-Kurtubi spomenuo hadise koji se navode o tome itd.

Najjači dokaz koji svjedoči ispravnosti prvog mišljenja je Enesov hadis koji se nalazi u oba *Sahiha*, a u njemu se kaže: „Od tebe sam želio nešto jednostavnije, od tebe sam još dok si bio u Ademo-

vim leđima uzeo zavjet da Mi ništa ne pripisuješ, a ti si to odbio čineći Mi širk."[279] Hadis se prenosi iz drugog pravca, a u njemu stoji: „Pitao sam te za nešto manje i lakše od toga, a to ti nisi učinio, pa će ući u Vatru." U hadisu se ne spominju Ademova leđa. U prvoj predaji se ne spominje izvođenje iz Ademovih leđa, prema opisu kojeg spominju pobornici prvog mišljenja.

Prvo mišljenje podrazumijeva dvije čudne stvari:

Prva: Ljudi su tada govorili i potvrdili vjerovanje i na osnovu toga će protiv njih biti podignut dokaz na Sudnjem danu.

Druga: Ajet ukazuje na to, a ustvari nije tako iz nekoliko aspekata:

Prvi: Rekao je: *iz sinova Ademovih*, a nije rekao: *iz Adema.*

Drugi: Rekao je: *iz njihovih leđa*, a nije rekao: *iz Ademovih leđa.* Ovo je potpuna ili djelomična zamjena. Ovo je najbolji aspekt dokazivanja.

Treći: Rekao je: *iz njihovih potomaka*, a nije rekao: *iz njegovog potomstva.*

Četvrti: Rekao je: *Pozvao ih je kao svjedoke protiv samih sebe*, a svjedok se mora sjetiti onoga što je posvjedočio. On se sjeća svoga svjedočenja nakon dolaska na ovaj svijet, kao što će biti date naznake o tome, ali ne sjeća se svjedočenja prije toga.

Peti: Uzvišeni je obavijestio da je mudrost pozivanja na svjedočenje uspostavljanje dokaza protiv njih, da ne bi na Sudnjem danu rekli: *Mi to nismo znali.* Dokaz protiv njih je podignut dolaskom

---

[279] Sahih; drugi lanac prenosilaca ovog hadisa je kod Muslima, 8/134-135; kao i kod El-Buharija, 4/239. Nema kontradiktornosti između ove i prethodne predaje, jer se dodatak od povjerljive osobe prima, kao što nije skriveno. U ovom hadisu imaju i drugi dodaci koje sam objedinio i naveo u knjizi *Silsiletu el-ehadisi es-sahiha*, br. 173. Utvrdio sam kasnije da drugi pravac hadisa nije kod El-Buharija i Muslima, nego kod Ahmeda i El-Hakima sa ispravnim lancem prenosilaca, prema Muslimovim uslovima i terminima koje autor prenosi dosljedno. *Es-Sahiha*, 3008.

poslanika i prirodnom urođenom vjerom (fitra) u kojoj su stvoreni, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ﴾

„(Poslali smo) poslanike koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakvog opravdanja pred Allahom imali.“ (En-Nisa', 165.)

Šesti: On ih je podsjetio na to, kako na Sudnjem danu ne bi rekli:

﴿ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ ﴾

„Mi o ovome nismo ništa znali.“ (El-E'araf, 172.)

Poznato je da ne poznaju izlazak iz Ademove kičme i njihovo zajedničko svjedočenje u to vrijeme. Ovoga se ne sjeća nijedan čovjek.

Sedmi: Uzvišeni kaže:

﴿ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ ءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ ﴾

„Naši su preci prije nas druge Allahu ravnim smatrali, a mi smo pokoljenje poslije njih.“ (El-E'araf, 173.)

Spomenuo je dvije mudrosti pozivanja na svjedočenje *da se ne bi pravdali neznanjem ili povođenjem za drugima.* Nesmotreni neznalica nema osjećaja, a onaj koji slijedi povodi se za drugim. Ove dvije mudrosti se odnose samo na onoga protiv koga je podignut dokaz putem poslanika i prirodne urođene vjere.

Osmi:

﴿ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ ﴾

„Zar ćeš nas kazniti za ono što su lažljivci činili?“ (El-E'araf, 173.), tj. izrekao im je prijetnju zbog njhovog nijekanja i širka kada su to rekli. Uzvišeni ih uništava zbog protivljenja Njegovim poslanicima i utjerivanja u laž. Uzvišeni je obavijestio da neće ne-

pravedno uništiti gradove, a njihovi stanovnici nemaju znanja (o grijesima), već ih uništava poslije davanja opravdanja i opomene slanjem poslanika.

Deveti: Uzvišeni je svakoga pozvao kao svjedoka protiv sebe da prizna da je On njegov Gospodar i Stvoritelj. Ovime je posvjedočio na više mjesta u Svojoj Knjizi. On kaže:

﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ﴾

„A da ih upitaš: 'Ko je stvorio nebesa i Zemlju?', sigurno bi rekli: 'Allah!'" (Lukman, 25.)

Ovo je sadržaj dokaza putem kojeg je zatražio svjedočenje njih samih protiv sebe. Njegovi poslanici su ih napominjali kada su govorili

﴿أَفِى ٱللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾

„Zar se može sumnjati u Allaha, Stvoritelja nebesa i Zemlje?" (Ibrahim, 10.)

Deseti: On je to učinio dokazom, što je jasna naznaka koja nalaže postojanje onoga što se dokazuje. Tako je sa svim Gospodarevim dokazima. Uzvišeni kaže:

﴿وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَـٰتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٧٤﴾﴾

„I tako, eto, Mi opširno iznosimo dokaze, da bi oni došli sebi." (El-E'araf, 174.)

Ovo biva putem prirodne urođene vjere u kojoj su ljudi stvoreni, a nema promjene u Allahovom stvaranju i odredbi. Svako dijete se rađa u prirodnoj urođenoj vjeri. Nijedno se ne rađa bez nje. Ovo je završena stvar. Nema nikakve izmjene, a o ovome je prethodno data naznaka. Allah najbolje zna.

Ibn-Atije[280] i dr. su pronikli u spomenuta značenja, ali su se plašili suprotstavljanja vanjštini tih hadisa u kojima se jasno kaže da ih je Allah izveo i pozvao kao svjedoke protiv samih sebe, a zatim ih vratio. Ova dva mišljenja je naveo Ebu-Mensur el-Maturidi u *Šerhut-te'vilat* dajući prednost drugom o kome je govorio i prema kojem se priklonuo.

Potvrda rububijjeta je urođena stvar dok je širk novopridošla stvar

Nema sumnje da je priznanje Allahovog gospodarenja prirodno urođena stvar (fitra), a širk je novopridošla stvar, koju potomci preuzimaju slijepo slijedeći svoje pretke. Na Sudnjem danu će argumentirati da su njihovi očevi činili širk i da su se pridržavali njihovih običaja, kao što se većina ljudi pridržava običaja svojih predaka u pogledu jela, odjeće i stanova, pa će im se reći: Vi ste priznali Tvorca i potvrdili da je Allah vaš Gospodar Koji sudruga nema. Posvjedočili ste sami protiv sebe. Svjedočenje čovjeka samog protiv sebe je njegovo priznanje. Uzvišeni kaže:

﴿ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلۡقِسۡطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ وَلَوۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمۡ ﴾

„O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allaha radi, pa makar to bilo protiv vas samih.“ (En-Nisa', 135.)

Ne traži se da kaže: Svjedočim protiv sebe time i time; već onaj koji nešto prizna sam je time protiv sebe posvjedočio. Zašto ste se onda udaljili od ove spoznaje i priznanja kojima ste posvjedočili protiv sebe, a onda otišli u širk? Zapravo, vi ste skrenuli od poznatog ubjeđenja ka onome čija se suština ne zna, slijepo slijedeći one

---

280 On je imam, autoritet, šejh mufessira, Ebu-Muhammed Abdul-Hakk b. Hafiz Ebi-Bekr Galib b. Atije el-Meharibi. Bio je imam u fikhu, tefsiru i ar. gramatici. Umro je 541. h.g.

koji nemaju argumenta, a to je različito od slijeđenja ovosvjetskih običaja. Vi, za razliku od širka, niste imali dokaza za neispravnost tih običaja, a u njima je vaša korist. Vi ste imali spoznaju i svjedočenje samih protiv vas. Time su vam pojašnjeni neispravnost i zastranjivanje sa ispravnog puta.

Vjera koju dijete preuzima od svojih roditelja je vjera odgoja i običaja, a u tome je ovodunjalučka korist. Dijete mora imati skrbnika, a najpreči su mu njegovi roditelji. Zato se u Šerijatu navodi da će dijete biti sa svojim roditeljima u pogledu vjere, tj. vanjskih dunjalučkih propisa. Za ovu vjeru, prema ispravnom mišljenju, Allah dijete neće kazniti sve dok ne dostigne punoljetstvo i dok ne bude razumno, pa se onda protiv njega podigne dokaz. Tada mu je obaveza da slijedi vjeru znanja i razuma. On putem svoga razuma zna da je to ispravna vjera. Njegovi roditelji mogu biti upućeni, kao što je slučaj iskrenoga Jusufa sa njegovim roditeljima:

﴿ وَٱتَّبَعۡتُ مِلَّةَ ءَابَآءِيٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَۚ ﴾

„i ispovijedam vjeru predaka svojih, Ibrahima i Ishaka i Ja'kuba.“ (Jusuf, 38.)

Jakubu su njegovi sinovi rekli:

﴿ نَعۡبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبۡرَٰهِـۧمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ ﴾

„Bićemo u ibadetu“, odgovorili su oni, „Bogu tvome, Bogu tvojih predaka, Ibrahima, Ismaila i Ishaka.“ (El-Bekare, 133.)

Ukoliko su roditelji u suprotnosti sa pozivom poslanika, dijete je dužno slijediti poslanike, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَوَصَّيۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيۡهِ حُسۡنٗاۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشۡرِكَ بِي مَا لَيۡسَ لَكَ بِهِۦ عِلۡمٞ فَلَا تُطِعۡهُمَآۚ ﴾

. ***„Mi smo svakog čovjeka zadužili da bude dobar prema roditeljima svojim. Ali, ako te oni budu nagovarali da Meni nekoga ravnim smatraš, o kome ti ništa ne znaš, onda ih ne slušaj.“*** (El-Anekbut, 8.)

Ko bude slijedio vjeru svojih očeva bez upute i znanja, te zastrani od istine koja mu je poznata, taj slijedi svoju strast, kao što Uzvišeni kaže:

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۗ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴾

„A kada im se kaže: 'Slijedite ono što je Allah objavio!' - oni odgovaraju: 'Ne, nego ćemo slijediti ono na čemu smo naše pretke zatekli.' Zar i onda kada im preci nisu ništa shvaćali, niti su na Pravom putu bili?“ (El-Bekare, 170.)

Ovo je slučaj sa mnogim ljudima koji su rođeni u islamu. Slijepo slijede svoje roditelje u pogledu vjerovanja i mezheba. Ovakvo slijeđenje je greška, a o tome nemaju znanja i upute, već su muslimani zato što su i njihovi ukućani muslimani, a ne radi vlastitog odabira. Kada se ovakvima u kaburu kaže: „Ko ti je Gospodar?“, odgovorit će: „Ah! Ah! Ne znam! Čuo sam ljude da su nešto govorili, pa sam i ja to govorio.“

Neka pametni porazmisli o ovome, neka sam sebe posavjetuje i neka pogleda u koju grupaciju od ove dvije spada, a Allah daje uputu.

Tevhidur-rububijje nema potrebe za dokazom. On je duboko usađen u instinktima ljudi, a najdostupnije što čovjek može pogledati je njegovo stanje dok je bio sjeme. Izašao je između kičme i prsa. Potom je to sjeme došlo na sigurno mjesto, ispod tri tmine. U tom uređenju njegovi roditelji i ostala stvorenja nemaju nikakvog učešća. Kada bi to sjeme bilo postavljeno na ravnu površinu, a svi mudraci svijeta se sastali da nešto od njega naprave, ne bi to mogli učiniti. Isključena je iluzija djelovanja prirode u sjemenu, jer je ona

mrtva i nemoćna, ne pridaje joj se epitet života, a od mrtvoga ne može proizaći postupak ili uređenje. Kada porazmisle o tome i prelasku ovoga sjemena iz etape u etapu, saznat će za Allahovu Jednoću u pogledu Njegovog gospodarenja, a to će ih odvesti u vjerovanje da Allah jedino zaslužuje da bude obožavan. Ako putem razuma znaju da postoji Gospodar koji ih je stvorio, kako im onda pristaje da obožavaju nekoga drugoga? Što čovjek više razmišlja i razmatra, njegovo ubjeđenje i Jednoća se povećavaju. Allah upućuje, a nema gospodara ni boga osim Njega.

Allahovo vječno znanje o stanovicima Dženneta i stanovnicima Vatre

Autor kaže: **„Allah je oduvijek, u potpunosti, znao broj onih koji će ući u Džennet i broj onih koji će ući u Vatru. Taj se broj neće uvećati ili umanjiti. Također je znao postupke koje će ljudi činiti.“**

Uzvišeni kaže:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ﴾

„...Allah zaista sve zna.“ (El-Enfal, 75.)

﴿ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمًا ﴾

„...a Allah sve dobro zna.“ (El-Ahzab, 40.)

Uzvišeni Allah je opisan osobinama da oduvijek i zauvijek sve poznaje. Njegovom znanju nije prethodilo neznanje o nekim stvarima, a tvoj Gospodar ne zaboravlja.

Od Alije b. Ebi-Taliba, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: „Bili smo na dženazi u Beki'i el-Garkad, pa nam je došao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i sjeo, a mi smo sjeli oko njega.

Imao je štap, pa je oborio glavu i štap zabadao u zemlju, govoreći: *'Nema nijedne duše a da joj Allah nije zapisao mjesto u Džennetu ili Džehennemu i da joj nije zapisano da li će biti nesretna ili sretna.'*

Neki čvojek upita: 'Allahov Poslaniče, hoćemo li osatati na onome što je zapisano i ostaviti djela?'

Tada je rekao: *'Ko je od sretnih, radit će djela sretnih, a ko je od nesretnih, radit će djela nesretnih.'* Potom je rekao: *'Radite, svakom je olakšano ono za što je stvoren. Sretnima će biti olakšana djela sretnih, a nesretnima će biti olakšana djela nesretnih.'* Potom je proučio:

﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَٱتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنۢ بَخِلَ
وَٱسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِٱلْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُۥ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ ﴾

'Onome koji udjeljuje i bogobojazan je, i ono najljepše smatra istinitim, njemu ćemo put dobra olakšati; a onome koji tvrdiči i osjeća se neovisnim, i ono najljepše smatra lažnim, njemu ćemo put zla olakšati.' (El-Lejl, 5-10.)" Prenosi se u oba *Sahiha.*[281]

Autor kaže: **„Svakom je olakšano ono za što je stvoren, a na djela se gleda prema završecima. Sretan je onaj kome je sreća propisana Allahovim određenjem, a nesretan je onaj kome je nesreća propisana Allahovim određenjem."**

Prethodno je spomenut hadis Alije, radijallahu anhu, u kome Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: „Radite, svakom je olakšano ono za što je stvoren."

Prenosi se od Zuhejra, a on od Ebuz-Zubejra, a on od Džabira b. Abdullaha, radijallahu anhu, da je rekao: „Suraka b. Malik b. Džu'šem je došao i rekao: 'Allahov Poslaniče, pojasni nam našu vjeru kao da smo sada stvoreni. Zašto, onda, djelovati? Je li djelujemo prema onome o čemu su pera već napisala i što je odre-

281 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 1362; Muslim, 2647; a navodi se u *Zilalu-Dženneh*, 171.

đeno, ili onako kako će već biti u budućnosti?' Rekao je: *'Ne! Već prema onome što su pera napisala i što je određeno.'* Upitao je: 'Zašto onda djelovati?' Zuhejr kaže: »Ebu Ez-Zubejr je tada rekao nešto što nisam razumio.« Upitao sam: »Šta je rekao« - pa je odgovorio: 'Radite, svakome je olakšano.'"[282] Prenosi ga Muslim.

Od Sehla b. Sa'da es-Saidija, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Uistinu neko, kako to izgleda ljudima, radi djela stanovnika Dženneta, a bit će stanovnik Vatre. Zaista neko, kako izgleda ljudma, radi djela stanovnika Vatre, a bit će stanovnik Dženneta."*[283] Navodi se u oba *Sahiha*, a El-Buhari je dodao: *„Djela se cijene prema završecima."*

U oba *Sahiha*, također, od Abdullaha b. Mes'uda, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a on je istinu govorio i potvrđen je kao takav, rekao je: *'Jednom od vas se objedinjuje stvaranje u utrobi njegove majke četrdeset dana kao sjeme, zatim bude zakvačak isto toliko, a zatim komad mesa isto toliko. Potom mu se pošalje melek koji mu udahne dušu i naredi mu se da zapiše četiri stvari: da zapiše njegovu opskrbu, smrtni čas, djela, da li je sretan ili nesretan. Tako mi Onoga osim kojeg drugog boga nema, neko od vas radi djela stanovnika Dženneta sve dok između njega i Dženneta ne bude koliko je jedna podlaktica. Tada ga zapisano prestigne, pa onda čini djela stanovnika Vatre i u nju uđe. Neko od vas čini djela stanovnika Vatre, sve dok između njega i Vatre ne bude koliko je podlaktica, pa ga prestigne zapisano i onda čini djela stanovnika Dženneta i u njega uđe.'*"[284]

Hadisi o ovoj tematici su mnogobrojni, a također i predaje od Ispravnih prethodnika.

Ebu-Omer b. Abdul-Berr u *Et-Temhidu* kaže: „Ljudi uveliko navode predaje o ovoj tematici. Apologetičari mnogo govore o

---

282 Muslim, 2648; Ahmed, 3/292-293; Ibn-Hibban ga je ocjenio vjerodostojnim, 1808, 1809.

283 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2898; Muslim, 112; a navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 216.

284 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 3208; Muslim, 2643; a navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 175-176.

ovome. Sljedbenici Sunneta su ujedinjeni oko vjerovanja u ove predaje i ostavljanje rasprave i polemike o njima. Allah daje čistotu i uputu.“

Allahovao određenje - *kader*

Autor kaže: **„Suština kadera (određenja, sudbine) je Allahova tajna za Njegova stvorenja. Suštinu sudbine ne zna ni bliski melek, a ni poslani vjerovjesnik. Zadubljivanje i razmatranje kadera (sudbine) je put ka poniženju, stepenice za uskraćivanje Allahove milosti i stepen pretjerivanja (nepravde). Zato se treba uveliko čuvati ovakvog razmatranja, razmišljanja i šejtanskih prišaptavanja. Uzvišeni Allah je znanje o kaderu uskratio Svojim robovima. Zabranio im je da za njim tragaju, kao što Uzvišeni kaže u Svojoj Knjizi:**

﴿ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾

'On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani.' **(El-Enbija', 23.)**

Ko upita zašto je to On učinio, odbacio je propis Knjige, a ko to učini, postao je nevjernik.“

Suština kadera (određenja, sudbine) je Allahova tajna za Njegova stvorenja. On je stvorio, a i rastvara. On druge čini siromašnim i ovisnim, a i bogatim i neovisnim, On usmrćuje i oživljava, odvodi u zabludu i upućuje. Alija, neka mu Allah osvijetli lice, je rekao: „Sudbina je Allahova tajna, pa je nećemo moći otkriti.“ Razilaženje ljudi u pitanju određenja, tj. sudbine, je poznato.

Stav sljedbenika Sunneta po pitanju *kadera*

Sljedbenici Sunneta i džema'ata zastupaju stav da je svaka stvar određena Allahovom presudom i određenjem i da je Allah Uzvišeni Stvoritelj djela ljudi. Uzvišeni kaže:

﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴾

„Mi doista sve s određenjem stvaramo.“ (El-Kamer, 49.) I kaže:

﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴾

„Koji je sve stvorio i kako treba uredio!“ (El-Furkan, 2.)

Uzvišeni Allah želi nevjerstvo nevjernika, ali sa njim nije zadovoljan i ne voli ga. On ga želi u smislu postojanja, ali nije zadovoljan njime u vjerskom smislu.

Tome se suprotstavljaju kaderije i mu'tezile koje kažu da Allah od nevjernika želi vjerovanje, ali nevjernik želi nevjerovanje. Ovo zastupaju da ne bi rekli: Želio je nevjerstvo od nevjernika i zbog njega ga je kaznio. Međutim, oni su kao što se u stihu kaže:

Kao onaj koji se vatrom štiti od žari

Mu'tezile su pobjegle od određenjih činjenica da bi zapali u još gore. Iz njihovih tvrdnji proizilazi da je nevjernikovo htijenje nadvladalo Allahovu volju. Allah je, prema njihovim izjavama, htio vjerovanje od nevjernika, a nevjernik je želio nevjerstvo. Tako je sprovedena nevjernikova volja pored volje Uzvišenog Allaha. Ovo je jedno od najružnijih uvjerenja i govor bez dokaza koji je u suprotnosti sa dokazom.

El-Lalikai[285] navodi hadis Bekijje, a on prenosi od El-Evzaija, a on od El-Alaa b. Hadždžadža, a on od Muhammeda b. Ubejda el-Mekkija, a on od Ibn-Abbasa da mu je rečeno: „Neki nam je čovjek došao i niječe sudbinu." Rekao je: „Pokažite mi ga." Ibn-Abbas je već tada bio slijep. Rekli su mu: „Šta ćeš s njim učiniti?" Rekao je: „Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, ako ga se domognem odgrist ću mu nos. Ako se domognem njegovoga vrata, presjeći ću ga. Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: *'Kao da sam pred ženama Benu Fihra koje obilaze oko Harzedža. Zanosile su svojim bokovima čineći širk. Ovo je prvi širk u islamu. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, njihovo ružno mišljenje će stići na stepen tako da smatraju da Allah ne određuje dobro, kao što su Ga lišili određenja zla.'*"[286]

Njegove riječi: „Ovo je prvi širk u islamu..." riječi su Ibn-Abbasa i to je u saglasnosti s njegovim riječima „Sudbina je poredak tevhida, pa ko izražava jednoću Allahu, a niječe sudbinu, njegovo nijekanje poriče i njegovo ispovijedanje Allahove Jednoće."[287]

Amr b. El-Hejsem prenosi: „Krenuli smo na putovanje brodom, a sa nama su bili kaderija i medžusija. Kaderija je medžusiji rekao: 'Prihvati islam.' Medžusija reče: 'Kada Allah bude htio.' Kaderija reče: 'Allah hoće, ali šejtan neće.' Medžusija reče: 'Allah hoće, a i šejtan hoće, pa je bilo kako šejtan hoće. Ovaj šejtan je jak!'"

---

[285] On je imam, hafiz, Ebul-Kasim Hibbetullah b. Hasan b. Mensur et-Taberi el-Lalikai. Umro je 418. h.g.

[286] Predaja je slaba, a mahana je u El-'Alau b. El-Hadždžadžu koji je svrstan u skupinu nepoznatih. Niko ga nije proglasio pouzdanim, pa čak ni Ibn-Hibban. El-Ezdi ga je proglasio slabim, kao što kaže Ez-Zehebi. Iako je njegova slabost ovdje naglašena, on se ipak uzima u obzir, jer se ne suprotstavlja pouzdanijim od sebe. Proglašavanje ove predaje dobrom, od strane Ahmeda Šakira, jedan je vid njegove popustljivosti, po čemu je poznat kod učenjaka. Prenosi ga Ibn Ebi Asim u *Es-Sunne*, 79.

[287] Predaja je slaba, a prenosi se kao mevkuf i kao merfu'. Kao mevkuf je prenosi El-Lalikai u *Šerhus-sunne*, 1/142/1 i 6/262/2. U predaji ima onih koji nisu naslovljeni. Kao merfu' (sa spojenim lancem prenosilaca) prenosi je Et-Taberani u *El-Evsatu*. U predaji je Hania El-Mutevekil, a on je slab. Prenosi se u *Ed-Daife*, 4072.

U drugoj predaji se navodi: „Ja sam sa onim koji je jači."

Neki beduin je došao u halku u kojoj je bio Amr b. Ubjed[288] i rekao: „Čujte, moja deva je ukradena, pa molite Allaha da mi je povrati."

Amr b. Ubejd je rekao: „Allahu, Ti nisi želio da njegova deva bude ukradena, pa je ukradena i zato mu je vrati."

Beduin reče: „Ja nemam potrebe za tvojom dovom."

On upita: „Zašto?"

„Bojim se, kao što je želio da ne bude ukradena, pa je ukradena, da je htjedne vratiti, pa se ne vrati."

Neki čovjek je rekao Ebu-'Isamu el-Kastalaniju[289]: „Šta misliš kada bi mi Allah uskratio uputu i odveo me u zabludu, a zatim me kaznio, da li bi bio pravedan?" Ebu-'Isam mu reče: „Ako je uputa stvar koja pripada Njemu, On ima pravo da je da kome hoće i da je uskrati kome hoće."

---

[288] On je Amr b. Ubejd, kaderija, veliki mu'tezila i prvak među njima. Umro je 144. h.g.

[289] Abdul-Džebbar el-Hemedani, jedan od mu'tezilskih šejhova, je došao kod Ibn-Abbada, a kod njega je bio Ebu-Ishak el-Isfarini, jedan od imama Sunneta. Kada ga je vidio, rekao je: „Slava Onome koji je čist od razvrata." Ebu-Ishak mu odmah reče: „Slava Onome u čijem se carstvu dešava samo što On želi." Kadija upita: „Zar naš Gospodar želi da Mu se čini nepokornost?" Ebu-Ishak reče: „Zar se našem Gospodaru čini nepokornost prisilno?" Kadija reče: „Šta misliš kada bi mi uskratio uputu i presudio mi najgore, da li bi time učinio dobro ili loše?" Reče: „Ako bi ti uskratio ono što ti, pripada bio bi to loš postupak; ako bi ti uskratio ono što Njemu pripada, onda On ima pravo da svoju milost da kome hoće." Kadija Abdul-Džebbar je ušutio. U *Tarihut-Taberi* (8/125) prenosi se da je Gejlan rekao Mejmunu b. Mehranu u prisustvu Hišama b. Abdul-Melika koji ga je doveo da se sa njim raspravlja: „Da li Allah želi da Mu se čini nepokornost?", pa mu je Mejmun rekao: „Zar Mu se nepokornost prisilno čini?"

Dokazi iz Kur'ana i Sunneta

Uzvišeni kaže:

﴿ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ ﴾

„A kad bismo htjeli, svakog čovjeka bismo na Pravi put uputili, ali Ja sam već Istinu rekao: 'Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno!'“ (Es-Sedžde, 13.)

﴿ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَن فِي الْأَرْضِ كُلُّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ ﴾

„Da Gospodar tvoj hoće, na Zemlji bi doista bili svi vjernici. Pa zašto onda ti da nagoniš ljude da budu vjernici?“ (Junus, 99.)

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾ ﴾

„A vi ne možete ništa htjeti ako to Allah, Gospodar svjetova, neće!“ (Et-Tekvir, 29.)

﴿ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾

„...a vi ćete htjeti samo ono što Allah, hoće. Allah, uistinu sve zna i mudar je.“ (Ed-Dehr, 30.)

﴿ مَن يَشَإِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ ﴾

„Onoga koga hoće - Allah stavlja u zabludu, a onoga koga hoće - na pravi put izvodi.“ (El-En'am, 39.)

﴿ فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِى ٱلسَّمَآءِ ﴾

„Onome koga Allah želi uputiti - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi u zabludi ostaviti - On srce njegovo stegne i umornim učini, kao kad čini napor da na nebo uzleti." (El-En'am, 125.)

Početak zablude

Zabluda počiva na izjednačavanju htijenja i volje, ljubavi i zadovoljstva. To su džebrije i kaderije izjednačile, a zatim su se razišli.

Džebrije su rekle: Sve što postoji je Njegovom presudom i određenjem, a Allah ga voli i zadovoljan je time.

Kaderije negatori su rekli: Nepokornosti nisu drage Allahu, niti je On sa njima zadovoljan, nisu određene, te izlaze van okvira Njegovog htijenja i stvaranja.

Na razliku između htijenja i volje (irade ve meši'eh) ukazuju Kur'an, Sunnet i ispravna prirodna urođena vjera.

Što se tiče dokaza o volji i htijenju iz Kur'ana, neki od njih su prethodno spomenuti.

U dokazima o ljubavi i zadovoljstvu Uzvišeni kaže:

﴿ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴾

„Allah ne voli nered!" (El-Bekare, 205.)

﴿ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ ﴾

„On nije zadovoljan nevjerovanjem Svojih robova." (Ez-Zumer, 7.)

Uzvišeni, nakon što je zabranio širk, nepravdu, razvrat i oholost, kaže:

﴿ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ﴾

„Sve to je ružno, Gospodaru tvome je mrsko." (El-Isra', 38.)

U *Sahihu* se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, prenosi da je rekao: *„Allah vam je prezreo tri stvari: rekla-kazala, mnogo zapitkivanja i rasipanje imetka.'*[290]

U *Musnedu* se prenosi: *„Allah voli da se koriste Njegove olakšice, kao što prezire da se čine nepokornosti.'*[291]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je u dovi govorio: *„Allahu, utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe, i Tvome oprostu od Tvoje kazne. Utječem se Tebi od Tebe.'*[292]

Razmisli o spomenu njegovog utjecanja osobini zadovljostva od osobine srdžbe i djelu oprosta od djela kazne.

Prvo je opis (osobina), a drugo je posljedica. Potom je to sve vezao za Njegovo Uz-višeno Biće. Sve se vraća Njemu, a ne nekome drugome. Ono od čega Ti se utječem, desit će se Tvojom voljom i htijenjem. Utječem Ti se Tvome zadovosljtvu i oprostu koji postoji Tvojom voljom i htijenjem. Ako želiš, bit ćeš zadovoljan Svojim robom i oprostiti mu, a ako želiš, bit ćeš srdit na njega i kazniti ga. Moje traženje utočišta od onoga što mrzim i sprječavanje da me to zadesi biva, također, Tvojom voljom. Sve što je drago, ili nije drago, biva Tvojom presudom i voljom. Tražim utočišta kod Tebe od Tebe i tražim utočišta u Tvojoj snazi, milosti i moći od onoga što biva Tvojom snagom, moći, pravdom i mudrošću. Ne tražim utočišta kod drugog od drugog. Ne tražim utočišta kod Tebe od nečega što je proizašlo bez Tvoga htijenja, jer je to od Tebe. Tevhid spoznaju i ubudijjet koji se nalaze u ovim

---

290 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 1477; i Muslim, 1593.

291 Sahih; Ahmed i drugi sa ispravnim lancem prenosilaca, *Irvaul-galil*, 564.

292 Sahih; navodi se u *Sahihu Ebi-Davud*, 823.

riječima poznaju samo oni koji su vični znanju o Allahu, Njegovoj spoznaji i robovanju Njemu.

Kako da Allah želi neku stvar a nije zadovoljan njome

Ako se kaže: Kako Allah može željeti nešto a sa njim nije zadovoljan i ne voli ga? Kako ga želi, a onda ga stvori? Kako se mogu objediniti Njegova volja, srdžba i prijezir?

Rečeno je: Zbog ovoga pitanja su se ljudi razdijelili na više frakcija. Njihova mišljenja i pravci su se jasno razdijelili. Znaj da ono što se želi biva dvojako: Ono što se želi sebi i što se želi drugome. Čovjek traga za onim što želi sebi i to mu je omiljeno zbog dobra koje sadrži. Ovo se naziva že-ljom za postizanjem ciljeva. Možda dotična osoba želi nešto drugoj osobi, ali to nije njen cilj, niti u tome ima vlastite koristi, iako je to što želi sredstvo stizanja do cilja. Takva želja je za njega, iz vlastitog aspekta, pokuđena, ali je hoće sprovesti s obzirom na presudu i stizanje do onoga što namjerava. Tu se objedinjuju dvije stvari: Njegova mržnja i htijenje koji međusobno nisu oprečni zbog razlike onoga što proizilazi iz njih. Ovo je poput ružnoga (gorkog) lijeka kada onaj koji ga uzima zna da se njime može izliječiti, ili poput odsijecanja oboljelog organa kada se zna da će tim odsijecanjem čitavo tijelo spasiti, ili je poput prelaska ogromne i teške putanje, jer se zna da vodi ka željenom i voljenom. Pametnom je dovoljno da ovim neželjenim stvarima da prednost i da ih želi samo na osnovu preovladajućeg mišljenja, pa makar se bojao za konačne posljedice. Šta je tek sa Onim Kome nije ništa skriveno? On Uzvišeni nešto prezire, ali to nije u suprotnosti sa Njegovom voljom prema drugima, jer je On uzročnik stvari koja Mu je draga.

Mudrost stvaranja Iblisa

Primjer za to je i stvaranje Iblisa, a on je povod nereda u vjerama, djelima, uvjerenjima i htijenjima. On je povod za nesreću mnogih ljudi i njihovog činjenja djela koja rasrđuju Gospodara, tebareke ve te'ala. [293]

Čovjek čini ono što je suprotno Allahovoj ljubavi i zadovoljstvu, ali je to, ipak, često put za mnoge stvari koje su drage Uzvišenome Gospodaru, a posljedično dolaze Njegovim stvorenjima. Njihovo postojanje Mu je draže od njihovog nepostojanja. Od tih stvari su: da ljudi uvide Gospodarevu moć stvaranja oprečnih stvari poput stvaranja ovog bića (Iblisa) koje je najprljavije i najzlobnije biće, te povod je svakog zla, nasuprot biću Džebraila koji je najčasnije, najčišće biće i povod je svakog dobra. Neka je Uzvišen Stvoritelj i jednoga i drugoga.

Isto tako, Njegova moć se ogleda u stvaranju dana i noći, lijeka i bolesti, života i smrti, lijepog i ružnog, dobra i zla, a to je jedan od najboljih dokaza koji ukazuju na savršenstvo Njegove moći, snage, vlasti i carstva. On je stvorio ove suprotnosti, postavio ih oprečnima jednim drugima i učinio ih poljem Svoga upravljanja i uređenja. Nepostojanje dijela ovih suprotnosti u potpunosti označava opovrgavanje Njegove mudrosti, savršenstva Njegovog upravljanja i uređivanja carstva.

Posljedice suprotnosti su i tragovi Njegovih imena superiornosti kao što su: Nadmoćni, Osvetitelj, Pravedni, Koji štetu donosi, Koji žestoko kažnjava, Koji brzo kažnjava, Koji žestoko uzima, Koji umanjuje i Koji ponižava. Ova imena i djela predstavljaju savršenstvo i mora postojati ono što je za njih vezano (u čemu se ogledaju). Da su ljudi i džinni poput meleka trag ovih imena se ne bi pojavio.

---

[293] El-Afifi kaže: Pogledaj *Medaridžu es-salikin*, 1/252-255 i *Mešahidul-halki fil-me'asije* od Ibnul-Kajjima.

Također, od stvari koje ukazuju na Njegovu mudrost i potpuno upravljanje je manifestacija tragova Njegovih imena koja sadržavaju blagost, oprost, zaštitu, prelazak preko Njegovoga prava, te oslobađanje od Vatre onih robova koje želi osloboditi. Da nije stvorio ono što prezire od povoda koji vode manifestiranju tragova ovih imena, ove mudrosti i koristi bi bile obesnažene. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je na ovo ukazao svojim riječima: *„Da ne griješite, Allah bi vas uklonio i doveo bi ljude koji griješe i traže oprosta, pa bi im opraštao.“*[294]

Od znakova mudrosti i potpunog upravljanja su manifestiranje tragova imena koji sadrže mudrost i obaviještenost. On je Mudar i o svemu obaviješten. On sve stvari stavlja na njihovo mjesto i na poziciju koja im odgovara. Ništa ne stavlja na mjesto koje mu ne odgovara, niti dovodi na poziciju koja nije u saglasnosti sa onim što zahtijeva savršenstvo Njegovog znanja, mudrosti i obaviještenosti. On najbolje zna gdje će dati Svoja poslanstva i najbolje zna ko će biti ispravan da ih prihvati i zahvali Mu što su ta poslanstva do njih došla. Također, najbolje pozna ko nije ispravan za to. Kada bi se pretpostavilo da ne postoje negativni povodi, ne bi bilo ni mnogih mudrosti i bili bi smo lišeni mnogih koristi. Kada ne bi bilo tih povoda u kojima ima zla, nestalo bi dobra koje je veće od zla koje se nalazi u tim povodima. Primjer za to su Sunce, kiša i vjetrovi[295] u kojima su višestruke koristi u odnosu na zlo koje iz njih proizilazi.

Od znakova Njegovog potpunog uređenja je i sprovođenje raznovrsnog obožavanja (činjena ibadeta), jer da Iblis nije stvoren obožavanje (činjene ibadeta) se ne bi sprovodilo.

Obožavanje putem džihada je jedan od najdražih oblika obožavanja (činjena ibadeta) Uzvišenom Allahu. Da su svi ljudi vjernici, ovo obožavanje (činjene ibadeta) ne bi imalo smisla, kao ni sve ono

---

[294] Muslim, 2749; od Ebu-Hurejre i Ebu-Ejjuba. Naveden je u *Es-Sahiha*, 968, 969, a tamo se spominju i hadisi koji mu svjedoče, 967-970.

[295] El-Afifi kaže: „Pogledaj ovu repliku i podrobniji odgovor na str. 193-198. u knjizi *Medarudžu es-salikin*, te knjizi *Bolest i lijek*, 282-283, od imama Ibn el-Kajjima.“

što proizilazi iz njega u vidu prijateljevanja i neprijateljevanja u ime Allaha, obožavanja (činjena ibadeta) putem naređivanja dobra i odvraćanja od zla, obožavanje (činjene ibadeta) putem strpljenja i suprotstavljanja strastima, davanjem prednosti onome što Allah voli, obožavanje (činjene ibadeta) pokajanjem i traženjem oprosta, traženjem utočišta od Allaha da čovjeka sačuva od Njegovog neprijatelja i zaštiti od njegovih spletki i uznemiravanja. Postoje i druge mudrosti koje razumi ne mogu shvatiti.

Ako se kaže: Da li je moguće da te mudrosti postoje bez tih povoda?

Reći će se: Ovo je neispravno pitanje, jer se pretpostavlja da postoji posljedica, a ne postoji njen uzrok, kao što je postojanje sina bez oca, ili pokreta bez onoga koji se kreće i pokajanja bez onoga koji se kaje.

Ako se kaže: Pošto se ovi povodi žele, jer vode određenim mudrostima, da li su, iz ovog aspekta, dragi Allahu i da li je Allah zadovoljan sa njima, ili su Allahu mrski i prezreni iz svih aspekata?

Na ovo pitanje postoji odgovor iz dva aspekta.

Prvi je iz aspekta Allaha, azze ve dželle, tj. da li ih On voli zato što oni vode ka onome što On voli, ili ih mrzi same po sebi?

Drugi je iz aspekta čovjeka, tj. da li mu je primjereno da bude zadovoljan sa njima iz tog aspekta? Ovo je pitanje od važnosti.

Znaj da se svo zlo vraća u nepostojanje, tj. mislim na nepostojanje dobra i povode koji mu vode. Iz ovog aspekta to je zlo. Međutim, iz aspekta njegovog čistog postojanja u njemu nema zla.

Primjer za to: Postojanje zlih duša je dobro ako se gleda na njihovo samo postojanje, ali se zlo dogodilo kada su prestale biti vezane za dobro. Duše su u osnovi stvorene kao pokretljive i aktivne. Ako su pomognute znanjem i nadahnute dobrom, onda se pokrenu, a ako se ostave, onda će se po prirodi pokrenuti ka suprotnosti. Pokretljivost je sama po sebi dobra, a biva zlom sa dodatnim činjenicama, a ne samo zato što je to pokret. Svo zlo je nepravda, a

označava da se određena stvar stavi na neodgovarajuće mjesto. Kada bi se stavila na odgovarajuće mjesto ne bi bilo zlo. Iz toga se zna da je aspekat zla relativan i dodatan. Zato su propisane kazne u određenim okolnostima same po sebi dobre, iako predstavljaju zlo za mjesta u koja dođu, jer uzrokuju bolove, a priroda je bila spremna prihvatati suprotnost u vidu užitka. Tako je bol zlo za mjesta, a dobro za onoga ko ga čini jer ga je stavio na odgovarajuće mjesto. Uzvišeni nije stvorio čisto zlo iz svih aspekata. Njegova mudrost to ne prihvata. Uzvišeni ne želi nešto u čemu će biti nered iz svakog aspekta, u stvaranju čega nema koristi. Ovo je jedna od najjasnijih nemogućnosti. Svo dobro je u Allahovim, subhanehu ve te'ala, Rukama, a zlo se Njemu ne pripisuje. Njemu se pripisuje samo dobro. Zlo se desilo zbog njegovog nepripisivanja Njemu. Da se zlo pripisuje Njemu, ne bio bilo zlo, pa zato razmisli! Nepripisivanje zla Njemu je samo zlo načinilo zlom.

Ako se kaže: Zašto se Njemu zlo ne pripisuje u smislu stvaranja i volje?

Reći će se: Iz ovog aspekta to nije zlo. Postojanje zla se pripisuje Njemu, ali iz ovoga aspekta nije zlo. Zlo kod Njega označava nepostojanje pomoći dobru i njegovim povodima. Nepostojanje ne predstavlja ništa, pa se zato ne može pripisati Onome Koji posjeduje dobro.

Povodi dobra

Ako želiš detaljnije pojašnjenje toga, onda znaj da su povodi dobra trojaki: stvaranje, spremnost i pomoć. Stvaranje je dobro, a pripisuje se Allahu, a isto tako spremnost i pomoć. Ako nema spremnosti ni pomoći, desi se zlo zbog nepostojanja (spremnosti i pomoći) koje se ne pripisuje činiocu, nego mu se pripisuje suprotno.

Ako se kaže: Zašto ga ne pomogne kada ga je stvorio?

Reći će se: Mudrost nije nalagala njegovo stvaranje i pomaganje, nego je nalagala njegovo stvaranje i ostavljanje njegovog pomaganja. Njegovo stvaranje je dobro, a zlo se desilo zbog nepostojanja pomoći.

Ako se kaže: Zašto nije pomogao sve što postoji?

Reći će se: Ovo je neispravno pitanje. Onaj koji ga postavlja smatra da je izjednačavanje svih postojećih stvari najbolji oblik mudrosti. Ovo je čisto neznanje. Mudrost se ogleda u ovoj velikoj raznolikosti među stvarima. Ne postoji različitost u stvaranju svake vrste. Različitost se odvila zbog nepostojećih stvari za koje stvaranje nije vezano. U suprotnom, u stvaranju nema razlikovanja. Ako ti je ovo teško razumljivo i ne možeš ga shvatiti na pravi način, razmotri sljedeći govor:

Ako nešto ne možeš, ostavi ga
I prijeđi na ono što možeš.

Ako se kaže: Kako može biti zadovoljan kod Svoga roba sa nečim, a ne pomaže ga u tome?

Reći će se: Možda njegova pomoć čovjeku nalaže da ga mimoiđe ono što mu je drago i veće od zadobijanja te pokornosti s kojom je zadovoljan.[296] Možda odvijanje te pokornosti podrazumijeva štetu koja je Njemu Uzvišenome mrža od ljubavi prema toj poko-rnosti. Uzvišeni to naznačava u Svojim riječima:

﴿ ۞ وَلَوْ أَرَادُوا۟ ٱلْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا۟ لَهُۥ عُدَّةً وَلَـٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ ﴾

„Da su imali namjeru poći, sigurno bi za to pripremili ono što je potrebno, ali Allahu nije bilo po volji da idu, pa ih je zadržao.“ (Et-Tevbe, 46.)

Uzvišeni je obavijestio da je prezirao njihovo kretanje u borbu sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, a to je pokornost. Kada

[296] El-Afifi kaže: „Na odgovore ovome, koje spominje komentator na ovome mjestu, pogledaj u knjizi *Medaridžu es-salikin*, 2/198.“

je to prezreo, onda ih je demoralizirao, a zatim je spomenuo neke štete koje proizilaze kao posljedica njihovog izlaska sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem :

﴿ لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا ﴾

„Da su pošli s vama, bili bi vam samo na smetnji.“ (Et-Tevbe, 47.), tj. nered i zlo.

﴿ وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ ﴾

„I brzo bi među vas smutnje ubacili.“ (Et-Tevbe, 47.), tj. među vama bi pravili nered i zlo.

﴿ يَبْغُونَكُمُ ٱلْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ ﴾

„A među vama ima i onih koji ih rado slušaju.“ (Et-Tevbe, 47.), tj. neki bi to od njih prihvatili i odazvali bi im se. Iz nastojanja jednih i prihvatanja drugih rodilo bi se zlo koje je veće od koristi njihovoga kretanja u boj. Mudrost i milost su zahtijevale da ostanu kod svojih kuća. Zato ovaj primjer uzmi kao osnovu, a druge gledaj analogno ovome.

Drugi aspekat se odnosi na čovjeka i on je, također, moguć, a zapravo se i dešava. Čovjek prezire griješenje i nepokornost, s obzirom da su to djela čovjeka koja se dešavaju njegovim zaslugama, htijenjem i odabirom. On je zadovoljan Allahovim znanjem, odredbom, htijenjem, voljom i kosmičkom naredbom. On je zadovoljan Allahovim blagodatima, a i srdi se na ono što je od njega samoga. Ovo je pravac grupe onih koji imaju spoznaju.

Druga grupacija ove nepokornosti apsolutno prezire. Njihovo mišljenje se vraća na prethodno. Kada spominju prijezir pod njim ne misle na cjelokupno Gospodarevo znanje, određenje i volju. Tajna ovog pitanja je u sljedećem: Ono što se pripisuje Gospodaru kod njih nije prezreno, a što se pripisuje čovjeku prezreno je.

Ako se kaže: Čovjeku se ništa od njih ne pripisuje.

Reći će se: To je neispravna džebrijska ideologija, a onaj ko je zastupa ne može se riješiti ove stiješnjene pozicije. Kaderija negator će se lakše riješiti ovog stava od džebrije. Sljedbenici Sunneta zastupaju srednji stav između kaderija i džebrija i najbolje nalaze rješenje u odnosu na ove dvije grupacije.

Ako se kaže: Čemu onda pokajanje pored postojanja mudrosti u određenju i postojanja opstojnosti i htijenja koje se sprovodi?

Reći će se: Ova konstatacija je one koji su zaslijepljeni natjerala da posvjedoče o ovom pitanju suprotno stvarnosti. Ta djela su smatrali pokornostima zbog njihove saglasnosti sa htijenjem i određenjem. Rekli su: Ako se ne pokoravam Njegovoj naredbi, pokoravam se Njegovom htijenju, a o tome je rečeno u stihovima:

Potpao sam pod ono što želi od mene,
Pa su svi moji postupci pokornost.

Ovo su najzaslijepljeniji ljudi, najmanje poznaju Allaha i Njegove vjerske i kosmičke propise. Pokornosti su u saglasnosti sa vjerskom, šerijatskom naredbom, a nisu u saglasnosti sa određenjem i htijenjem. Da je postupanje po kaderu pokornost, Iblis bi Mu bio najpokornije stvorenje, a i Nuhov, Hudov, Salihov, Lutov, Šu'ajbov i Faraonov narod. Ovo je krajnje neznanje. Ako čovjek posvjedoči svoju nemoć, sprovođenje sudbine nad njim, potpunu ovisnost o svome Gospodaru, ovisnost o Njegovoj zaštiti i čuvanju bez izmicanja koliko je tren oka, onda u ovom slučaju je predan Allahu, a ne sebi. Iz ovoga ne može nikako proizaći nastanak grijeha. On nad sobom ima dobru zaštitu. „Putem Mene sluša, gleda, dohvaća, hoda" i nemoguće je zamisliti grijeh u ovakvim okolnostima. Kada bude lišen ovoga prizora i ostane sam, nadvlada ga njegova duša. Tada mu se postave mreže i zamke i pošalju mu se lovci. Kada se magla tog prirodnog postojanja raziđe, onda mu dođu kajanje i povrat. On je bio u grijehu, udaljen svojom dušom od svoga Gospodara. Kada je napustio to postojanje, došao je u drugo postojanje i ostao je sa svojim Gospodarem, a ne sam sa sobom.

Ako se kaže: Ako nevjerstvo biva Allahovom presudom i određenjem i naređeno nam je da budemo zadovoljni Allahovom presudom, kako ćemo ga onda negirati i mrziti?

Odgovor je: Prvo će se reći: Nama nije naređeno da budemo zadovoljni sa svime što Allah odredi i presudi. To se ne navodi ni u Kur'anu ni u Sunnetu. Ima stvari koje su određene i s kojima treba biti zadovoljan, a neke treba prezirati, kao što sa njima nije zadovoljan ni Sudac Uzvišeni. Neka presuda Ga srdi, kao što ima određenih stvari koje izazivaju Njegovu srdžbu, prijezir, prokletstvo i prijekor.

Kao drugo, reći će se: Postoje dvije stvari: *Kada' - Allahovo donošenje odredbe* je djelo koje opstoji u Allahovom Uzvišenom Biću, i *makdijj - ono što je presuđeno,* a iz toga proizilazi da je to djelo odvojeno od Njega (Njegovog Bića).

Sav *kada'* je dobar, pravedan i mudar i sa njim smo zadovoljni. Ono što je presuđeno sastoji se iz dva dijela. Prema jednom dijelu se izražava zadovoljstvo, a prema drugom se ne izražava zadovoljstvo.

Kao treće, reći će se: Presuda ima dva aspekta:

Prvi je njena vezanost i pripisivanje Gospodaru Uzvišenom. Iz ovog aspekta se prema njoj izražava zadovoljstvo.

Drugi aspekat: Vezanost i pripisivanje čovjeku. Iz ovog aspekta se presuda dijeli na onu sa kojom se izražava zadovoljstvo i na onu sa kojom se ne izražava zadovoljstvo. Primjer za to je ubistvo koje ima dva tumačenja:

Prvo: S obzirom da ga je Allah odredio, presudio, zapisao, htio i učinio smrtnim rokom za ubijenog i završetkom njegovoga života, sa ovim se izražava zadovoljstvo. Međutim, s obzirom da je smrt nastupila ubistvom, učešćem ubice, njegovom zaradom i da je to učinio svojim odabirom, čineći nepokornost Allahu, onda se to prezire i sa njime nismo zadovoljni.

Autorove riječi: **„Zadubljivanje i razmatranje *kadera* je put ka poniženju..."** Zadubljivanje označava pretjerano traganje za nečim, a to znači da pretjerivanje u traganju za kaderom i ulazak u govor o njemu vodi u poniženje. Poniženje označava neuspjeh koji je suprotan uspjehu, a nepravda je suprotna ispravnosti.

Autorove riječi: **„Zato se treba uveliko čuvati ovakvog razmatranja, razmišljanja i šejtanskih prišaptavnja."**

Od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je rekao: „Neki ashabi su došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i upitali ga: 'Mi u svojim dušama nalazimo ono što bi jednom od nas bilo veliko da o tome progovori.' Rekao je: *'Zar ste to već osjetili?'* Odgovorili su: 'Da.' Rekao je: *'To je čisti iman.'*"[297] Prenosi ga Muslim.

Riječima *„To je čisti iman"* aludira se na riječi da im je veliko da o tome govore.

Muslima, također, prenosi da je Abdullah b. Mes'ud, radijallahu anhu, rekao: „Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je upitan o vesvesi (šejtanskom prišaptavanju), pa je odgovorio: *'To je čisti iman.'*"[298] Ova predaja je u značenju Ebu-Hurejrinog hadisa.

Duševna pomutnja i borba protiv prišaptavanja duše je na stepenu razgovora između dvojice. Borba protiv šejtanske vesvese i njeno smatranje velikim je čisti iman. Ovo je pravac ashaba, radijallahu anhum, i tabiina i njihovih sljedbenika po dobru. Potom su došle poslije njih generacije koje su ispisale djela o tim vesvesama koje predstavljaju sumnje. Zapravo, oni su listove ispisali vesvesama koje predstavljaju sumnju. Također, ispunili su srca tim vesvesama raspravljajući se neistinom kako bi pobili istinu. Zato je šejh, Allah mu se smilovao, (autor knjige) žestoko prekorio polemike o sudbini i njenom pretraživanju.

---

297 Muslim, 132; Ahmed, 2/456;

298 Muslim, 133; Ahmed, 6/106; hadis od Aiše, radijallahu anha.

Od Aiše, radijallahu anha, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Najmrži čovjek Allahu je onaj koji se raspravlja i nema granica u raspravi.“*[299]

Imam Ahmed kaže: „Pričao nam je Ebu-Muavija, pričao nam je Davud b. Hind od Amra b. Šuajba, a on od svog oca, a on od svog djeda da je rekao: 'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je jednoga dana izašao, a ljudi su pričali o sudbini.' Prenosilac[300] kaže: Kao da se na njegovom licu otvorio plod nara od srdžbe, pa im je rekao: *'Šta vam je? Zašto jedan dio Allahove Knjige dovodite u suprotnost drugome? Zbog ovoga su propali oni koji su bili prije vas.'* Prenosilac kaže: Uvijek sam žalio za okupljanjem na kojem je bio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a nisam mu prisustvovao, a volio sam da nisam prisustvovao ovom okupljanju.“[301] Prenosi ga, također, Ibn-Madždže. Uzvišeni kaže:

﴿ فَٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِخَلَٰقِكُمۡ كَمَا ٱسۡتَمۡتَعَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِكُم بِخَلَٰقِهِمۡ وَخُضۡتُمۡ كَٱلَّذِي خَاضُوٓاْۚ ﴾

„...a i vi slatkim životom živite isto onako kao što su oni prije vas živjeli, i vi se upuštate u nevaljalštine kao što su se i oni upuštali.“ (Et-Tevbe, 69.)

El-halak znači udio. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنۡ خَلَٰقٖ ٢٠٠ ﴾

„... a na drugom svijetu neće imati ništa!“ (El-Bekare, 200.), tj. naslađivali ste se vašim udjelom, kao što su se naslađivali oni prije vas svojim udjelom i polemisali ste kao što su oni polemisali, ili kao skupina, ili kao kategorija, ili generacija koja je zalazila u to.

---

299 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 2457; Muslim, 2667.

300 Prenosilac je vidio Vjerovjesnikovu, sallallahu alejhi ve sellem, srdžbu kada je čuo da polemišu o sudbini, jer polemisanje je suprotno onome što je Allah Uzvišeni propisao.

301 Sahih; prenosi ga Ahmed, 2/178; i drugi sa ispravnim lancem prenosilaca.

Strasti i nejasne stvari upropaštavaju vjeru

Uzvišeni je objedinio naslađivanje udjelom i polemikom, jer propast vjere je ili u djelu ili uvjerenju. Prvo je iz aspekta strasti, a drugo iz aspekta sumnji.

El-Buhari od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Moj ummet će slijediti prijašnje generacije pedalj po pedalj, lakat po lakat."* Neko je upitao: „Perzijance i Bizantince?" Rekao je: *„A koje bi druge ljude slijedili!?"*[302]

Od Abdullaha b. Omera se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Mom ummetu će doći ono što je došlo sinovima Israilovim, kao što se jedna papuča pravi po mjeri druge, pa ako neko od njih javno prilazi svojoj majci, bit će i od moga ummeta onih koji će to činiti. Sinovi Israilovi su se razišli na sedamdeset dvije grupe, a moj ummet će se razići na sedmdest i tri. Sve su u Vatri osim jedne."* Upitaše: „A ko je ona, Allahov Poslaniče?" Rekao je: *„Ona na čemu sam ja i moji ashabi."*[303] Prenosi ga Et-Tirmizi.

Od Ebu-Hurejre, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Židovi su se razišli na sedamdest jednu ili sedamdeset i dvije frakcije. Kršćani su se razišli na isto toliko, a moj ummet će se razići na sedamdeset tri frakcije."*[304] Prenosi ga Ebu-Davud, Ibn-Madždže i Et-Tirmizi koji kaže: „Hadis je hasen-sahih."

Od Muavije b. Ebi-Sufjana, radijallahu anhu, se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Sljedbenici dvije knjige su se razišli u svojoj vjeri na sedamdest dvije grupe, a ovaj ummet će se*

---

[302] El-Buhari u *El-I'tisam*, 7319; Ahmed, 2/325, 367.

[303] Predaja je slaba sa ovim kontekstom. Et-Tirmizi ga je ocijenio hasenom u nekim prijepisima njegovog *Sunena*, što je moguće s obzirom na druge predaje koje joj svjedoče. Zato sam ih naveo u *Sahihul-džami'u*, 5219 i *Es-Sahiha*, 1348.

[304] Sahih; navodi se u *Es-Sahiha*, 203.

razići na sedamdeset tri grupe."[305] tj. zablude. Sve su u Vatri osim jedne, a ona je Zajednica.

Najveće pitanje oko kojeg postoji razilaženje između pripadnika ummeta je pitanje kadera. Govor o ovom pitanju se navodi krajnje opširno.

Autorove riječi: **„Ko upita zašto je to On učinio, odbacio je propis Knjige, a ko to učini, postao je nevjernik."**

Znaj da je robovanje i vjerovanje u Allaha, Njegove knjige i poslanike sazdano na predanosti i nepostavljanju pitanja o pojedinostima mudrosti, naredbi, zabrana i propisa. Zato Uzvišeni ne priča o narodima koji su povjerovali u svoga vjerovjesnika i ono sa čime je došao, da su ga pitali o pojedinostima mudrosti u onome što im je zabranio ili dozvolio i dostavio od njihovog Gospodara. Da su to učinili, ne bi vjerovali u svoga vjerovjesnika, već je dužnost da se pokori i preda. Što sazna od mudrosti i saznao je, a svoju predanost i podređenost neće činiti ovisnim o spoznaji onoga što je skriveno, niti će to biti glavno zanimanje. Poslanik jednog takvog ummeta je bio daleko veći da bi o tome bio pitan.

U Indžilu stoji: „O sinovi Israilovi, ne recite: 'Zašto je naš Gospod naredio', nego recite: 'Šta je naš Gospod naredio'.

Zato ispravni prethodnici ovog ummeta, a ovaj ummet je najpotpuniji razumima, spoznajama i naukama, nisu pitali Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem: „Zašto je Allah naredio to i to", „Zašto je zabranio to i to", „Zašto je odredio to i to" i „Zašto je učinio to i to", jer su znali da je to suprotno vjerovanju i predanosti.

Pripadnost islamu biva čvrsta samo sa stepenom predanosti. Prvi stepen respekta prema naredbi je njena potvrda, a zatim kategorička odlučnost da se ona učini, a potom što brže izvršavanje i čuvanje od stvari koje to sprječavaju, te ulaganje truda i savjeta da se određena stvar izvrši na najbolji način. Potom dolazi izvršavanje zato što je to naređeno. Izvršavanje ne treba biti ovisno o spoznaji

---

[305] Sahih; *Es-Sahiha*, 204.

mudrosti, tako da ako sazna mudrost onda to čini, a ukoliko ne sazna, čovjek ga ne čini. Ovo je u suprotnosti sa podređenošću i vid je manjkavog izvršavanja naređenog.

El-Kurtubi, prenoseći od Ibn Abdul-Berra, kaže: „Nema smetnje da čovjek upita tražeći pojašnjenje, želeći znanje, odbacujući neznanje od sebe i tragajući za značenjima na kojima u vjeri treba zastati. Lijek za neznanje je pitanje. Ko bude pitao da bi druge dovodio u nepriliku, bez želje za učenjem vjerskih propisa, nije mu dozvoljeno da pita, ni mnogo ni malo. "

Ibnul-Arebi[306] kaže: „Učenjak se treba zaokupirati iznošenjem dokaza i pojasniti svoje poglede, zadobiti uvode svoga idžtihada i pripremiti odgovarajući aparat za crpljenje dokaza. Kada dođe novopridošla stvar, prići će joj s prave strane i protumačiti je u najboljem smislu. Tada će Allah otvoriti put ka ispravnosti."

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Od lijepog islama čovjeka je da ostavi ono što ga se ne tiče."*[307] Prenose ga Et-Tirmizi i drugi.

Nema sumnje u nevjerstvo onoga ko odbaci propis Knjige. Međutim, ko protumači propis Knjige shodno sumnji koja mu se ukazala, pojasnit će mu se ispravnost, kako bi joj se vratio. Uzvišeni Allah ne biva pitan za ono što čini zbog savršenstva Svoje mudrosti, milosti i pravde, a ne samo zbog Njegove nadmoći, kao što govore Džehm i njegovi sljedbenici. Ovo će nešto više biti pojašnjeno prilikom autorovog govora: **„Nikoga ne proglašavamo nevjernikom od pripadnika Kible zbog grijeha, sve dok ga ne bude smatrao dozvoljenim."**

Autor kaže: **„Ovo je skup činjenica koje su potrebne onome čije je srce prosvijetljeno od Allahovih štićenika. Ovo je**

---

[306] On je imam Muhammed b. Abdullah el-Meafiri el-Išbili, jedan od hafiza hadisa. Umro je 543. h.g. **On nije** Muhammed b. Alijj el-Hatemi (Ibn Arebi), sufija, zastupnik vahdetul-vudžuda. Umro 638. h.g.

[307] Sahih; Et-Tirmizi, 2317; i drugi. Prenosi se od grupe ashaba. Navodi se u *Er-Revdun-nedir*, 293, 321.

stepen onih vičnih znanju, jer je znanje dvovrsno: znanje koje postoji kod stvorenja i znanje koje ne postoji kod stvorenja. Nijekanje postojećeg znanja je nevjerstvo, a i pozivanje na nepostojeće znanje je nevjerstvo. Iman neće biti čvrst osim sa prihvatanjem postojećeg znanja i ostavljanjem traženja nepostojećeg znanja.“

Autor riječima **„Ovo je skup činjenica“** aludira na ono što je prethodno spomenuo, a u to je dužnost vjerovati i po njemu postupati, jer je Šerijat sa tim došao.

Njegove riječi **„Ovo je stepen onih vičnih znanju“**, tj. znanju s kojim je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, došao, općenito i pojedinačno, s negacijom i potvrdom.

Pod nepostojećim znanjem (izgubljenim) misli se na znanje o sudbini koje je Allah uskratio Svojim stvorenjima i zabranio da ga traže.

Pod postojećim znanjem misli se na znanje Šerijata, njegove temelje i ogranke.

Propis onoga ko zanegira nešto od Sunneta

Ko negira nešto sa čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postao je nevjernik. Ko tvrdi da ima znanje *gajba* (nevidljivog svijeta), također je nevjernik. Uzvišeni kaže:

﴿ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ ﴾

„On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome, osim onoga koga On za poslanika odabere.“ (El-Džinn, 26-27.) I kaže:

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥ عِلْمُ ٱلسَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ ٱلْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلْأَرْحَامِ ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۖ وَمَا تَدْرِى نَفْسٌۢ بِأَىِّ أَرْضٍ تَمُوتُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴾

„Samo Allah zna kad će Smak svijeta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna čovjek u kojoj će zemlji umrijeti; Allah, uistinu, sve zna i o svemu je obaviješten." (Lukman, 34.)

Skrivenost Allahove mudrosti ne znači njeno nepostojanje, kao što naše neznanje o nečemu ne nalaže prestanak Njegove mudrosti. Zar ne vidiš da skrivenost Allahove mudrosti za nas u stvaranju zmija, škorpija, miševa, insekata, o kojima je poznata samo šteta, nije isključila da Allah Uzvišeni bude Stvoritelj ovih životinja? Nije isključeno da ne postoji mudrost njihovog stvaranja koja je nama skrivena, jer nepostojanje znanja nije znanje o nepostojećem.

Vjerovanje u *Levhi-Mahfuz* i *Kalem*

Autor kaže: **„Vjerujemo u *Levh* i *Kalem* (Ploču i Pero) i sve što je na njoj zapisano."**

Uzvišeni kaže:

﴿ بَلْ هُوَ قُرْءَانٌ مَّجِيدٌ ۝ فِى لَوْحٍ مَّحْفُوظٍۭ ۝ ﴾

„A ovo je Kur'an veličanstveni, na ploči pomno čuvanoj." (El-Burudž, 21-22.)

Hafiz Ebul-Kasim et-Taberani, sa lancem prenosilaca koji seže do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Allah je stvorio Levhi-Mahfuz (Ploču Čuvanu) od bijeloga bisera. Listovi su mu od crvenog jakuta. Pero mu je svjetlost. Njegova širina je kao između nebesa i zemlje. U*

njega gleda svaki dan tristo šezdeset puta. On stvara, opskrbljuje, usmrćuje i oživljava, pomaže i ponižava, čini što hoće.'[308]

Na spomenutoj Ploči Allah je ispisao određenja ljudima. Spomenuto Pero je Allah stvorio i njime na Ploči ispisao određenje, kao što se spominje u *Sunenu Ebi-Davuda* od Ubade b. es-Samita koji kaže: „Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: 'Prvo što je Allah stvorio bilo je Pero, pa mu je rekao: *Piši!* Reklo je: *Gospodaru, a šta da pišem?* Rekao je: *Zapiši određenje o svakoj stvari sve dok ne nastupi Sudnji dan.*'"[309]

---

[308] Daif; prenosi ga Et-Taberani u *El-Mu'džemul-kebiru*, 3/125/1. U predaji je Zijad b. Abdullah, a on je El-Bikai, od Lejsa, a on je Ibn Ebi-Sulejma, obojica su slaba. Prenosi ga, 3/88/2, sa drugim lancem prenosilaca i sličnim sadržajem od Ibn-Abbasa i sa lancem koji se zaustavlja na njemu. Lanac prenosilaca se može smatrati dobrim. Svi prenosioci su povjerljivi osim Bekira b. Šihaba, a on je Kufljanin. Ebu-Hatim za njega kaže da je šejh. Ibn-Hibban ga spominje u *Es-Sikat*, 2/32.
Napomena: Ovaj hadis je bio iskrivljen u štampanom izdanju Ahmeda Šakira. On ga je korigovao na osnovu predaje iz *Medžme'uz-zevaid* u kojem se ovaj hadis prenosi od Ibn-Abbasa sa lancem prenosilaca koji se zaustavlja na njemu. Mi smo ga proglasili ispravnim na osnovu hadisa sa potpunim lancem prenosilaca koji se navodi u *El-Mu'džemu* a to je ispravno, jer ga je i autor naveo sa potpunim lancem. Zato nije ispravno korigovati postojeće iskrivljenje sa potpunim lancem, kao što nije skriveno, jer se terminologija razlikuje. Na to sam aludirao svojim riječima *sličan*.

[309] Sahih, ali ja izražavam neopredijeljenost prema ispravnosti riječi kojima je autor argumentirao, a one su: „Rekao je". U nekim predajama se navodi „Potom je rekao". Prenosi ga Ebu-Davud, (4700) od Ebu-Hafsa koji kaže: „Rekao je Ubade b. es-Samit", pa ga je spomenuo sa riječima „Potom je rekao".
Ebu-Hafsa se zove Hubejš b. Šurejh eš-Šami, a samo ga je Ibn-Hibban proglasio povjerljivim. Za njega se u *Et-Takribu* kaže da je prihvaćen, tj. prilikom praćenja, a u suprotnom je slabog hadisa, kao što je to naslovljeno u uvodu. Ovaj prenosilac je praćen, međutim, lanac prenosilaca nije ispravan. Et-Tajalisi, (577) kaže: „Pričao nam je Abdul-Vahid b. Selim od Ataa b. Ebi-Rebaha, pričao mi je El-Velid b. Ubade b. es-Samit od svoga oca... Prenosi ga Et-Tirmizi iz pravca Et-Tajalisija, 2/232 i kaže: „Hadis je hasen-garib, a prenosi se od Ibn-Abbasa.
Kaže: „Ovaj Abdul-Vahid je slab, kao što se prenosi u *Et-Takribu.*"

Prvo stvorenje

Učenjaci se razilaze da li je Pero prvo stvorenje ili Arš (Prijestolje) na dva mišljenja. Spominje ih hafiz Ebul-Ala' el-Hemedani[310], a vjerodostojnije je da je Arš bio prije Pera, jer se u *Sahihu*

Suprotstavio mu se Ejjub b. Zijad koji kaže: „Prišao mi je Ubade b. El-Velid b. Ubade, prišao mi je moj otac, pa je rekao: *'Potom je rekao: Piši.'*"
Ovu predaju prenosi Ahmed, 5/317, a lanac prenosilaca je ispravan. Svi prenosioci su povjerljivi i poznati, osim ovog Zijada od kojeg prenosi jedna grupacija.
Ibn-Hibban ga je proglasio povjerljivim, a ovaj prenosilac je imao dobre hadise, inšallahu te'ala. Prenosi ga El-Adžuri u *Knjizi Šerijata*, str. 177 iz njegovog pravca sa terminima: *„Pa mu je rekao: 'Piši.'"*
Prenosi ga Jezid b. Habib od El-Velida b. Ubade sa riječima: *„Potom mu je rekao: 'Piši.'"*
Prenosioci su ispravni osim Ibn-Lehie koji je imao loše pamćenje.
Svjedoči mu hadis Ebu-Hurejre sa riječima: „Prvo što je Allah stvorio bilo je Pero, a zatim je stvorio mastionicu, a potom rekao: 'Piši.'"
Prenosi ga El-Adžuri i El-Vahidi u svome *Tefsiru*, 4/157/2. U predaji je El-Hasen b. Jahja el-Hušeni oko kojeg postoji razilaženje. U *Et-Takribu* se navodi da je istinoljubiv, ali mnogo griješi.
Općenito rečeno, predaje se oko ove čestice razilaze. Zato autor ne može argumentirati prvom predajom govoreći da je Arš stvoren prije Pera, kako bi se dala prednost jednim nad drugim. Potom je rekao: „Ako je neophodno dati prednost jednoj od predaja, to bi se trebalo dati prvoj, jer se većina prenosilaca hadisa oko nje slaže, a i ima predaja koja joj svjedoči od Ebu-Hurejre, kao što je prethodno navedeno. Ona sadrži i dodatno značenje. Stoga nema oprečnosti između hadisa sa ovom predajom i hadisa od Abdullaha b. Amra, jer njegov hadis jasno govori da je pisanje došlo iza stvaranja Arša. Hadis, shodno predaji prema kojoj smo izrazili opredjeljenje, jasno govori da je Pero prvo stvoreno, a zatim je naredio da zapiše svaku stvar koja će biti među koje spada i Arš. Zato je kod mene prioritetnije da je Pero prethodilo Aršu, a Allah najbolje zna."
U ovom hadisu se ukazuje na repliku onim učenjacima koji kažu „S događajima bez početka", tj. da nema nijedno stvorenje a da njemu nije prethodilo drugo stvorenje i tako u beskraj. Pogledaj nešto više o ovome u *Silsiletul-ehadisi es-sahiha*, br. 133.

310 On je hafiz, autoritet, karia, šejhul-islam Hasan b. Ahmed b. Hasan b. Ahmed b. Muhammed b. Sehl b. Atar, učenjak Hemedana. Umro je 569. h.g.

potvrđeno prenosi, hadis Abdullaha b. Amra da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *„Allah je zapisao određenja stvorenja prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju na pedeset hiljada godina, a Njegov Arš je bio na vodi.*"[311]

Ovdje se jasno govori da je određenje došlo poslije stvaranja Arša. Određenje se desilo prilikom stvaranja Pera, prema hadisu od Ubade koji govori o tome.

Njegov govor: **„Prvo što je Allah stvorio bilo je Pero"** može biti sastavljen od jedne ili dvije rečenice.

Ako je sastavljen od jedne rečenice, a to je ispravno, onda znači na početku Njegovog stva-ranja je rekao: *„Piši."* Tako se u terminologiji prenosi: *„Prvo što je bilo kada je Allah stvorio Pero, je to da je rekao: 'Piši'"*, a riječ prvo je došla u akuzativu (u arapskom jeziku), kao i riječ Pero.

Ako se sastoji od dvije rečenice, a to se prenosi sa riječju prvo u genitivu, kao i riječ Pero, onda je obavezno protumačiti ga kao prvo stvorenje na ovom svijetu. Tada se oba hadisa slažu, jer hadis Abdullaha b. Amra jasno govori da je Arš bio prije određivanja, a da je određivanje bilo uporedno sa stvaranjem Pera.

U drugoj verziji se prenosi: „Nakon što je Allah stvorio Pero rekao mu je: *'Piši.'* Ovo Pero je prvo i najbolje pero. Više komentatora je reklo da je to Pero kojim se Allah kune u svojim riječima:

﴿ نٓ وَٱلۡقَلَمِ وَمَا يَسۡطُرُونَ ۝١ ﴾

„Nun, Tako Mi kalema i onoga što oni pišu." (El-Kalem, 1-2.) "

Drugo Pero je Pero Objave, a njime se piše Allahova Objava vjerovjesnicima i poslanicima. Ovo Pero posjeduju vladari na zemlji. Sva ostala pera služe njihovim perima.

---

[311] Sahih; izvod hadisa je prethodio.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, je u noći Israa (Noćnog putovanja) podignut na stepen gdje se čula škripa pera. Ovo su pera koja pišu ono što Allah, tebareke ve te'ala, objavljuje od stvari koje uređuje, a odnose se na viši i niži svijet.

Pero je ispisalo sve što će se desiti do Sudnjeg dana

Autor kaže: **„Kada bi se sva stvorenja okupila oko nečega što je Allah Uzvišeni odredio da će biti kako bi učinili da ne bude, ne bi to bili moćni učiniti. Kada bi se svi okupili oko nečega što Allah nije propisao kako bi ga učinili postojećim, ne bi to mogli učiniti. Pero je ispisalo sve što će biti do Sudnjega dana.“**

Prethodno je naveden Džabirov hadis od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u kojem kaže: „Suraka b. Malik b. Džušem je rekao: 'Allahov Poslaniče, pojasni nam našu vjeru kao da smo sada stvoreni. Zašto treba djelovati? Je li to prema onome što su pera ispisala i prema čemu se već odvijaju određenja, ili prema onome što će biti u budućnosti?' Rekao je: *Ne, već prema onome što su pera ispisala i prema čemu se odvija određenje.*"[312]

Od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, se prenosi da je rekao: „Jednog dana sam bio iza Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pa je rekao: '*Dječače, poučit ću te nekim riječima: Čuvaj Allaha, čuvat će te. Čuvaj Allaha, naći ćeš Ga ispred sebe. Kada moliš, moli Allaha. Kada tražiš pomoć, traži je od Allaha. Znaj, kada bi se ummet sastao da ti donese kakvu korist, ne bi ti koristili osim onoliko koliko ti je Allah propisao. Kada bi se sastali da ti nečim naštete, ne bi ti naštetili osim onoliko koliko ti je Allah propisao. Pera su dignuta, a listovi su se osušili.*'"[313] Prenosi ga Et-Tirmizi koji kaže: „Hadis je hasen-sahih.“

[312] Sahih; Muslim, prethodio je izvod hadisa.

[313] Sahih li gajrihi; navodi se kod Et-Tirmizija, 2516; i Ibn Ebi-Asima, 316-318. u *Es-Sunne.*

U predajama mimo Et-Tirmizijeve navodi se: „*Čuvaj Allaha, naći ćeš Ga ispred sebe. Znaj za Allaha u izobilju, znat će za te u oskudici. Znaj da ono što te je mimoišlo nije te moglo zadesiti, a ono što te je zadesilo nije te moglo mimoići. Znaj da pobjeda dolazi sa strpljenjem, rješenje sa nedaćama, a sa poteškoćama dolazi olakšanje.*"

U ovim i drugim hadisima pera se navode u množini. To ukazuje da za određenja postoje pera mimo prvoga Pera koje je prethodno spomenuto pri spomenu Levhi-Mahfuza.

Četiri vrste pera

Sunnet ukazuje da postoje četiri vrste pera, a ova podjela nije ista kao prethodno spomenuta predaja.

Prvo pero je općenito i sveobuhvatno za sva stvorenja, a prethodno je spomenuto sa spomenom Lavhi-Mahfuza.

Drugo pero je obavijest o Ademovom stvaranju i ono je generalno, također. Međutim, navode se dokazi koji ukazuju da je Allah odredio djela ljudi, njihove opskrbe, smrtne časove i sreću poslije stvaranja njihovoga oca.

Treće pero je ono kada melek biva poslan djetetu u utrobi majke. U njega udahne dušu i naredi mu se da zapiše četiri stvari, a one su: njegova opskrba, smrtni čas, djela, da li je sretan ili nesretan.[314] O tome se navode vjerodostojni hadisi.

Četvrto pero se stavlja nad čovjeka prilikom dostizanja punoljetstva. Ono je u rukama Časnih pisara koji zapisuju ono što čine ljudi, a o tome postoje navodi u Kur'anu i Sunnetu.

314 Muttefekun alejhi; prethodio je izvod hadisa od Ibn-Mes'uda.

Obaveza bogobojaznosti i straha samo od Allaha

Kada čovjek zna da je sve od Allaha, dužnost mu je da jedino od Njega strahuje i pribojava Ga se. Uzvišeni kaže:

﴿ فَلَا تَخْشَوُا ٱلنَّاسَ وَٱخْشَوْنِ ﴾

„...ne bojte se ljudi, već se bojte Mene.“ (El-Maide, 44.)

﴿ وَإِيَّٰيَ فَٱرْهَبُونِ ﴾

„I samo se Mene bojte!“ (El-Bekare, 40.)

﴿ وَإِيَّٰيَ فَٱتَّقُونِ ﴾

„I samo se Mene bojte!“ (El-Bekare, 41.)

﴿ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَخْشَ ٱللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴾

„Oni koji se Allahu i Poslaniku Njegovu budu pokoravali, koji se Allaha budu bojali i koji od Njega budu strahovali - - oni će uspjeti!“ (En-Nur, 52.)

﴿ هُوَ أَهْلُ ٱلتَّقْوَىٰ وَأَهْلُ ٱلْمَغْفِرَةِ ﴾

„On je jedini dostojan da Ga se boje i On jedini prašta.“ (El-Mudessir, 56.)

Slični primjeri za ovo značenje su u Kur'anu mnogobrojni. Svaki čovjek se mora čuvati nekih stvari, jer on ne živi sam, pa makar bio vladar kome se svi pokoravaju, jer se neizostavno mora čuvati stvari putem kojih će paziti na svoje podanike. Stoga je neophodno da se svaki čovjek pazi. Ako se ne boji Allaha, boji se stvorenja. Ljubav i mržnja svih stvorenja nije podudarna, već jedno nešto želi, a drugo mrzi. Nije moguće svima udovoljiti, kao što imam Eš-Šafii,

radijallahu anhu, kaže: „Zadovoljstvo svih ljudi je cilj koji se ne može dostići. Zato se pridržavaj stvari koje će te popraviti, a sve što je mimo toga ostavi i nemoj se njime opterećivati.“

Udovoljenje svim stvorenjima nije moguće, a nije ni naređeno, a udovoljenje Stvoritelju je moguće i naređeno. Stvorenje u odnosu na Allaha drugom stvorenju ne može ništa pomoći. Kada se čvojek pribojava Gospodara, On mu je dovoljan u odnosu na pomoć ljudi, kao što je Aiša, radijallahu anha, napisala Muaviji, radijallahu anhu, a to se prenosi i sa punim lancem prenosilaca koji doseže do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kao i sa lancem prenosilaca, koji se zaustavlja na njoj, da je rekla: „Ko bude tražio Allahovo zadovoljstvo u srdžbi ljudi, Allah će biti sa njim zadovoljan, a i ljudi. Ko bude tražio zadovljstvo ljudi u Allahovoj srdžbi, oni koji su ga hvalili, počet će ga kuditi.“[315]

---

[315] Sahih; prenosi ga Et-Tirmizi, 2/67; sa lancem prenosilaca od Abdul-Vehhaba b. El-Verda od nekog čovjeka iz Medine koji je rekao: „Muavija je Aiši, Majki vjernika, poslao dopis: 'Napiši mi pismo i daj mi preporuke u njemu, ali ne u velikom obimu.' Aiša, radijallahu anha, je napisala: 'Neka je selam na tebe, a zatim: Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kako govori: *Ko bude tražio Allahovo zadovoljstvo u srdžbi ljudi, Allah će mu biti dovoljan u odnosu na pomoć ljudi, a ko bude tražio zadovoljstvo ljudi u Allahovoj sržbi, Allah će ga prepustiti ljudima. Neka je spas na tebe.*'“ Potom je naveo ovaj hadis sa lancem prenosilaca od Hišama b. Urve, od njegovog oca, od Aiše da je napisala pismo Muaviji i onda je spomenuo sličan hadis po značenju, ali ga nije naveo sa potpunim lancem.

Kažem: Ovaj hadis je sa potpunim lancem, ali je slab zbog nepoznavanja čovjeka koji nije naslovljen.

Hadis je sa lancem koji se zaustavlja na Aiši, radijallahu anha, ispravan i svi prenosioci su povjerljivi.

Prenosi ga Osman b. Vakid od svoga oca, a on od Muhammeda b. El-Munkedira, a on od Urve b. Ez-Zubejra sa potpunim lancem, a glasi: *„Ko bude tražio Allahovo zadovljstvo u srdžbi ljudi, Allah će biti sa njim zadovljan, a i ljudi. Ko bude tražio zadovljstvo ljudi u Allahovoj srdžbi, Allah će se na njega rasrditi i dati da se ljudi na njega rasrde.“*

Prenosi ga El-Kadai u *Musnedu* Eš-Šihaba, 2/42; i Mušerrek b. Abdullah u svome *Hadisu*, 2/61; Ibn-Asakir, 1/278/15.

Ko bude činio ono sa čime je Allah zadovoljan, On će mu biti dovoljan u odnosu na pomoć ljudi i bit će njime zadovljan, a i oni će kasnije biti zadovoljni, jer krajnji ishod pripada bogobojaznima. Allah će ga zavoljeti, zavoljet će ga i ljudi.

U oba *Sahiha* od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, se prenosi da je rekao: *„Kada Allah zavoli čovjeka kaže: 'Džibrilu, Ja sam zavolio tog i tog, pa ga i ti zavoli.' Džibril ga zavoli, a zatim na nebesima poviče: 'Allah je zavolio tog i tog, pa ga i vi zavolite.' Stanovnici nebesa ga zavole, a zatim bude prihvaćen na zemlji.*"[316]

Kažem: Lanac prenosilaca je dobar, a svi prenosioci su povjerljivi i poznati. O Osmanu b. Vakidu ima govora, ali to njegov hadis ne spušta ispod stepena dobrog. U *Et-Takribu* stoji: „Istinoljubiv, možda je imao propusta."
Dio ovog hadisa prenosi Ibn-Bišran u knjizi *El-Emani*, 144/145 i Ibnul-'Arebi u svome *Mu'džemu*, 1/82; Ebul-Kasim el-Mehrani u knjizi *El-Fevaidul-muntehabe*, 1/23/3, Ibn-Ša'zan el-Ezdži u knjizi *El-Fevaidul-munteka*, 2/118/1; El-Kadai, 2/42; od Kutbe b. El-'Alaa b. El-Minhala el-Ganevija koji kaže: „Pričao mi je moj otac od Hišama b. Urve: 'Ko bude tražio pohvalu ljudi u nepokornosti Allahu, onaj ko ga je hvalio kudit će ga.'"
El-Mehrani kaže: „Ovaj hadis je garib. Ne znam da li ga je od Hišama prenosio iko drugi osim El-'Alaa b. El-Minhala."
Također, prenosi se sa sljedećim terminima: „Ko bude tražio pohvalu ljudi u nepokornostima Allahu, onaj ko ga je od ljudi hvalio počet će ga kuditi."
Prenosi ga El-Haraiti u knjizi *Mesaviul-ahlak*, 2/5/2; El-Ukajli u *Ed-Duafa*, 325; Ibn-Adij u *El-Kamilu*, 2/272; Ebu El-Hasen b. Es-Salt u Hadisu b Abdul-Aziza el-Hašimija, 1/76; El-Ukajli kaže: „Hadis El-'Alaa b. El-Minhala se ne prati."
Ibn-Adij kaže: „Nije jak."
Ibn-Hibban ga spominje u knjizi *Es-Sikat (Povjerljivi)*.
El-Ukajli kaže: „O ovoj tematici nema ispravnog lanca, a svi se završavaju na Aišinom govoru."
Kažem: Kod mene je ispravno sljedeće: Hadis je ispravan sa punim lancem prenosilaca i onim koji se završava na Aiši. Onaj koji se završava na Aiši, radijallahu anha, je po vanjštini ispravan, a sa punim lancem dolazi iz pravca Osmana b. Vakida, kao što je prethodno rečeno. Kada se pridoda Et-Tirmizijinoj predaji hadis se, inšallahu, podiže na stepen ispravnosti.

316 Muttefekun alejhi; El-Buhari, 3209; Muslim, 2637; od Ebu-Hurejre. Prenosi se u *Ed-Daife* (2207) sa drugim hadisom od Enesa koji se suprotstavlja ovoj verziji.

O mržnji je rekao isto. Pojasnio je da se svako stvorenje mora pribojavati ili stvorenja ili Stvoritelja. Pribojavanje od stvorenja nosi sa sobom štetu koja preovladava korist iz više aspekata.

Sa bojazni od Allaha zadobiva se sreća dunjaluka i ahireta. Allah, subhanehu ve te'ala, daje bogobojaznost i On jedino oprašta. On oprašta grijehe. Stvorenje ne može opraštati grijehe i druge zaštiti od patnje. On je Taj Koji daje zaštitu, a ne daje se Njemu zaštita.

Neki ispravni prethodnici su rekli: „Bogobojazni nikada nije u potrebi, jer Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجْعَل لَّهُۥ مَخْرَجًا ۝ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ﴾

„...a onome koji se Allaha boji, On će izlaz dati, i opskrbit će ga odakle se i ne nada..." (Et-Talak, 2-3.)"

Uzvišeni Allah je bogobojaznima garantovao da će im naći izlaz iz onoga što je ljudima poteškoća i da će ih opskrbiti odakle se i ne nadaju. Ako se to ne desi, onda je to pokazatelj da u bogobojaznosti postoji neka neispravnost. Zato neka traži oprosta i neka se pokaje Njemu. Uzvišeni kaže:

﴿ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ﴾

„...onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta." (Et-Talak, 3.), tj. On mu je dovoljan i neće ga učiniti ovisnim o drugima u pogledu potrebe.

Uzimanje uzroka ne negira oslonac na Allaha

Neki ljudi misle da je oslanjanje u suprotnosti sa stjecanjem i uzimanjem povoda, te tvrde da ako su sve stvari određene, onda nema potrebe za povodima. Ovo je neispravno. Neko stjecanje je obavezno, a neko pohvalno, neko dozvoljeno, pokuđeno ili zabra-

njeno. Ovo je pojašnjeno na odgovarajućem mjestu. Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, se najbolje oslanjao i pouzdavao. Oblačio je pancir u boju, hodao je po tržnicama radi zarade, pa su tako nevjernici rekli:

﴿ مَالِ هَٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ ﴾

„...šta je ovom 'poslaniku', on hranu jede i po trgovima hoda...“ (El-Furkan, 7.)

Zato ćeš naći mnoge koji smatraju da je stjecanje u suprotnosti sa oslanjanjem i pouzdanjem kako traže opskrbu od drugih, kao milostinju ili poklon. Nekada to dobiju od nametnika poreza, odgovornih u policiji i sl. Također, ovo je pojašnjeno na odgovarajućem mjestu, tako da radi sažetosti ovog djela to ovdje nećemo navoditi. Prethodno su date naznake o nekim mišljenjima u komentaru riječi Uzvišenog:

﴿ يَمْحُوا۟ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ وَيُثْبِتُ ﴾

„Allah je dokidao što je htio, a ostavljao što je htio...“ (Er-Ra'd, 39.)

Riječi Uzvišenog :

﴿ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ ﴾

„...svakog časa On se zanima nečim.“ (Er-Rahman, 29.) znače, kako kaže El-Begavi: „Mukatil je rekao: 'Objavljen je o židovima koji su rekli: *Allah se odmara subotom.*'“

Komentatori su rekli: „U Njegova zanimanja spada da oživljava, usmrćuje, oposkrbljuje, neke ljude pomaže, a neke ponižava. Liječi bolesnoga, oslobađa zarobljenoga, daje izlaza potištenom, odaziva se onome ko Ga doziva, daje onome ko Ga moli, oprašta grijehe i ostala djela koja se ne mogu pobrojati, a On Svojim robovima stvara što hoće.“

Allahovo znanje prethodilo je stvaranju stvorenja

Autor kaže: **„Ono što je čovjeka mimoišlo, nije ga moglo zadesiti, a što ga je zadesilo, nije ga moglo mimoići.“**

Ova konstatacija se gradi na prethodno rečenom: „Ono što je određeno nesumnjivo će se i dogoditi.“ Pjesnik je lijepo rekao:

Što je Allah odredio neminovno će biti,
Nesretni neznalica je onaj koji kori svoje stanje.

Drugi je rekao:

Momče, budi zadovoljan sa opskrbom koja ti se daje,
Jer naš Gospodar mrava ne zaboravlja,
Kada vrijeme (opskrba) dođe, ti ustani
A kada se okrene, onda spavaj.

Autor kaže: **„Čovjek mora znati da je Allahovo znanje prethodilo svakom Njegovom postojećem stvorenju. On je to odredio neminovno i kategorički. Niko ne može Njegovo stvaranje na nebesima i na zemlji umanjiti, povratiti, otkloniti, promijeniti, oduzeti ili na njega dodati.“**

Ove autorove riječi su sazdane na konstataciji da je Allahovo znanje prethodilo svemu postojećem i da im je On odredio određenja prije nego što ih je stvorio.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: *„Allah je odredio određenja stvorenjima prije nego što je stvorio nebesa i zemlju na pedeset hiljada godina. Njegovo Prijestolje je bilo na vodi.“*[317]

---

[317] Sahih; izvod hadisa je prethodio.

Poznato je da je Allah znao kako će stvari doći u postojanje u njihovim vremenima, prema onome što je nalagala Njegova velika mudrost, pa je bilo kako je On i znao. Ne može se zamisliti postojanje stvorenja i sve te neobične mudrosti u njima koje je stvorio Onaj čije je znanje prethodilo njihovom stvaranju. Uzvišeni kaže:

﴿ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴾

„A kako i ne bi znao Onaj koji stvara, Onaj koji sve potanko zna, koji je o svemu potanko obaviješten." (El-Mulk, 14.)

Ekstremne mu'tezile su nijekale da Allah od praiskona zna. Rekli su: Uzvišeni Allah ne zna djela ljudi sve dok ih oni ne učine. Neka je Allah daleko uzvišen od onoga što oni govore.

Imam Eš-Šafi'i, radijallahu anhu, kaže: „Raspravljajte sa kaderijama putem Allahovog znanja. Ako ga priznaju (potvrde) poraženi su, a ako ga poreknu, onda su postali nevjernici."

Uzvišeni Allah zna da određena osoba može nešto učiniti, pa ga nagradi, a i da, također, može učiniti, ali ne čini, pa je onda kazni. On kažnjava samo zato što osoba, iako je u mogućnosti, ne čini dotični postupak. Allah je prethodno znao postupak takve osobe. Uzvišeni ne naređuje i neće ga kazniti za ono što osoba nije u mogućnosti učiniti.

Ako se kaže: Iz toga proizilazi da je čovjek u mogućnosti promijeniti Allahovo znanje, jer je Allah znao da ta osoba to neće učiniti, a kada je u mogućnosti učiniti, onda je u mogućnosti promijeniti Allahovo znanje.

Reći će se: Ovo je zbunjujuća konstatacija, jer sama mogućnost činjenja djela ne iziskuje promjenu znanja. Oni koji misle da se znanje može promijeniti, misle da se to događa nakon dešavanja djela. Ako se djelo dogodi, onda je poznato da se dogodilo, a nije nepoznato. Zato je nemoguće da se djelo desi uz Allahovo znanje da se neće desiti. Zapravo, ako se desi Allah je znao da će se desiti, a ako

se ne desi, Allah je znao da se neće desiti. Mi ne poznajemo Allahovo znanje osim iz onoga što se očituje. Allahovo znanje je u podudarnosti sa stvarnošću. Zato je nemoguće da se desi nešto što nalaže promjenu znanja. Zapravo, sve što se desi ono je i poznato (Njemu). Čovjek koji ne čini nije uradio nešto što je promijenilo znanje. On je u mogućnosti da učini djelo koje se nije desilo, a da se desilo Allah bi znao da će se desiti, a ne da se ono neće desiti.

Ako se kaže: Iz samog nedešavanja djela Allah zna da se neće desiti. Kada bi čovjek mogao učiniti da se desi, mogao bi promijeniti znanje.

Reći će se: Nije tako, već čovjek je u mogućnosti da ga počini, ali ga nije počinio, a da ga je počinio, samo njegovo dešavanje bilo bi poznato. Kada se desi ono što je čovjek u mogućnosti učiniti, poznato je samo da će se ono desiti. Oni su pretpostavili da će se desiti uz znanje o njegovom nedešavanju. Ovo je nemoguća pretpostavka. Ova konstatacija je na stepenu onih koji kažu: Pretpostavi dešavanje djela uz njegovo nedešavanje. Ovime se objedinjuju dvije kontradiktornosti.

Ako se kaže: Ako je dešavanje djela nemoguće, uz znanje Gospodara da se neće desiti, onda ga nije u mogućnosti učiniti.

Reći će se: Riječ nemoguće nije razjašnjena. Ovo djelo nije nemoguće zbog Njegove nemogućnosti, ili nemoći, ili isključenosti samog po sebi, već je moguće. Međutim, kada se desi, Allah je već znao da će se desiti, a kada se ne desi, On je već znao da se neće desiti. Ako se pretpostavi da će se djelo desiti, a obavezno dešavanje tog djela je isključeno, onda je samo djelo iz aspekta potvrde posljedice obaveznog, bez obzira na ono što ga obavezuje, postalo nemoguće. Sve stvari sa ovakvim tumačenjem su nemoguće, a to ove prisiljava na tvrdnju da niko ne preostaje biti moćan učiniti nešto, ni Gospodar, a ni stvorenja.

Kada Gospodar zna da će čovjek nešto učiniti, onda ne prestaje obavezna mogućnost da će taj postupak ostaviti. Također, ako zna

da ga neće učiniti, to ne iziskuje prestanak moći da ga učini. Isto se odnosi na predodređena djela Njegovih robova. Allah najbolje zna.

Autor kaže: **„Ovo spada u čvrstu spregu imana, temelje spoznaje i priznanja Allahove Jednoće i Njegovog Gospodarenja, kao što Uzvišeni u Svojoj Knjizi kaže:**

﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴾

'...Koji je sve stvorio i kako treba uredio!' (El-Furkan, 2.)

﴿ وَكَانَ أَمْرُ ٱللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴾

'...a Allahova zapovijed je odredba konačna.' (El-Ahzab, 38.)“

Ovdje se aludira na prethodni govor, na vjerovanje u određenje i prethodnost Njegovog znanja svemu postojećem prije njihovog stvaranja.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u odgovoru onoga ko ga je pitao o vjerovanju, kaže: *„Da vjeruješ u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan i određenje dobra i zla.'*[318]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je na kraju hadisa rekao: *„Omere, znaš li ko je pitao?“ Reče: „Allah i Njegov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najbolje znaju.“ Reče: „To je Džibril. Došao vam je da vas poduči vašoj vjeri.“* Prenosi ga Muslim[319].

Autorove riječi **„priznanja Allahove jednoće i Njegovog Gospodarenja“**, znače da se ispovijedanje jednoće i priznavanje gospodarenja neće upotpuniti osim sa vjerovanjem u Njegova Uzvišena svojstva. Onaj ko tvrdi da postoji drugi stvoritelj mimo Allaha, počinio je širk, a šta tek reći za onoga koji tvrdi da svako stvara

[318] Sahih; prenosi ga Muslim od Omera. El-Buhari i Muslim ga također prenose od Ebu-Hurejre.

[319] U *Imanu*, 8; i mnogi drugi.

svoje djelo? Zato su kaderije medžusije ovog ummeta, a hadisi o njima se prenose u *Sunenima*.

Ebu-Davud od Ibn-Omera prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Kaderije su medžusije ovog ummeta. Ako obole, nemojte ih obilaziti, a ako umru, nemojte prisustvovati njihovoj dženazi.*“[320]

Ebu-Davud, također, od Huzejfe b. el-Jemana, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Svaki narod ima medžusije, a medžusije ovog ummeta su oni koji kažu: 'Nema sudbine'. Ko od njih umre, ne prisustvujte njihovim dženazama, ako obole, nemojte ih obilaziti. Oni su Dedždžalova skupina, a Allahovo je pravo da ih priključi Dedždžalu.*“[321]

Ebu-Davud, također, prenosi od Omera b. el-Hattaba, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Nemojte sjediti sa kaderijama i nemojte sa njima otpočinjati polemiku.*“[322]

Et-Tirmizi prenosi od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: „*Dvije kategorije ljudi u islamu nemaju nikakvog udjela: murdžije i kaderije.*“[323]

Međutim, svi hadisi koji se prenose od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o kaderijama su slabi, a kao predaje koje se zaustavljaju sa lancima prenosilaca na ashabima su ispravne.

Od Ibn-Abbasa, radijallahu anhuma, se prenosi da je rekao: „Sudbina je poredak tevhida. Ko Allahu ispovijeda jednoću, a nijeće sudbinu, njegovo nijekanje pobija ispovijedanje jednoće.“[324]

---

[320] Ebu-Davud, 4691. Lanac prenosilaca je slab, ali ima predaja kojima se ojačava. Navodi se u *Zilalul-Dženneh*, 338-342.

[321] Ebu-Davud, 4692. Lanac prenosilaca je slab, *Zilalul-Dženneh*, 329.

[322] Ebu-Davud, 4710. Lanac prenosilaca je slab. Prenosi se u El-Miškah, 108; *Zilalul-Dženneh*, 330.

[323] Tirmizi, 2149. Lanac prenosilaca je slab. Ne treba biti obmanjen proglašavanjem ovog hadisa vjerodostojnim od strane autora knjige *Et-Tadž el-Džami'a lil-usul, Tahridžus-sunne*, 344-345.

[324] El-Lalikai u *Šerh usuli el- i'atikad*, 1112; i dr. Slab je kao *mevkuf* i *merfu'*.

Vjerovanje u određenje podrazumijeva i vjerovanje u Allahovo praiskonsko znanje, znanje koje je pokazao i ne može se obuhvatiti i ono što je zapisano o određenjima stvorenja. U pogledu ovoga su zalutali ljudi iz reda mnogobožaca, sabejaca, filozofa i drugih koji negiraju Njegovo znanje o pojedinostima i sl. Sve to spada u nijekanje određenja. Kaderije općenito niječu Allahovu moć nad svime, jer su zastupali mišljenje da On ne stvara djela ljudi, pa su ta djela izdvojili iz Njegove moći i stvaranja.

Sudbina u koju nema sumnje, s obzirom na dokaze Kur'ana, Sunneta, konsenzusa, a oni koji je niječu su bez razilaženja čiste kaderije, predstavlja sve ono što je Allah odredio vezano za ljude. Općenito, svi navodi od ashaba i imama o pokudi kaderija odnose se na prethodno rečeno. Tako je Ibn-Omer, radijallahu anhuma, kada mu je rečeno: „Oni tvrde da nema sudbine i da je sve prepušteno sebi", rekao: „Obavijesti ih da ih se odričem i da su oni od mene čisti."

Sudbina koja označava određenje je u podudarnosti sa znanjem i podrazumijeva nekoliko velikih temelja:

Prvi: Da On zna sve određene stvari prije nego što su nastale. Njegovo praiskonsko znanje je potvrđeno. U tome je replika onima koji negiraju da je Njegovo znanje oduvijek.

Drugi: Određenje podrazumijeva određenja stvorenja, a to su određena i specifična svojstva stvorenja. Uzvišeni je svakoj stvari načinio određenje, kao što kaže:

﴿ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴾

„...Koji je sve stvorio i kako treba uredio!" (El-Furkan, 2.)

Stvaranje podrazumijeva određenje. Određenje nečega samo po sebi znači da mu se da mjera i odredi prije nego što nastane. Kada je svakom stvorenju posebno zapisana mjera u pogledu kvantiteta i kvaliteta, onda je daleko izvjesnije u znanju o parcijalnim određenim činjenicama, za razliku od onih koji to negiraju i kažu: „On op-

ćenito poznaje stvari, ali ne zna pojedinosti." Određenje podrazumijeva praiskonsko znanje i znanje o pojedinostima.

Treći: Vjerovanje u sudbinu podrazumijeva da je o tome obavijestio i pokazao ga sa podrobnim izvještavanjem prije nastanka stvorenja. Iz toga proizilazi da On ljude može izvijestiti podrobnim znanjem o određenim činjenicama prije njihovog postanka. To putem usmjeravanja pažnje ukazuje da je Stvoritelj najpreči takvom znanju. On je o tome obavijestio Svoje robove, pa kako onda On to ne zna?

Četvrti: Vjerovanje u određenje podrazumijeva da On odabire šta će činiti. On stvara Svojom voljom i htijenjem i to nije obavezno za Njegovo Biće.

Peti: Vjerovanje u određenje ukazuje na pojavu određenog koje je nastalo nakon što nije bilo. On ga s mjerom određuje, a zatim ga stvara.

Život srca

Autor kaže: **„Teško onome čije je srce u pogledu kadera postalo bolesno! Takav, u svojim iluzijama, u traganju o *gajbu* traži dobro skrivenu tajnu, te na osnovu toga što o njemu kaže postaje griješan i lažac."**

Znaj da srce ima život i smrt, bolest i lijek, a to je daleko veće u odnosu na bolest i lijek tijela. Uzvišeni kaže:

﴿ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَٰهُ وَجَعَلْنَا لَهُۥ نُورًا يَمْشِى بِهِۦ فِى ٱلنَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُۥ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا ﴾ .

„Zar je onaj koji je bio u zabludi, a koga smo Mi oživili i dali mu svjetlo pomoću kojeg se među ljudima kreće, kao onaj koji je u tminama iz kojih ne izlazi?" (El-En'am, 122.), tj. bilo je mrtvo sa nevjerstvom, ali smo ga Mi oživjeli sa imanom.

Kada se ispravnom i zdravom srcu prikaže neistina i ružna djela, ono svojom prirodom od njih bježi, mrzi ih i ne osvrće se na njih, za razliku od mrtvog srca koje ne pravi razliku između dobra i zla. Tako je Abdullah b. Mes'ud, radijallahu anhu, rekao: „Propao je onaj koji nema srce putem kojeg će spoznati dobro i zlo."

Isto se odnosi na srce oboljelo od strasti. Ono zbog svoje slabosti biva naklonjeno onome što mu se izlaže, shodno jačini i slabosti bolesti.

Bolest srca je dvovrsna, kao što je prethodno rečeno: bolest strasti i bolest sumnje. Najgora je bolest sumnje, a najgore su sumnje vezane za određenje i sudbinu. Srce može oboljeti i bolest ojačati, a da njegov vlasnik to i ne osjeti, jer je zaokupljen i okrenut od spoznaje ispravnosti i povoda za ispravnost srca, čak može i umrijeti a da njegov vlasnik i ne osjeti njegovu smrt. Znak toga je da ne osjeća bol rana ružnih djela, niti ga boli njegovo neznanje o istini i zastupanje neispravnih uvjerenja. Ako u srcu ima života, ono boluje kada mu dođe nešto ružno i uistinu njegov vlasnik osjeća bol shodno životnosti srca. „Mrtvoga rane ne bole."

Srce može osjećati bolest, međutim teško mu je podnijeti gorčinu lijeka i biti strpljiv u tome. Tako daje prednost ostanku boli nad teškoćom lijeka, jer je lijek srca u suprotstavljanju strastima. To je nešto najteže za dušu, ali i najkorisnije. Nekada osoba ima čvrsto strpljenje, a zatim njegova čvrsta namjera presahne i u njoj ne ustrajava zbog slabosti znanja, prosvjećenosti i strpljenja, kao kada neko krene putem obavijenim strahom, ali ga taj put vodi u krajnju sigurnost. On zna da će strah nestati ako se bude strpio i da će nedvojbeno doći sigurnost. Tada je u potrebi za čvrstim strpljenjem i čvrstim uvjerenjem, s obzirom na ono prema čemu ide.

Kada njegova strpljivost i ubjeđenje oslabe, vrati se s puta ne podnoseći njegovu poteškoću. To će se posebno desiti kada nema saputnika i kada bude osjećao usamljenost i počne govoriti: „Gdje su otišli ljudi? Ja se na njih ugledam."

Ovo je stanje većine stvorenja, a to ih je i uništilo. Istinoljubivi i strpljivi čovjek ne osjeća usamljenost zbog pomanjkanja saputnika, a ni zbog onih koje je izgubio, jer njegovo srce priziva osjećaj druženja sa prvim generacijama.

﴿ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ وَٱلصِّدِّيقِينَ وَٱلشُّهَدَآءِ وَٱلصَّـٰلِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُو۟لَـٰٓئِكَ رَفِيقًا ﴾

„...onih koje je Allah blagodario: vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, a divno li je to društvo!“ (En-Nisa', 69.)

Lijepo je rekao Ebu-Muhammed Abdur-Rahman b. Ismail, poznat kao Ebu-Šameh[325], u svojoj knjizi *El-Havadis vel-bide'u*: „Došla je naredba o pridržavanju za Zajednicu, a pod tim se misli na pridržavanje za istinu i njeno slijeđenje, pa makar onih koji se pridržavaju bilo malo, a onih koji se suprotstavljaju mnogo, jer je istina ono na čemu je bila prva Zajednica još od vremena Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, radijallahu anhum. Ne gledamo u mnoštvo sljedbenika neistine poslije njih.“

Od El-Hasena el-Basrija[326], Allah mu se smilovao, prenosi se da je rekao: „Sljedbenici Sunneta, tako mi Onoga osim kojeg drugog boga nema, su između ekstremnih i nemarnih. Strpite se u Sunnetu, Allah vam se smilovao. Sljedbenici Sunneta su bili najmanje brojni u prethodnom vremenu, a oni će biti malobrojni i u budućnosti. Oni nisu sa rasipnicima, niti sa novotarima, oni su strpljivi u Sunnetu sve dok ne susretnu svoga Gospodara. Eto, takvi budite.“

Znak bolesti srca je njegovo neuzimanje odgovarajuće korisne hrane i prelazak na štetnu hranu, te neuzimanje korisnog lijeka i prelazak na štetni lijek. Ovdje imaju četiri stvari: korisna hrana, ko-

---

[325] On je hafiz, autoritet, mudžtehid, Šihabuddin Ebul-Kasim Abdurrahman b. Isma'il el-Makdisi ed-Dimiški, autor djela *Revdatejn* i *El-Bide'u vel-havadis*. Umro je 665. h.g.

[326] On je Ebu-Se'id Hasan b. Ebi-Hasan Jesar el-Basri el-Ensari. Bio je veliki učenjak, poznavaoc mnogih islamskih znanosti. Umro je 110. h.g.

ristan lijek, štetna hrana i smrtonosni lijek. Ispravno srce daje prednost korisnome nad štetnim. Bolesno srce je suprotno. Najkorisnija hrana je hrana imana, a najkorisniji lijek je lijek Kur'ana. U oboma su hrana i lijek. Ko bude tražio lijek mimo Kur'ana i Sunneta, on je najveća neznalica i najviše je zalutao. Uzvišeni Allah kaže:

﴿ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ ۖ وَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ
عَلَيْهِمْ عَمًى ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ ﴾

„Reci: 'On je onima koji vjeruju uputa i lijek. A oni koji neće da vjeruju - u ušima njihovim gluhoća je, i slijepi su za njega! Ti kao da se pozivaju iz daleka mjesta.'“ (Fussilet, 44.)

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّـٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ ﴾

„Mi objavljujemo od Kur'ana (u Kur'anu) ono što je lijek i milost vjernicima, a nevjernicima on samo povećava propast.“ (El-Isra', 82.)

Riječi Uzvišenog ***„od Kur'ana“*** ne ukazuju na parcijalnost, nego na kategoriju. Uzvišeni kaže:

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِى ٱلصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ
لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾ ﴾

„O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašega, i lijek za vaša srca, i uputstvo i milost vjernicima.“ (Junus, 57.)

Kur'an je potpuni lijek za sve srčane i fizičke bolesti, te bolesti dunjaluka i ahireta. Nije svako sposoban da se njime liječi. Kada se bolesni zna lijepo liječiti njime, stavivši ga na svoju bolest sa istinoljubivošću, vjerovanjem, potpunim prihvatanjem, kategoričkim uvjerenjem i ispunjavanjem svih uslova, bolest se nikada neće moći suprotstaviti. Kako se bolesti mogu opirati govoru Gospodara zemlje i nebesa koji kada bi se objavio brdima, raspršio bi ih, ili zemlji, koju bi iskomadao. Nema nijedne bolesti srca i tijela a da u

Kur'anu nema naznaka za njeno izlječenje, povode i zaštitu od nje, za onoga kome Allah da shvatanje Njegove Knjige.

Autorove riječi: **„Takav, u svojim iluzijama, u traganju o *gajbu*, traži dobro skrivenu tajnu“**, tj. putem iluzija, u traganju o skrivenom (*gajbu*) traži dobro skrivenu tajnu, jer je pitanje sudbine Allahova tajna među Njegovim stvorenjima, pa željom za istraživanjem sudbine nastoji se spoznati nevidljivi svijet. Uzvišeni kaže:

﴿ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ۝٢٦ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ ﴾

„On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome, osim onome koga On za poslanika odabere...“ (El-Džinn, 26,27. do kraja sure.)

Autorove riječi: **„...te na osnovu toga što o njemu kaže“**, tj. o sudbini, **„postaje griješan i lažac“**.

SADRŽAJ:

